İVAN TURGENYEV

BABALAR VE OĞULLAR

Çeviri: AYŞE HACIHASANOĞLU

Ottsy i deti, İvan Turgenyev

1. basım: 2010
2. basım: Kasım 2012
E-kitap 1. sürüm Ocak 2014, İstanbul
Kasım 2012 tarihli 2. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

ISBN 9789750720635

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
Sertifika No: 10758

İVAN TURGENYEV

BABALAR VE OĞULLAR

ROMAN

Rusça aslından çeviren
Ayşe Hacıhasanoğlu

İvan Turgenyev'in Can Yayınları'ndaki kitabı:

Avcının Notları, 2007

İVAN TURGENYEV, 1818'te Rusya, Oryol'da doğdu. Üç yıl Berlin'de öğrenim gördükten sonra ülkesine toprak köleliğine karşı, Batı yanlısı bir liberal olarak döndü. Dönemin ünlü eleştirmeni Vissarion Belinskiy' den büyük destek gören Turgenyev, uluslararası üne erişen ilk Rus yazar oldu. 1840'lar ve 1850'lerde aralarında *Avcının Notları*'nın da bulunduğu, köy yaşamı ve köylüleri anlattığı öyküleriyle tanındı. 1860'ta yayımlanan *Devrim Öncesi* adlı romanı, genç aydınların karşılaştığı sorunları ve Rusya'nın büyük değişim öncesindeki durumunu konu alıyordu. En önemli romanı *Babalar ve Oğullar*'da (1862), kuşaklar arasındaki çatışmayı derinlemesine sergiledi. Tolstoy ve Dostoyevski ile olan kavgaları ve Rusya'daki edebiyat çevrelerine yabancılaşması sonucunda, yaşamının son yirmi yılını Baden-Baden ve Paris'te geçirdi. *Duman* (1867) adlı romanında, Rus aydınlarının hem sağ hem de sol kanatlarının karikatürlerini çizdi. Paris'te George Sand, Gustave Flaubert, Goncourt kardeşler, genç Émile Zola ve Henry James gibi yazarlarla yakınlık kurdu. 1883'te Paris yakınlarında, Bougival'de öldü.

AYŞE HACIHASANOĞLU, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1973 yılında bitirdikten sonra yedi yıl çevirmen olarak SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Bu dönemde *Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi* ve *Bir Karagün Dostluğu* çevirileri yayımlandı. Daha sonra çalıştığı bankadan emekli oluncaya dek çeviriye ara verdi. Dostoyevski'den *Karamazov Kardeşler* ve *Uysal Kız*; Tolstoy'dan kısa öyküler, *Kafkas Esiri* ve *Diriliş*; Turgenyev'den *Babalar ve Oğullar*; Maksim Gorki'den seçme öyküler *Makar Çudra*, *Bozkırda*, *Seyirciler, Amerika'dan İtalya'ya, Edebi Portreler* ve Aleksandr Bogdanov'dan *Kızıl Yıldız* çevirileri arasındadır.

I

Toz içinde kısa bir palto ve kareli pantolon giymiş kırk yaşlarındaki beyefendi, 20 Mayıs 1859 günü ... şosesindeki hanın alçak sundurmasına şapkasını giymeden çıkarak, çenesinde beyazımsı tüyleri ve küçücük donuk gözleri olan genç ve tombul yanaklı uşağına, “Hâlâ görünmedi mi Pyotr?” diye soruyordu.

Kulağında firuze taşlı küpesi, pudralanmış, renk renk boyalı saçları, saygılı hareketleriyle, kısacası iyi eğitim görmüş en yeni kuşaktan bir insan olduğunu her şeyiyle ortaya koyan uşak, yola doğru kibirli kibirli baktı ve “Hayır, efendim, görünmedi,” diye yanıtladı.

“Görünmedi mi?” diye yineledi beyefendi.

“Görünmedi,” diye ikinci kez yanıtladı uşak.

Beyefendi derin bir nefes aldı ve küçük sıraya çöktü. O, ayağını altına almış, düşünceli düşünceli çevresine bakarak otururken biz de okurumuza onu tanıtalım.

Adı Nikolay Petroviç Kirsanov’du. Handan on beş verst uzaklıkta iki yüz canlık ya da köylülerle bölüştüğünden bu yana kendisinin “çiftlik” diye adlandırdığı iki bin dönümlük güzel bir mülkü vardı. Babası 1812 Savaşı’na katılmış bir general, az buçuk okumuş, kaba ama kötü kalpli olmayan bir Rus’tu. Hayatı boyunca ağır, pis işlerle uğraşıp durmuş, önce bir tugayı, sonra tümeni komuta etmiş, hep taşrada yaşamış ve buralarda rütbesinin etkisiyle oldukça önemli rol oynamıştı. Nikolay Petroviç, ileride bahsedeceğimiz ağabeyi Pavel gibi, Rusya’nın güneyinde doğmuş ve on dört yaşına kadar evde, yalnızca dalkavuk yaverlerle alaydaki ve karargâhtaki diğer kişiler tarafından eğitilmişti. Kolyazin ailesinden gelen annesi, kızlığındaki adıyla Agathe, general karısı olduğunda ise Agafokleya Kuzminişna Kirsanova, “kumandan anneler”dendi. Şatafatlı başlıklar ve hışır hışır ipek elbiseler giyerdi. Kilisede haça en önce o yaklaşır, yüksek sesle ve çok konuşurdu. Sabahları çocukların elini öpmesine izin verir, geceleyin onları takdis ederdi. Kısacası kendi keyfine göre yaşardı. Nikolay

Petroviç, bir generalin oğlu olarak (cesaret bakımından herhangi bir üstünlük göstermediği gibi ayrıca “ödlek” lakabını kazanmış biri olduğu halde) tıpkı ağabeyi Pavel gibi orduya girmek zorunda kalmıştı ama tam tayiniyle ilgili haberin geldiği gün bacağını kırmış ve iki ay yatakta yattıktan sonra hayatı boyunca “birazcık topal” kalmıştı. Babası onunla uğraşmaktan vazgeçmiş ve sivil kalmasına izin vermişti. On sekiz yaşını doldurur doldurmaz da onu Petersburg’a götürmüş ve üniversiteye yerleştirmişti. İki delikanlı, önemli bir memur ve anne tarafından kuzenleri olan İlya Kolyazin’in uzaktan gözetimi altında aynı evde yaşamaya başladılar. Babaları tümenine ve karısına geri döndü ve oğullarına ancak arada sırada yazıcıların geniş geniş yazılarıyla kaplı, dört köşe büyük gri kâğıtlar gönderdi. Bu dört köşe kâğıtların alt köşesinde uçları bükülü harflerle özene bezene yazılmış “Tümgeneral Pyotr Kirsanov” yazısı dikkati çekerdi. Nikolay Petroviç, 1835 yılında üniversiteden mesleğe aday olarak çıktı. Başarısız bir teftiş yüzünden emekliye ayrılmış olan General Kirsanov da aynı yıl yerleşmek üzere karısıyla birlikte Petersburg’a geldi. Tam Tavriçeskiy Bahçesi’nin yanında bir ev kiralayıp İngiliz Kulübü’ne üye yazılmıştı ki, beyin kanamasından öldü. Agafokleya Kuzminişna da onun hemen ardından gitti: Başkentin renksiz yaşamına alışamamıştı; emeklilik yaşamının kasveti kadıncağızı yiyip bitirmişti. Bu arada Nikolay Petroviç, ana babası daha hayattayken biraz da onları üzecek şekilde eski ev sahibi, memur Prepolovenskiy’in şirin ve deyim yerindeyse kültürlü kızına âşık olmuştu: Kız, dergilerin “Bilim” köşesinde ciddi makaleler okuyordu. Matem süresi dolar dolmaz bu kızla evlendi ve babasının onu torpille yerleştirdiği Bayındırlık Bakanlığı’ndan ayrılıp Maşasıyla birlikte önce Orman Enstitüsü civarındaki bir sayfiye evinde, sonra kentte, tertemiz merdivenli ve serin misafir odalı küçük ve güzel bir dairede, sonunda temelli yerleştiği ve kısa bir süre içinde oğlu Arkadiy’in doğduğu köyde rahat bir yaşam sürdü. Karıkoca çok güzel ve sakin bir şekilde yaşıyorlardı: Birbirlerinden hemen hemen hiç ayrı kalmıyor, birlikte kitap okuyor, dört el piyano çalıyor, düetler söylüyorlardı; Maşa çiçek dikiyor ve kuşlara bakıyordu. Nikolay Petroviç arada sırada ava gidiyor ve çiftlik işleriyle uğraşıyordu. Arkadiy de güzel ve sakin bir biçimde büyüyüp gelişiyordu. 1847 yılında Kirsanov’un karısı vefat etti. Nikolay Petroviç bu darbeyi çok zor atlattı, birkaç hafta içinde saçları ağardı; biraz oyalanmak için tam yurtdışına gitmeye hazırlanıyordu ki... 1848 yılı gelip çattı. İster istemez

köye geri döndü ve oldukça uzun bir süre hiçbir şey yapmadan oturduktan sonra çiftlikte birtakım değişiklikler yapmakla uğraştı. 1855 yılında oğlunu üniversiteye götürdü; hemen hemen hiç dışarı çıkmadan ve Arkadiy'in genç arkadaşlarıyla arkadaşlık etmeye çalışarak onunla birlikte üç kış Petersburg'da oturdu. En son kış Petersburg'a gidemedi. Ve işte şimdi onu 1859 yılının Mayıs ayında artık saçları tamamen kırlaşmış, şişmanlamış ve hafifçe beli bükülmüş olarak görüyoruz: Bir zamanlar kendisi gibi meslek adaylığı unvanını almış olan oğlunu bekliyor. Uşak, nezaket duygusu yüzünden, belki de efendisinin gözü önünde kalmak istemediğinden kapıya çıkmış ve piposunu yakmıştı. Nikolay Petroviç başını eğdi ve merdivenin köhne basamaklarına bakmaya başladı: İri, alaca renkli bir piliç, büyük sarı ayaklarını sıkı sıkı basarak ağır ağır dolaşıyordu; pislik içinde bir kedi nazlı nazlı korkuluğa tünemiş, ona düşman gözlerle bakıyordu. Güneş yakıcıydı; hanın yarı karanlık sundurmasından sıcak çavdar ekmeği kokusu yayılıyordu. Bizim Nikolay Petroviç hayallere dalmıştı. "Oğlum... diplomasını aldı... Arkaşa..." Zihninde durmadan bunlar dönüp dolaşıyordu; başka bir şey düşünmeye çalışıyordu ama yine aynı düşünceler geri geliyordu. Rahmetli karısı aklına geldi... "O göremedi!" diye fısıldadı hüzünle... Tombul, kır bir güvercin yola kondu ve kuyunun yanındaki su birikintisinden acele acele su içmeye koyuldu. Nikolay Petroviç güvercini izlemeye başladı ama kulağı yaklaşmakta olan tekerleklerin sesini yakalamıştı...

"Galiba geliyorlar, efendim," diye haber verdi uşak kapının altından görünerek.

Nikolay Petroviç ayağa fırladı ve gözlerini yola dikti. Üç at koşulmuş bir araba göründü; arabanın içinde bir öğrenci kasketinin siperliği, sevilen bir insanın tanıdık yüzü görünüp kayboldu...

"Arkaşa! Arkaşa!" diye bağırdı Kirsanov. Koşuyor ve el sallıyordu... Birkaç dakika sonra dudakları, genç meslek adayının sakalsız, tozlanmış ve güneş yanığı yanağına yapışmıştı.

II

Babasının okşamalarına neşeyle karşılık veren Arkadiy, yolculuk yüzünden birazcık kısılmış ama çın çın öten delikanlı sesiyle, “İzin ver de silkeleneyim babacığım, seni de toz içinde bırakacağım,” dedi.

Nikolay Petroviç tatlı tatlı gülümseyerek, “Zararı yok, zararı yok,” dedi ve oğlunun kaputunun yakasına ve kendi paltosuna iki kez eliyle vurdu. “Göster kendini, şöyle göster kendini bakalım,” diye ekledi geri çekilerek. Ardından aceleci adımlarla hana doğru yürüdü ve “Buraya, buraya gelin, hadi atları hemen hazırlayın,” diye seslendi.

Nikolay Petroviç, oğlundan çok daha telaşlı görünüyordu; biraz şaşırmış, korkmuş gibiydi. Arkadiy onu durdurdu.

“Babacığım,” dedi, “izin verirsen seni yakın arkadaşım Bazarov’la tanıştırayım. Mektuplarımda sık sık sana ondan bahsetmiştim. Öyle nazik ki, konuğumuz olmayı kabul etti.”

Nikolay Petroviç hemen döndü ve sırtında püsküllü uzun pardösüsüyle arabadan henüz inmiş olan uzun boylu adama yaklaşarak onun hemen uzatmadığı kırmızı çıplak elini kuvvetlice sıktı.

“Çok memnun oldum,” diye başladı söze, “ve bizi ziyaret etmekle gösterdiğiniz iyi niyet için teşekkür ederim; umarım ki... Adınızı ve baba adınızı öğrenebilir miyim?”

“Yevgeniy Vasilyev,” diye yanıtladı Bazarov, tembel ama erkekçe bir sesle ve pardösüsünün yakasını açıp bütün yüzünü Nikolay Petroviç’e gösterdi. Geniş bir alna, yukarıya doğru yassı, aşağıya doğru sivrilen bir burna, yeşilimsi iri gözlere ve kum renginde sarkık favorilere sahip bu uzun ve zayıf yüz, sakin bir gülümsemeyle hareketlendi ve kendine güvenini ve zekâsını ortaya koydu.

“Umarım, bizde sıkılmazsınız, Sayın Yevgeniy Vasilyeviç,” diye devam etti Nikolay Petroviç.

Bazarov’un ince dudakları oynar gibi oldu ama hiçbir şey söylemedi ve sadece kasketini biraz yukarı kaldırdı. Uzun ve gür, koyu sarı saçları geniş

kafatasının iri kıvrımlarını gizlemiyordu.

“Ne dersin Arkadiy,” diye tekrar konuşmaya başladı Nikolay Petroviç oğluna dönerek, “atları hemen koşalım mı? Yoksa dinlenmek mi istersiniz?”

“Evde dinleniriz, babacığım; atları koşmalarını söyleyin.”

“Hemen, şimdi,” diye atıldı babası. “Hey, Pyotr, duyuyor musun? Emret, birader, daha çabuk olsunlar.”

Mükemmel yetiştirilmiş bir uşak olarak küçükbeyin elini öpmek için yanına gelmeyip sadece uzaktan onu selamlamış olan Pyotr, tekrar kapının arkasında kayboldu.

Arkadiy’in hancı kadının getirdiği demir maşrapadan su içtiği, Bazarov’un ise piposunu yaktığı ve atları çözen arabacıya yaklaştığı bir sırada Nikolay Petroviç telaşlı bir şekilde, “Buraya arabayla gelmiştim,” dedi, “ama senin araban için de üç tane at bulunur. Yalnız benim arabam iki kişilik, bilmem ki, arkadaşın...”

“O öbür arabayla gider,” dedi Arkadiy alçak sesle. “Rica ederim, ona karşı teklifsiz ol. Harika bir delikanlıdır, son derece sade biridir, göreceksin.”

Nikolay Petroviç’in arabacısı atları dışarı çıkardı.

Bazarov, arabacıya dönerek, “Hadi kımılda kabasakal!” dedi.

Ellerini gocuğunun arka ceplerine sokmuş orada dikilen öteki arabacı, “İşitiyor musun Mityuha, beyefendi sana ne ad verdi? Sen de kabasakalsın hani,” dedi.

Mityuha şapkasını sallamakla yetindi ve ter içindeki ortadaki atın dizginlerini çekiştirdi.

“Canlanın, canlanın, çocuklar, acele edin!” diye bağırdı Nikolay Petroviç, “Birer votkalık bahşiş alacaksınız!”

Birkaç dakika içinde atlar koşulmuştu; baba oğul arabaya yerleştiler; Pyotr, arabacının yanına çıktı; Bazarov öteki arabaya atladı, kafasını deri yastığa gömdü. İki araba da yola koyuldu.

III

Nikolay Petroviç, Arkadiy’in kâh omzuna kâh dizine dokunarak, “Demek öyle, sonunda diplomanı aldın ve eve döndün,” dedi. “Nihayet!”

Kendisini saran samimi, hemen hemen çocuksu sevince rağmen konuşmayı, bir an önce duygulandırıcı konulardan günlük konulara geçirmek isteyen Arkadiy, “Amcam nasıl peki? İyi mi?” diye sordu.

“İyi. Benimle birlikte seni karşılamaya gelecekti ama nedense vazgeçti.”

“Ya sen, beni çok mu bekledin?” diye sordu Arkadiy.

“Beş saat kadar.”

“Benim iyi yürekli babacığım!”

Arkadiy, çevik bir hareketle babasına döndü ve şapırtıyla yanağından öptü. Nikolay Petroviç sessizce güldü.

“Sana öyle güzel bir at hazırladım ki!” diye tekrar söze başladı Nikolay Petroviç. “Göreceksin. Odan da duvar kâğıdı kaplandı.”

“Bazarov için oda var mı?”

“Onun için de bulunur.”

“Babacığım, lütfen onu sev. Onun dostluğuna ne derece değer verdiğimi sana anlatamam.”

“Onunla yakınlarda mı tanıştın?”

“Geçenlerde.”

“Zira geçen kış onu görmemiştim. Ne iş yapıyor?”

“Asıl konusu, doğa bilimleri. Ama her şeyi bilir. Gelecek yıl doktora vermek istiyor.”

“Aa! Demek tıp fakültesinde,” dedi Nikolay Petroviç ve sustu. “Pyotr,” diye seslendi ve elini uzattı, “şu gidenler bizim köylüler değil mi?”

Pyotr, beyin gösterdiği tarafa baktı. Gemsiz atların koşulu olduğu birkaç araba dar orman yolunda hızla gidiyordu. Her arabada bir, çok çok da iki köylü iliksiz gocukları sırtlarında oturuyorlardı.

“Aynen öyle, efendim,” dedi Pyotr.

“Nereye gidiyor bunlar, kente mi dersin?”

“Galiba kente gidiyorlar. Meyhaneye,” diye de küçümseyerek ekledi ve sanki arabacıyı kastediyormuş gibi hafifçe ona doğru eğildi. Ancak beriki kılını bile kıpırdatmadı: Arabacı, yeni düşünceleri paylaşmayan eski zaman adamlarındandı.

Nikolay Petroviç oğluna dönerek, “Bu yıl köylülerle sıkıntım pek çok,” diye devam etti. “Vergilerini ödemiyorlar. Ne yaparsın?”

“Peki ücretli işçilerinden memnun musun?”

“Evet,” dedi Nikolay Petroviç dişlerinin arasından. “İşin kötüsü onları da kışkırtıyorlar: Hâlâ gerçek anlamda çaba göstermiyorlar. Koşumları mahvediyorlar. Yine de toprağı sürdüler, ziyanı yok. Buğdayı öğütünce unumuz da olacak. Yoksa çiftçilik artık seni ilgilendirmeye mi başladı?”

Son soruya yanıt vermeyen Arkadiy, “Buralarda gölgelik yok, sizin derdiniz bu,” dedi.

“Kuzey tarafta balkonun üzerine büyük bir tente taktım,” dedi Nikolay Petroviç, “artık yemeğimizi açık havada yiyebiliyoruz.”

“Yazlığa gitmiş gibi olacak desene... yine de bunların hepsi önemsiz şeyler. Fakat burada ne hava var! Nasıl da güzel kokuyor! Doğrusu, bence dünyanın hiçbir yeri buralar gibi kokmaz! Ya buradaki gökyüzü...”

Arkadiy birden durdu, geriye doğru kaçamak bir göz attı ve sustu.

“Elbette,” dedi Nikolay Petroviç, “sen burada doğdun, buradaki her şey sana özel görünmeli...”

“Hayır, babacığım, insan nerede doğarsa doğsun fark etmez.”

“Ama...”

“Hayır, hiç fark etmez.”

Nikolay Petroviç, oğluna yan yan baktı. Aralarındaki konuşma tekrar başlayıncaya kadar araba yarım verst gitmişti.

“Sana yazmış mıydım, hatırlamıyorum,” diye söze başladı Nikolay Petroviç, “eski dadın Yegorovna vefat etti.”

“Sahi mi? Zavallı ihtiyarcık! Ya Prokovyiç, sağ mı?”

“Sağ, hem hiç değişmedi. Hep öyle vır vır edip duruyor. Maryino’da büyük değişiklikler bulamayacaksın.”

“Kâhyan gene aynı mı?”

“Bak işte bir tek kâhyayı değiştirdim. Kölelikten kurtulmuş eski uşaklarımızı daha fazla tutmamaya ya da en azından onlara sorumluluk gerektiren görevler vermemeye karar verdim.” (Arkadiy gözleriyle Pyotr’u

işaret etti.) “*Il est libre, en effet*”[1] dedi alçak sesle Nikolay Petroviç. Bu sırada eliyle alnını ve kaşlarını ovuşturdu. Bu hareket onda her zaman bir mahcubiyet işaretiydi. “Biraz önce sana Maryino’da değişiklik bulamayacağını söylemiştim. Bu tamamen doğru değil. Sana önceden haber vermeyi görev sayıyorum. Her ne kadar...”

Bir an durakladı ve daha sonra Fransızca devam etti.

“Sert bir ahlakçı, benim açık yürekliliğimi yersiz bulur ama birincisi, bunu gizlemek olanaksız, ikincisi ise sen de bilirsin ki, bir babanın oğluyla ilişkileri konusunda benim daima özel ilkelerim olmuştur. Bununla birlikte beni kınamakta elbette haklı olabilirsin. Benim yaşımda... Kısacası bu... bu kız, herhalde artık senin de adını duyduğun bu kız...”

“Feneçka mı?” diye laubali bir şekilde sordu Arkadiy.

Nikolay Petroviç kıpkırmızı oldu.

“Lütfen, adını yüksek sesle söyleme... Pekâlâ, tamam... o, artık benim evimde kalıyor. Onu eve aldım... iki küçük oda vardı. Yine de bütün bunları değiştirmek mümkün.”

“Rica ederim babacığım, neden değiştireceksin ki?”

“Arkadaşın konuğumuz olacak... yakışık almaz...”

“Bazarov konusunda lütfen hiç endişelenme. Bütün bunların üstünde biridir o.”

“Ayrıca sen de varsın,” dedi Nikolay Petroviç. “İşin kötüsü, şu daire de pek fena.”

“Rica ederim babacığım,” diye atıldı Arkadiy, “özür diler gibisin; utanıyor musun yoksa?”

“Tabii, utanmam gerekir,” diye cevap verdi Nikolay Petroviç daha da çok kızararak.

“Yeter babacığım, yeter, çok rica ederim!” Arkadiy şefkatle gülümsedi. “Neden özür diliyor ki!” diye düşündü kendi kendine ve içini iyi yürekli, yumuşak tabiatlı babasına karşı gizli bir üstünlük duygusuyla karışık hoşgörülü bir sevecenlik hissi doldurdu.

“Kes lütfen,” diye bir kere daha tekrarladı. Elinde olmadan kendisindeki gelişmişlik ve serbestlik bilincinin tadını çıkarıyordu.

Nikolay Petroviç, alnını silmeye devam ettiği elinin parmakları arasından ona baktı ve yüreğine sanki bir şey battı... Ama hemen kendini suçlu buldu.

“İşte bizim tarlalardan geçiyoruz,” dedi uzunca bir süre sustuktan sonra.

“Şu ilerideki koru galiba?” diye sordu Arkadiy.

“Evet, bizimki. Ama sattım ben onu. Bu yıl ağaçları kesecekler.”

“Neden sattın?”

“Para gerekiyordu; üstelik de bu toprak köylülere kalacak.”

“Sana paylarını ödemeyen köylülere mi?”

“Bu artık onlara kalmış bir şey ama günün birinde öderler.”

“Koruya yazık olmuş,” dedi Arkadiy ve etrafa bakmaya başladı.

Geçtikleri yerlere güzel manzaralı yerler denemezdi. Ufuk çizgisine kadar bazen hafifçe yükselerek, bazen de tekrar alçalarak boyuna tarlalar, tarlalar uzayıp gidiyordu; yer yer küçük korular görülüyordu ve pek seyrek ve alçak çalılıklarla kaplı sel yatakları Yekaterina Dönemi’nin eski planlarını anımsatarak kıvrıla kıvrıla gidiyordu. Kıyıları oyuk oyuk dereler, bentleri daracık minimini göletler, kararmış, çoğu yarı yarıya dağılmış çatılarının altında alçak kulübecikleriyle küçücük köyler, çalı çırpıdan örülmüş çitleri ve ıssızlaşmış harman yerlerinin yanındaki çarpılmış küçük kapılarıyla eğri büğrü ambarlar, kâh yer yer sıvaları dökülmüş kerpiçten, kâh haçları eğilmiş ve yıkık mezarlıklarıyla tahtadan kiliseler göze çarpıyordu. Arkadiy’in yüreği gittikçe daha çok buruluyordu. İnadına hep üstü başı eski püskü, cılız cılız atlara binmiş köylülere rastlıyorlardı; yol kenarındaki söğütler, lime lime kabukları ve kırılmış dallarıyla yırtık pırtık elbiseler giymiş dilenciler gibi duruyordu; bir deri bir kemik inekler sanki aç bırakılmış gibi hendeklerdeki otları açgözlülükle yiyordu. Bu hayvanlar bir canavarın korkunç ve ölüm saçan pençelerinden sanki daha demin kurtulmuş gibiydiler ve bu güzel ilkbahar gününün ortasında bu güçsüz hayvanların içler acısı görünüşüyle, kar fırtınalarıyla, ayazları ve karlarıyla iç karartıcı ve hiç bitmeyecekmiş gibi bir kışın beyaz hayaleti ortaya çıkıyordu... “Hayır,” diye içinden geçirdi Arkadiy, “bu memleket zengin değil, ne bolluk ne de çalışkanlık söz konusu burada; olmaz, onu böyle bırakmak mümkün değil, köklü değişiklikler gerekli... fakat bu değişiklikleri nasıl yapmalı, işe nereden başlamalı?”

Arkadiy böyle düşünüyordu... o düşünürken ilkbahar da hükmünü sürüyordu. Çevredeki her şey pırıl pırıl yeşermişti, her şey yayıla yayıla ve tatlı tatlı dalgalanıyordu ve ılık rüzgârın sakin soluğu altında parlıyordu; her şey, ağaçlar, çalılar ve otlar; her tarafta tarlakuşları sonu gelmez demler çekiyordu; kızkuşları kâh alçak çayırların üzerinde dolanarak ötüyor, kâh

sessizce küçük tümseklerin üzerinde koşuşuyordu; ekin kargaları, henüz kısa olan yaz buğdaylarının tatlı yeşilliği içinde güzel kara lekeler oluşturarak dolaşıyordu; artık hafifçe sararmış olan çavdarların arasında kayboluyorlardı, çavdarın duman rengi dalgaları içinde arada sırada kafaları görünüyordu. Arkadiy, bakıyor, bakıyordu ve düşünceleri gittikçe zayıflayarak kayboluyordu... Sırtından paltosunu attı ve öyle neşelendi, babasına minicik bir çocuk gibi öyle bir baktı ki, babası onu tekrar kucakladı.

“Yaklaştık artık,” dedi Nikolay Petroviç, “sadece şu küçük tepeyi aşmamız gerekiyor, sonra ev görünecek. Seninle birlikte çok güzel bir yaşamımız olacak Arkaşa; sen bana çiftlik işlerinde yardım edeceksin, tabii eğer bu seni sıkmayacaksa. Artık birbirimize sıkı sıkı sarılmamız, birbirimizi iyi tanımamız gerekli, doğru değil mi?”

“Elbette,” dedi Arkadiy, “fakat bu ne harika bir gün böyle!”

“Senin gelişini kutlamak için, canım. İlkbahar da pırıltılar içinde. Bununla birlikte Puşkin’le aynı görüşteyim. Yevgeniy Onegin’de ne der anımsarsın:

Nasıl kederlendirir gelişin beni,
İlkbahar, ilkbahar, aşk zamanı!
Nasıl...”

“Arkadiy!” diye öbür arabadan Bazarov’un sesi duyuldu. “Bana kibrit gönder, pipomu yakacak bir şey bulamadım.”

Nikolay Petroviç sustu, onu biraz şaşkınca ama acımayla dinlemeye başlamış olan Arkadiy ise cebinden acele gümüş kibrit kutusunu çıkardı ve kutuyu Pyotr’la Bazarov’a yolladı.

“Sigara ister misin?” diye tekrar bağırdı Bazarov.

“Gönder,” diye karşılık verdi Arkadiy.

Pyotr arabaya geri döndü ve kibrit kutusuyla birlikte kalın, siyah bir sigarayı Arkadiy’e verdi. Arkadiy, etrafına öyle kuvvetli ve ekşi bir eski tütün kokusu yayarak sigarayı tüttürmeye başladı ki, hayatında hiç sigara içmemiş olan Nikolay Petroviç, oğlunu gücendirmemek için fark ettirmemeye çalışarak elinde olmadan burnunu öte yana çevirdi.

Çeyrek saat sonra her iki araba da griye boyanmış, çatısı kırmızı sacla kaplanmış yeni, ahşap bir evin önünde durdu. Burası Maryino’ydu, yeni

köy ya da köylülerin verdiği adla Topraksız Çiftlik’ti.

1. (Fr.) O gerçekten özgürdür.

IV

Beyleri karşılamak için bir uşak kalabalığı evin önüne yığılmadı; on iki yaşlarında bir kız çocuğu göründü sadece, onun arkasından da Pyotr'a çok benzeyen bir delikanlı, Pavel Petroviç Kirsanov'un, düğmeleri beyaz armalı bir ceket giymiş olan uşağı evden çıktı. Sessizce arabanın kapısını açtı, öteki arabanın perdesini çözdü. Nikolay Petroviç, oğlu ve Bazarov'la birlikte kapısından genç bir kadın yüzünün görünüp kaybolduğu karanlık ve hemen hemen boş bir salondan geçerek en son modaya uygun olarak döşenmiş oturma odasına gittiler.

"İşte evdeyiz," dedi Nikolay Petroviç. Kasketini çıkardı ve saçlarını silkeledi. "İlk iş olarak yemek yemeli ve dinlenmeli."

"Yemek hiç fena olmaz," dedi Bazarov gerinerek ve bir kanepeye çöktü.

"Evet evet, yemek yiyelim, hem de hemen yiyelim." Nikolay Petroviç görünürde hiçbir neden yokken ayaklarını yere vurdu. "İşte Prokovyiç de tam zamanında geldi."

İçeriye altmış yaşlarında, ak saçlı, zayıf, esmer, bakır düğmeli kahverengi frak giymiş ve boynuna pembe fular bağlamış bir adam girdi. Sırıttı, Arkadiy'in elini öptü ve konuğun önünde eğildikten sonra kapıya doğru geri geri gidip ellerini arkasında kavuşturdu.

"İşte, Prokovyiç," diye söze başladı Nikolay Petroviç, "sonunda evimize geldi... Ee? Nasıl buldun onu?"

"Çok iyi gördüm, efendim," dedi ihtiyar ve tekrar sırıttı ama hemen gür kaşlarını çattı. "Sofrayı kurmamı emreder misiniz?" dedi etkileyici bir sesle.

"Evet evet, lütfen. Ama önce odanıza geçmek istemez misiniz, Yevgeniy Vasilyiç?"

"Hayır, teşekkür ederim, gerek yok. Yalnız emrederseniz şu benim bavulcukla giysimi odaya götürsünler," diye ekledi sırtından pardösüsünü çıkararak.

"Çok güzel. Prokovyiç, beyefendinin pardösüsünü al." (Prokovyiç, adeta şaşırmış gibi Bazarov'un "giysisini" iki eliyle tuttu ve başının üstüne

doğru kaldırıp parmaklarının ucuna basarak uzaklaştı.) “Ya sen, Arkadiy, biraz odana gitmek istemez misin?”

“Evet, üstümü başımı temizlemem gerek,” diye yanıtladı Arkadiy ve kapıya doğru yöneldi, fakat tam o anda oturma odasına orta boylu, sırtında koyu renk bir İngiliz takım elbise, boynunda son moda kısa bir boyunbağı, ayağında rugan yarım çizmeler olan bir adam girdi. Bu Pavel Petroviç Kirsanov’du. Kırk beş yaşlarında gösteriyordu. Kısa kesilmiş kır saçları, yeni gümüş gibi donuk bir pırıltıyla parlıyordu; yeşilimsi sarı ama buruşuksuz, alışılmadık biçimde dürüst ve saf yüzü, sanki ince ve zarif bir kalemle çizilmiş gibiydi ve kusursuz bir güzelliğin izlerini taşıyordu; özellikle de parlak, siyah, çekik gözleri çok güzeldi. Arkadiy’in amcasının zarif ve soylu görünümü, gençliğindeki endamını ve yirmili yaşlardan sonra büyük ölçüde kaybolan, yerden yukarı doğru yükselme arzusunu koruyordu.

Pavel Petroviç uzun pembe tırnaklı güzel elini, bir tek büyük opalle tutturulmuş kar beyazı kol kapağı yüzünden daha da güzel görünen elini pantolonunun cebinden çıkardı ve yeğenine uzattı. Avrupa usulü *shake hands*’ten sonra yeğeniyle Rus usulü üç kez öpüştü, yani kokulu bıyıklarını yeğeninin yanaklarına üç kez değdirdi ve “Hoş geldin” dedi.

Nikolay Petroviç onu Bazarov’a tanıttı: Pavel Petroviç esnek vücudunu hafifçe eğerek gülümsedi ama elini uzatmadı, hatta cebine geri soktu.

“Bugün artık gelmeyeceğinizi sanıyordum,” diye hoş bir sesle konuşmaya başladı. Nazik bir şekilde iki yana sallanıyor, omuzlarını arada bir oynatıyor ve güzel beyaz dişlerini gösteriyordu. “Yoksa yolda bir şey mi oldu?”

“Hiçbir şey olmadı,” diye yanıtladı Arkadiy, “öyle, birazcık ağırdan aldık. Ama şu anda kurt gibi açız. Prokovyiç’i acele ettir babacığım, şimdi geliyorum.”

“Dur, ben de seninle geliyorum,” diye bağırdı Bazarov birdenbire kanepeden fırlayarak. İki genç adam çıktılar.

“Kim bu?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Arkaşa’nın arkadaşı, söylediğine göre çok akıllı bir adammış.”

“Konuğumuz mu olacak?”

“Evet.”

“Bu uzun saçlı mı?”

“Evet dedim ya!”

Pavel Petroviç tırnaklarıyla masaya vurdu.

"Arkadiy'i *s'est dégourdi*[2] buluyorum," dedi. "Dönüşüne sevindim."

Yemekte çok az konuştular. Özellikle Bazarov hemen hemen hiç konuşmadı ama çok fazla yemek yedi. Nikolay Petroviç kendi ifadesiyle "çiftlik" yaşamından çeşitli olaylar anlattı, hükümetin ileride alacağı önlemlerden, komitelerden, delegelerden, makine kullanmak gerektiğinden falan söz etti. Pavel Petroviç, kırmızı şarap dolu kadehinden arada sırada bir yudum alarak ve düşüncesini ya da "Ya! Ha! Hım!" cinsinden ünlemleri daha da az söyleyerek yemek odasında ağır ağır bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu (Pavel Petroviç hiç akşam yemeği yemezdi). Arkadiy birkaç Petersburg haberi verdi ama genç bir insanın çocukluktan yeni çıktığında ve çocuk olarak görülmeye ve sayılmaya alıştığı bir yere geri döndüğünde çoklukla hissettiği o büyük sıkılganlığı duyuyordu. Hiç gerek yokken konuşmasını uzatıyor, "babacığım" demekten kaçınıyordu ve hatta birkaç kez bunun yerine dişlerinin arasından telaffuz ettiği "baba" sözcüğünü kullandı; aşırı bir rahatlıkla kadehine canının istediğinden çok daha fazla şarap koydu ve hepsini içti. Prokovyiç gözünü ondan ayırmıyor ve dudaklarını ısırıp duruyordu. Yemeğin hemen arkasından herkes dağıldı.

"Amcan tuhaf bir adam," dedi Bazarov Arkadiy'e. Üzerinde sabahlığı Arkadiy'in yatağının yanına oturmuş, kısa piposunu tüttürüyordu. "Köyde bu ne şıklık, düşünsene! Tırnakları, hele de tırnakları, sergiye yolla!"

"Ama sen bilmiyorsun," diye cevap verdi Arkadiy, "zamanında bir aslandı o. Bir gün sana anlatırım onun öyküsünü. Çok yakışıklıydı, kadınların başını döndürürdü."

"Ya, bak sen! Demek, eski günlerin anısını yaşatmak için! Yazık burada aklını başından alacak kimse de yok. Gözümü alamadım, ne şaşırtıcı yakalıkları var öyle, sanki taştan gibi, ya çenesi, ne kadar düzgün tıraş edilmiş. Arkadiy Nikolayiç, bütün bunlar gülünç değil mi?"

"Belki ama o gerçekten iyi bir insandır."

"Bir antika! Ama baban sevimli bir adam. Şiir okuyup zamanını harcıyor, çiftlik işlerinden anladığı da kuşkulu ama iyi bir adam."

"Babam altın kalpli bir insandır."

"Çekingen davrandığını fark ettin mi?"

Arkadiy, sanki kendisi çekingen değilmiş gibi başını salladı.

“Ne hayret vericidir,” diye devam etti Bazarov, “ah şu yaşlı romantikler! Sinir sistemlerini öfkelenecek kerteye dek gererler... sonra da dengeleri bozulur. Aman neyse, hadi iyi geceler! Odamda bir İngiliz lavabosu var ama kapı kapanmıyor. Şu İngiliz lavabolarını, yani ilerlemeyi teşvik etmek lazım!”

Bazarov gitti, Arkadiy’in içini ise bir sevinç duygusu sardı. Doğduğu evde, tanıdık bir yatakta, sevdiği ellerin, belki de dadıcığının o sevecen, iyi ve yorulmak bilmeyen ellerinin ördüğü battaniyenin altında uyumak çok tatlıydı. Arkadiy, Yegorovna’yı anımsadı, iç geçirdi ve ona Tanrı’dan rahmet diledi... Kendisi için dua etmedi.

O da, Bazarov da hemen uykuya daldılar, fakat evdeki diğer kişiler uzun bir süre daha uyumadılar. Oğlunun dönüşü Nikolay Petroviç’i heyecanlandırmıştı. Yatağına yattı ama mumları söndürmedi ve elini kafasına dayayıp derin düşüncelere daldı. Ağabeyi de gece yarısını çoktan geçtiği halde çalışma odasındaki geniş koltuğunda, taş kömürünün için için yandığı şöminenin önünde oturuyordu. Pavel Petroviç üstünü çıkarmamıştı, yalnızca ayağındaki rugan yarım çizmelerin yerine Çin işi arkalıksız kırmızı terliklerini giymişti. Elinde *Galignani*’nin son sayısı vardı ama okumuyordu: Mavimsi alevin bir sönüp bir parlayarak titremekte olduğu şömineye büyük bir dikkatle bakıyordu... Düşüncelerinin nerelerde gezindiğini Tanrı bilirdi, ancak yalnızca geçmişte gezinmedikleri belliydi: Yüzünün ifadesi, insanın sadece anılarla meşgul olduğu bir andakinden daha karışık ve asıktı. Arkadaki küçük odada büyük sandığın üzerinde ise sırtında mavi bir yelek, başında koyu renk saçlarının üzerine atılmış beyaz bir şal olan genç bir kadın, Feneçka, kâh etrafa kulak kabartıyor, kâh uyukluyor, kâh bir çocuk karyolasının göründüğü ve uyuyan bir bebeğin düzgün soluklarının işitildiği ardına kadar açık kapıya bakıyordu.

2. (Fr.) Aşırı serbest olmuş. (Ç.N.)

V

Ertesi gün Bazarov herkesten önce uyandı ve evden çıktı. “Vay canına!” diye düşündü etrafına bakıp. “Burası da pek gösterişsiz bir yermiş.” Nikolay Petroviç köylülerle araziyi paylaştığında yeni çiftliği için dört dönüm kadar dümdüz ve kupkuru tarla ayırmak zorunda kalmıştı. Bir ev, hizmet ve çiftlik binaları, bir bahçe ve bir gölet yaptırmış, iki de kuyu açtırmıştı; fakat yeni fidanlar iyi büyümemişti, göletteki su çok azdı, kuyulardaki su da acımsı çıkmıştı. Bir tek kameriyedeki leylak ve akasyalar dallanıp gelişmişti; bu kameriyede zaman zaman çay içiyor, yemek yiyorlardı. Bazarov, bahçedeki bütün yolları birkaç dakika içinde koşarak dolaştı, sığır ahırına, at ahırına uğradı, hemen ahbaplık kurduğu iki küçük çocuk buldu ve onlarla birlikte kurbağa bulmak için çiftlikten bir verst uzaklıktaki küçük bataklığa yollandı.

“Beyim, kurbağayı ne yapacaksın?” diye sordu çocuklardan biri.

Kendinden daha aşağı insanlara hiç yüz vermediği ve onlara karşı ilgisiz davrandığı halde bu insanlarda kendisine karşı güven duygusu uyandırma konusunda özel bir beceriye sahip olan Bazarov, “Bak anlatayım ne yapacağımı,” diye cevap verdi, “kurbağayı keseceğim ve içinde neler olduğuna bakacağım; senle ben de birer kurbağayız, sadece ayaklarımızın üstünde yürüyoruz. Böylece bizim içimizde ne olup bittiğini de öğrenmiş olacağım.”

“Bunu öğrenip de ne yapacaksın?”

“Sen hastalanırsan da ben seni iyileştirmek zorunda kalırsam hata yapmayayım diye.”

“Dohtur musun yoksa?”

“Evet.”

“Vaska, duyuyon mu, bey ne diyo, seninle ben de kurbağaymışız. Amma da tuhaf!”

Yedi yaşlarında, kafası keten gibi beyaz, gri dik yakalı bir kaftan giymiş, yalın ayak Vaska, “Ben korkarım kurbağalardan,” dedi.

“Niye korkuyorsun? Isırırlar diye mi?”

“Hadi bakalım suya girin filozoflar!” dedi Bazarov.

Bu arada Nikolay Petroviç de uyanmış ve giyinik olarak bulduğu Arkadiy’in yanına yollanmıştı. Baba oğul, üzerinde güneşlik bulunan terasa çıktılar; parmaklıkların yanında, masanın üzerinde, büyük leylak buketleri arasında semaver çoktan kaynamıştı. Bir gün önce gelenleri kapıda ilk karşılayan küçük kız ortaya çıktı ve incecik sesiyle şöyle dedi:

“Fedosya Nikolayevna pek iyi değiller, gelemeyecekler; çayı kendiniz mi koyarsınız, yoksa Dunyaşa’yı mı göndereyim diye size sormamı emrettiler.”

“Kendim koyarım,” diye hemen atıldı Nikolay Petroviç. “Arkadiy, sen çayını kremalı mı, yoksa limonlu mu içersin?”

“Kremalı,” diye cevap verdi Arkadiy ve kısa bir süre sustuktan sonra soru sorar gibi telaffuz ederek “Babacığım?” dedi.

Nikolay Petroviç, oğluna şaşkın şaşkın baktı.

“Ne var?” dedi.

Arkadiy gözlerini yere dikti.

“Eğer sorum sana yersiz gelirse kusuruma bakma babacığım,” diye söze başladı, “ama dünkü açık yürekliliğinle beni de açık yürekli olmaya kendin teşvik ediyorsun... kızmıyorsun ya?..”

“Söyle.”

“Sana şunu sormak için bana cesaret veriyorsun... Şey... Fen... O, ben buradayım diye mi çay doldurmaya gelmiyor?”

Nikolay Petroviç hafifçe başını çevirdi.

“Belki,” dedi nihayet, “sanıyor ki... utanıyor...”

Arkadiy, hemen gözlerini babasına çevirdi.

“Boşuna utanıyor. Birincisi, benim düşünce tarzımı (bu iki sözcüğü kullanmak Arkadiy’in çok hoşuna gitmişti) biliyorsun, ikincisi de, bir nebzecik olsun senin yaşamını, alışkanlıklarını kısıtlamak ister miyim ben? Hem senin kötü bir seçim yapmadığından da eminim; ona seninle aynı çatı altında yaşama izni verdiğine göre demek ki, bunu hak ediyor: Ne olursa olsun bir oğul babasını yargılayamaz, hele de ben, hele de senin gibi hiçbir zaman ve hiçbir şekilde benim özgürlüğümü kısıtlamamış bir babayı.”

Arkadiy’in sesi ilk başta titriyordu: Kendini çok yüksek ruhlu biri gibi hissetmişti, ancak aynı zamanda da babasına nasihat eder gibi davrandığını

anlamıştı ama kendi konuşmasının sesi insanı çok etkiler; Arkadiy de son sözcükleri kesin, hatta etkili bir biçimde söylemişti.

“Teşekkür ederim Arkaşa,” dedi Nikolay Petroviç boğuk bir sesle ve parmakları tekrar kaşlarında ve alnında dolaşmaya başladı. “Tahminlerin gerçekten doğru. Elbette bu kız eğer buna layık olmasaydı... Düşüncesizce bir kapris değil bu. Seninle bu konuyu konuşmak beni rahatsız ediyor ama anlarsın, daha geldiğin ilk günden buraya, senin yanına gelmesi onun için zor oldu.”

“Öyleyse ben onun yanına giderim!” diye haykırdı Arkadiy yeni bir duygu seline kapılarak ve sandalyesinden fırladı. “Benden utanacak bir şeyi olmadığını ona anlatacağım.”

Nikolay Petroviç de ayağa kalktı.

“Arkadiy,” dedi, “lütfen... nasıl olur... orada... sana söylemediğim bir şey var...”

Ancak Arkadiy artık onu dinlemiyordu ve koşarak terastan uzaklaştı. Nikolay Petroviç arkasından baktı ve utanç içinde sandalyeye çöktü. Yüreği hızla çarpmaya başladı... O anda oğluyla gelecekteki ilişkilerinin kaçınılmaz bir biçimde tuhaflaşacağını tasavvur ediyor muydu, eğer Arkadiy bu konuya hiç değinmemiş olsaydı kendisine gösterdiği saygının daha fazla olacağının bilincine varmış mıydı, kendi kendisini zayıf davranmakla suçluyor muydu, söylemek zor; içinde bütün bu duygular vardı ama bulanık bir biçimde; yüzündeki kızarıklık ise kaybolmamıştı ve kalbi çarpıyordu.

Telaşlı ayak sesleri duyuldu ve Arkadiy terasa girdi.

“Biz tanıştık, baba!” diye bağırdı yüzünde sevgi dolu yumuşak bir zafer ifadesi vardı. “Fedosya Nikolayevna sahiden bugün pek iyi değil, biraz geç gelecek. Fakat bir erkek kardeşim olduğunu bana nasıl söylemezsin? Şimdi öpeceğime dün akşamdan öperdim onu.”

Nikolay Petroviç bir şey söylemek, ayağa kalkmak ve kollarını açmak istedi... Arkadiy babasının boynuna atıldı.

“Neler oluyor? Yine mi kucaklaşıyorsunuz?” diye arkalarından Pavel Petroviç’in sesi işitildi.

Pavel Petroviç’in o anda ortaya çıkıvermesine baba da, oğul da aynı şekilde sevindiler; insanın yine de bir an evvel kurtulmak istediği dokunaklı durumlar vardır.

“Niye şaşıyorsun?” dedi neşeyle Nikolay Petroviç. “Bunca zamandır Arkaşa’yı bekledim... Dünden beri ona doya doya bakamadım.”

“Hiç de şaşmıyorum,” dedi Pavel Petroviç. “Ben de onu kucaklamak isterim.”

Arkadiy, amcasına yaklaştı ve onun hoş kokulu bıyıklarının dokunuşunu yanaklarında hissetti. Pavel Petroviç sofraya oturdu. Üzerinde İngiliz zevkine uygun şık bir sabah kostümü vardı; başına küçük bir fes giymişti. Bu fes ve özensiz bir biçimde bağlanmış fular, köy yaşantısının serbestliğini gösteriyordu ama beyaz değil de sabah tuvaletinin gerektirdiği şekilde rengârenk olan gömleğinin sert yakası her zamanki acımasızlığıyla tıraşlı çenesine dayanıyordu.

“Yeni arkadaşın nerede?” diye sordu Arkadiy’e.

“Evde yok; genellikle erken kalkar ve bir yerlere gider. Ona özen göstermek gerekmez; merasimi sevmez.”

“Evet, belli,” dedi Pavel Petroviç ve acele etmeden ekmeğine yağ sürmeye başladı. “Bizde uzun süre mi kalacak?”

“Ne kadar isterse. Babasına giderken uğradı buraya.”

“Babası nerede oturuyor?”

“Bizim vilayette, buradan seksen verst kadar uzakta. Pek büyük olmayan bir malikânesi var orada. Eskiden alay doktoruymuş.”

“Tamam, tamam... Ben de kendime sorup duruyordum, Bazarov soyadını nereden duydum diye... babamın tümeninde bir hekim Bazarov vardı, hatırlıyor musun Nikolay?”

“Vardı galiba.”

“Doğru, doğru. Öyleyse bu hekim onun babasıymış. Hmm!” Pavel Petroviç bıyıklarını oynattı. “Ee, bu Bay Bazarov’un kendisi necidir?” diye sordu biraz durduktan sonra.

“Bazarov neci mi?” diyerek güldü Arkadiy. “İsterseniz, onun neci olduğunu size söyleyeyim amcacığım.”

“Lütfen sevgili yeğenim.”

“O bir nihilisttir.”

“Nasıl?” diye sordu Nikolay Petroviç, Pavel Petroviç ise ucunda bir parça yağ olan bıçağı havaya kaldırdı ve öylece kaldı.

“O, bir nihilisttir,” diye tekrarladı Arkadiy.

“Bir nihilist,” dedi Nikolay Petroviç. “Anladığım kadarıyla Latince *nihil*, yani hiçbir şey sözcüğünden geliyor; öyleyse bu sözcük... hiçbir şeyi

kabul etmeyen adam anlamına mı geliyor?"

"Hiçbir şeye saygı göstermeyen de," diye atıldı Pavel Petroviç ve tekrar yağa uzandı.

"Her şeye eleştirel bakış açısından bakan," diye belirtti Arkadiy.

"Aynı şey değil mi?" diye sordu Pavel Petroviç.

"Hayır, aynı şey değil. Nihilist, hiçbir otorite önünde eğilmeyen, hiçbir inanç ilkesini kabul etmeyen, bu ilkeye hiçbir saygı göstermeyen biridir."

"Bu iyi bir şey mi yani?" diye sözünü kesti Pavel Petroviç.

"Adamına göre değişir, amcacığım. Bazısına göre iyidir, bazısına göre de çok kötüdür."

"Demek öyle. Her neyse, görüyorum ki, bunlar bize göre şeyler değil. Bizlerin, yani geçen asrın insanlarının, prensipler (Pavel Petroviç bu sözcüğü Fransızlar gibi yumuşak bir şekilde söylüyordu, Arkadiy ise tersine ilk heceyi vurgulayarak telaffuz ediyordu) olmadan, senin dediğin gibi inançla ilgili kabul edilmiş prensipler olmadan adım atmamız, soluk almamız imkânsızdır. *Vous avez changé tout cela*[3], Tanrı size sağlık ve şan şeref versin, biz de sizi hayran hayran seyredelim, sayın... adları ne demiştin?"

"Nihilistler," dedi net bir şekilde Arkadiy.

"Evet. Eskiden Hegelistler vardı, şimdi de nihilistler. Bakalım, boşlukta, havasız bir boşlukta nasıl var olacaksınız; şimdi lütfen şu çıngırağı çalıver kardeşim Nikolay Petroviç, kakao saatim geldi."

Nikolay Petroviç çıngırağı çaldı ve "Dunyaşa!" diye bağırdı. Ama Dunyaşa'nın yerine terasa Feneçka çıktı. Yirmi üç yaşlarında, bembeyaz ve yumuşacık tenli, koyu renk saçlı, koyu renk gözlü, kırmızı, çocuksu tombul dudaklı ve kadife gibi minnacık elli genç bir kadındı. Üzerinde derli toplu basma bir elbise vardı; yeni, mavi şalı yuvarlak omuzlarında hafifçe duruyordu. Büyük bir fincanla kakao getirdi ve kakaoyu Pavel Petroviç'in önüne koyduktan sonra utancından kıpkırmızı oldu: Sevimli yüzünün incecik derisi altında kızgın kanı al bir dalga halinde yayıldı. Gözlerini yere indirmişti ve parmaklarının ucuna hafifçe dayanarak masanın yanında duruyordu. Hem gelmekten utanıyormuş hem de oraya gelmek hakkına sahip olduğunu hissediyormuş gibiydi.

Pavel Petroviç kaşlarını çatmış, Nikolay Petroviç ise bozulmuştu.

"Merhaba Feneçka," dedi dişlerinin arasından.

“Merhaba, efendim,” diye cevap verdi Feneçka alçak ama anlaşılır bir sesle ve kendisine dostça gülümsemekte olan Arkadiy’e yan gözle bakıp sessizce dışarı çıktı. Biraz yalpalayarak yürüyordu ama bu bile ona yakışıyordu.

Bir süre terasta sessizlik hüküm sürdü. Pavel Petroviç kakaosundan bir yudum içti ve birden başını kaldırdı.

“İşte nihilist bey de bizi şereflendiriyor,” dedi alçak sesle.

Gerçekten de Bazarov, bahçede çiçek tarhlarının üzerinden atlayarak yürüyordu. Keten pardösüsü ve pantolonu çamura bulanmıştı; yapışkan bir bataklık bitkisi eski yuvarlak şapkasının tepesine dolanmıştı; sağ elinde pek büyük olmayan bir çuval tutuyordu; çuvalın içinde canlı bir şey kımıldanıp duruyordu. Çabucak terasa yaklaştı ve kafasını sallayıp, “Merhaba beyler,” dedi, “çaya geç kaldığım için bağışlayın, hemen geliyorum; şu tutsaklarımı yerine yerleştirmem gerekiyor.”

“Nedir elinizdeki, sülük mü?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Hayır, kurbağa.”

“Onları yiyecek misiniz, yoksa üretecek misiniz?”

“Deneylerim için,” dedi Bazarov kayıtsız bir biçimde ve eve girdi.

“Onları kesecek,” dedi Pavel Petroviç. “Prensiplere inanmıyor ama kurbağalara inanıyor.”

Arkadiy, amcasına kederle baktı, Nikolay Petroviç ise belli etmeden omuz silkti. Başarısız bir nükte yaptığını Pavel Petroviç de hissetmişti ve çiftlikten, bir gün önce kendisine işçi Foma’nın “serserilik ettiğinden” ve ele avuca sığmaz biri olduğundan şikâyete gelen yeni yöneticiden söz etmeye başladı. “Ezop[4] gibi biri işte,” dedi bu arada, “her tarafta kendisini kötü bir insan olarak tanıtmış; bir budala olarak yaşayacak ve öyle de gidecek.”

3. (Fr.) Siz bunların hepsini değiştirdiniz. (Ç.N.)

4. Aisopos ya da Ezop: MÖ 7.-6. yüzyıllarda yaşamış Yunan masalcı. (Ç.N.)

VI

Bazarov geri geldi, masaya oturdu ve acele acele çay içmeye başladı. İki kardeş sessizce ona bakıyorlardı, Arkadiy ise gizlice bir babasına, bir amcasına bakıyordu.

“Uzağa mı gittiniz?” diye sordu nihayet Nikolay Petroviç.

“Telli kavak korusunun yanında bataklığınız varmış. Beş tane bataklık çulluğu kaldırdım havaya; onları vurabilirsin Arkadiy.”

“Siz avcı değil misiniz?”

“Hayır.”

“Fizikle mi uğraşıyorsunuz?” diye sordu Pavel Petroviç sıra kendisine gelince.

“Evet fizikle; genel olarak doğa bilimleriyle.”

“Diyorlar ki, son zamanlarda Germenler bu alanda çok başarılı olmuşlar.”

“Evet, Almanlar bu konuda bizim öğretmenlerimizdir,” diye yanıt verdi Bazarov umursamadan.

Pavel Petroviç, Alman yerine Germen sözcüğünü alay etmek için kullanmıştı ama hiç kimse bunu fark etmedi.

“Almanlar hakkında ne kadar yüksek düşüncelere sahipsiniz,” dedi Pavel Petroviç aşırı saygılı bir şekilde. Gizli bir öfke duymaya başlamıştı. Bazarov’un aşırı serbestliği onun aristokrat yapısını rahatsız ediyordu. Bu hekim oğlu sadece hiçbir çekingenlik göstermemekle kalmıyor, üstelik bir de kesik kesik ve gönülsüz yanıtlar veriyordu ve sesinde kaba, hemen hemen haddini bilmez bir hava vardı.

“Oranın bilginleri işini ciddiye alan adamlar.”

“Öyle öyle. Rus bilginleri hakkında o kadar övücü düşüncelere sahip değilsiniz galiba?”

“Belki de öyle.”

“Bu çok övülecek bir özveri,” dedi Pavel Petroviç, doğrularak ve başını geriye atarak. “Fakat o zaman Arkadiy Nikolayeviç demin bize sizin hiçbir

otoriteyi tanımadığınızı neden söyledi? Onlara inanmıyor musunuz?”

“Onları neden tanıyacakmışım ki? Ve neden onlara inanacağım? Bana bir iş söylesinler kabul edeyim, hepsi bu.”

“Peki Almanlar hep işten mi söz ederler?” dedi Pavel Petroviç ve yüzü ilgisiz, uzak bir ifade aldı, sanki tamamen bulutların ötesine gitmişti.

Açıkçası tartışmayı sürdürmek istemeyen Bazarov, “Hepsi değil,” diye hafifçe esneyerek cevap verdi.

Pavel Petroviç, sanki “Arkadaşın da nazik insanmış, doğrusu” demek ister gibi Arkadiy’e baktı.

“Bana gelince,” diye tekrar söze başladı Pavel Petroviç biraz zorlanarak, “günah işliyor olabilirim ama Almanları sevmem. Rusya’daki Almanların adını ise hiç anmıyorum: Onların ne mal oldukları belli. Ama Almanya’daki Almanlar da hoşuma gitmiyor. Daha eskiler neyse: O zamanlar onların bir Schiller’i, bir Goethe’si falan vardı... Kardeşim onlara özellikle yatkındır... Şimdi ise birtakım kimyacılar ve materyalistler ortaya çıktı...”

“Doğru düzgün bir kimyacı, herhangi bir şairden yirmi kat daha yararlıdır,” diyerek onun sözünü kesti Bazarov.

“Demek öyle,” dedi Pavel Petroviç ve sanki uykuya dalmak üzereymiş gibi kaşlarını kaldırdı. “Demek, sanatı kabul etmiyorsunuz, öyle mi?”

“Asıl sanat para kazanmaktır, yoksa basurdan başka bir şey değildir!” diyerek Bazarov alaycı bir şekilde güldü.

“Ya! Demek öyle, efendim. Siz alay edin bakalım. Yani her şeyi inkâr ediyorsunuz, öyle mi? Diyelim ki, öyle olsun. Şu halde siz bir tek bilime inanıyorsunuz, öyle değil mi?”

“Hiçbir şeye inanmadığımı size daha önce söylemiştim; hem bilim nedir ki, genel anlamda bilim nasıl bir şey ki? Birtakım zanaatlar, sıfatlar gibi bilim dalları var ama genel anlamda bilim asla yoktur.”

“Çok iyi, efendim. Peki, insanların günlük yaşamında kabul edilmiş olan başka kuralları da aynı şekilde olumsuz mu karşılıyorsunuz?”

“Nedir bu, sorgu mu?”

Pavel Petroviç hafifçe sarardı... Nikolay Petroviç, konuşmaya karışmak zorunda kaldı.

“Sevgili Yevgeniy Vasilyiç, bu konuda sizinle başka bir zaman daha ayrıntılı olarak sohbet ederiz; sizin düşüncelerinizi öğrenir, bizimkileri anlatırız. Ben kendi adıma sizin doğa bilimleriyle uğraşmanıza çok sevindim. Duyduğuma göre, Liebig, tarlaların gübrelenmesi konusunda

şaşırtıcı buluşlar yapmış. Tarım işlerimde bana yardım edebilirsiniz; bana faydalı nasihatler verebilirsiniz."

"Emrinize amadeyim Nikolay Petroviç ama biz nerede, Liebig nerede! Önce alfabeyi öğrenmek, sonra kitabı eline almak gerekir ama biz daha elifi görsek mertek sanıyoruz."

"Görüyorum ki, tam bir nihilistsin sen," diye düşündü Nikolay Petroviç. "Yine de gerekirse size başvurmama izin veriniz," diye yüksek sesle ekledi. "Ağabey, sanıyorum hemen gidip kâhyayla konuşmamız gerekiyor."

Pavel Petroviç sandalyeden kalktı.

"Evet," dedi hiç kimseye bakmadan, "köyde, üstün zekâlı insanlardan uzakta böyle beş yıl geçirmek bir felaket! Tam bir aptal olursun. Sana öğretilenleri unutmamaya çalışırsın ama heyhat! Bütün bunların saçma şeyler olduğu anlaşılır ve aklı başında insanlar artık bu boş şeylerle uğraşmadıklarını, senin de geri kafalı biri olduğunu söyleyiverirler. Ne yaparsın! Anlaşılan, gençler sahiden bizden akıllı."

Pavel Petroviç topuklarının üzerinde yavaşça döndü ve ağır ağır çıktı; Nikolay Petroviç de onun arkasından yollandı.

Kapı iki kardeşin arkasından kapanır kapanmaz Bazarov, soğukkanlı bir şekilde sordu:

"Hep böyle midir bu?"

"Dinle Yevgeniy, ona çok sert davrandın," dedi Arkadiy. "Onu aşağıladın."

"İltifat mı edecektim bu taşra aristokratlarına! Hep gurur, aslanvari alışkanlıklar, gösteriş. Madem yapısı böyle, Petersburg'da kendi çöplüğünde ötmeye devam etseydi... Neyse, Tanrı onunla olsun! Oldukça ender görülen bir suböceği örneği buldum, *Dytiscus marginatus,* biliyor musun? Sana göstereyim."

"Sana onun hikâyesini anlatacağıma söz vermiştim."

"Böceğin hikâyesini mi?"

"E, yeter Yevgeniy. Amcamın hikâyesini. Senin tasavvur ettiğin gibi bir insan olmadığını göreceksin. Alay edilmekten ziyade acınacak biridir o."

"Tamam tartışmıyorum ama seni neden bu kadar ilgilendirdi bu mesele?"

"Adil olmak gerek Yevgeniy."

"Neden gerekiyor ki bu?"

"Dinle..."

Ve Arkadiy, ona amcasının hikâyesini anlattı. Okuyucu bu hikâyeyi bir sonraki bölümde bulabilir.

VII

Pavel Petroviç Kirsanov, aynen küçük kardeşi Nikolay gibi önce evde, sonra da saray muhafız alayında eğitim görmüştü. Çocukluğundan itibaren olağanüstü yakışıklılığıyla dikkatleri üzerine çekmişti; üstelik kendine çok güvenli, birazcık alaycı ve eğlendirici nükteler yapan biriydi. Hoşa gitmemesi mümkün değildi. Subay olur olmaz her yerde görülmeye başlamıştı. Onu el üstünde tutuyorlar, o da şımardıkça şımarıyor, saçma sapan davranışlarda bulunuyor, nazlanıp duruyordu ama bu bile ona yakışıyordu. Kadınların aklını başından alıyordu, erkekler onu boş biri olarak adlandırıyor ve için için onu kıskanıyorlardı. Daha önce belirtildiği gibi, kendisine zerre kadar benzemediği halde içtenlikle sevdiği kardeşiyle aynı dairede oturuyordu. Nikolay Petroviç'in ayağı hafifçe aksıyordu, ince, hoş çizgilere sahipti ama biraz mahzun, pek iri olmayan kara gözleri ve seyrek, yumuşak saçları vardı; tembellik etmeyi çok severdi ama istekle okurdu, topluluk içine girmekten korkardı. Pavel Petroviç bir gece olsun evde durmazdı, cesareti ve becerikliliğiyle ünlüydü (sosyete gençliği arasında jimnastiği moda haline getirmişti) ve topu topu beş altı Fransızca kitap okumuştu. Yirmi sekiz yaşında artık yüzbaşı olmuştu; parlak bir gelecek onu bekliyordu. Bir anda her şey değişiverdi.

O sıralarda Petersburg sosyetesinde adı hâlâ unutulmayan bir kadın vardı; Prenses R. Arada sırada ortaya çıkardı. Prenses'in, iyi eğitim görmüş, terbiyeli, fakat biraz aptal bir kocası vardı ve hiç çocukları olmamıştı. Bu kadın birden aklına eser yurtdışına gider, aniden Rusya'ya geri dönerdi, yani tuhaf bir yaşam sürerdi. Adı hafifmeşrep kadına çıkmıştı, her çeşit zevke kendini kaptırırdı, yığılana kadar dans eder, kahkahalar atar ve yemekten önce yarı karanlık oturma odasında kabul ettiği delikanlılarla şakalaşırdı ama geceleri ağlar ve dua ederdi, hiçbir yerde huzur bulamamıştı ve kederli kederli ellerini ovuşturarak sabahlara kadar odada dolaşıp durur ya da solgun ve soğuk bir halde dua kitabının başında otururdu. Sabah olur ve tekrar bir sosyete kadını haline dönüşürdü, yine sokağa çıkar, güler,

şımarıklık eder ve kendisini eğlendirebilecek en ufak şeye bile balıklama dalardı. Şaşırtıcı biçimde güzel bir vücudu vardı; altın rengi gür saçları dizlerinden aşağı kadar uzanırdı, ancak hiç kimse ona kusursuz bir güzel diyemezdi; yüzünde güzel olan yalnızca gözleriydi, hatta gözleri de değil, çünkü gözleri griydi ve iri değildi ama bu gözlerin bakışı, hızlı ve derin, kabadayılık derecesinde kayıtsız ve derin bir hüzne kapılmış kadar hülyalı bakışı, esrarengiz bir bakıştı. Ağzından en boş konuşmalar döküldüğü sırada bile onda olağanüstü bir şey ışıl ışıl ışıldardı. Şık giyinirdi. Pavel Petroviç ona bir baloda rastlamış, onunla mazurka yapmış ve kadın dans süresince ağzını açıp doğru dürüst bir laf bile etmemişti. Pavel Petroviç, bu kadına deli gibi âşık olmuştu. Zafer kazanmaya alışkın olan Pavel Petroviç, burada da hemen amacına ulaşmıştı; fakat zaferin kolay kazanılmış olması onun içini serinletmedi. Tam tersine, kendini tam olarak teslim ettiği zamanlarda bile içinde hâlâ hiç kimsenin giremediği gizli ve erişilmez bir şey varmış gibi olan bu kadına daha da acı verecek ve daha da kuvvetli bir şekilde bağlandı. Bu ruhta yuvalanmış olan neydi, Tanrı bilir! Bu kadın kendisinin de bilmediği birtakım güçlerin elindeydi; bu güçler onunla istedikleri gibi oynuyorlardı; pek fazla olmayan aklı onların kaprislerinin üstesinden gelemezdi. Davranışları sağduyudan yoksundu; kocasında haklı olarak kuşku uyandırabilecek tek mektubu hemen hemen hiç tanımadığı bir adama yazmıştı, aşkı ise hüzün doluydu; artık gülmüyordu ve seçtiği adamla şakalaşmıyordu, onu dinliyordu ve ona şaşkınlıkla bakıyordu. Bazen bu şaşkınlık yerini birdenbire soğuk bir korkuya bırakıyordu; yüzü ölü ve vahşi bir ifade alıyordu; kendisini yatak odasına kilitliyor, oda hizmetçisi kapıya kulağını dayadığında onun boğuk hıçkırıklarını duyabiliyordu. Kirsanov, hoş bir buluşmadan çıkıp evine dönerken kesin bir başarısızlıktan sonra insanın yüreğinde yükselen o acı iç sıkıntısını kaç defa hissetmişti. “Daha ne istiyorum ki?” diye sormuştu kendi kendine ama yüreği sızlıyordu hep. Bir gün kadına taşının üzerine sfenks işlenmiş bir yüzük armağan etti.

“Nedir bu,” diye sordu kadın, “sfenks mi?”

“Evet,” diye yanıtladı Pavel Petroviç, “bu sfenks sizsiniz.”

“Ben miyim?” diye sordu kadın ve esrarengiz bakışlarını Pavel Petroviç’e çevirdi. “Bunun çok gurur okşayıcı bir şey olduğunu biliyor musunuz?” diye ekledi kadın belli belirsiz bir gülümsemeyle, gözleri ise hep öyle tuhaf bakıyordu.

Birbirlerine âşık oldukları günler de P.P. için zorluydu; fakat kadın kendisinden soğuduğu zaman, ki bu oldukça kısa bir süre sonra olmuştu, Pavel Petroviç neredeyse aklını kaçırıyordu. Azap çekiyor ve kıskanıyordu ama kadına rahat vermiyordu, her yerde peşindeydi; kadın onun bu sırnaşık takibinden bıktı ve yurtdışına gitti. Pavel Petroviç dostlarının ricalarına, amirlerinin nasihatlerine rağmen istifa etti ve Prenses'in peşinden gitti; dört yıl kadar kâh kadının peşinde dolaşarak, kâh kasten onu gözden kaybederek yabancı ülkelerde dolaştı; kendisinden utanıyordu, gösterdiği irade zayıflığına öfkeleniyordu... ama bütün bunlar hiçbir işe yaramıyordu. Kadının yüzü, bu anlaşılmaz, hemen hemen anlamsız ama büyüleyici yüz ruhunda çok derin kökler salmıştı. Baden'de bir şekilde onunla tekrar eskisi gibi bir araya geldi; kadın onu daha önce hiç bu kadar büyük tutkuyla sevmemiş gibi geldi... ama bir ay sonra artık her şey bitmişti: Ateş son kez parlamış ve ebediyen sönmüştü. Kaçınılmaz ayrılığın geldiğini sezerek kadınla hiç olmazsa dost kalmak istedi, sanki böyle bir kadınla dostluk mümkünmüş gibi... Kadın sessizce Baden'den ayrıldı ve o günden sonra da Kirsanov'dan sürekli olarak kaçtı. Kirsanov Rusya'ya geri döndü, eski yaşamına dönmeye çalıştı ama artık eski tekerlek izinden yürüyemedi. Zehirlenmiş gibi oradan oraya dolaşıp durdu; geziyor, eski sosyetik alışkanlıklarını devam ettiriyordu; iki üç yeni zaferiyle övünebilirdi ama artık ne kendisinden ne de başkalarından hiçbir şey beklemiyordu ve hiçbir girişimde bulunmadı. İhtiyarladı, saçları ağardı; akşamları kulüpte oturmak, surat asıp sıkılmak, bekâr adamlar topluluğunda kayıtsız bir şekilde tartışmak onun için bir ihtiyaç olmuştu. Bilindiği gibi bu, kötü bir işarettir. Evlenmeyi pek tabii ki hiç düşünmüyordu. On yıl böylece renksiz, kısır bir şekilde çabucak, hem de çok çabuk geçip gitti. Hiçbir yerde zaman Rusya'daki kadar çabuk geçmez; hapishanede daha da çabuk geçtiğini söylerler. Pavel Petroviç, bir gün kulüpte yemekteyken Prenses R.nin öldüğünü öğrendi. Paris'te, delirmek üzereyken ölmüştü kadın. Masadan kalktı ve iskambil oynayanların yanında mıhlanmış gibi durarak uzun süre kulübün odalarında dolaştı ama eve her zamankinden erken dönmedi. Bir zaman sonra adına gönderilmiş bir paket aldı; paketin içinde Prenses'e verdiği yüzük vardı. Prenses sfenksin üstüne bir haç çizmişti ve ona bilmecenin çözümünün işte bu haç olduğunu söylemelerini emretmişti.

Bu olay, 1848 yılının başlarında, Nikolay Petroviç karısını kaybettikten sonra Petersburg'a geldiği sırada olmuştu. Pavel Petroviç, Nikolay Petroviç

köye yerleştiğinden beri kardeşiyle hemen hemen hiç görüşmemişti: Nikolay Petroviç'in düğünü, Pavel Petroviç'in Prenses'le tanıştığı ilk günlere denk düşmüştü. Yurtdışından döndükten sonra iki ay kadar Nikolay Petroviç'in konuğu olmak, onun saadetini görmek niyetiyle yanına gitmişti ama orada topu topu bir hafta kalabildi. İki kardeşin durumları birbirinden çok farklıydı. 1848 yılında bu fark azalmıştı: Nikolay Petroviç karısını, Pavel Petroviç ise anılarını yitirmişti; Prenses'in ölümünden sonra onu düşünmemeye gayret ediyordu. Fakat Nikolay'da doğru geçirilmiş bir yaşam duygusu kalmıştı, oğlu gözlerinin önünde büyüyordu; tek başına bekâr bir adam olan Pavel ise tersine gençliğin geçtiği, yaşlılığın ise henüz başlamadığı, umuda benzer üzüntülerin, üzüntüye benzer umutların söz konusu olduğu belirsiz, bulanık bir döneme girmişti.

Bu, Pavel Petroviç için başka herhangi bir dönemden daha zor olmuştu: Geçmişini kaybederek her şeyini kaybetmişti.

"Artık seni Maryino'ya (karısının şerefine çiftliğine böyle derdi) çağırmıyorum," dedi bir defasında Nikolay Petroviç, "rahmetlinin zamanında bile orada canın sıkılmıştı, şimdi sanırım sıkıntıdan patlarsın."

"O zamanlar henüz budala ve huzursuz biriydim," diye cevap verdi Pavel Petroviç, "o zamandan beri akıllanmasam da sakinleştim. Şimdi aksine, izin verirsen ebediyen yanında kalmaya hazırım."

Nikolay Petroviç cevap vermek yerine onu kucakladı; ancak Pavel Petroviç bu niyetini gerçekleştirmeye karar verene kadar bu konuşmanın üzerinden bir buçuk yıl geçmişti. Ama bir kere köye yerleştikten sonra da Nikolay Petroviç'in oğluyla birlikte Petersburg'da kaldığı o üç kış bile köyden ayrılmadı. Okumaya, daha ziyade İngilizce kitaplar okumaya başladı; genel olarak tüm yaşamını İngiliz zevkine göre düzenlemişti, komşularla pek ender görüşüyordu ve sadece arada sırada eski tarz toprak sahiplerini liberal düşüncelerle kızdırıp korkutarak ve yeni kuşak temsilcilerine yaklaşmayarak çoğunlukla susup oturduğu seçimler için köyden çıkıyordu. Eskiler de, yeniler de onu kendini beğenmiş biri olarak görüyordu; eskiler de, yeniler de mükemmel aristokratça davranışları yüzünden, zaferleriyle ilgili söylentiler yüzünden, çok güzel giyindiği ve her zaman en iyi otelin en iyi odasında kaldığı için, her zaman zevkli yemek yediği, hatta bir defasında Louis-Philippe'in sofrasında Wellington'la yemek yediği için, hakiki gümüşten tuvalet çantasını ve seyyar küvetini her yere yanında götürdüğü için, birtakım alışılmamış, şaşırtıcı "soylu" kokular

süründüğü için ve nihayet aynı zamanda kusursuz dürüstlüğü için ona saygı gösteriyorlardı. Kadınlar onu büyüleyici bir melankolik olarak görüyorlardı ama o, kadınlarla görüşmüyordu...

“Gördün mü Yevgeniy,” dedi Arkadiy öyküsünü bitirerek, “amcama ne kadar büyük haksızlık ettin! Daha onun kaç kere babamın yardımına koşup felaketten kurtardığını, bütün parasını ona verdiğini anlatmıyorum. Belki bilmiyorsundur, çiftliği aralarında paylaşmadılar ama o herkese yardım etmekten mutluluk duyar, bu arada her zaman köylülerden yana çıkar; aslında onlarla konuşurken yüzünü buruşturur ve kolonya koklar ama...”

“Malum mesele: sinirler,” diye onun sözünü kesti Bazarov.

“Belki de, yalnızca çok iyi yüreklidir. Budala da değildir. Bana ne kadar yararlı öğütler vermiştir... özellikle kadınlarla ilişkiler konusunda.”

“Ya! Kendisinin sütten ağzı yanınca başkasının yoğurdunu üflüyor demek. Biliriz bunları!”

“Neyse, kısacası,” diye devam etti Arkadiy, “çok mutsuz bir insan, inan bana; onu hor görmek günahtır.”

“Kim onu hor görüyor ki?” diye itiraz etti Bazarov. “Ben yine de derim ki, bütün yaşamını bir kadının aşkı uğruna bir karta dayandıran ve bu kart elinden alındığı zaman da gevşeyip hiçbir şey yapamayacak hale gelen bir erkek, erkek değildir. Onun mutsuz olduğunu söylüyorsun; sen daha iyi bilirsin ama saçmalıklar aklından tamamen çıkmamış bence. Eminim, *Galignani* okuduğu ve ayda bir defa da köylüleri kırbaçlanmaktan kurtardığı için kendisini ciddi ciddi işadamı olarak görüyordur.”

“Ama onun yetişme tarzını, yaşadığı dönemi unutma,” dedi Arkadiy.

“Yetişme tarzını mı?” dedi Bazarov. “Her insan kendini yetiştirmelidir. Beni al örnek olarak... Döneme gelince, neden ben döneme bağlı kalacakmışım? O bana bağlı olsun daha iyi. Hayır, birader, bunların hepsi kendini bırakmışlık, saçmalık! Hem neymiş o kadınla erkek arasındaki esrarengiz ilişkiler? Biz fizyologlar bunların nasıl ilişkiler olduğunu biliyoruz. Gözün anatomisini incele bakalım: O söylediğin esrarengiz bakış nereden geliyormuş bak. Bunların hepsi romantizm, saçmalık, küf, sanat. İyisi mi, böceğe bakalım.”

Ve iki arkadaş, Bazarov’un ucuz tütün kokusuyla karışık bir tür tıbbi cerrahi kokunun artık iyice yerleşmiş olduğu odasına gittiler.

VIII

Pavel Petroviç, kardeşinin; uzun boylu ve zayıf, kurnaz bakışlı ve veremli biri gibi ince sesli Nikolay Petroviç'in her çıkışmasına karşılık "Affedersiniz efendim, malum mesele, efendim," diye cevap veren ve köylüleri sarhoş ve hırsız olarak göstermeye çalışan kâhyayla görüşmesinde kısa bir süre bulundu. Yakın zamanda yeni bir düzene sokulmuş olan çiftlik işleri, yağlanmamış bir tekerlek gibi gıcırdıyor, yaş ağaçtan acemice yapılmış mobilya gibi çatırdıyordu. Nikolay Petroviç üzülmüyordu ama sık sık iç geçiriyor ve düşüncelere dalıyordu: Para olmadan iş olmayacağını hissediyordu ama parası da neredeyse suyunu çekmişti. Arkadiy doğru söylemişti: Pavel Petroviç, kardeşine kaç kez yardım etmişti; kardeşinin işin içinden çıkabilmek için düşüncelere dalıp nasıl çırpınıp durduğunu, nasıl kafa patlattığını görerek kaç kez yavaşça pencereye yaklaşmış ve ellerini ceplerine sokup dişlerinin arasından "*Mais je puis vous donner de l'argent*"[5], diye mırıldanmış ve ona para vermişti ama bugün Pavel Petroviç'te de hiç para yoktu ve oradan uzaklaşmayı yeğlemişti. Çiftlik işleriyle ilgili tatsızlıklar ona sıkıntı veriyordu; ayrıca ona öyle geliyordu ki, bütün gayretine ve çalışkanlığına karşın Nikolay Petroviç, işe gerektiği gibi sarılmıyordu; gerçi Nikolay Petroviç'in nerede hata yaptığını da söyleyemezdi. "Kardeşim yeterince pratik değil," diye hükmediyordu kendi kendine, "onu kandırıyorlar." Nikolay Petroviç ise Pavel Petroviç'in pratik zekâlı biri olduğunu düşünür ve her zaman ona akıl danışırdı. "Ben yumuşak, zayıf bir adamım, yıllarca bu ıssız yerde yaşadım," derdi, "oysa sen insanlarla bir arada boşuna yaşamadın, onları iyi tanırsın, bakışların şahin gibidir." Bu sözlere karşılık Pavel Petroviç yalnızca yüzünü çevirir ama kardeşini bu inancından vazgeçirmeye çalışmazdı.

Nikolay Petroviç'i çalışma odasında bıraktıktan sonra evin ön kısmını arka kısmından ayıran koridorda yürüdü ve alçak bir kapının hizasına gelip düşünceli bir şekilde durdu, bıyıklarını çekiştirdi ve kapıyı tıklattı.

"Kim o? Giriniz," diyen Feneçka'nın sesi duyuldu.

“Benim,” dedi Pavel Petroviç ve kapıyı açtı.

Feneçka, kucağında bebeğiyle oturmakta olduğu sandalyeden fırlayıp kalktı ve bebeği hemen bebekle birlikte dışarı çıkan kıza verdikten sonra telaşla şalını düzeltti.

“Rahatsız ettiysem özür dilerim,” diye söze başladı Pavel Petroviç, Feneçka’ya bakmadan. “Sizden yalnızca bir ricam olacaktı... bugün galiba şehre gönderiyorlar sizi... benim için de yeşil çay almalarını söyler misiniz diyecektim.”

“Başüstüne, efendim,” diye cevapladı Feneçka, “ne kadar almalarını emredersiniz?”

Feneçka’nın yüzüne ve çevreye çabucak göz gezdirerek, “Yarım kilo yeter sanırım. Görüyorum ki, odanızda değişiklik olmuş,” diye ekledi. Kızın anlamadığını görerek, “Perdeleri kastediyorum,” diye mırıldandı.

“Evet, efendim, perdeler; onları bize Nikolay Petroviç bağışladılar; perdeleri asalı çok oldu.”

“Evet, ben de epeydir gelmemiştim. Şu anda odanız çok güzel olmuş.”

“Nikolay Petroviç’in sayesinde,” diye fısıldadı Feneçka.

“Şimdi burada, önceki daireden daha rahatsınız değil mi?” diye sordu Pavel Petroviç nezaketle ama yüzünde en ufak bir gülümseme olmadan.

“Elbette, burası daha iyi, efendim.”

“Sizin dairenize şimdi kimi yerleştirdiler?”

“Şu anda orada çamaşırcılar oturuyor.”

“Ya!”

Pavel Petroviç sustu. “Şimdi gider,” diye düşündü Feneçka ama Pavel Petroviç gitmiyordu. Feneçka, onun önünde hafifçe parmaklarını oynatarak mıhlanmış gibi duruyordu.

“Neden sizin küçüğü götürmelerini söylediniz?” dedi sonunda Pavel Petroviç. “Ben çocukları severim. Bana göstersenize onu.”

Feneçka utançtan ve sevinçten kıpkırmızı oldu. Pavel Petroviç’ten çekiniyordu, çünkü Pavel Petroviç onunla hemen hemen hiç konuşmazdı.

“Dunyaşa,” diye seslendi, “Mitya’yı getiriniz (Feneçka, evdeki herkese “siz” diye hitap ederdi). Ama durun, bekleyin; elbisesini giydirmemiz gerek.”

Feneçka kapıya yöneldi.

“Fark etmez,” dedi Pavel Petroviç.

“Hemen geliyorum,” diye cevap verdi Feneçka ve kıvrak bir hareketle odadan çıktı.

Pavel Petroviç tek başına kalmıştı ve bu defa özel bir dikkatle etrafına baktı. İçinde bulunduğu pek büyük olmayan, alçak tavanlı oda, çok temiz ve rahat bir odaydı. İçeride yeni boyanmış döşemeden gelen boya, papatya ve melissa kokusu vardı. Duvarlar boyunca lir şeklinde arkalıkları olan sandalyeler dizilmişti; bunlar merhum general tarafından sefer sırasında Polonya’dan alınmıştı; bir köşede yuvarlak kapaklı dökme bir sandığın yanında muslin bir cibinlikle örtülmüş küçük bir karyola duruyordu. Karşı köşede koyu renk, büyük bir mucize yaratıcısı Nikolay tasvirinin önünde ikon kandili yanıyordu; azizin göğsü üzerinde, kafasındaki haleye iliştirilmiş minicik porselen bir paskalya yumurtası kırmızı kurdeleyle asılmıştı; pencerelerde ağızları özene bezene bağlanmış geçen seneki reçel kavanozları yeşil bir ışık sızdırıyordu; kavanozların kâğıt kapakları üzerine Feneçka büyük harflerle “frenküzümü” yazmıştı; Nikolay Petroviç en çok bu reçeli severdi. İçinde kısa kuyruklu bir iskete kuşunun bulunduğu bir kafes, uzun bir kaytanla tavana asılmıştı; kuş hiç durmadan ötüyor ve oradan oraya sıçrıyordu. Kafes sürekli sallanıp titriyordu: Kenevir tohumları hafif bir tıkırtıyla yere düşüyordu. Pencerelerin arasında, pek büyük olmayan komodinin üzerinde Nikolay Petroviç’in çiftliğe uğramış bir ressam tarafından çeşitli pozlarda yapılmış oldukça kötü portreleri asılıydı; yine aynı duvara Feneçka’nın hiç de başarılı biçimde yapılmamış portreleri asılmıştı: Kopkoyu, küçük bir çerçevenin içinde gözü olmayan bir yüz zoraki bir şekilde gülümsüyordu, başka hiçbir şeyi ayırt etmek mümkün değildi; Feneçka’nın üstünde ise sırtında yamçısıyla Yermolov, tam alnına asılmış olan patik şeklindeki ipek iğnedenliğin altından uzaklardaki Kafkas Dağlarına tehdit eder gibi surat asarak bakıyordu.

Beş dakika kadar geçti; yan odadadan hışırtılar ve fısıltılar geliyordu. Pavel Petroviç, komodinden yağlanmış bir kitap, Masalskiy’in *Silahşör* adlı eserinin dağılmak üzere olan cildini aldı, birkaç sayfa çevirdi... Kapı açıldı ve içeri kucağında Mitya ile Feneçka girdi. Bebeğe yakası sırma şeritli kırmızı bir gömlek giydirmiş, saçlarını taramış, yüzünü silmişti; Mitya derin derin nefes alıyor, bütün sağlıklı bebekler gibi debeleniyor ve minicik ellerini oynatıyordu ama anlaşılan o şık gömlek onu etkilemişti: Memnuniyet tombul vücudunun her tarafından yansıyordu. Feneçka kendi saçlarını da düzeltmiş, daha güzel bir şal örtmüştü ama olduğu gibi kalsa da

olurdu. Dünyada genç ve güzel bir anne ve kucağında tuttuğu sağlıklı bebeğinden daha büyüleyici bir şey var mıdır?

“Ne tombul bebek,” dedi Pavel Petroviç lütfedermiş gibi ve işaretparmağının uzun tırnağıyla Mitya’nın gıdığını gıdıkladı; bebek, gözlerini kuşa dikti ve gülmeye başladı.

Feneçka, yüzünü bebeğe doğru eğerek ve onu hafifçe sallayarak, “Bak bu amca,” dedi. Bu arada Dunyaşa yanan bir mumu, altına madenî bir para koyduktan sonra pencerenin önüne yerleştirdi.

“Kaç aylık oldu?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Altı aylık; yakında yedi aylık olacak, ayın on birinde.”

“Sekiz olmayacak mı, Fedosya Nikolayevna?” diye çekinerek lafa karıştı Dunyaşa.

“Hayır, yedi; nasıl olabilir ki?” Bebek tekrar gülmeye başladı, gözlerini sandığa dikmişti ve birden beş parmağıyla annesinin burnunu ve dudaklarını yakaladı. “Yaramaz,” dedi Feneçka, yüzünü onun parmaklarından çekmeksizin.

“Kardeşime benziyor,” dedi Pavel Petroviç.

“Ya kime benzeyecekti?” diye içinden geçirdi Feneçka.

“Evet,” diye devam etti Pavel Petroviç kendi kendine konuşur gibi, “kesinlikle benziyor.” Feneçka’ya dikkatle, neredeyse kederle baktı.

“Bak bu amca,” diye tekrarladı genç kadın fısıltıyla.

“A! Pavel! Sen buradasın ha!” Birden Nikolay Petroviç’in sesi duyuldu.

Pavel Petroviç telaşla başını çevirdi ve kaşlarını çattı ama kardeşi o kadar sevinçliydi, ona öyle bir minnettarlıkla bakıyordu ki, Nikolay Petroviç’e gülümseyerek karşılık vermekten kendini alamadı.

“Pek güzel bir oğlun var,” dedi ve saate baktı, “aslında ben buraya çay için uğramıştım...”

Pavel Petroviç kayıtsız bir ifade takınarak hemen odadan çıktı.

“Kendiliğinden mi geldi?” diye sordu Nikolay Petroviç Feneçka’ya.

“Kendiliklerinden, efendim; kapıyı vurdular ve girdiler.”

“Peki, ya Arkaşa, bir daha sana uğramadı mı?”

“Uğramadı. Müştemilata taşınsam mı acaba, Nikolay Petroviç?”

“Neden taşınacakmışsın?”

“İlk günlerde daha iyi olur sanıyorum.”

“Ha... yır,” dedi Nikolay Petroviç duraklayarak ve alnını sildi. “Önceden olsaydı neyse... Merhaba tombiş,” dedi birden canlanarak ve

bebeğe yaklaşıp yanağından öptü; daha sonra biraz eğildi ve dudaklarını Feneçka'nın, Mitya'nın kırmızı gömleği üzerinde süt gibi bembeyaz duran eline bastırdı.

"Nikolay Petroviç! Ne yapıyorsunuz?" diye kekelemeye başladı genç kadın ve gözlerini yere indirdi, daha sonra tekrar sessizce yukarı kaldırdı... Böyle yan gözle baktığı ve şefkatle, biraz da aptalca güldüğü zaman gözlerinin ifadesi fevkalade güzel olurdu.

Nikolay Petroviç'in Feneçka'yla tanışması şöyle olmuştu: Bundan üç yıl kadar önce bir gün Nikolay Petroviç'in uzak bir kentte bir handa gecelemesi gerekmişti. Kendisine verilen odanın temizliği, yatak takımlarının beyazlığı çok hoşuna gitmişti. "Buranın sahibi yoksa bir Alman kadın mı?" diye aklından geçmişti; ancak hanın sahibi, elli yaşlarında, derli toplu giyinmiş, hoş, zeki bir yüzü ve ağırbaşlı konuşması olan bir Rus kadınıydı. Onunla çay içerken epeyce konuştu; kadın çok hoşuna gitmişti. Nikolay Petroviç o sıralarda yeni çiftliğine henüz taşınmıştı ve toprağında oturan köylüleri yanında tutmak istemediğinden parayla çalıştırabileceği insanlar arıyordu; kadın kentten gelip geçenlerin sayısının çok az olduğundan, zor günler geçirdiğinden yakınıyordu; Nikolay Petroviç, kadına evine gelip kâhya olarak çalışmasını teklif etti; o da kabul etti. Kocası, geride bir tek kız çocuğu, Feneçka'yı bırakıp yıllar önce ölmüştü. İki hafta kadar sonra Arina Savişna (yeni kâhyanın adı buydu) kızıyla birlikte Maryino'ya geldi ve müştemilata yerleşti. Nikolay Petroviç'in seçimi doğru bir seçimdi. Arina, eve düzen getirdi. O zamanlar artık on yedi yaşını doldurmuş olan Feneçka hakkında hiç kimse bir şey söylemez ve çok az kişi onu görürdü: Sessizce, kendi halinde yaşardı. Sadece pazar günleri Nikolay Petroviç kilisenin bir köşesinde onun beyaz yüzünün ince profilini fark ediyordu. Böylece bir yıldan fazla zaman geçti.

Bir sabah Arina, Nikolay Petroviç'in çalışma odasına geldi ve her zaman yaptığı gibi yerlere kadar eğildikten sonra gözüne sobadan kıvılcım sıçramış olan kızına yardım edip edemeyeceğini sordu. Nikolay Petroviç, zamanını evde oturarak geçiren bütün insanlar gibi tedavi işleriyle uğraşırdı ve hatta küçük bir ecza dolabı bile getirtmişti. Arina'ya hastayı hemen getirmesini söyledi. Beyin kendisini çağırdığını öğrenen Feneçka çok korktu ama annesinin peşinden geldi. Nikolay Petroviç onu pencereye doğru götürdü ve iki eliyle başını tuttu. Feneçka'nın kızarmış ve iltihaplanmış gözünü iyice inceledikten sonra ona bizzat kendisinin

hazırladığı ve mendilinin bir parçasını yırtarak nasıl kullanması gerektiğini gösterdiği bir göz banyosu verdi. Feneçka onun söylediklerini dinledi ve çıkmak istedi. “Beyin elini öpsene, aptal,” dedi Arina. Nikolay Petroviç ona elini vermedi ve mahcup olarak kızın eğik başını tam saçının ayrım çizgisinden öptü. Feneçka’nın gözü kısa zamanda iyileşti ama Nikolay Petroviç’in üzerinde bıraktığı etki öyle pek kısa sürede geçmedi. Bu saf, tatlı, yukarı doğru ürkek ürkek bakan yüz hep gözünün önüne geliyordu; o yumuşacık saçları avuçlarının içinde hissediyor, inci tanesi dişlerin gün ışığında pırıl pırıl parladığı o masum, hafifçe aralık dudakları görüyordu. Kilisede ona büyük bir dikkatle bakmaya, onunla konuşma fırsatı kollamaya başladı. İlk başlarda genç kız ondan kaçıyordu ve bir keresinde, bir akşamüstü çavdar tarlasından geçen patikada Nikolay Petroviç’e rastlayınca sırf onun gözüne görünmemek için pelinler ve peygamberçiçekleriyle birlikte boy atmış olan sık çavdarların arasına girmişti. Nikolay Petroviç bir vahşi hayvan yavrusu gibi etrafa baktığı altın rengi başakların arasından onun başını görmüş ve şefkatle seslenmişti:

“Merhaba Feneçka! Korkma, ısırmam.”

“Merhaba,” diye fısıldamıştı Feneçka pusuya yattığı yerden çıkmaksızın.

Nikolay Petroviç’e yavaş yavaş alışmaya başlamıştı ama hâlâ onun yanındayken ürkek davranıyordu ki, birden annesi Arina koleradan ölüverdi. Zavallı Feneçka nereye gidecekti? Annesinden düzen sevgisini, sağduyuyu ve ağırbaşlılığı miras almıştı; fakat öyle genç, öyle yalnızdı ki; Nikolay Petroviç de öyle iyi yürekli ve alçakgönüllü bir insandı... Sonrasını anlatmaya ne gerek var...

“Demek ağabeyim yanına geldi?” diye soruyordu Nikolay Petroviç. “Kapıyı vurdu ve girdi, öyle mi?”

“Evet, efendim.”

“Eh, bu iyi işte. Mitya’yı versene, hoplatayım biraz.”

Ve Nikolay Petroviç, bebeği neredeyse tavana kadar atıp tutmaya başladı. Bu, bebeği çok mutlu etse de her defasında bebeğin çıplak ayaklarına ellerini uzatan anneyi epeyce huzursuz ediyordu.

Pavel Petroviç ise duvarları göz alıcı renkte güzel bir duvar kâğıdıyla kaplanmış, alacalı bulacalı bir Acem halısının üzerinde bir tüfeğin asılı olduğu, koyu yeşil kumaşla kaplı ceviz mobilyaların, eski kara meşeden Rönesans tarzı kütüphanenin, muhteşem bir yazı masasının üzerinde bronz

heykellerin bulunduğu ve bir şöminenin olduğu çok şık çalışma odasına geri dönmüştü. Kendisini kanepeye attı, ellerini başının altına koydu ve hemen hemen karamsarlıkla gözlerini tavana dikerek öylece hareketsiz kaldı. Yüzündeki ifadeyi duvarlardan bile saklamak mı istiyordu, yoksa başka bir nedenle mi bilinmez, ayağa kalktı, pencerelerdeki ağır perdeleri çözdü ve kendisini tekrar kanepenin üzerine attı.

5. (Fr.) Ama ben sana para verebilirim. (Ç.N.)

IX

Bazarov da aynı gün Feneçka'yla tanıştı. Arkadiy'le birlikte bahçede dolaşıyor ve ona başka ağaçların, özellikle de meşe fidanlarının neden tutmadığını anlatıyordu.

"Buraya daha fazla gümüşkavak, çam, belki de ıhlamur dikmeli, altlarına da kara toprak koymalı. Bak kameriye güzel olmuş," diye ekledi, "çünkü akasya ve leylak iyi çocuklardır, bakım istemezler. Aa! Burada biri var."

Feneçka, Dunyaşa ve Mitya'yla kameriyede oturuyordu. Bazarov durdu, Arkadiy ise eski bir tanıdık gibi başıyla Feneçka'yı selamladı.

"Kim bu?" diye sordu Bazarov, yanlarından geçer geçmez. "Ne güzel kız!"

"Kimden bahsediyorsun?"

"Kimden bahsettiğim belli: Bir tane güzel var."

Arkadiy, biraz düzensiz bir şekilde, kısa kısa sözlerle ona Feneçka'nın kim olduğunu açıkladı.

"Ha!" dedi Bazarov, "Anlaşılan babanın damak tadı pek fena değil. Baban hoşuma gidiyor. Aslan gibi adam! Ama tanışmak gerekir," diye ekledi ve kameriyeye yöneldi.

"Yevgeniy!" diye korkuyla haykırdı ardından Arkadiy, "Dikkatli ol, Tanrı aşkına!"

"Merak etme," dedi Bazarov, "görmüş geçirmiş milletiz, şehirlerde yaşadık."

Feneçka'ya yaklaşarak kasketini çıkarttı.

"İzninizle kendimi tanıtayım," diye nezaketle eğilerek söze başladı, "Arkadiy Nikolayiç'in arkadaşı ve sakin bir adam."

Feneçka sıradan kalktı ve bir şey söylemeden ona baktı.

"Ne harika bir bebek!" diye devam etti Bazarov. "Endişelenmeyin, daha hiç kimseye nazar değdirmedim. Yanağındaki şu kırmızı şeyler de ne öyle? Dişleri mi çıkıyor yoksa?"

“Evet, efendim,” dedi Feneçka, “dört tane dişi çıktı, şimdi de yine dişetleri şişti.”

“Gösterin bakayım... korkmayın, ben doktorum.”

Bazarov, Feneçka’yı da, Dunyaşa’yı da hayrete düşürecek şekilde hiçbir direnç göstermeyen ve korkmayan bebeği kucağına aldı.

“Görüyorum, görüyorum... Bir şey yok, her şey yolunda: Dişli olacak. Bir şey olursa bana söyleyin. Ya siz, iyi misiniz?”

“İyiyim, Tanrı’ya şükür.”

“Tanrı’ya şükür demek en iyisi. Ya siz?” diye ekledi Bazarov, Dunyaşa’ya dönerek.

Evin içinde çok ağırbaşlı, kapıdan dışarı çıkınca fıkır fıkır bir kız olan Dunyaşa ona kıkırdayarak karşılık verdi.

“Demek çok iyi. Buyrun alın pehlivanınızı.”

Feneçka bebeği kucağına aldı.

“Kucağınızda nasıl sessiz oturdu,” dedi alçak sesle.

“Bütün çocuklar benim kucağımda sessiz otururlar,” diye cevap verdi Bazarov, “onları iyi tanırım.”

“Çocuklar kendilerini seveni bilirler,” dedi Dunyaşa.

“Doğru,” diyerek teyit etti Feneçka. “Mesela Mitya, başka hiç kimsenin kucağına gitmez.”

“Bana da gelir mi acaba?” diye sordu bir süre uzakta durduktan sonra kameriyeye yaklaşmış olan Arkadiy.

Eliyle işaret ederek Mitya’yı çağırdı ama Mitya başını geriye attı ve öyle bir ciyakladı ki, Feneçka çok utandı.

“Başka sefere, zamanla alışır,” dedi Arkadiy hoşgörüyle ve iki arkadaş uzaklaştılar.

“Adı ne demiştin?” diye sordu Bazarov.

“Feneçka... Fedosya,” diye yanıtladı Arkadiy.

“Baba adı ne? Onu da bilmek lazım.”

“Nikolayevna.”

“*Bene*.[6] Onda hoşuma giden şey, öyle pek utanıp sıkılmaması. Bir başkası belki de bu yüzden onu kınayabilirdi. Saçma değil mi? Neden utanıp sıkılacak ki? Anne o. Bu yüzden de haklı.”

“O haklı olmasına haklı da,” dedi Arkadiy, “ya babam...”

“O da haklı,” diye onun sözünü kesti Bazarov.

“Yo hayır, ben haklı bulmuyorum.”

“Anlaşılan yeni bir mirasçı işine gelmedi ha, ne dersin?”

“Bana böyle düşünceler yakıştırmaya utanmıyor musun?” diye öfkeyle atıldı Arkadiy. “Bu açıdan haksız saymıyorum babamı; babamın o kızla evlenmek zorunda olduğunu düşünüyorum.”

“Vay, vay!” dedi sakin bir şekilde Bazarov. “Ne kadar da yüce gönüllüyüz! Sen hâlâ nikâha önem veriyorsun demek; bunu senden beklemezdim.”

İki arkadaş hiç konuşmadan birkaç adım daha attılar. Sonra yine Bazarov konuşmaya başladı:

“Babanın bütün işletmelerini gördüm. Sığırlar kötü, atlar bitkin. Binaları da dolaştım. İşçiler tembel görünüyorlar; kâhya ise ya bir salak ya da çok kurnaz, daha pek iyi anlayamadım.”

“Bugün amma da sertsin Yevgeniy Vasilyeviç.”

“Ve o kötü kalpli köylücükler babanı mutlaka kazıklayacaklar. Atasözünü bilirsin: ‘Rus köylüsü Tanrı’yı bile aldatır.’”

“Amcama hak vermeye başlıyorum,” dedi Arkadiy, “sen Ruslar hakkında kesin olarak kötü düşünüyorsun.”

“Ne önemli bir şey! Rus insanının bir tek şeyi iyidir, kendisi hakkında kötü düşünür. Önemli olan, iki kere ikinin dört etmesi, geri kalan her şey saçma.”

“Doğa da mı saçma?” dedi Arkadiy, uzaklara, artık iyice tepeye çıkmış olan güneşle güzel ve yumuşak bir biçimde aydınlanan renk renk tarlalara dalgın bir şekilde bakarak.

“Senin anladığın anlamda doğa da saçma. Doğa bir mabet değil, bir atölyedir, insan da orada çalışan bir işçi.”

Tam bu anda bir viyolonselin ağır sesleri evden ta onlara kadar geldi. Birisi Schubert’in “Bekleyiş”ini acemice de olsa şevkle çalıyordu ve tatlı bir melodi sanki bal dökülüyormuş gibi yavaş yavaş havaya yayılıyordu.

“Ne bu?” dedi Bazarov hayretle.

“Babam.”

“Baban viyolonsel mi çalıyor?”

“Evet.”

“Kaç yaşında baban?”

“Kırk dört.”

Bazarov birden bir kahkaha attı.

“Ne gülüyorsun?”

“Bağışla! Kırk dört yaşında bir adam, *pater familias*[7], bilmem ne kazasında viyolonsel çalıyor!”

Bazarov kahkahalarla gülmeye devam ediyordu; ancak üstadına karşı ne kadar büyük saygı duyarsa duysun Arkadiy’in yüzünde bir tebessüm bile yoktu.

6. (Lat.) İyi (Ç.N.)

7. (Lat.) Aile babası (Ç.N.)

X

Aradan iki hafta kadar geçmişti. Maryino’da yaşam her zamanki düzeninde akıp gidiyordu: Arkadiy etrafa naz yapıyor, Bazarov çalışıyordu. Evdeki herkes ona, onun savruk ve özensiz hareketlerine, biraz karmaşık, kesik kesik konuşmalarına alışmıştı. Özellikle Feneçka onu o derece benimsemişti ki, bir gece uykudan uyandırmalarını söylemekten bile çekinmemişti: Mitya havale geçiriyordu; Bazarov geldi ve her zamanki gibi yarı şakalaşarak, yarı esneyerek Feneçka’nın yanında iki saat kadar oturdu ve çocuğa baktı. Fakat Pavel Petroviç, ruhunun bütün gücüyle Bazarov’dan nefret ediyordu: Onu kendini beğenmiş, küstah, saygısız ve adi biri sayıyordu; Bazarov’un kendisine saygı göstermemesinden, onu, Pavel Kirsanov’u hor görmesinden nefret ediyordu. Nikolay Petroviç genç “nihilistten” biraz çekiniyor ve onun Arkadiy üzerindeki etkisinin yararlı olacağından kuşku duyuyordu ama Bazarov’u can kulağıyla dinliyor, fizik ve kimya deneylerinde seve seve bulunuyordu. Bazarov gelirken yanında bir mikroskop getirmişti ve saatlerce onunla uğraşıyordu. Uşaklar da kendileriyle alay etmesine rağmen ona bağlanmışlardı: Bazarov’un bir bey değil, kendi kardeşleri olduğunu hissediyorlardı yine de. Dunyaşa, onunla birlikte kıkırdayıp duruyordu ve yanından “bıldırcın” gibi uçarak geçerken göz ucuyla anlamlı anlamlı bakıyordu. Bütün meziyeti saygılı bakmaktan, heceleyerek okumaktan ve sık sık küçük bir fırçayla redingotunu temizlemekten ibaret olan Pyotr, son derece kendini beğenmiş ve aptal, alnında yüzüne gergin bir ifade veren kırışıklıklar olan bir adamdı. O bile Bazarov kendisine ilgi gösterdiği zaman kıs kıs gülüyor ve yüzü aydınlanıyordu; çiftlik çalışanlarının çocukları “dohturun” peşinden köpek yavruları gibi koşup duruyorlardı. Bir tek ihtiyar Prokovyiç onu sevmiyor, sofrada yemeğini surat asarak veriyor, ona “deri yüzücü” ve “malın gözü” gibi adlar takıyor ve favorileriyle tam bir domuza benzediğini ileri sürüyordu. Prokovyiç, kendince Pavel Petroviç’ten geri kalmayan bir aristokrattı.

Yılın en güzel günleri, yani haziranın ilk günleri gelmişti. Hava mükemmeldi; aslında uzaklardan kolera tekrar tehdit etmeye başlamıştı ama ... vilayetinin sakinleri, koleranın ziyaretlerine de artık alışmışlardı. Bazarov çok erken kalkıyor ve iki üç verst yürüyordu, gezmek için değil (amaçsız gezilere hiç tahammül edemezdi), ot ve böcek toplamaya gidiyordu. Bazen yanına Arkadiy'i de alıyordu. Dönüş yolunda genellikle aralarında tartışma çıkıyor ve Arkadiy, arkadaşından daha çok laf ettiği halde her zamanki gibi tartışmayı kaybediyordu.

Bir keresinde nasıl olduysa geç kalmışlardı; Nikolay Petroviç onları karşılamak için bahçeye çıkmıştı. Kameriyenin yanına geldikten sonra birden hızlı ayak sesleri ve iki genç adamın konuşmalarını duydu. Kameriyeden yana geliyorlardı, onu görmelerine olanak yoktu.

"Sen babamı yeterince tanımıyorsun," dedi Arkadiy.

Nikolay Petroviç gizlendi.

"Baban iyi bir adam," dedi Bazarov, "geri kalmış, modası geçmiş biri."

Nikolay Petroviç kulak kabarttı... Arkadiy hiçbir şey demedi.

"Geri kalmış adam" iki dakika kadar hareketsiz durdu ve yavaş yavaş ayaklarını sürüyerek eve gitti.

"Üç gün önce baktım, Puşkin okuyor," diye devam ediyordu bu arada konuşmasına Bazarov. "Lütfen ona söyle, bu, hiçbir işe yaramaz. Çocuk değil ki, bu saçmalıkları bıraksın artık. Ya bu devirde romantik olma hevesine ne demeli! İşe yarar bir şey ver ona okumak için."

"Ne versem acaba?" diye sordu Arkadiy.

"Bence Büchner'in *Stoff und Kraft*'ını[8] vermeli ilk önce."

"Bence de öyle," dedi Arkadiy arkadaşının sözünü onaylayarak. "*Stoff und Kraft* herkesin anlayacağı bir dille yazılmıştır."

Nikolay Petroviç, aynı gün öğle yemeğinden sonra ağabeyinin çalışma odasında otururken şöyle diyordu:

"Bak işte seninle ben geri kalmış adamlar durumuna düşmüşüz, modamız geçmiş. Ne yapalım? Belki de Bazarov haklıdır ama itiraf edeyim bir şey bana acı veriyor: Arkadiy'le artık sıkı bir arkadaşlık kuracağımızı umut ediyordum, oysa anlaşılan ben geride kalmışım, o ileri gitmiş ve bizim birbirimizi anlamamız mümkün değil."

"Neden o ileri gitmiş olsun ki? Hem hangi konuda bizden çok farklı olacakmış?" diye sabırsızlıkla haykırdı Pavel Petroviç. "Bütün bunları onun

kafasına bu sinyor, o nihilist sokmuş. Bu hekim bozuntusundan nefret ediyorum; bence o basit bir şarlatan; eminim kurbağalarıyla fizikte de pek yol almamıştır.”

“Hayır, ağabey, bunu söyleme: Bazarov akıllı ve bilgili biri.”

“Ya o kendini beğenmişliğine ne demeli? Ne kadar itici,” diye tekrar sözünü kesti Pavel Petroviç.

“Evet,” dedi Nikolay Petroviç, “kendini beğenmiş biri. Ama anlaşılan bu olmazsa olmuyor; yalnız bir şeye akıl erdiremiyorum. Çağın gerisinde kalmamak için galiba her şeyi yapıyorum: Köylülerle işleri düzene soktum, çiftliği kurdum, öyle ki bütün vilayette adım ‘kızıl’a çıktı; okuyorum, öğreniyorum, genel olarak çağın gereklerine ayak uydurmaya çalışıyorum, onlar ise modası geçmiş diyorlar. Evet ağabey, ben de sahiden modamızın geçtiğini düşünmeye başlıyorum.”

“Nedenmiş?

“Şundan: Bugün oturmuş Puşkin okuyordum... hatırlıyorum, *Çingeneler* elime geçmişti... Birden Arkadiy yanıma yaklaştı, hiçbir şey söylemeden, yüzünde tatlı bir acıma ifadesiyle sanki bir bebeğin elinden alıyormuş gibi kitabı elimden sessizce aldı ve önüme Almanca başka bir kitap koydu... gülümsedi ve gitti. Puşkin’i de götürdü.”

“Bak sen şuna! Hangi kitabı verdi sana?”

“İşte bunu,” ve Nikolay Petroviç, ceketinin arka cebinden Büchner’in dillere destan kitabının dokuzuncu baskısını çıkardı.

Pavel Petroviç, kitabı elinde evirip çevirdi.

“Hmm!” diye homurdandı. “Arkadiy Nikolayeviç senin eğitimine özen gösteriyor. Ne yaptın, okumayı denedin mi?”

“Denedim.”

“Ee, peki?”

“Ya ben ahmağım ya da bunların hepsi saçma. Ben ahmağın biri olmalıyım.”

“Almanca’yı unutmuş olmayasın?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Almancasını anlıyorum.”

Pavel Petroviç kitabı tekrar elinde evirip çevirdi ve yan gözle kardeşine baktı. İkisi de bir süre sustular.

“Ha, sırası gelmişken,” dedi Nikolay Petroviç galiba konuyu değiştirmek isteğiyle, “Kolyazin’den bir mektup aldım.”

“Matvey İlyiç’ten mi?”

“Ondan. Vilayeti teftiş etmeye ...’ye gelmiş. Artık önemli kişiler arasına girmiş ve bana akraba olarak bizimle görüşmek istediğini, bizimle birlikte Arkadiy’i de kente davet ettiğini yazıyor.”

“Gidecek misin?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Hayır, ya sen?”

“Ben de gitmem. Boş yere elli verst yolu ne diye gideyim. Matvey bize bütün şanıyla görünmek istiyor; canı cehenneme! Vilayettekiler nasıl olsa övgüler düzerler ona, biz olmadan da olur. Aman ne önemli, ne önemli, gizli danışmanmış! Göreve devam etmiş, bu zor, sevimsiz, bıkkınlık verici işi yapmayı sürdürmüş olsaydım çoktan ben de yaver falan olmuştum. Hem senle ben geri kalmış insanlarız.”

“Evet ağabey; anlaşılan tabut ısmarlama ve ellerimizi göğsümüzde haç yapma zamanımız gelmiş,” dedi Nikolay Petroviç iç geçirerek.

“Yok canım, ben öyle hemen pes etmem,” diye mırıldandı ağabeyi. “Bu hekimle aramızda bir çatışma çıkacak, bunu seziyorum.”

Çatışma aynı gün akşam çayında çıktı. Pavel Petroviç, oturma odasına savaşa hazır, öfkeli ve kararlı bir biçimde girdi. Düşmana saldırmak için sadece bir bahane bekliyordu; fakat uzun süre bir bahane ortaya çıkmadı. Bazarov, “ihtiyar Kirsanovların” (iki kardeşi böyle adlandırıyordu) yanında genellikle az konuşuyordu. Ayrıca bu akşam kendini iyi hissetmiyordu ve hiç konuşmadan çay üstüne çay içiyordu. Pavel Petroviç, sabırsızlıkla yanıp tutuşuyordu; sonunda istediği oldu.

Komşu toprak sahiplerinden biri hakkında konuşuluyordu.

Bu adamla Petersburg’da karşılaşmış olan Bazarov kayıtsız bir şekilde “Alçak, basit bir aristokratçık,” dedi.

“Sormama izin veriniz,” diye söze girişti Pavel Petroviç ve dudakları titremeye başladı, “sizin anlayışınıza göre ‘alçak’ ve ‘aristokrat’ sözcükleri aynı anlama mı geliyor?”

“Ben ‘aristokratçık’ dedim,” dedi Bazarov çayından tembel tembel bir yudum alarak.

“Aynen öyle dediniz efendim ama sanıyorum ki siz aristokratları ve aristokratçıkları aynı anlamda düşünüyorsunuz. Bu düşüncenizi paylaşmadığımı size açıklamayı görev sayarım. Herkesin beni liberal ve ilerlemeyi seven bir insan olarak tanıdığını söyleme cüretini de göstereceğim; işte bilhassa bu nedenle aristokratlara saygı duyuyorum, tabii ki gerçeklerine. Hatırlayınız, sayın bayım (Bazarov bu sözleri duyunca

gözlerini Pavel Petroviç'e doğru kaldırdı), hatırlayınız, sayın bayım," diye tekrarladı hırsla, "İngiliz aristokratlarını hatırlayınız. Onlar kendi haklarından bir nebze olsun ödün vermezler ve bu yüzden de başkalarının haklarına saygı gösterirler; kendilerine karşı gereken görevlerin yerine getirilmesini isterler ve bu yüzden de 'kendi' görevlerini yerine getirirler. İngiltere'ye özgürlüğü aristokrasi vermiştir ve onu desteklemektedir."

"Bu şarkıyı defalarca dinledik," diye karşı çıktı Bazarov, "peki ama bununla neyi kanıtlamak istiyorsunuz?"

"'Şununla' kanıtlamak istiyorum ki, sayın bayım (Pavel Petroviç, öfkelendiği zaman kasıtlı olarak "bu" yerine "şu" sözcüğünü kullanırdı, oysa buna benzer sözcüklerin kullanılmasına dilbilgisinin izin vermediğini pekâlâ bilirdi. Aleksandr Dönemi kalıntılarının bu tuhaflıkta etkisi vardı. O zamanın ileri gelenleri ender de olsa anadillerinde konuşurlardı ama bazıları "bu", bazıları da "şu" sözcüğünü kullanırlardı. Biz köklü Ruslarız, aynı zamanda da okulda öğretilen kuralları çiğneyebilecek kadar önemli kişileriz, demek isterlerdi), 'şununla' kanıtlamak istiyorum ki, kendindeki erdemi hissetmeden, kendi kendine saygı göstermeden (ki aristokratlarda bu duygular gelişmiştir), hiçbir toplumsal... *bien public*![9], toplumsal kuruma sağlam bir temel atılamaz. Asıl önemli olan, sayın bayım, kişiliktir; insanın kişiliği kaya kadar sağlam olmalıdır, çünkü her şey ona dayanır. Mesela ben çok iyi biliyorum ki, benim alışkanlıklarımı, kıyafetlerimi, derli toplu oluşumu siz gülünç bulabilirsiniz ama bunların hepsi de kendine saygı duygusundan, görev duygusundan, evet efendim, evet, görev duygusundan kaynaklanıyor. Köyde, ıssız bir yerde yaşıyorum ama kendimi düşürmem, kendimde insana saygı duyarım."

"İzninizle, Pavel Petroviç," dedi Bazarov, "kendinize saygı duyuyorsunuz ve ellerinizi kavuşturup oturuyorsunuz; bunun *bien public* için ne yararı var? Siz kendinize saygı duymasaydınız da aynı şeyi yapardınız."

Pavel Petroviç'in rengi sarardı.

"Bu bambaşka bir konu. Buyurduğunuz gibi neden elimi kavuşturup oturduğumu şu anda size anlatmak zorunda değilim. Sadece aristokratizmin bir prensip olduğunu, prensipler olmadan zamanımızda ancak ahlaksızların ve boş insanların yaşayabileceğini söylemek istiyorum. Geldiğinin ertesi

gün bunu Arkadiy’e söylemiştim, şimdi de size tekrarlıyorum. Öyle değil mi, Nikolay?”

Nikolay Petroviç kafasını salladı.

“Aristokratizm, liberalizm, *progres*,[10] prensipler,” dedi bu arada Bazarov, “ne kadar yabancı... ne kadar yararsız sözler! Bedava verseniz bile Rus insanının bunlara gereksinimi yok.”

“Sizce onun neye ihtiyacı var? Size kalırsa biz, insanlığın, insanlık kurallarının öyle dışında bulunuyoruz ki. Rica ederim, tarihin mantığına göre...”

“Mantıktan bize ne? Onsuz da idare edebiliriz.”

“Nasıl yani?”

“Basbayağı. Umut ediyorum ki, acıktığınız zaman ağzınıza bir lokma ekmek atmak için mantığa gereksinim duymuyorsunuzdur. Biz nerede, bu soyut kavramlar nerede!”

Pavel Petroviç ellerini kaldırıp indirdi.

“Bunları da söyledikten sonra sizi anlamam mümkün değil. Rus halkına hakaret ediyorsunuz. Anlamıyorum, prensipleri, kuralları tanımamak nasıl mümkün olabilir! Neyin yön vermesiyle hareket ediyorsunuz o zaman?”

“Size daha önce de söylemiştim, amcacığım, biz otoriteleri kabul etmiyoruz,” diye söze karıştı Arkadiy.

“Biz, yararlı gördüğümüz şeylerin bize yön vermesiyle hareket ediyoruz,” dedi Bazarov. “Şu anda en yararlı şey inkâr etme, biz de inkâr ediyoruz.”

“Her şeyi mi?”

“Her şeyi.”

“Nasıl olur? Yalnız sanatı, şiiri değil... aynı zamanda... söylemesi bile korkunç...”

“Her şeyi,” diye tekrarladı Bazarov, anlatılması zor bir sakinlikle.

Pavel Petroviç gözlerini ona dikmişti. Bunu beklemiyordu, Arkadiy ise zevkten kızardı.

“Ama, izin verirseniz,” diye konuşmaya başladı Nikolay Petroviç, “her şeyi inkâr ediyorsunuz ya da daha doğru ifadeyle her şeyi yıkıyorsunuz... Ama yapmak da gerekir.”

“Bu artık bizim işimiz değil. Önce ortalığı temizlemek gerekiyor.”

“Halkın zamanımızdaki durumu bunu gerektiriyor,” diye ciddi ciddi ekledi Arkadiy, “biz bu gerekleri yerine getirmek zorundayız, kişisel bencilliklerimizi tatmin işine kapılmaya hakkımız yok.”

Bu son tümce görünüşe bakılırsa Bazarov’un hoşuna gitmemişti. Felsefe, yani romantizm kokuları geliyordu bu tümceden, zira Bazarov, felsefeye de romantizm derdi ama genç çömezini yalanlamaya gerek görmedi.

“Hayır, hayır!” diye aniden atılarak haykırdı Pavel Petroviç, “Sizin halkın ihtiyaçlarının, isteklerinin temsilcileri olduğunuza inanmak istemiyorum! Hayır, Rus halkı, sizin tasavvur ettiğiniz gibi değildir. Rus halkı törelerine saygı gösterir, babaerkil bir yapısı vardır, inançsız yaşayamaz...”

“Buna karşı çıkmayacağım,” diye onun sözünü kesti Bazarov, “‘bu’ konuda haklı olduğunuzu kabul etmeye hazırım.”

“Mademki ben haklıyım...”

“Yine de bu hiçbir şeyi kanıtlamaz.”

“Evet, hiçbir şeyi kanıtlamaz,” diye tekrarladı Arkadiy, rakibinin tehlikeli bir hamle yapacağını önceden sezmiş ve bu yüzden hiç şaşırmamış deneyimli bir satranç oyuncusunun kendine duyduğu güvenle.

“Nasıl bir şey kanıtlamaz!” diye mırıldandı Pavel Petroviç şaşırarak. “Şu halde kendi halkınıza karşı çıkıyorsunuz, öyle mi?”

“Öyle olsa ne olur?” diye haykırdı Bazarov. “Gök gürlediği zaman halk, İlyas Peygamber’in arabasıyla gökyüzünde dolaştığını zanneder. E, öyleyse? Halkla uzlaşmak zorunda mıyım? Ayrıca, o Rus da ben Rus değil miyim?”

“Hayır, biraz önce söylediklerinizden sonra artık değilsiniz, sizi Rus saymama imkân yok.”

“Dedem tarla sürerdi,” diye cevap verdi Bazarov kibirle. “Köylülerinizden herhangi birine sorun bakalım, hangimizi, sizi mi, beni mi yurttaşı olarak kabul eder. Onunla konuşmayı bile beceremezsiniz.”

“Siz ise onunla konuşuyorsunuz ama aynı zamanda da onu hor görüyorsunuz.”

“Hor görülmeyi hak ediyorsa ne yapayım! Benim izlediğim yolu kınıyorsunuz ama bunun benim içimde tesadüfen ortaya çıktığını, uğrunda o kadar mücadele ettiğiniz halk ruhuyla doğmadığını size kim söyledi?”

“Ne demezsiniz! Nihilistler bize çok lazımdır!”

“Lazım veya değil. Buna karar verecek olan biz değiliz. Aslında siz bile kendinizi yararsız saymıyorsunuz.”

“Baylar, baylar, lütfen kişiliklere dokunan laflar etmeyiniz!” diye bağırdı Nikolay Petroviç ve yerinden doğruldu.

Pavel Petroviç gülümsedi ve elini kardeşinin omzuna koyarak onu tekrar yerine oturttu.

“Endişelenme,” dedi. “Sırf bay... bay doktorun amansızca alaya aldığı onurum sayesinde kendimi kaybetmem. İzninizle,” diye devam etti tekrar Bazarov’a hitap ederek, “yoksa öğretinizin yeni bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz? Öyle düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. Yaymaya çalıştığınız materyalizm, kaçıncı defadır yürürlüğe girdi ve her seferinde de iflas etti...”

“Yine bir yabancı sözcük!” diye sözünü kesti Bazarov. Kızmaya başlamış ve yüzü kaba, madenî bir renk almıştı. “Birincisi, biz hiçbir şeyi yaymaya çalışmıyoruz; böyle bir alışkanlığımız yok...”

“Ya ne yapıyorsunuz?”

“Bakın ne yapıyoruz, anlatayım: Eskiden, daha geçenlerde memurlarımızın rüşvet aldığını; yolumuzun, ticaretimizin, adil mahkemelerimizin olmadığını söylüyorduk...”

“Ha, evet, evet, sizler gerçekçisiniz, bu ad veriliyor galiba. Ortaya çıkarttığınız pek çok kusuru ben de kabul ediyorum ama...”

“Daha sonra ise anladık ki, gevezelik etmek, hep yaralarımızdan söz edip durmak bir işe yaramıyor, sadece bayağılığa ve doktrinciliğe neden oluyor; gördük ki, bilgiçlerimiz, öncü ve gerçekçi diye adlandırılan aklıevvellerimiz de hiçbir işe yaramıyorlar, boş işlerle uğraşıyoruz, sanattan, bilinçsiz yapıtlardan, parlamentarizmden, avukatlıktan ve daha bilmem nelerden söz ediyoruz. Oysa bu sırada bizim asıl meselemiz bir lokma ekmekti, kaba kör inançlar bizi boğmaktaydı, bütün anonim şirketlerimiz yeterince namuslu insan bulunmadığı için batıyordu, köylümüzün sırf meyhanede kafayı çekip sarhoş olmak için kendi malını bile çalmaya seve seve hazır olması yüzünden hükümetin üzerinde uğraşıp durduğu özgürlüğün bize bir hayrının olup olmayacağı bile tartışmalıydı.”

“Demek öyle,” diye Bazarov’un sözünü kesti Pavel Petroviç, “demek bütün bunlardan kesinlikle emindiniz ve yine de ciddi hiçbir şey yapmamaya karar verdiniz.”

“Yine de hiçbir şey yapmamaya karar verdik,” diye tekrarladı Bazarov suratını asarak.

Bazarov, bu beyefendinin önünde düşüncelerini böylesine uzun uzadıya açıkladığı için birdenbire kendine kızmıştı.

"Yaptığınız tek şey sadece sağa sola küfretmek, öyle mi?"

"Evet, küfretmek."

"Buna da nihilizm deniyor demek, öyle mi?"

"Buna nihilizm deniyor," diye yine tekrarladı Bazarov, bu kez özellikle küstahlaşarak.

Pavel Petroviç hafifçe gözlerini kıstı.

"Demek öyle!" diye mırıldandı tuhaf, sakin bir sesle. "Nihilizm, bütün dertlerimize deva olacak, sizler de bizim kurtarıcımız ve kahramanımız olacaksınız. Fakat o zaman gerçekçi oldukları halde başkalarını neden suçluyorsunuz? Siz de herkes gibi gevezelik etmiş olmuyor musunuz?"

"Başka günahlarımız olabilir ama bu konuda günahımız yok," dedi Bazarov dişlerinin arasından.

"Öyle mi dersiniz? Bir şey yapıyor musunuz? Yapmaya hazırlanıyor musunuz?"

Bazarov bir şey demedi. Pavel Petroviç şöyle bir irkildi ama hemen kendini topladı.

"Hmm! Harekete geçmek, yıkmak," diye devam etti Pavel Petroviç. "Fakat nedenini bile bilmeden yıkmak nasıl bir şey olur?"

"Biz yıkıyoruz, çünkü biz bir gücüz," dedi Arkadiy.

Pavel Petroviç, yeğenine baktı ve gülümsedi.

"Evet, biz bir gücüz ve güç de hesap vermez," dedi Arkadiy ve yerinden doğruldu.

"Zavallı!" diye haykırdı Pavel Petroviç; kesinlikle daha fazla kendisini tutabilecek durumda değildi, "Bu bayağı vecizenizle Rusya'da neyi desteklediğinizi düşünmüş olsanız bari! Hayır, bu, bir meleği bile çileden çıkarabilir! Güçmüş! Vahşi bir Kalmuk'ta da, bir Moğol'da da güç var. Onların gücü ne işimize yarar? Bizim için değerli olan uygarlıktır, evet efendim, evet, sayın bayım; bizim için değerli olan uygarlığın meyveleridir. Bu meyvelerin hiçbir değeri yoktur demeyin bana: En kötü bir ressam, *un barbouilleur*[11], bir geceliğine beş kapik verilen bir çalgıcı bile sizden daha faydalıdır, çünkü onlar uygarlığın temsilcileridir, kaba Moğol gücünün değil! Siz kendinizi öncü insanlar zannedin ama size sadece bir Kalmuk çadırında oturmak yakışır! Güçmüş! Şunu da aklınızdan çıkarmayın güçlü

baylar, siz topu topu dört buçuk kişisiniz, oysa onlar, en kutsal inançlarını ayak altına almanıza izin vermeyecek ve sizi ezecek olanlar milyonlarca!”

“Ezerlerse de oh olsun,” dedi Bazarov. “Yalnız pek belli de olmaz. Biz, sandığınız kadar az değiliz.”

“Nasıl? Koskoca bir halkla baş edeceğinizi söylerken şaka etmiyorsunuz, değil mi?”

“Biliyorsunuz, Moskova bir kapiklik bir mum yüzünden yanmıştı,” diye cevap verdi Bazarov.

“Demek öyle, demek öyle. Önce şeytanca bir gurur, sonra da bir yığın alay. İşte bakın gençlik neyle uğraşıyor, genç insanların deneyimsiz yürekleri neyin esiri oluyor! İşte bakın, biri yanınızda oturuyor, nerdeyse size tapacak, doya doya seyredin. (Arkadiy başını çevirdi ve kaşlarını çattı.) Üstelik bu hastalık pek uzaklara yayılmış. Bana anlattıklarına göre, bizim Roma’daki ressamlar, Vatikan’a ayaklarını bile basmıyorlarmış. Raffaello’yu[12] neredeyse budala sayıyorlarmış, çünkü efendim o bir otoriteymiş; kendileri ise çirkeflik derecesinde güçsüz ve verimsiz insanlar, hayal güçleri ise *Çeşme Başındaki Kız*’dan ötesine yetmez! Üstelik de kız berbat resmedilmiştir. Size bakılırsa onlara aferin diyeceğiz, doğru değil mi?”

“Bence,” diye itiraz etti Bazarov, “Raffaello metelik bile etmez, öbürleri de ondan aşağı kalmaz.”

“Bravo! Bravo! Dinle bak Arkadiy... Bugünkü gençler kendini nasıl ifade etmeliymiş gör! Hem düşün, sizin arkanızdan nasıl gitmesinler! Eskiden gençlerin okuması gerekirdi; adları cahile çıksın istemezlerdi, ister istemez çalışırlardı. Oysa şimdi dünyadaki her şey saçmadır demeleri yeterli, bir anda başarıya ulaşıyorlar. Gençler sevinmişlerdir buna. Aslında eskiden sadece budalaydılar, şimdi ise birdenbire nihilist oluverdiler.”

“Bakın göklere çıkardığınız o onur duygusu size nasıl ihanet etti,” dedi Bazarov sakin bir şekilde. Bu arada Arkadiy kıpkırmızı olmuştu ve gözleri parlıyordu. “Tartışmamız çok uzadı... Galiba, en iyisi burada kesmek. Bugünkü yaşamımızda, aile ya da toplum yaşamımızda,” diye ekledi Bazarov ayağa kalkarak, “tümüyle ve acımasız şekilde inkâr edilemeyecek bir tek kuruluş gösterdiğinizde sizinle uzlaşmaya hazır olacağım.”

“Size böyle milyonlarca kuruluş göstereceğim,” diye haykırdı Pavel Petroviç, “milyonlarca! Şu ihtiyar heyetini alalım mesela.”

Soğuk bir gülümseme Bazarov'un dudaklarını çarpıttı.

"İhtiyar heyeti konusunda," dedi, "en iyisi kardeşinizle konuşun. Bu ihtiyar heyetinin nasıl bir şey olduğunu, müteselsil kefaleti, gerçekleri ve benzeri şeyleri artık herhalde kendisi yaşayarak öğrenmiştir."

"Peki öyleyse aileyi, bizim köylülerin ailelerini alın!" diye haykırdı Pavel Petroviç.

"Sanıyorum, bu konuyu ayrıntılı olarak ele almasak sizin için daha iyi olur. Gelin kaynata ilişkilerini duymuşsunuzdur herhalde, değil mi? Beni dinleyin Pavel Petroviç, kendinize iki güncük süre tanıyın, öyle hemencecik bir şey bulamazsınız. Toplumumuzun bütün katlarını ayıklayın ve her birinin üzerinde iyice bir düşünün, biz de bu arada Arkadiy'le beraber..."

"Her şeyle alay edersiniz," diye atıldı Pavel Petroviç.

"Hayır, kurbağa keseceğiz. Gidelim Arkadiy; hoşça kalın baylar!"

İki arkadaş çıktılar. İki kardeş yalnız kaldılar ve önce yalnızca bakıştılar.

"İşte," diye sonunda Pavel Petroviç konuşmaya başladı, "işte size zamane gençliği! Vârislerimiz bunlar işte!"

"Vârislerimiz," diye tekrarladı Nikolay Petroviç hüzünlü bir iç çekişle. Bütün tartışma boyunca kızgın kömürlerin üzerinde oturuyormuş gibiydi ve sadece kaçamak bir şekilde üzüntüyle Arkadiy'e bakıyordu. "Biliyor musun, ne hatırladım ağabey? Bir gün rahmetli anneciğimle tartışmıştım: Annem bağırıyor, beni dinlemek istemiyordu... Sonunda ona beni anlayamayacağını söylemiştim; biz, farklı iki kuşağa aittik. Çok gücenmişti, bense 'N'apalım?' demiştim. 'Hap acı ama yutmak gerekiyor.' İşte şimdi de sıra bize geldi, bizim vârislerimiz de bize siz bizim kuşaktan değilsiniz, acı hapı yutun diyebilirler."

"Sen de haddinden fazla iyi yürekli ve alçakgönüllüsün," diye itiraz etti Pavel Petroviç, "ben, tam tersine, biraz eskimiş, *vieilli*[13] bir dille ifade etsek ve öyle aşırı bir kendine güven duygusuna sahip olmasak da seninle benim bu küçük beylerden çok daha haklı olduğumuzdan eminim... Hem bu zamane gençliği ne kendini beğenmiş böyle! Birine soruyorsun, şarabı nasıl istersiniz, kırmızı mı, beyaz mı diye? Kalın bir sesle ve o anda sanki bütün dünya kendisine bakıyormuş gibi ciddi bir tavır takınarak 'Kırmızı şarap tercih etme alışkanlığına sahip değilim!' diye cevap veriyor..."

"Daha çay ister misiniz?" dedi Feneçka, kapıdan başını uzatıp. İçeriden tartışma sesleri geldiği sürece oturma odasına girip girmemeye karar

verememişti.

"Hayır, semaveri kaldırmalarını söyleyebilirsin," diye cevap verdi Nikolay Petroviç ve onu karşılamak için ayağa kalktı. Pavel Petroviç kardeşine kesik kesik *bon soir*[14] dedi ve çalışma odasına gitti.

8. (Alm.) Madde ve Kuvvet. (Ç.N.)

9. (Fr.) Kamu yararı. (Ç.N.)

10. (Fr.) İlerleme. (Ç.N.)

11. (Fr.) Kötü ressam. (Ç.N.)

12. (1483-1520) Ünlü İtalyan ressamı. (Ç.N.)

13. (Fr.) Yaşlanmış. (Ç.N.)

14. (Fr.) İyi akşamlar. (Ç.N.)

XI

Yarım saat sonra Nikolay Petroviç bahçeye, çok sevdiği kameriyeye gitti. Kederli düşüncelere kapıldı. Oğluyla ne kadar farklı olduklarını ilk kez açıkça anlamıştı; bu farklılığın her gün daha da artacağını seziyordu. Demek ki, kışın Petersburg'da en yeni eserlerin başında günlerce boşu boşuna oturmuştu; genç insanların konuşmalarına boşu boşuna kulak misafiri olmuş, onların heyecanlı nutuklarına bir laf eklemeyi başardığında boşu boşuna sevinmişti. "Ağabeyim, biz haklıyız, diyor," diye düşündü, "her türlü gururu bir yana bırakınca bana öyle geliyor ki, onlar, bize göre gerçeklerden çok uzaktalar. Fakat bir yandan da onlarda bizim sahip olmadığımız bir şey olduğunu, bize karşı bir tür üstünlükleri olduğunu hissediyorum... Gençlik mi? Hayır, sadece gençlik değil. Bu üstünlük, onlarda bizdekinden daha az kibir izleri olmasından ibaret değil mi?"

Nikolay Petroviç başını yere eğdi ve elini yüzünde dolaştırdı.

"Ya şiiri reddetmeye ne demeli?" diye düşündü yeniden. "Sanata, doğaya ilgi göstermemek?.."

Doğaya ilgi göstermemenin nasıl bir şey olduğunu anlamak isteyerek çevresine baktı. Artık akşam oluyordu; güneş, bahçenin yarım verst ötesinde uzanan küçük titrekkavak korusunun arkasına saklanıyordu: Korunun gölgesi, hareketsiz tarlaların üzerinden sonsuz şekilde uzayıp gidiyordu. Korunun tam yanındaki karanlık ve dar yoldan beyaz ata binmiş bir köylü, atı hafif hafif koşturarak gidiyordu: Gölgelik bir yerden geçtiği halde köylü, omzundaki yamaya varıncaya dek apaçık görülüyordu; atın ayakları pek hoş bir uyum içinde görünüp kayboluyordu. Güneş ışınları korunun içine süzülüyor ve sık ağaçlar arasından kendine yol açarak kavak gövdelerine öyle yumuşak bir ışıkla dökülüyordu ki, kavak gövdeleri çam ağaçlarını andırıyordu, yaprakları ise neredeyse mavileşmişti ve üzerlerinde batmakta olan güneşle kızıla bürünmüş soluk mavi bir gökyüzü yükseliyordu. Kırlangıçlar yükseklerde uçuyordu; rüzgâr tamamen durmuştu; geç kalmış arılar tembel ve uykulu bir biçimde leylak çiçekleri

arasında vızıldıyorlardı; tek başına ileriye uzanmış küçük bir dalın üzerinde böcekler salkım halinde toplanmışlardı. "Tanrım, ne güzel!" diye aklından geçirdi Nikolay Petroviç ve sevdiği şiirler dilinin ucuna geliverdi; Arkadiy'i, *Stoff und Kraft*'ı anımsadı ve sustu, fakat oturmaya, düşüncelerinin iç karartıcı ve iç açıcı oyununa kapılmaya devam etti. Hayal kurmayı severdi; köy yaşamı, onda bu yeteneği geliştirmişti. Daha geçen gün, yoldaki handa oğlunu beklerken de böyle hayal kurmuştu ama o günden sonra değişiklikler olmuş, o zaman henüz belirgin olmayan davranışlar artık açıklık kazanmıştı... hem de nasıl! Rahmetli karısı gözünün önünde tekrar canlandı ama yıllar boyunca bildiği haliyle, yani iyi bir ev kadını olarak değil, ince endamlı, bakışları masum ama meraklı, saçları sımsıkı örülmüş ve çocuksu ensesinde toplanmış genç bir kız olarak. Onu ilk gördüğü anı hatırladı. Nikolay Petroviç o zamanlar öğrenciydi. Ona oturduğu dairenin merdiveninde rastlamıştı. Merdivende kıza bir kaza sonucu çarpmış ve geri dönüp özür dilemek istemiş, fakat ağzından sadece "*Pardon, monsieur*"[15] sözleri çıkabilmişti. Kız ise başını eğmiş, gülümsemiş ve birdenbire sanki korkuya kapılmış ve kaçmıştı ama merdivenin dönemecinde çabucak Nikolay Petroviç'e bakmış, sonra yüzü ciddi bir görünüm almış ve kıpkırmızı olmuştu. Daha sonra ilk ürkek gidip gelmeler, yarım yamalak sözler, yarım yamalak gülümsemeler, şaşkınlık, keder, taşkınlıklar ve nihayet, bu soluk soluğa mutluluk... Bütün bunlar nereye kaybolmuştu? Genç kız, karısı olmuştu, dünyada pek az kimseye nasip olacak kadar mutlu olmuştu... "Fakat," diye düşündü, "o tatlı ilk anlar neden sonsuza dek sürmüyor, neden ölümsüz olmuyor?"

Bu düşüncesini kendi kendisine açıklamaya çalışmıyordu ama o mutlu günleri hafızasında canlandırmaktan ziyade bir biçimde daha güçlü kılmak, Mariyasının yakınlığını tekrar elle tutulur hale getirmek, onun sıcaklığını ve nefesini duymak istediğini hissediyordu ve artık ona öyle geliyordu ki, sanki onun üzerinde...

"Nikolay Petroviç," birden yakınında bir yerde Feneçka'nın sesi duyuldu, "neredesiniz?"

Silkindi. Ne bir acı duymuş ne de vicdanı sızlamıştı. Hatta karısıyla Feneçka arasında bir karşılaştırmaya ihtimal bile vermezdi ama Feneçka'nın onu aramaya kalkmasına canı sıkıldı. Genç kadının sesi, bir anda ona kır saçlarını, yaşlılığını, şimdiki halini anımsatmıştı.

Artık içine girmiş olduğu, geçmişin sis dalgaları arasından belirginleşmeye başlamış olan büyülü dünya şöyle bir sallandı ve yok oluverdi.

“Buradayım,” diye cevap verdi, “geliyorum, sen git.” “İşte onlar, asilzadeliğin izleri,” diye aklından geçti. Feneçka sessizce kameriyeye göz attı ve uzaklaştı, Nikolay Petroviç ise hayallere daldıktan sonra gecenin çökmüş olduğunu hayretle fark etti. Çevredeki her şey kararmış ve susmuştu. Feneçka’nın yüzü önünden kayıp gitti, öylesine solgun ve küçük bir yüzdü ki bu. Yerinden doğruldu ve eve dönmek istedi ama duygulara kapılmış yüreği göğsünün içinde bir türlü sakinleşemiyordu. Yavaş yavaş bahçede yürümeye başladı. Kâh düşünceli düşünceli ayaklarının ucuna bakıyor, kâh gözlerini artık yıldızların uçuştuğu ve göz kırptığı gökyüzüne çeviriyordu. Uzun zaman, neredeyse yorgun düşene kadar dolaştı ama içindeki endişe, bir şeyler arayan, belirsiz, hüzünlü endişe hiç yatışmadı. O sırada içinde olup bitenleri öğrenseydi Bazarov kendisiyle nasıl da alay ederdi! Arkadiy bile onu ayıplardı. Onun, yani bir tarım uzmanı ve çiftlik sahibi olan kırk dört yaşındaki bu adamın gözlerine yaşlar, nedeni belirsiz yaşlar dolmuştu; bu, viyolonselden yüz kere daha kötüydü.

Nikolay Petroviç yürümeye devam etti ve eve, pırıl pırıl aydınlık pencereleriyle kendisine selam verir gibi bakan bu sakin ve rahat yuvaya girip girmemeye bir türlü karar veremedi; karanlığa, bahçeye, yüzünde hissettiği taze havaya ve bu kedere, bu endişeye veda edebilecek güçte değildi...

Yolun dönemecinde Pavel Petroviç’le karşılaştı.

“Neyin var?” diye sordu Pavel Petroviç kardeşine. “Hayalet gibi bembeyaz olmuşsun; iyi değilsin sen, neden gidip yatmıyorsun?”

Nikolay Petroviç, kısa kısa sözcüklerle ona içinde bulunduğu ruhsal durumu açıkladı ve uzaklaştı. Pavel Petroviç bahçenin sonuna kadar gitti, o da düşüncelere daldı ve gözlerini gökyüzüne kaldırdı. Fakat onun güzel gözlerinde yıldızların ışığından başka bir şey yansımadı. O, doğuştan romantik biri değildi ve kuru, tutkulu, Fransız tarzına uygun olarak insandan kaçmaya yatkın ruhu hayal kurmayı beceremezdi...

Aynı gece Bazarov, Arkadiy’e şöyle diyordu:

“Biliyor musun? Aklıma şahane bir fikir geldi. Baban bugün soylu bir akrabanızdan davet aldığını söylüyordu; seninle atlayıp ...’ya gidelim. Bu

beyefendi zaten seni de çağırıyormuş. Baksana burada hava nasıl oldu; dolaşır, şehri gezeriz. Beş altı gün kadar sürteriz, sonra da tamam!”

“Sonra buraya dönecek misin?”

“Hayır, babama uğramam gerek. Biliyorsun, babam ...’dan otuz verst uzakta. Uzun zamandır onu görmedim, annemi de; ihtiyarları neşelendirmek lazım. İyi insanlardır, özellikle de babam hoş adamdır. Ben onların tek çocuğuyum.”

“Uzun süre mi kalacaksın orada?”

“Sanmıyorum. Herhalde sıkıcı olur.”

“Dönüşte bize uğrar mısın?”

“Bilmiyorum... bakarız. E, ne dersin? Gidiyor muyuz?”

“Belki,” dedi Arkadiy tembel tembel.

İçinden arkadaşının teklifine çok sevinmişti ama bu duygusunu saklamayı ödev saymıştı. E, boşuna nihilist değildi ya!

Ertesi gün Bazarov’la birlikte ...’ya gitti. Maryino’daki gençler onların gidişine üzüldüler; hatta Dunyaşa birazcık ağladı bile... ama ihtiyarlar rahat bir soluk aldılar.

15. (Fr.) Özür dilerim, bayım. (Ç.N.)

XII

Dostlarımızın gittikleri ... kenti, Rusya’da sık sık rastlanan genç, ilerici ve despot bir valinin yönetiminde bulunuyordu. Bu vali, yönetiminin daha ilk yılı içinde sadece muhafız alayından emekli bir süvari yüzbaşısı, at çiftliği sahibi ve konuksever bir kişi olan belediye başkanıyla değil, kendi memurlarıyla da bozuşmuştu. Bu konuda ortaya çıkan çatışmalar o kadar büyümüştü ki, Petersburg’daki bakanlık, her şeyi yerinde inceleme göreviyle güvenilir bir kişiyi göndermeyi gerekli görmüştü. Yöneticilerin seçimi, Kirsanov kardeşlerin bir zamanlar vesayeti altında bulundukları şu Kolyazin’in oğlu, Matvey İlyiç Kolyazin’den yana olmuştu. O da “gençler”dendi, daha geçenlerde kırkını doldurmuştu ama epeydir gözünü devlet adamlığına dikmişti ve göğsünün her iki tarafında birer yıldız taşıyordu. Doğrusu bu madalyalardan biri, yabancı bir devlete ait, kötü bir şeydi. Hakkında hüküm vermeye geldiği vali gibi o da ilerici sayılırdı ve kodamanlardan biri olarak kodamanların büyük bölümüne benzemiyordu. Kendisi hakkında yüksek bir düşünceye sahipti; kendini beğenmişliği sınır tanımazdı ama davranışları sadeydi, karşısındakini takdir ederek bakar, hoşgörüyle dinler ve öyle iyi yürekli gülerdi ki, ilk görüşte adı “harika bir adam”a çıkabilirdi. Ancak söylendiğine göre, önemli durumlarda tozu dumana katardı. “Enerji gerek,” diyordu o zamanlarda, “*l’énergie est la premiere qualité d’un homme d’état.*”[16] Bununla birlikte çoğunlukla aldanırdı ve biraz deneyimli herhangi bir memur gelip tepesine oturuverirdi. Matvey İlyiç, Guizot’dan büyük bir saygıyla söz ederdi ve herkese kendisinin tutuculardan ve geri kafalı bürokratlardan biri olmadığını, toplum yaşamının bir tek önemli olayına karşı bile dikkatsiz davranmadığını telkin etmeye çalışırdı... Buna benzer sözleri çok iyi bilirdi. Kibirli bir ilgisizlikle de olsa doğrusu çağdaş edebiyatın gelişimini bile izliyordu: Aynen yetişkin bir insanın sokakta çocuklardan oluşan bir kortejle karşılaşınca bazen onlara katılması gibi. Aslında Matvey İlyiç, bir zamanlar Petersburg’da yaşamış olan Bayan Sveçina’nın akşam davetine

gitmeye hazırlanırken sabah sabah Condillac’tan sayfalar okuyan Aleksandr Dönemi devlet adamlarından pek farklı değildi; yalnız onun yöntemleri farklı, daha çağdaş yöntemlerdi. Becerikli bir saray adamı, büyük bir açıkgözdü ve başka da bir şey değildi; işten anlamazdı, zeki de değildi ama kendi işlerini yürütmeyi bilirdi: Bu konuda hiç kimse onunla boy ölçüşemezdi, zaten asıl önemli olan da buydu.

Matvey İlyiç, Arkadiy’i aydın bir yüksek memura özgü sevecenlikle, dahasını söyleyelim, şakalar yaparak kabul etti. Ancak davet ettiği akrabalarının köyde kaldıklarını öğrendiği zaman şaşırdı. “Senin baban eskiden de tuhaf biriydi,” dedi görkemli kadife ceketinin püskülleriyle oynayarak. Sonra birden bütün iyi niyetiyle redingotunun düğmelerini sımsıkı iliklemiş olan genç memura dönerek kaygılı bir biçimde “Ne istiyorsunuz?” diye bağırdı. Sürekli olarak susmaktan dudakları birbirine yapışmış olan genç adam, hafifçe doğruldu ve hayretle amirine baktı. Fakat Matvey İlyiç, emrindeki birini şaşkına çevirdikten sonra ona bir daha bakmadı bile. Bizim yüksek memurlar, emirlerinde çalışanları böyle şaşkına çevirmeyi genellikle pek severler; bu amaca ulaşmak için başvurdukları yöntemler oldukça çeşitlidir. Bu arada İngilizlerin *is quite a favorite*[17] dedikleri şu yöntem çok kullanılır: Yüksek memur birden en basit sözleri anlamamaya başlar, sağırmış gibi davranır. Örneğin, “Bugün günlerden ne?” diye sorar.

Kendisine en saygılı tavırlarıyla “Bugün cuma, beyefendi,” diye tekmil verirler.

“Nasıl? Ne? Ne demek? Siz ne diyorsunuz?” diye sinirli bir şekilde tekrarlayıp durur yüksek memur.

“Bugün cuma, beyefendi.”

“Nasıl? Ne? Ne demek cuma? Hangi cuma?”

“Cuma, beyefendi, haftanın bir günü.”

“Ya, bana öğretmeye kalkıyorsun demek?”

Matvey İlyiç, liberal sayılsa bile yine de bir yüksek memurdu.

“Dostum, sana valinin ziyaretine gitmeni tavsiye ederim,” dedi Arkadiy’e. “Anlıyorsun ya, bunu sana üst makamlara saygılarını sunmaya gitmek gerektiğine ilişkin eski anlayışları desteklediğim için değil, sadece vali dürüst bir insan olduğu için tavsiye ediyorum; üstelik de buradaki

sosyeteyi tanımak istersin herhalde... Kaba saba biri değilsin ya, umarım? Vali bey öbür gün büyük bir balo veriyor.”

“Siz bu baloya katılacak mısınız?” diye sordu Arkadiy.

“Baloyu benim için veriyor,” dedi Matvey İlyiç, neredeyse üzüntüyle. “Dans etmeyi bilir misin?”

“Bilirim ama iyi sayılmaz.”

“Bu olmadı işte. Güzel kızlar var burada, hem genç bir adamın dans bilmemesi ayıp. Yine de ben bunu eski anlayışların etkisiyle söylemiyorum; insanın aklının ayaklarda olması gerektiğini hiç düşünmüyorum ama Bayronizm gülünç oluyor, *il a fait son temps*[18].”

“Ama ben, amcacığım, hiç de Bayronizm tasladığım için değil...”

“Seni buradaki hanımefendilerle tanıştıracağım, kanadımın altına alıyorum seni,” diye Arkadiy’in sözünü kesti Matvey İlyiç ve kendinden hoşnut gülmeye başladı. “Kanadımın altında ısınacaksın ha, ne dersin?”

Uşak içeri girdi ve malmüdürünün geldiğini haber verdi. Malmüdürü, özellikle yazın, kendi sözleriyle “her arıcığın her çiçekçikten rüşvetçik aldığı...” yaz günlerinde doğayı aşırı derecede seven, gözleri tatlı tatlı bakan, büzük dudaklı bir ihtiyardı. Arkadiy çıktı.

Bazarov’u kaldıkları handa buldu ve uzun süre onu valiye gitmek için kandırmaya çalıştı. “Eh, ne yapalım!” dedi sonunda Bazarov. “Madem başladık, sonunu getirelim! Toprak sahiplerini görmeye gelmiştik, görelim bakalım!”

Vali, delikanlıları güler yüzle karşıladı ama onlara yer gösterip oturtmadı, kendisi de oturmadı. Hep koşuşturur ve acele ederdi; ta sabahtan üzerine koyu renk redingotunu giyer ve kravatını sımsıkı bağlardı, yemeğini sonuna kadar yemez ve içmezdi, hep sağa sola emirler yağdırırdı. Vilayette ona Burdalu adını takmışlardı ama burada ima ettikleri tanınmış Fransız vaiz Bourdaloue değil, *burda*[19] sözcüğüydü. Kirsanov’u ve Bazarov’u evindeki baloya çağırdı ve onların kardeş olduğunu düşünerek ve her ikisine de Kaysarov adını yakıştırarak ikinci defa balosuna davet etti.

Validen ayrılıp kaldıkları yere dönüyorlardı ki birden yanlarından geçen arabadan pek uzun boylu olmayan bir adam atladı. Adam Slavyanofillerin[20] giydiği cinsten bir kısa ceket giymişti ve “Yevgeniy Vasilyeviç!” diye bir çığlık atarak Bazarov’a doğru atıldı.

“A! Siz misiniz, *Herr*[21] Sitnikov,” dedi Bazarov, kaldırımda yürümeye devam ederek, “sizi buraya hangi rüzgâr attı?”

“Düşünün, tam anlamıyla bir rastlantı sonucu geldim,” diye cevap verdi beriki ve arabaya dönerek neredeyse beş kere el sallayıp “Peşimizden gel, peşimizden!” diye bağırdı. “Babamın burada işi vardı,” diye devam etti küçük hendeğin üzerinden atlarken, “bana öyle rica etti ki... Geldiğinizi bugün öğrendim ve kaldığınız yere gittim... (Gerçekten de dostlarımız odalarına döndüklerinde orada, bir yüzünde Fransızca, öteki yüzünde kıvrık kıvrık bir Slav yazısıyla yazılmış Sitnikov adının bulunduğu köşeleri kıvrılmış bir kart buldular.) Umarım, valinin yanından gelmiyorsunuzdur!”

“Umudunuz boşa çıkacak, dosdoğru onun yanından geliyoruz.”

“Ya! Öyleyse ben de ona gideceğim... Yevgeniy Vasilyeviç, beni sizin... beyefendiyle tanıştırsanıza...”

“Sitnikov, Kirsanov,” diye homurdandı Bazarov yürümeye devam ederek.

“Bana büyük şeref verdiniz,” diye söze başladı Sitnikov, yan yan yürüyerek, pis pis sırıtarak ve son derece zarif eldivenlerini acele acele çıkararak. “Pek çok şey duydum hakkınızda... Ben Yevgeniy Vasilyeviç’in eski bir tanıdığıyım, onun öğrencisi olduğumu da söyleyebilirim. Yeniden doğuşumu ona borçluyum...”

Arkadiy, Bazarov’un öğrencisine baktı. Yalanmış gibi görünen yüzünün küçük ama hoş çizgilerinde kaygılı ve donuk bir ifade vardı; pek iri olmayan, sanki içine kaçmış gözleri büyük bir dikkatle ve huzursuz huzursuz bakıyor ve kendisi de huzursuz, kısa, duygusuz, donuk bir şekilde gülüyordu.

“İnanır mısınız,” diye devam etti, “Yevgeniy Vasilyeviç benim yanımda ilk kez otoriteleri kabul etmemek gerektiğini söylediği zaman öyle bir heyecan duymuştum ki... sanki gözlerim açılmıştı! ‘İşte,’ diye düşünmüştüm, ‘sonunda bir insan buldum!’ Sırası gelmişken Yevgeniy Vasilyeviç, buradaki bir hanımefendiye mutlaka gitmelisiniz. Bu hanım sizi tümüyle anlayabilecek biridir ve mesajınız onun için gerçek bir bayram olacaktır; sanırım adını duymuşsunuzdur.”

“Kimmiş bu?” dedi Bazarov isteksiz isteksiz.

“Kukşina, *Eudoxie*, Yevdoksiya Kukşina. Mükemmel yaradılışlı, tam anlamıyla *émancipée*[22], ilerici bir kadın. Ne yapalım biliyor musunuz?

Şimdi hep birlikte ona gidelim. İki adımlık mesafede oturuyor. Evinde yemek yeriz. Henüz yemek yemediniz değil mi?”

“Hayır, henüz yemedik.”

“İyi o zaman. Anlarsınız ya, kocasından ayrıldı, hiç kimseye de bağımlı değil.”

“Güzel mi?” diye onun sözünü kesti Bazarov.

“Ha...yır, güzel denemez.”

“Öyleyse ne diye bizi oraya çağırıyorsunuz?”

“Ah sizi gidi sizi... Bize bir şişe şampanya ikram eder.”

“Demek öyle! İşte karşınızda işini bilen bir adam. Sırası gelmişken sorayım, babanız hâlâ o taahhüt işiyle mi uğraşıyor?”

“O işlerle uğraşıyor,” diye acele cevap verdi Sitnikov ve çığlık atar gibi güldü. “Evet, ne yapıyoruz, gidiyor muyuz?”

“Doğrusu bilmiyorum.”

“Sen insanları tanımak istiyordun, hadi git,” dedi Arkadiy alçak sesle.

“Ya siz ne dersiniz, Bay Kirsanov?” diye atıldı Sitnikov. “Siz de buyrun, siz olmadan olmaz.”

“Böyle hep birlikte baskın mı yapacağız?”

“Önemli değil! Kukşina, tuhaf biridir.”

“Bir şişe şampanya olacak mı?” diye sordu Bazarov.

“Üç!” diye haykırdı Sitnikov. “Bunu garanti ederim.”

“Nasıl?”

“Kellemi koyarım.”

“Bundan iyisi can sağlığı. Hadi, gidelim.”

16. (Fr.) Enerji, bir devlet adamının en birinci niteliğidir. (Ç.N.)

17. (İng.) En beğenilen. (Ç.N.)

18. (Fr.) Modası geçti. (Ç.N.)

19. Rusça’da *burda*, bulanık ve tatsız su anlamına geliyor. (Ç.N.)

20. Slavyanofil, XIX. yüzyıl ortalarında ortaya çıkmış olan muhafazakâr bir toplumsal ve politik aımın yandaşı. Bu akımın temsilcileri, Rusya’nın tarihsel gelişiminin kendine özgü bir gelişim olduğunu savunmuşlar. Slav kültürünü ülküleştirmişler ve Batıcılardan farklı olarak Rusya’nın sınıfsal çelişkilere sahip kapitalist Batı Avrupa ülkelerini örnek alarak gelişebileceği düşüncesini reddetmişlerdir. (Ç.N.)

21. (Alm.) Bay. (Ç.N.)
22. (Fr.) Serbest düşünceli. (Ç.N.)

XIII

Avdotya Nikitişna (ya da Yevdoksiya) Kukşina'nın oturduğu, Moskova tarzında yapılmış, pek büyük olmayan aristokrat evi, ... kentinin yangından sonra yeni yapılmış sokaklarından birinde bulunuyordu; bilirsiniz, bizim kentler her beş yılda bir yangın geçirir. Kapının yanında, çarpık şekilde çakılmış kartvizitin üzerinde bir çıngırak kolu görünüyordu ve gelenleri sofada ev sahibesinin ilerici heveslerinin açık bir işareti olan ve ne hizmetçiye ne de başındaki başlıkla nedimeye benzeyen biri karşıladı. Sitnikov, Avdotya Nikitişna'nın evde olup olmadığını sordu.

"Siz misiniz, *Victor*?" Yan odadan ince bir ses duyuldu. "Giriniz."

Başlıklı kadın hemen ortadan kayboldu.

"Yalnız değilim," dedi Sitnikov. Bu arada bir yandan altından mintan gibi ya da yelek gibi bir şeyin göründüğü ceketini çıkarıyor, bir yandan da Arkadiy'e ve Bazarov'a meydan okur gibi bakıyordu.

"Fark etmez," diye cevap verdi ses. "*Entrez*."[23]

Genç adamlar içeri girdiler. Bulundukları oda, oturma odasından çok bir çalışma odasına benziyordu. Kâğıtlar, mektuplar, büyük bir kısmının sayfaları hiç açılmamış kalın Rus dergileri toz içindeki masaların üzerine yığılmıştı; her yer oraya buraya atılmış beyaz sigara izmaritleriyle doluydu. Deri kaplı divanda henüz genç denebilecek, sarışın, biraz dağınık görünüşlü, pek derli toplu olmayan ipek bir elbise giymiş, kısacık kollarında büyük büyük bilezikler, başında dantelli bir şal bulunan bir kadın uzanmıştı. Kadın divandan kalktı ve sararmış ermin kürklü kadife sabahlığı özensiz bir hareketle omzuna alarak tembel tembel, "Merhaba, *Victor*," dedi ve Sitnikov'un elini sıktı.

Sitnikov, Bazarov'a öykünerek kesik kesik, "Bazarov, Kirsanov," dedi.

"Buyrun efendim," diye karşılık verdi Kukşina ve ucu kalkık, minicik burnunun, aralarında öksüz öksüz kızardığı yuvarlak gözlerini Bazarov'a dikip ekledi: "Sizi tanıyorum," ve onun da elini sıktı.

Bazarov yüzünü buruşturdu. Bu serbest düşünceli kadının küçük ve gösterişsiz endamında çirkin hiçbir şey yoktu; fakat yüzünün ifadesi bakanı hoşa gitmeyecek bir şekilde etkiliyordu. İnsan elinde olmadan ona “Neyin var, aç mısın? Yoksa canın mı sıkılıyor? Korkuyor musun? Neden öyle gergin gergin duruyorsun?” diye sormak istiyordu. Onda da tıpkı Sitnikov’daki gibi hep içini kemiren bir şey vardı. Çok patavatsızca ve aynı zamanda beceriksizce konuşuyor ve hareket ediyordu: Besbelli ki, kendisini iyi yürekli ve basit bir insan olarak görüyordu ve bu arada ne yaparsa yapsın size sürekli olarak bunu özellikle yapmak istemiyormuş gibi geliyordu; her hareketi çocukların dediği gibi mahsusçuktan gibiydi, yani basit ve doğal değildi.

“Evet, evet, sizi tanıyorum Bazarov,” diye yineledi. (Pek çok taşralı ve Moskovalı kadına özgü bir alışkanlığı vardı onun da: Erkekleri tanıştığı ilk günden itibaren soyadıyla çağırmaktı bu alışkanlık.) “Sigara ister misiniz?”

Bu arada bir koltuğa yığılmış ve ayak ayak üstüne atmış olan Sitnikov lafa karıştı:

“Sigara da iyi olur ama bize yemek çıkartsanıza, korkunç açız; bir şişe de şampanya getirmelerini söyleyin.”

“Keyif düşkünü,” dedi Yevdoksiya ve gülmeye başladı. (Güldüğü zaman dişlerinin üzerinden üstteki dişeti ortaya çıkıyordu.) “Doğru değil mi, Bazarov, keyif düşkünü değil mi?”

“Hayatın kolaylıklarını severim,” dedi Sitnikov ciddiyetle. “Liberal olmama engel değildir bu.”

“Hayır, engeldir, engel!” diye haykırdı Yevdoksiya ve hizmetçisine yemek hazırlamalarını ve şampanya getirmelerini emretti. “Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?” diye ekledi Bazarov’a dönerek. “Benim düşüncemi paylaştığınızdan eminim.”

“Yo hayır,” diye itiraz etti Bazarov, “bir lokma et, kimyasal açıdan bile olsa bir lokma ekmekten daha iyidir.”

“Yoksa kimyayla mı uğraşıyorsunuz? Kimya benim en büyük tutkumdur. Hatta kendi kendime bir karışım bile yaptım.”

“Karışım mı? Siz mi?”

“Evet, ben. Hem de biliyor musunuz ne amaçla? Oyuncak bebek yapmak için, kafaları kırılmasın diye. Ben de aslında pratik biriyim. Ama henüz her şey hazır değil. Daha Liebig’i okumam lazım. Yeri gelmişken ‘*Moskova Haberleri*’nde Kislyakov’un kadın emeğiyle ilgili yazısını

okudunuz mu? Okuyun lütfen. Kadın sorunu sizi ilgilendiriyor mu acaba? Ya okullar? Arkadaşınız neyle uğraşıyor? Adı ne demiştiniz?"

Bayan Kukşina, sorularını, yanıtlarını beklemeden, naz yapmaya alışkın bir hanımın ilgisizliğiyle birbiri arkasına "dizmişti"; şımarık çocuklar da dadılarıyla aynen böyle konuşurlar.

"Benim adım Arkadiy Nikolayeviç Kirsanov," dedi Arkadiy, "ve hiçbir işle uğraşmıyorum."

Yevdoksiya kahkahalarla gülmeye başladı.

"İşte bu çok hoş. Ne o, sigara içmiyor musunuz? Viktor, biliyorsunuz, size kızgınım."

"Niye?"

"Yine George Sand'ı övmeye başladığınızı söylüyorlar? Geri kafalı bir kadından başka bir şey değildir o! Onu Emerson'la nasıl kıyaslayabilirsiniz! Ne eğitim, ne fizyoloji hakkında, hiçbir konuda hiçbir düşüncesi yok bu kadının. Eminim, embriyoloji hakkında da bir şey duymamıştır, oysa günümüzde bunlar olmadan ne yapabilirsiniz? (Yevdoksiya bu arada ellerini iki yana açmıştı.) Ah, Yeliseviç bu konuda ne harika bir makale yazmıştı! Bu bay bir deha! (Yevdoksiya, "adam" yerine hep "bay" sözcüğünü kullanıyordu.) Bazarov, şöyle divana, yanıma oturun. Siz belki de bilmiyorsunuzdur, ben sizden müthiş korkuyorum."

"Neden? İzninizle öğrenebilir miyim?"

"Siz tehlikeli bir baysınız; siz öyle bir eleştirmensiniz ki. Ah aman Tanrım! Bana bile gülünç geliyor, tıpkı bozkırda yaşayan toprak sahibi kadınlar gibi konuşuyorum. Bu arada ben gerçekten de toprak sahibi bir kadınım. Mülkümü kendim yönetiyorum ve düşünün, Yerofey adında bir kâhyam var, şaşılacak bir tip, tıpkı Cooper'ın Pathfinder'ı gibi biri: Doğal bir şey var bu adamda! Buraya temelli yerleştim; dayanılmaz bir kent, öyle değil mi? Ama ne yapacaksınız!"

"Diğer kentler gibi bir kent işte," dedi Bazarov soğukkanlılıkla.

"Hep küçük çıkarlar, ne korkunç! Eskiden kışları Moskova'da otururdum... ama şu anda kocam Mösyö Kukşin orada oturuyor. Aslında Moskova da artık... her neyse, bilmiyorum işte, o da artık eskisi gibi değil. Yurtdışına gitmeyi düşünüyorum; geçen yıl iyice hazırlanmıştım."

"Paris'e pek tabii ki, değil mi?" diye sordu Bazarov.

"Paris'e ve Heidelberg'e."

"Neden Heidelberg?"

“Rica ederim, Bunsen orada!”

Bazarov, buna diyecek bir şey bulamadı.

“Pierre Sapojnikov... onu tanır mısınız?”

“Hayır, tanımıyorum.”

“Rica ederim, Pierre Sapojnikov... Hep Lidiya Hostatova’ya gider.”

“Ben o bayanı da tanımıyorum.”

“Her neyse, işte bu Pierre Sapojnikov beni evime kadar getirmeye kalkmıştı. Tanrı’ya şükür, serbest bir kadınım, çocuğum da yok... Ben ne dedim: ‘Tanrı’ya şükür!’ mü dedim? Neyse, fark etmez.”

Yevdoksiya, sigarayı tütünden sararmış parmaklarıyla sardı, dilini sigaranın üzerinde gezdirdi, bir nefes çekti ve içmeye başladı. İçeriye elinde tepsiyle hizmetçi girdi.

“A, işte yemeğiniz de geldi! Bir şey yemek ister misiniz? Viktor, şişeyi siz açın; bu tam sizin işiniz.”

“Benim işim, benim işim,” diye mırıldandı Sitnikov ve yine çığlık atar gibi güldü.

“Güzel kadınlar var mı burada?” diye sordu Bazarov üçüncü kadehi dibine kadar içerken.

“Var,” diye cevapladı Yevdoksiya, “ama hepsi de öyle boş şeyler ki. Örneğin, *mon amie*[24] Odintsova fena sayılmaz. Yazık ki, namı, nasıl desem... Neyse, bu da önemli değil ama görüşlerinde hiçbir serbestlik, hiçbir enginlik falan yok... Eğitim sisteminin tümünü değiştirmek lazım. Bu konuyu eskiden beri düşünürüm; kadınlarımız çok kötü eğitilmiştir.”

“Onlarla ilgili hiçbir şey yapamazsınız,” diye atıldı Sitnikov. “Kadınları hor görmek gerekir, ben de onları hor görüyorum, tümüyle ve kesinlikle! (Hor görme ve hor gördüğünü belirtme olanağı, Sitnikov için en hoş duyguydu; birkaç ay sonra sırf doğuştan prenses olduğu için karısı Durdoleosova’nın önünde binbir takla atması gerekeceğini henüz bilmediğinden kadınlar hakkında atıp tutuyordu.) Hiçbir kadın şu konuşmalarımızı anlayabilecek durumda değildir; içlerinden hiçbiri bizlerin, yani ciddi erkeklerin kendileri hakkında konuşmamıza layık değildir!”

“Zaten konuşmamızı anlamalarına hiç gerek de yok,” dedi Bazarov.

“Kimden bahsediyorsunuz?” diye lafa karıştı Yevdoksiya.

“Güzel kadınlardan.”

“Nasıl! Öyleyse Proudhon’un düşüncesini paylaşıyorsunuz demektir, değil mi?”

Bazarov, kibirli bir şekilde yerinden doğruldu.

“Hiç kimsenin düşüncesini paylaşmıyorum; benim kendi düşüncelerim var.”

“Kahrolsun otoriteler!” diye bağırdı Sitnikov. Köle gibi yaltaklandığı bir adamın yanında kesin bir ifade kullanma fırsatı yakalamaktan çok memnun olmuştu.

“Ama Macauley...” diye söze başlayacak oldu Kukşina.

“Kahrolsun Macauley!” diye gürledi Sitnikov. “Şu karılardan yana mı çıkıyorsunuz yoksa?”

“Onlardan değil, kanımın son damlasına kadar savunmaya yemin ettiğim kadın haklarından yanayım.”

“Kahrolsun!” Fakat Sitnikov tam burada durdu. “Tamam, kadın haklarını inkâr etmiyorum,” dedi.

“Hayır, görüyorum ki, siz bir Slavyanofilsiniz!”

“Hayır, Slavyanofil değilim, gerçi, elbette...”

“Hayır, hayır, hayır! Siz Slavyanofilsiniz. Siz, *Domostroy* [25] taraftarısınız. Elinizde bir de kırbaç olsaydı!”

“Kırbaç da iyidir hani,” dedi Bazarov, “yalnız biz de böylece geldik son damlasına...”

“Neyin?” diye onun sözünü kesti Yevdoksiya.

“Şampanyanın, pek saygıdeğer Avdotya Nikitişna, şampanyanın, kanınızın değil.”

“Kadınlara hücum ettikleri zaman kayıtsız kalamıyorum,” diye devam etti Yevdoksiya. “Çok korkunç bu, çok korkunç. Onlara saldıracağınıza iyisi mi Michelet’nin *De l’amour* [26] adlı kitabını okuyun. Harika bir şey! Baylar, aşk hakkında konuşalım,” diye ekledi Yevdoksiya ve bu arada elini sanki bayılıyormuş gibi divanın buruşuk yastığına bıraktı.

Birden bir sessizlik oldu.

“Neden aşk hakkında konuşacakmışız ki,” dedi Bazarov, “şu Odintsova’dan söz etmiştiniz... Adı buydu, değil mi? Kimmiş bu hanımefendi?”

“Çok çekici bir kadın, çok çekici,” dedi Sitnikov cıvıl cıvıl bir sesle. “Sizi tanıştırırım. Akıllı, zengin ve dul. Ne yazık ki, henüz yeterince

gelişmemiş: Bizim Yevdoksiya'yla daha yakından tanışmış olsaydı... Sağlığınıza içiyorum *Eudoxie*! Kadehlerimizi tokuşturalım! *Et toc, et toc, et tin-tin-tin! Et toc, et toc, et tin-tin-tin*!..”[27]

“Victor, siz haylazın birisiniz.”

Yemek uzun süre devam etti. İlk şampanya şişesini ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü şişe izledi. Yevdoksiya durmadan gevezelik ediyordu; Sitnikov da ondan geri kalmıyordu... Evliliğin ne olduğu, bir önyargı mı, yoksa bir cinayet mi olduğu konusunda ve insanların nasıl doğdukları, yani eşit olarak mı doğdukları, yoksa bunun tam tersi mi olduğu, aslında kişiliğin ne olduğu konusunda epeyce konuştular. Sonunda iş o raddeye geldi ki, Yevdoksiya, içtiği şaraptan kıpkırmızı olmuş bir halde ve düz tırnaklarıyla akordu bozuk piyanonun tuşlarına vura vura kısık sesiyle önce Çingene şarkıları, arkasından da Seymour-Schiff'in “Mahmur Granada Uyukluyor” romansını söylemeye girişti, Sitnikov ise başına atkısını bağladı ve romansın,

Ve dudakların benimkilerle
Birleşsin bir yakıcı öpüşte...

... sözleri söylenirken kendinden geçmiş bir âşık taklidi yaptı.

Arkadiy nihayet dayanamadı. “Beyler, burası artık Bedlam[28] gibi bir yer oldu,” dedi yüksek sesle.

Pek ender olarak konuşmalara alaycı bir sözcükle katılan Bazarov (daha ziyade şampanyayla meşguldü) gürültüyle esnedi, ayağa kalktı ve ev sahibesiyle vedalaşmadan Arkadiy'le birlikte dışarı çıktı. Sitnikov da arkalarından fırladı.

“E, nasıl, nasıl?” diye soruyordu, dalkavukça hareketlerle bir sağa, bir sola koşarak. “Ben size dememiş miydim harika biridir diye! İşte bu tip kadınlara daha çok ihtiyacımız var! Bir tür yüksek ahlak olgusudur bu kadın.”

“‘Senin’ babanın işlettiği bu yer de bir yüksek ahlak olgusu mu?” dedi Bazarov, parmağıyla o anda yanından geçmekte oldukları meyhaneyi göstererek.

Sitnikov yine çığlık atar gibi güldü. Ailesinden çok utanırdı ve beklenmedik bir anda Bazarov'un ona sen demesine sevinsin mi, gücensin mi bilemedi.

23. (Fr.) Girin. (Ç.N.)
24. (Fr.) Benim hanım arkadaşım. (Ç.N.)
25. Domostroy, XVII. yüzyılda yazılmış, kocalara öğüt veren bir kitap. (Ç.N.)
26. (Fr.) Aşk hakkında. (Ç.N.)
27. “Çin çin!” gibi bir söz. (Ç.N.)
28. İngiltere’nin en eski tımarhanesi. (Ç.N.)

XIV

Birkaç gün sonra valinin balosu oldu. Matvey İlyiç “şölenin gerçek kahramanıydı”, kent asillerinin başkanı, herkese sırf Matvey İlyiç’e olan saygısı yüzünden geldiğini söyleyip durdu, vali ise baloda da kımıldamadan durduğu anlarda bile “emirler yağdırmaya” devam etti. Matvey İlyiç’in hareketlerindeki yumuşaklık, ancak onun azametiyle ölçülebilirdi. Herkese güler yüz gösteriyordu: Bazılarından tiksinerek, bazılarına ise saygı duyarak; hanımların önünde “*en vrai chevalier français*”[29] kırılıp dökülüyor ve bir yüksek memurun yapması gerektiği şekilde kocaman, sesli ve hep aynı kahkahayla durmadan gülüyordu. Arkadiy’in sırtını sıvazladı ve bağırarak ona “yeğenciğim” dedi, oldukça eski bir frak giymiş olan Bazarov’a da yanından geçerken şöyle yanağının üzerinden dağınık ama hoşgörülü bir bakış ve belli belirsiz, ancak “ben” ve “pek çok” sözlerinin anlaşılabildiği ama nazik bir mırıltı lütfetti; Sitnikov’a parmağını uzattı ve gülümsedi ama kafasını çevirdikten sonra; elbisesinin altına balenli iç etek giymeden ve kirli eldivenlerle, ancak saçlarının arasında bir cennet kuşuyla baloya gelmiş olan Kukşina’ya, evet Kukşina’ya bile “*Enchanté,*”[30] dedi. Çok kalabalıktı, dans edenler de az değildi; siviller daha çok duvar boyunca sıkışmışlardı ama askerler, içlerinden özellikle de Paris’te altı hafta kadar kalmış ve orada “*Zut*”[31], “*Ah fichtrre*”[32], “*Pst, pst, mon bibi*”[33] gibi külhanbeyi ağızları öğrenmiş biri canla başla dans ediyordu. Adam bu lafları mükemmel bir şekilde, gerçek bir Paris şıklığıyla telaffuz ediyor ve bu arada “*si j’avais*”[34] yerine “*si jaurais*”[35], “muhakkak” anlamında “*absolument*”[36] diyordu, kısacası, Fransızların bizim onların dilinde melekler gibi, *comme des ange* konuştuğumuza bu kardeşimizi inandırmaya gerek duymadıklarında alay edecekleri bir eski Rusça-Fransızca lehçesiyle konuşuyordu.

Arkadiy daha önceden bildiğimiz gibi, iyi dans edemiyordu, Bazarov ise hiç dans etmiyordu: Bir köşeciğe sığışmışlardı; Sitnikov da onlara katıldı. Yüzüne aşağılayıcı bir alay ifadesi verip iğneleyici laflar savurarak meydan

okur gibi etrafa bakıyordu ve galiba bundan gerçekten büyük zevk alıyordu. Birdenbire yüzünün ifadesi değişti ve Arkadiy'e dönüp şaşırmış gibi, "Odintsova geldi," dedi.

Arkadiy etrafa göz gezdirdi ve salon kapısında dikilen siyah elbiseli, uzun boylu kadını gördü. Kadın mağrur duruşuyla Arkadiy'i etkilemişti. Eldivensiz elleri düzgün vücudunun iki yanında çok güzel duruyordu; parlak saçlarından yuvarlak omuzlarına hafif küpeçiçeği dalları çok güzel bir şekilde dökülüyordu; açık renk gözleri, biraz kabarık beyaz alnının altından sakin ve zekice, dalgın değil, sadece sakin bir şekilde bakıyordu ve dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı. Yüzünden sevecen ve yumuşak bir güç dağılır gibiydi.

"Onunla tanışıyor musunuz?" diye sordu Arkadiy, Sitnikov'a.

"Biraz ahbaplığımız var. Sizi tanıştırmamı ister misiniz?"

"Belki... şu kadrilden sonra."

Odintsova, Bazarov'un da dikkatini çekmişti.

"Nedir bu boy bos?" dedi Bazarov. "Öbür kadınlara benzemiyor."

Sitnikov, kadrilin bitişini bekledikten sonra Arkadiy'i Odintsova'nın yanına götürdü; fakat Odintsova'yla biraz ahbaplığı olduğu bile kuşkuluydu, konuşurken lafları birbirine karıştırdı. Kadın da ona biraz şaşırmış gibi bakıyordu. Ancak yüzü, Arkadiy'in soyadını duyduğu anda mutlu bir ifade aldı. Arkadiy'e Nikolay Petroviç'in oğlu olup olmadığını sordu.

"Aynen öyle."

"Babanızı iki kez gördüm ve hakkında pek çok şey işittim," diye devam etti Odintsova, "sizinle tanıştığıma çok sevindim."

Bu anda yanına bir yaver uçarcasına yaklaştı ve onu kadrile davet etti. Odintsova kabul etti.

"Dans eder misiniz?" diye saygılı bir şekilde sordu Arkadiy.

"Evet, ederim. Neden dans etmediğimi düşündünüz acaba? Yoksa size çok yaşlı mı göründüm?"

"Rica ederim, nasıl olur öyle şey... Öyleyse izninizle sizi mazurkaya davet edeyim."

Odintsova hoş gördüğünü gösterecek şekilde gülümsedi.

"İzninizle," dedi ve Arkadiy'e öyle tepeden tepeden değil ama evli kız kardeşlerin çok genç erkek kardeşlerine baktıkları gibi baktı.

Odintsova, Arkadiy’den biraz büyüktü, yirmi dokuz yaşına girmişti ama Arkadiy onun yanında kendini bir ilkokul öğrencisi gibi hissetmişti, sanki aralarındaki yaş farkı çok daha fazlaymış gibiydi. Matvey İlyiç, kadının yanına azametli bir görünüşle ve dalkavukça sözlerle yaklaştı. Arkadiy bir kenara çekildi ama kadını gözlemeye devam etti: Kadril sırasında da gözlerini ondan ayırmadı. Kavalyesiyle de, valiyle de aynı rahatlıkla konuşuyor, kafasını ve gözlerini sakin sakin oynatıyordu. Bir iki defa da sessizce güldü. Burnu hemen hemen bütün Ruslarda olduğu gibi biraz kalıncaydı ve teni de pek pürüzsüz değildi; bütün bunlara rağmen Arkadiy, böyle güzel bir kadına daha önce hiç rastlamadığına hükmetti. Sesi kulaklarından gitmiyordu; elbisesinin pilileri bile başkalarınınkinden farklıydı, daha düzgün ve daha geniş duruyordu ve aynı zamanda hareketleri de yumuşak ve doğaldı.

Arkadiy, mazurkanın ilk notalarıyla birlikte damının yanında dururken yüreğinde bir ürkeklik hissetti ve tam konuşmaya hazırlanırken yalnızca elini saçlarında şöyle bir dolaştırdı ve söyleyecek tek sözcük bile bulamadı. Ama ürkekliği ve heyecanı uzun sürmedi; Odintsova’nın sakinliği ona da geçti: On beş dakika bile geçmemişti ki, artık rahatça babasından, amcasından, Petersburg’daki ve köydeki yaşamından bahsediyordu. Odintsova, onu nazik bir ilgiyle, yelpazesini hafifçe açıp kapayarak dinliyordu; öteki kavalyeler kadını dansa davet edince Arkadiy’in gevezeliği de sona ermek zorunda kalıyordu; bu arada Sitnikov, Odintsova’yı iki kez dansa davet etmişti. Kadın geri dönüyor, tekrar oturuyor, yelpazesini alıyor, nefes alışı bile hızlanmıyordu, Arkadiy ise onun yanında bulunmaktan, gözlerinin içine, güzel alnına, sevimli, ciddi ve zeki yüzüne bakarak onunla konuşmaktan son derece mutlu, yeniden gevezeliğe başlıyordu. Odintsova az konuşuyordu ama hayatı iyi tanıdığı sözlerinden anlaşılıyordu; Arkadiy, düşüncelerine bakarak bu genç kadının pek çok şey görmüş geçirmiş ve düşünmüş olduğu sonucuna varmıştı.

“Sitnikov sizi yanıma getirdiğinde yanınızdaki adam kimdi?” diye sordu Odintsova, Arkadiy’e.

“A, onu fark ettiniz demek,” diye sordu bu soruya karşılık Arkadiy. “Ne hoş bir yüzü var, değil mi? Bazarov diye biri, benim arkadaşım.”

Arkadiy “arkadaşından” söz etmeye koyuldu.

Bazarov hakkında öyle ayrıntılı şeyler söylüyor ve öyle heyecanlı konuşuyordu ki, Odintsova Bazarov’a doğru döndü ve ona dikkatle baktı.

Bu arada mazurka sona yaklaşıyordu. Damından ayrılmak Arkadiy'in canını sıkıyordu: Neredeyse bir saattir onunla ne kadar da güzel vakit geçirmişti! Doğrusu, bütün bu zaman içinde sürekli olarak kendisini bu kadına minnettar kalması gerekiyormuş gibi hissetmişti. Ama genç yürekler bu duygudan sıkıntı çekmezler.

Müzik susmuştu.

"*Merci*," dedi Odintsova ayağa kalkarak. "Ziyaretime gelmeye söz vermiştiniz, arkadaşınızı da getirin. Hiçbir şeye inanmama eğilimindeki bir adamı görmek benim için çok ilgi çekici olacak."

Vali, Odintsova'ya yaklaştı, yemeğin hazır olduğunu söyledi ve kaygılı bir suratla kadının elini tuttu. Çıkarken Odintsova, Arkadiy'e son kez gülümsemek ve selam vermek için geri dönüp baktı. Arkadiy eğilerek selam verdi, genç kadının arkasından baktı (Siyah ipeğin gümüşümsü pırıltısı içindeki vücudu Arkadiy'e ne kadar da düzgün görünüyordu!) ve "Şu anda benim varlığımı unutmuştur bile," diye düşünüp içinde zarif bir kabullenme duygusu hissetti.

"E, ne haber?" diye sordu Bazarov Arkadiy'e, o köşeciğe geri döndüğü zaman. "Zevk aldın mı bari? Biraz önce bir beyefendi bu hanımefendi hakkında ay, ay, ay diyordu; o beyefendi aptalın teki galiba. E, sana göre de bu hanım, ay, ay, ay mı yani?"

"Bu tanıma hiçbir anlam veremedim," diye cevapladı Arkadiy.

"Daha neler! Ne saf adamsın!"

"Öyleyse ben senin şu beyefendiyi anlamıyorum. Odintsova çok sevimli bir kadın, kesinlikle, ama öyle soğuk ve hareketlerine o kadar hâkim ki..."

"Yere bakan... bilirsin ya!" diye atıldı Bazarov. "Soğuk davrandığını söylüyorsun. En zevklisi de budur. Dondurma sevmez misin sen?"

"Belki de," diye mırıldandı Arkadiy, "bu konuda bir hüküm veremeyeceğim. Seninle tanışmak istiyor ve benden seni ona götürmemi rica etti."

"Beni nasıl ballandıra ballandıra anlattığını tahmin ediyorum! Ama iyi etmişsin. Beni götür. Nasıl biri olursa olsun, ister taşralı bir dişi aslan olsun, ister Kukşina gibi 'serbest düşünceli bir kadın', yalnız onunki kadar güzel omuzları daha önce hiç görmedim."

Bazarov'un utanmazlığı Arkadiy'in sinirine dokundu ama çoğunlukla olduğu gibi, onda asıl hoşuna gitmeyen şey yüzünden değildi arkadaşına sitemi...

“Kadınlarda düşünce özgürlüğünü neden hoş görmek istemiyorsun ki!” dedi alçak sesle.

“Şundan birader, bence kadınlar arasında yalnızca gudubetler özgürce düşünürler.”

Konuşma burada kesildi. İki delikanlı yemekten hemen sonra gittiler. Kukşina sinirli sinirli ama çekinerek arkalarından güldü; ne biri ne de öbürü kendisine ilgi göstermedikleri için gururu derinden yaralanmıştı. Baloda herkesten geç saate kadar kaldı ve gecenin dördünde Sitnikov’la Paris usulü polka mazurka yaptı. Bu öğretici gösteriyle vali beyin balosu sona erdi.

29. (Fr.) Gerçek bir Fransız şövalyesi gibi. (Ç.N.)

30. (Fr.) Hayran kaldım. (Ç.N.)

31. (Fr.) Kahretsin! (Ç.N.)

32. (Fr.) Vay canına! (Ç.N.)

33. (Fr.) Pst, pst, ufaklık. (Ç.,N.)

34. (Fr.) Eğer sahip olsaydım. (Ç.N.)

35. Geçmiş zaman çekimi yerine yanlış olarak şart kipini kullanıyor. (Ç.N.)

36. (Fr.) Tümüyle. (Ç.N.)

XV

Ertesi gün Odintsova'nın kaldığı otelin merdivenlerini Arkadiy'le birlikte çıkmakta olan Bazarov ona şöyle diyordu:

"Bakalım, bu hanım, memelilerin hangi sınıfına giriyormuş. Burada düzgün olmayan bir şey var, burnum kokusunu alıyor."

"Sana şaşıyorum!" diye haykırdı Arkadiy. "Nasıl olabilir? Sen, Bazarov, bu dar ahlak anlayışını sen destekleyeceksin ha, bu anlayış..."

"Ne tuhafsın!" diye ilgisiz bir şekilde onun sözünü kesti Bazarov. "Bilmiyor musun, dilimizde kardeşlerimiz için 'düzgün olmayan', 'düzgün' anlamına gelir? Yani onda 'iş var' demektir. Onun garip bir şekilde evlendiğini bugün sen söylemedin mi? Gerçi bence zengin bir ihtiyarla evlenmek, hiç de garip bir şey değil, aksine akıllıca bir şeydir. Şehirdeki dedikodulara inanmıyorum ben ama kültürlü vali beyin dediği gibi, bu dedikoduların doğru olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor."

Arkadiy cevap vermedi ve odanın kapısını çaldı. Üniformalı genç bir uşak, iki arkadaşı Rus otellerindeki bütün odalar gibi çok kötü döşenmiş ama çiçeklerle bezenmiş büyük bir odaya aldı. Biraz sonra Odintsova sade bir sabah elbisesi giymiş olarak göründü. Arkadiy ona Bazarov'u tanıttı ve gizli bir şaşkınlıkla fark etti ki, Bazarov sanki utanmıştı, buna karşılık Odintsova akşamki gibi son derece sakindi. Bazarov da utandığını ve canının sıkılmaya başladığını hissediyordu. "Al işte sana! Bir karıdan korktun!" diye aklından geçirdi ve Sitnikov'dan aşağı kalmayan bir biçimde bir koltuğa sereserpe oturarak abartılı bir rahatlıkla konuşmaya başladı, Odintsova ise parlak gözlerini ondan ayırmıyordu.

Anna Sergeyevna Odintsova, yakışıklılığıyla ün salmış bir dolandırıcı ve kumarbaz olan Sergey Nikolayeviç Loktev'in kızıydı. Babası on beş yıl kadar Petersburg ve Moskova'da tutunduktan ve epey gürültüler kopardıktan sonra kumarda her şeyini kaybetmiş ve köye yerleşmek zorunda kalmış, kısa bir süre sonra da küçücük servetini kızları, yirmi yaşındaki Anna ve on iki yaşındaki Katerina'ya bırakarak ölmüştü. Kızların

annesi, yoksul düşmüş Prens H.'nin soyundandı, kocasının çok güçlü olduğu bir sırada Petersburg'da ölmüştü. Babasının ölümünden sonra Anna'nın durumu çok zorlaştı. Petersburg'da aldığı parlak eğitim, onu çiftlik ve ev işlerine, ıssız köy yaşamına hazırlamamıştı. Bütün o bölgede kesinlikle hiç kimseyi tanımıyordu, akıl danışabileceği hiç kimse yoktu. Babası komşularla görüşmekten kaçınmaya gayret etmişti; o, onlardan nefret etmiş, onlar da her biri kendine göre ondan nefret etmişlerdi. Ama kendini kaybetmedi ve hemen teyzesi Prenses Avdotya Stepanovna H.'yi yanına çağırdı. Bu kötü kalpli ve kibirli ihtiyar kadın, yeğeninin evine yerleştikten sonra iyi odaların hepsini kendisine ayırdı, sabahtan akşama dek homurdanıp söylenip duruyor ve yanında sahip olduğu tek kölesi olan ve mavi şeritli, aşınmış benekli bir üniforma ve üç köşeli şapka giyen suratsız uşağı olmadan bahçede dolaşmaya bile çıkmıyordu. Anna, teyzesinin bütün kaprislerine sabırla katlanıyor, yavaş yavaş kız kardeşinin eğitimiyle ilgileniyordu ve bu ıssız yerde solup gitmek düşüncesini de galiba artık kabullenmişti. Ama kader ona başka yazı yazmıştı. Odintsov diye biri rastlantıyla onu gördü. Kırk altı yaşlarında, çok zengin, garip, evhamlı, şişman, ağır ve suratsız bir adam olan Odintsov, yine de budala ve kötü biri değildi. Anna'ya âşık oldu ve evlenme teklif etti. Anna onun karısı olmayı kabul etti. Adam Anna'yla altı yıl kadar birlikte yaşadı ve ölürken bütün servetini ona bıraktı. Anna Sergeyevna kocasının ölümünden sonra bir yıl kadar köyden çıkmadı; daha sonra kız kardeşiyle birlikte yurtdışına gittiler, ancak sadece Almanya'da kaldılar; sıkıldılar ve ... kentinden kırk verst kadar uzakta bulunan sevgili Nikolskoye'ye, evlerine döndüler. Burada Anna Sergeyevna'nın mükemmel döşenmiş, harika bir evi ve limonluklu güzel bir bahçesi vardı; merhum Odintsov hiçbir şeyi esirgememişti. Anna Sergeyevna kente çok ender olarak, çoğunlukla iş için gidiyor ve kısa süre kalıyordu. Vilayette onu sevmezlerdi, Odintsov'la evliliği konusunda korkunç yaygaralar koparıyorlar, hakkında akla hayale gelmeyecek şeyler anlatıyorlar, babasının dalaverelerinde ona yardım ettiğini, yurtdışına da boşu boşuna değil, ortaya çıkan kötü sonuçları örtbas etme gereğinden gittiğini ileri sürüyorlardı. "Nedenini anlıyorsunuz ya!" diye ekliyorlardı öfkeli anlatıcılar. "Feleğin çemberinden geçmiş," diyorlardı onun için; vilayette tanınan bir nükteci de çoğu zaman "Hem de ne çemberlerden geçmiştir," diye ekliyordu. Bütün bu dedikodular kulağına

kadar gelse de, bunları duymazlıktan geliyordu: Özgür ve oldukça kararlı bir kişiliği vardı.

Odintsova koltuğun arkalığına yaslanarak oturuyor ve bir elini diğerinin üzerine koymuş Bazarov'u dinliyordu. Bazarov, her zamankinin tersine oldukça fazla konuşuyordu ve açıkçası muhatabını meşgul etmeye çalışıyordu. Arkadiy buna bir kere daha hayret etti. Bazarov'un amacına ulaşıp ulaşamadığına karar verememişti. Anna Sergeyevna'nın yüzünden, ne gibi izlenimler edindiğini anlamak zordu: Hep aynı, sevecen, ince yüz ifadesini koruyordu; harikulade gözleri dikkatle ama sakin bir dikkatle parlıyordu. Ziyaretin ilk dakikalarında Bazarov'un pek çetrefil konuşması Odintsova'nın üzerinde pek de hoş olmayan bir etki, adeta kötü bir koku veya keskin bir ses etkisi yapmıştı ama Bazarov'un mahcup olduğunu hemen anladı ve hatta bu durum hoşuna bile gitti. Ona itici gelen tek şey bayağılıktı, bayağılık konusunda ise hiç kimse Bazarov'u suçlayamazdı. O gün Arkadiy şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyordu. Bazarov'un Odintsova'yla zeki bir kadınla konuşur gibi, kendi inançlarından ve görüşlerinden konuşacağını bekliyordu, çünkü Odintsova "hiçbir şeye inanmama cesaretine sahip" bir adamı dinlemek istediğini kendisi söylemişti ama bunun yerine Bazarov tıptan, homeopatiden, botanikten bahsediyordu. Odintsova'nın inzivadayken vakit kaybetmediği ortadaydı: Birkaç iyi kitap okumuştu ve söyleyeceklerini doğru bir Rusça'yla ifade ediyordu. Sözü müziğe getirdi ama Bazarov'un sanatı kabul etmediğini fark edince yavaş yavaş botaniğe geri döndü, gerçi tam da Arkadiy halk ezgilerinin önemi konusunda konuşmaya başlamıştı ama. Odintsova ona karşı yine küçük erkek kardeşi gibi davranmaya devam ediyordu; anlaşılan Arkadiy'deki gençliğin saflığına ve iyiliğine değer veriyordu, hepsi buydu. Sohbet çeşitli konularda acele etmeden, canlı bir şekilde üç saatten biraz fazla devam etti.

İki arkadaş sonunda kalktılar ve vedalaşmaya koyuldular. Anna Sergeyevna ikisine de okşarcasına baktı, ikisine de güzel beyaz elini uzattı ve biraz düşündükten sonra kararsız ama güzel bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Beyler, eğer sıkılmaktan korkmazsanız, Nikolskoye' ye, evime gelin."

"Rica ederim, Anna Sergeyevna," diye haykırdı Arkadiy, "özel bir mutluluk duyarım..."

"Ya siz, Mösyö Bazarov?"

Bazarov sadece eğildi ve Arkadiy'i son kez şaşırttı: Arkadiy, arkadaşının yüzünün kızardığını fark etmişti.

"E, nasıl?" dedi sokakta Bazarov'a. "Hâlâ aynı düşüncede misin, ay ay ay mıymış?"

"Ne bileyim ben! Gördün ya, kendini nasıl da dondurmuş!" diye itiraz etti Bazarov ve biraz sustuktan sonra ekledi: "Prenses mübarek, kendisine ne kadar hâkim bir kadın. Arkasında uzun kuyruklu elbisesi, başında da tacı eksik."

"Bizim prensesler böyle Rusça konuşamazlar," dedi Arkadiy.

"Feleğin çemberinden geçmiş birader, bizim ekmeğimizden yemiş."

"Ne olursa olsun, güzel kadın," dedi Arkadiy.

"O ne vücut öyle!" diye devam etti Bazarov. "Sanki biraz önce anatomi dersindeydim."

"Kes Allah aşkına Yevgeniy! Bu söylediklerin bir şeye benzemiyor."

"E, kızma, hanım evladı. Dedim ya, birinci kalite. Evine gitmeli."

"Ne zaman?"

"Olsa olsa öbür gün olur. Burada ne yapacağız ki! Kukşina'yla şampanya mı içeceğiz? Senin akraban, şu liberal yüksek memuru mu dinleyeceğiz? Öbür gün veda ederiz. Üstelik babamın çiftliği de oradan pek uzak değil. Zaten Nikolskoye ... yolunun üzerinde değil mi?"

"Evet."

"*Optime.*[37] İşi uzatacak bir şey yok; yalnız aptallar işi uzatırlar, ha bir de sivri akıllılar. Sana dedim ya, o ne müthiş vücut!"

Üç gün sonra iki arkadaş Nikolskoye yolunda ilerliyorlardı. Pırıl pırıl, çok sıcak olmayan bir gündü ve arabanın besili atları, sarılmış ve örülmüş kuyruklarını hafifçe sallayarak uyumlu bir şekilde koşuyorlardı. Arkadiy, yola baktı ve nedenini kendisi de bilmeksizin gülümsedi.

"Beni kutlamalısın," diye bağırdı birden Bazarov, "bugün haziranın yirmi ikisi, ismimi aldığım meleğin isim günü. Bakalım benim hakkımda neler düşünüyor. Bugün beni eve bekliyorlar," diye ekledi sesini alçaltıp... "Ne yapalım beklesinler, ne önemi var!"

37. (Lat.) Mükemmel. (Ç.N.)

XVI

Anna Sergeyevna'nın yaşadığı malikâne, yeşil çatısı, beyaz sütunları ve ana girişinin üzerinde "İsa'nın Dirilişi" sahnesini İtalyan tarzında temsil eden *al fresco*'su[38] bulunan, sarı taştan yapılmış bir kilisenin yakınında yumuşak eğimli, çıplak bir tepede bulunuyordu. İlk planda görülen kollarını açmış, miğferli esmer savaşçı, yuvarlak çizgileriyle özellikle dikkati çekiyordu. Kilisenin arkasında saman kaplı damlarının üzerinde bir görünüp bir kaybolan bacalarıyla uzun bir köy iki sıra halinde uzanıyordu. Beyin evi kiliseyle aynı tarzda, bizde Aleksandr tarzı diye bilinen tarzda yapılmıştı; bu ev de aynı şekilde sarı boyayla boyanmıştı ve yeşil bir çatısı, beyaz sütunları ve armalı bir alınlığı vardı. Vilayet mimarı, her iki binayı da anlamsız ve kendi deyimiyle keyfî yeniliklere tahammül edemeyen merhum Odintsov'un onayını alarak yapmıştı. Eski bahçenin koyu renk ağaçları, iki yandan eve bitişiyor, iki yanında budanmış köknarların bulunduğu bir yol ana kapıya kadar uzanıyordu.

Dostlarımızı üniforma giymiş, uzun boylu iki uşak sofada karşıladı; içlerinden biri hemen başuşağı aramaya koştu. Siyah fraklı şişman bir adam olan başuşak hemen geldi ve konukları halı kaplanmış merdivenden çıkararak her türlü tuvalet gereçleriyle birlikte iki karyolanın bulunduğu özel hazırlanmış bir odaya götürdü. Görünüşe bakılırsa evde sıkı bir düzen hâkimdi: Her şey tertemizdi, bakanlıkların kabul salonlarındaki gibi her tarafta hoş bir koku vardı.

"Anna Sergeyevna yarım saat sonra yanlarına gitmenizi rica ediyorlar," dedi başuşak. "Şimdilik bir emriniz olacak mı?"

"Hiçbir emrimiz olmayacak, sayın bayım," diye cevap verdi Bazarov, "yalnız bir kadehçik votka getirmeyi lütfederseniz."

"Başüstüne, efendim," dedi başuşak biraz şaşkın ve çizmelerini gıcırdatarak uzaklaştı.

"Bu ne *grand genre*,[39]" dedi Bazarov. "Böyle diyordunuz galiba, değil mi? Tam bir prenses."

“İyi bir prenses,” diye itiraz etti Arkadiy, “senin benim gibi koyu aristokratları daha ilk görüşmeden sonra evine çağırdı.”

“Özellikle de ben, müstakbel bir hekim, üstelik de bir hekim oğlu, bir diyakoz torunu... Sahi, sen benim bir diyakoz torunu olduğumu biliyor muydun?..”

“Speranskiy gibi,” diye de ekledi Bazarov kısa bir süre sustuktan ve dudaklarını çarpıttıktan sonra. “Bu hanım kendini çok şımartmış yine de; ah, ah bu hanım kendini ne kadar da şımartmış! Frak mı giysek, ne dersin?”

Arkadiy sadece omzunu kaldırmakla yetindi... fakat pek fazla olmasa bile o da şaşırmıştı.

Yarım saat sonra Arkadiy’le Bazarov oturma odasına indiler. Bu, geniş, yüksek tavanlı, oldukça şatafatlı döşenmiş ama özel bir zevki yansıtmayan bir odaydı. Ağır ve pahalı mobilyalar, altın yaldızlı dalları olan kahverengi duvar kâğıtlarıyla kaplı duvarlar boyunca resmî bir şekilde dizilmişti; merhum Odintsov bu mobilyaları komisyoncu ve tanınmış bir tüccar olan bir arkadaşı vasıtasıyla Moskova’dan getirtmişti. Ortadaki divanın üzerinde buruşuk suratlı, sarışın bir adamın portresi asılıydı ve galiba konuklara kötü kötü bakıyordu. “‘Kendileri’ olmalı,” diye fısıldadı Bazarov Arkadiy’e ve burun kıvırarak ekledi: “Kaçsak mı?” Ama tam o anda ev sahibesi içeri girdi. Üzerinde çizgili hafif bir elbise vardı; kulaklarının arkasına alıp dümdüz taradığı saçları temiz ve taze yüzüne genç kız görünüşü veriyordu.

“Sözünüzü tuttuğunuz için teşekkür ederim,” diye söze başladı, “bir süre konuğum olun burada. Burası, aslında pek kötü bir yer değildir. Sizi kız kardeşimle tanıştırırım, güzel piyano çalar. Mösyö Bazarov, sizin için fark etmez ama siz Mösyö Kirsanov, galiba müziği seviyorsunuz; kız kardeşimden başka ihtiyar teyzem de bende kalıyor. Ayrıca bir komşumuz da zaman zaman iskambil oynamaya bize gelir. İşte bütün topluluğumuz bu kadar. Şimdi oturalım.”

Odintsova, bu kısa konuşmayı, sanki ezberlemiş gibi çok açık seçik yapmıştı; sonra Arkadiy’e döndü. Annesinin, Arkadiy’in annesini tanıdığı ve hatta onun Nikolay Petroviç’e olan aşkının sırdaşı olduğu ortaya çıktı. Arkadiy, heyecanla merhumeden söz etmeye başladı; bu arada Bazarov ise albümlere bakmaya koyuldu. “Ne kadar da uslu bir çocuk oldum,” diye düşündü kendi kendine.

Mavi tasmalı güzel bir tazı, patilerini döşemeye vura vura oturma odasına girdi, arkasından da on sekiz yaşlarında, siyah saçlı, esmer, hatları

biraz yuvarlak ama sevimli bir yüzü, pek iri olmayan koyu renk gözleri olan bir genç kız içeri girdi. Elinde içi çiçeklerle dolu bir sepet tutuyordu.

"İşte size bizim Katya'yı tanıştırayım," dedi Odintsova bir baş hareketiyle kızı göstererek.

Katya hafifçe dizlerini kırdı, ablasının yanına oturdu ve çiçekleri ayırmaya koyuldu. Adı Fifi olan tazı, kuyruğunu sallayarak sırayla iki konuğa yaklaştı ve soğuk burnuyla ikisinin de ellerine dokundu.

"Bunların hepsini sen mi topladın?" diye sordu Odintsova.

"Ben topladım," diye yanıtladı Katya.

"Teyzem çaya gelecek mi dersin?"

"Gelecek."

Katya konuşurken sevimli bir şekilde, utanarak ve içtenlikle gülümsüyor ve garip bir ciddiyetle aşağıdan yukarı doğru bakıyordu. Her şeyiyle henüz genç ve toydu: Sesi de, yüzündeki incecik tüyler de, avuçlarındaki beyazımsı yuvarlaklarla pembe elleri de, hafifçe büzdüğü omuzları da... Hep yüzü kızarıyor ve sık sık nefes alıyordu.

Odintsova, Bazarov'a döndü.

"Nezaketiniz yüzünden resimlere bakıyorsunuz, Yevgeniy Vasilyeviç," diye söze başladı. "Aslında ilginizi çekmiyor. İyisi mi bize katılın da şundan bundan tartışalım."

Bazarov yaklaştı.

"Ne konuda tartışmamızı emredersiniz efendim?" dedi.

"Hangi konuda isterseniz. Sizi uyarıyorum, ben korkunç bir tartışmacıyımdır."

"Siz mi?"

"Ben. Buna şaşıyor gibisiniz. Neden?"

"Çünkü görebildiğim kadarıyla sizin sakin ve soğukkanlı bir yaradılışınız var, oysa tartışmak için heyecanlı olmak gerekir."

"Beni bu kadar kısa sürede nasıl tanıyabildiniz? Birincisi, ben sabırsız ve inatçı biriyimdir, isterseniz Katya'ya sorun. İkincisi, her şeye çok kolay kapılırım."

Bazarov, Anna Sergeyevna'ya baktı.

"Belki de öyledir, siz daha iyi bilirsiniz. Madem tartışmak istiyorsunuz, buyrun o zaman. Albümünüzde İsviçre'nin Saksonya bölgesinden manzaralara bakıyordum ama siz bunların beni ilgilendirmeyeceğini söylediniz. Böyle dediniz, çünkü bende bir sanat anlayışının olmadığını

düşünüyorsunuz. Evet, gerçekten de benim bir sanat anlayışım yok ama bu manzaralar beni jeolojik açıdan, örneğin dağların oluşumu açısından ilgilendirmiş olabilirdi."

"Kusura bakmayın ama bir jeolog olarak, daha çok bir kitaba, özel bir esere başvurursunuz, bir resme değil."

"Bir tek resim, bana bir kitabın on sayfasında anlatılandan daha açık bilgi verir."

Anna Sergeyevna kısa bir süre sustu.

"Gene de sanattan zerre kadar anlamıyorsunuz, değil mi?" dedi dirseğini masaya dayayarak ve bu hareketiyle yüzünü Bazarov'a yaklaştırarak. "Onsuz nasıl yaşıyorsunuz?"

"Sormama izin verin, sanat neye lazımdır ki?"

"Hiç olmazsa, insanları tanımaya ve öğrenmeye."

Bazarov gülümsedi.

"Birincisi, bunun için hayat deneyimi diye bir şey vardır; ikincisi, size şunu söyleyeyim, tek tek insanları incelemek için emek harcamaya değmez. Bütün insanlar, gerek vücut, gerekse ruh olarak birbirine benzer; her birimizin beyni, dalağı, yüreği, ciğerleri aynı şekildedir; manevi nitelik denen şeyler de herkeste bir ve aynıdır; küçük biçim değişiklikleri hiçbir anlam ifade etmez. Bütün diğer insanlar hakkında hüküm vermek için bir tek insan yeterlidir. İnsanlar bir ormandaki ağaçlar gibidir; hiçbir botanikçi her akağaçla tek tek ilgilenmez."

Acele etmeden çiçekleri ayırmakta olan Katya gözlerini hayretle Bazarov'a kaldırdı ve onun hızlı ve dikkatsiz bakışıyla karşılaşıp kulaklarının ucuna kadar kızardı. Anna Sergeyevna kafasını salladı.

"Ormandaki ağaçlar gibi," diye tekrarladı genç kadın. "Şu halde, size göre aptal insanla akıllı insan arasında, iyi insanla kötü insan arasında bir fark yok, öyle mi?"

"Hayır, bir fark var: Hasta insanla sağlam insan arasındaki gibi bir fark. Veremli birinin ciğerleri, yapıları aynı da olsa sizinkiyle bizimki gibi değildir. İnsan vücudundaki illetlerin nedenlerini aşağı yukarı biliyoruz; manevi hastalıklar ise kötü eğitimden, küçük yaşlardan itibaren insanların kafasını dolduran her türlü ıvır zıvırdan, kısacası toplumun rezil durumundan kaynaklanmaktadır. Toplumu düzeltirseniz hastalıklar da olmayacaktır."

Bazarov bütün bunları söylerken içinden de sanki "İster inan, ister inanma, benim için hepsi bir!" diye geçirir gibiydi. Uzun parmaklarını favorilerinde gezdiriyor, gözleri ise köşelerde dolaşıyordu.

"Ve siz sanıyorsunuz ki," dedi Anna Sergeyevna, "toplum düzelince aptal insanlar da, kötü insanlar da kalmayacak, öyle mi?"

"En azından toplumun doğru yapılanması halinde insan aptal mı, akıllı mı, kötü mü, iyi mi hiç fark etmeyecek."

"Evet, anlıyorum; herkesin dalağı bir ve aynı olacak."

"Aynen öyle, hanımefendi."

Odintsova, Arkadiy'e döndü:

"Sizin fikriniz nedir Arkadiy Nikolayeviç?"

"Yevgeniy'le aynı fikirdeyim," diye cevap verdi Arkadiy.

Katya ona yan gözle baktı.

"Beni şaşırtıyorsunuz baylar," dedi Odintsova, "ama sizinle daha çok konuşacağız. Şu anda teyzemin çay içmek için geldiğini işitiyorum; onun kulaklarına merhamet etmeliyiz."

Anna Sergeyevna'nın yumruk kadar buruşuk suratlı ve kır perukasının altından kötü gözlerle bakan zayıf ve ufak tefek teyzesi, Prenses H. içeri girdi ve konukları belli belirsiz eğilerek selamladı, ondan başka hiç kimsenin oturma hakkı bulunmayan kadife kaplı geniş koltuğa çöktü. Katya ayaklarının altına bir tabure koydu; ihtiyar kadın Katya'ya teşekkür etmedi, hatta yüzüne bile bakmadı, sadece çelimsiz vücudunun hemen hemen tamamını örten sarı şalın altında ellerini oynattı. Prenses sarı rengi seviyordu: Kafasındaki başlıkta bile parlak sarı kurdeleler vardı.

"İyi uyudunuz mu, teyzeciğim?" diye sordu Odintsova sesini yükselterek.

"Bu köpek yine burada," diye homurdandı ihtiyar kadın ve Fifi'nin kendisine doğru kararsız bir iki adım attığını fark edip bağırdı: "Hoşt, hoşt!"

Katya Fifi'yi çağırdı ve ona kapıyı açtı.

Fifi, gezmeye götürecekleri umuduyla sevinç içinde dışarı fırladı ama kapının arkasında tek başına kalınca yerleri tırmalamaya ve ince, keskin bir sesle havlamaya başladı. Prenses kaşlarını çattı, Katya dışarı çıkmak üzereydi...

"Çay hazırdır sanırım," dedi Odintsova. "Gidelim baylar; teyzeciğim, buyrun çay içelim."

Prenses bir şey demeden koltuğundan kalktı ve oturma odasından ilk önce o çıktı. Onun ardından herkes yemek odasına yöneldi. Uşak üniforması giymiş bir Kazak çocuğu, yine kimsenin oturmadığı, Prenses'e ait üzerine yastıklar konulmuş bir koltuğu gürültüyle masadan çekti, Prenses kendini koltuğa bıraktı; çayları dolduran Katya, üzeri rengârenk armalı bir fincanı ilk olarak ona uzattı. İhtiyar, fincanına bal koydu (hiçbir şeye beş kuruş para harcamadığı halde çayı şekerle içmeyi pahalı bulur ve günah sayardı) ve birden hırıltılı bir sesle, "Prens İvan ne yazıyor?" diye sordu.

Hiç kimse ona karşılık vermedi. Bazarov ve Arkadiy, bir süre sonra bu ihtiyar kadına saygılı davranılsa da önem verilmediğini sezdiler. Bazarov, "Prens soyundan geldiği için resmiyet olsun diye böyle davranıyorlar," diye düşündü... Çaydan sonra Anna Sergeyevna gezmeyi teklif etti: Ama yağmur serpelemeye başladı ve Prenses dışında bütün topluluk, oturma odasına geri döndü. İskambil oynamayı seven komşu geldi. Porfiriy Platoniç adındaki bu şişmanca, kır saçlı, sanki törpülenmiş gibi kısacık bacaklı adam son derece nazik ve komik biriydi. Daha çok Bazarov'la sohbet eden Anna Sergeyevna, ona eski moda bir kâğıt oyunu olan "preferans" oyununda kendilerine karşı oynamak isteyip istemediğini sordu. Bazarov, kendisini bekleyen kasaba hekimliği görevine önceden hazırlanmasının iyi olacağını söyleyerek kabul etti.

"Dikkatli olun," dedi Anna Sergeyevna, "Porfiriy Platoniç'le biz sizi yeneriz. Katya, sen de Arkadiy Nikolayeviç'e bir şeyler çal; müziği seviyor, biz de dinleriz."

Katya isteksiz isteksiz piyanoya yaklaştı; Arkadiy de müziği sevmesine karşın kızın arkasından gönülsüzce gitti: Odintsova kendisini oradan uzaklaştırıyormuş gibi geldi ona, oysa onun yüreğinde, onun yaşındaki her genç adamın yüreğinde olduğu gibi, belirsiz ve bunaltıcı bir his, aşkı haber veren önseziye benzer bir duygu çoktan köpürmeye başlamıştı. Katya piyanonun kapağını kaldırdı ve Arkadiy'e bakmadan yavaşça, "Size ne çalayım?" dedi.

"Ne isterseniz," diye cevapladı Arkadiy kayıtsız bir şekilde.

"Daha çok hangi tür müziği seversiniz?" diye tekrarladı Katya, duruşunu değiştirmeden.

"Klasik müziği," diye aynı kayıtsız ses tonuyla yanıtladı Arkadiy.

"Mozart'ı sever misiniz?"

“Mozart’ı severim.”

Katya, Mozart’ın “Do Minör Sonata Fantasia”sını aldı. Çok güzel çalıyordu, gerçi biraz ciddi ve kuruydu çalışı ama. Gözlerini notalardan ayırmadan ve dudaklarını iyice sıkmış olarak hareketsiz ve dimdik oturuyordu. Ancak sonatın sonuna doğru yüzü alev alev yanmaya başladı ve bir tutam dalgalı saç koyu renk kaşının üzerine düştü.

Arkadiy’i özellikle sonatın son bölümü, tasasız, kaygısız bir melodinin büyüleyici neşesinden sonra aniden acıklı, hemen hemen trajik bir hüznün sağanak halinde ortaya çıktığı bölüm etkiledi. Ancak Mozart’ın notalarıyla kendisinde uyanan düşünceler Katya’ya yönelik değildi. Kıza bakarken şöyle düşünüyordu: “Doğrusu bu hanımefendi hiç de kötü çalmıyor, ayrıca kendisi de pek fena sayılmaz.”

Katya sonatı bitirdikten sonra ellerini klavyeden çekmeden “Yeter mi?” diye sordu. Arkadiy, ona daha fazla zahmet vermeye cüret edemeyeceğini söyledi ve Katya’yla Mozart hakkında konuşmaya başladı; ona bu sonatı kendisinin mi seçtiğini, yoksa birisinin mi tavsiye ettiğini sordu. Ama Katya ona bir tek sözcükle yanıt verdi: Kız “saklanmış”, içine kapanmıştı. Böyle olduğu zamanlar hemencecik dışa açılmazdı; bu zamanlarda yüzü inatçı ve hemen hemen donuk bir ifade alırdı. Çekingen değildi ama çevresine karşı güvensizdi ve kendisini yetiştiren ablası tarafından biraz ürkek hale getirilmişti, tabii ki ablası bunun farkında değildi. Arkadiy, geri gelmiş olan Fifi’yi yanına çağırıp bir şey yapmış olmak için şefkatli bir gülümsemeyle köpeğin kafasını okşamaya başladı. Katya tekrar çiçeklerini eline almıştı.

Bu arada Bazarov durmadan kaybediyordu. Anna Sergeyevna ustaca kâğıt oynuyordu. Porfiriy Platoniç de kendini kurtarabiliyordu. Bazarov kaybı az da olsa oyundan yenik çıktı ama bu durum onun için yine de hoş bir şey değildi. Akşam yemeğinden sonra Anna Sergeyevna sözü yine botaniğe getirdi.

“Yarın sabahtan yürüyüşe çıkalım,” dedi Bazarov’a. “Sizden tarla bitkilerinin Latince adlarını ve özelliklerini öğrenmek istiyorum.”

“Latince isimleri ne yapacaksınız?” diye sordu Bazarov.

“Her şeyde bir düzen olmalı,” diye cevap verdi Anna Sergeyevna.

Arkadiy, arkadaşıyla kendilerine ayrılan odada yalnız kaldıktan sonra “Ne harika bir kadın şu Anna Sergeyevna!” diye haykırdı.

“Evet,” diye cevapladı Bazarov, “akıllı bir kadın. Ama feleğin çemberinden geçmiş.”

“Bunu ne anlamda söylüyorsun, Yevgeniy Vasilyiç?”

“İyi anlamda, iyi anlamda azizim Arkadiy Nikolayiç! Eminim, mülkünü de mükemmel idare ediyordur. Ama harika olan o değil, asıl kız kardeşi.”

“Nasıl? Şu esmer kız mı?”

“Evet, o esmer kız. Hem körpe, hem el değmemiş, hem ürkek, hem sessiz, yani ne istersen var onda. Asıl onunla ilgilenmeli. İstediğin hale getirebilirsin onu ama öbürü kim bilir kaçın kurası!”

Arkadiy, Bazarov’a hiçbir şey söylemedi ve ikisi de kafalarında ayrı ayrı düşüncelerle uykuya yattılar.

Anna Sergeyevna da o gece konuklarını düşünüyordu. Yapmacıksız davrandığı ve düşüncelerini en keskin biçimde söylediği için Bazarov hoşuna gitmişti. Onda daha önce hiç karşılaşmadığı ama ilgisini çeken yeni bir şey görüyordu.

Anna Sergeyevna oldukça tuhaf bir insandı. Hiçbir önyargısı, hatta hiçbir güçlü inancı olmadığı için hiçbir şey karşısında boyun eğmez ve hiçbir yere gitmezdi. Pek çok şeyi apaçık görür, pek çok şeyle ilgilenir ve hiçbir şey onu tam olarak tatmin etmezdi; aslında tam anlamıyla tatmin olmak istediği de kuşkuluydu. Zekâsı hem her şeyi merak eder hem de ilgisiz kalırdı: Kuşkuları hiçbir zaman unutma derecesinde sona ermez ve hiçbir zaman kaygı derecesine varmazdı. Varlıklı ve bağımsız biri olmasaydı belki de mücadeleye atılır, ihtirasın ne olduğunu öğrenirdi. Ama zaman zaman canı sıkılsa da rahat yaşıyordu ve günlerini acele etmeden ancak pek nadiren heyecanlanarak geçirmeye devam ediyordu. Kimi zamanlar onun da gözlerinin önünde gökkuşağının renkleri alev alırdı ama bu renkler sönünce dinleniyor ve kaybolduklarına üzülmüyordu. Hayal gücü, alışılmış ahlak kurallarına göre hoş görülenin sınırları dışına taşıyordu; fakat o zamanlarda bile kanı, büyüleyici hatlara sahip, sakin vücudunda eskisi gibi sakin sakin dolaşıyordu. Bazen kokulu sularla banyo yaptıktan sonra sıcacık ve gevşemiş olarak hayatın bir hiç olduğunu, kederlerini, harcanan emekleri ve yapılan kötülükleri hayal ederdi. Ruhu birdenbire cesaretle dolar, yüce isteklerle kaynardı ama yarı açık bir pencereden bir rüzgâr esmeyegörsün, Anna Sergeyevna iki büklüm olur, sızlanmaya başlar ve neredeyse öfkelenirdi. O anda onun için tek gerekli şey, bu iğrenç rüzgârın üzerine doğru esmemesiydi.

Âşık olmayı becerememiş bütün kadınlar gibi, o da bir şey isterdi ama ne istediğini tam olarak bilmezdi. Daha doğrusu, ona her şeyi istiyormuş gibi gelirdi ama aslında hiçbir şey istemezdi. Merhum Odintsov'a zar zor katlanmıştı (bu adamla çıkar için evlenmişti, gerçi iyi bir adam olarak görmeseydi herhalde onunla evlenmeye razı olmazdı) ve şapşal, ağırkanlı, sıkıcı, uyuşuk ve güçsüz yaratıklar saydığı erkeklere karşı içini gizli tiksinme duygusu sarmıştı. Bir keresinde yurtdışındayken yüzünde bir şövalye ifadesi bulunan açık alnının altında gururlu mavi gözleriyle bakan genç ve yakışıklı bir adama rastlamıştı; bu adam onun üzerinde kuvvetli bir etki yapmış ama bu bile onun Rusya'ya geri dönmesine engel olamamıştı.

Muhteşem yatağında, dantelli yastıkların üzerinde, incecik ipek örtünün altında yatarken "Tuhaf adam bu hekim!" diye düşünüyordu. Anna Sergeyevna, babasının şatafata olan düşkünlüğünü bir parça da olsa ondan miras almıştı. Günahkâr ama iyi yürekli bir insan olan babasını çok severdi, babası ise ona tapardı, onunla yaşıtıymış gibi arkadaşça şakalaşır, ona tam olarak güvenir ve akıl danışırdı. Annesini zar zor hatırlıyordu.

"Tuhaf adam bu hekim!" diye bir kez daha tekrarladı içinden. Uzandı, gülümsedi, ellerini başının arkasına koydu, sonra gözlerini aptal bir Fransız romanının bir iki sayfasında dolaştırdı, kitabı elinden düşürdü, tertemiz ve hoş kokulu çarşafların içinde tertemiz ve soğuk bir vücutla uyuyakaldı.

Ertesi sabah Anna Sergeyevna, kahvaltıdan hemen sonra Bazarov'la birlikte bitkiler üzerinde çalışmak için dolaşmaya çıktı ve ancak öğle yemeğinden önce döndü; Arkadiy hiçbir yere gitmedi ve bir saat kadar Katya'yla vakit geçirdi. Katya'nın yanında sıkılmadı. Akşamki sonatı tekrar dinletmek için kız onu kendisi çağırmıştı ama Odintsova nihayet geri döndüğünde Arkadiy, onu görür görmez bir anda yüreğinin sıkıştığını hissetti. Genç kadın bahçede biraz yorgun yürüyordu; yanakları kızarmıştı ve gözleri yuvarlak hasır şapkasının altında her zamankinden daha çok parlıyordu. Parmaklarının arasında bir kırçiçeğinin incecik sapını döndürüyordu, ince şalı dirseklerine, şapkasının geniş gri kurdeleleri de göğsüne düşmüştü. Bazarov kendinden emin ve her zamanki gibi savruk bir biçimde onun arkasından yürüyordu, ancak yüzündeki neşeli ve hatta şefkatli ifade Arkadiy'in hoşuna gitmedi. Dişlerinin arasından "Merhaba!" diye mırıldanan Bazarov odasına yollandı, Odintsova ise dalgın bir şekilde Arkadiy'in elini sıktı ve o da yanından geçip gitti.

“Merhaba!” diye içinden geçirdi Arkadiy... “Acaba bugün hiç görüşmemiş miydik?”

38. (İt.) Fresk. (Ç.N.)
39. (Fr.) Şatafat. (Ç.N.)

XVII

Zaman (malum meseledir) bazen kuş gibi uçar, bazen de solucan gibi sürüne sürüne gider ama insanın en çok hoşuna giden, zamanın çabuk mu, yavaş mı, nasıl geçtiği fark edilmeden geçip gitmesidir. Arkadiy ve Bazarov, Odintsova'nın evinde işte tam bu şekilde on beş gün geçirdiler. Buna Odintsova'nın evinde ve yaşamında kurduğu düzen de kısmen yardım etti. Genç kadın bu düzeni çok sıkı bir şekilde sürdürüyor ve başkalarını da ona uymak zorunda bırakıyordu. Gün içinde her şey belli bir zamanda yapılıyordu. Sabahleyin, saat tam sekizde herkes çay içmek için toplanıyordu; çay saatinden kahvaltıya kadar herkes istediğini yapıyordu. Ev sahibesi, idare müdürüyle (çiftlik ondalık usule göre işletiliyordu), başuşakla ve başkâhyayla ilgileniyordu. Öğle yemeğinden önce ev ahalisi sohbet etmek veya kitap okumak için tekrar bir araya geliyordu; akşamları gezinti yapılıyor, iskambil oynanıyor, müzik dinleniyordu; saat on bir buçukta Anna Sergeyevna odasına çekiliyor, ertesi gün için talimatlarını veriyor ve uykuya yatıyordu. Bu düzenli, biraz da resmî günlük yaşam kuralları Bazarov'un hoşuna gitmemişti; "Rayların üzerinde gider gibi," diyordu Bazarov: Redingotlu uşaklar, ağırbaşlı kâhyalar, ondaki demokratik duyguyu incitiyordu. Ona göre, mademki bu iş bu kadar ileri gitmişti, öyleyse yemeği de İngiliz usulü, frak giyerek ve beyaz boyunbağı bağlayarak yemek gerekirdi. Bir defasında bundan Anna Sergeyevna'ya da söz etmişti. Anna Sergeyevna öyle sabırlıydı ki, herkes onun karşısına geçip kafasındaki düşünceleri dobra dobra söyleyebilirdi. Genç kadın onu dinledi ve "Kendi görüş açınızdan haklısınız ve bu durumda belki de ben çok aristokrat görünüyorum; fakat köy yerinde bir düzen kurmadan yaşamak olanaksızdır, insan can sıkıntısından patlar," dedi ve bildiğini yapmaya devam etti. Bazarov homurdandı ama Odintsova'nın evinde "her şeyin rayların üzerinde kayar gibi gitmesi" sayesinde ona da, Arkadiy'e de burada yaşamak çok rahat geliyordu. Bütün bunların yanı sıra her iki genç adamda da Nikolskoye'ye geldikleri ilk günden itibaren değişiklikler olmuştu. Anna

Sergeyevna'nın ender olarak aynı düşünceyi paylaştığı halde gözle görülür bir yakınlık gösterdiği Bazarov'da önceden hiç hissetmediği bir huzursuzluk ortaya çıkmaya başlamıştı: Çok kolay sinirleniyor, isteksiz isteksiz konuşuyor, öfkeli gözlerle bakıyor ve sanki altına bir şey batıyormuş gibi yerinde oturamıyordu; Odintsova'ya âşık olduğuna kendi kendine kesinlikle karar vermiş olan Arkadiy ise sessizce içine kapanmıştı. Bununla birlikte bu içekapanıklık onun Katya'yla yakınlaşmasına engel olmuyordu; hatta bu durum onun genç kızla tatlı, hoş bir ilişkiye girmesine yardım bile etmişti. "O bana değer vermiyor! Vermezse vermesin!.. Bu iyi yürekli kız ise beni kendinden uzaklaştırmıyor," diye düşünüyordu Arkadiy ve yüreği bir kere daha yüce duyguların tadına varıyordu. Katya, Arkadiy'in kendisiyle birlikte olmaktan bir teselli aradığını belli belirsiz de olsa anlıyordu; yarı utanma, yarı güven dolu bir arkadaşlığın o masum zevkinden ne onu ne de kendisini yoksun bırakıyordu. Anna Sergeyevna'nın yanında kendi aralarında konuşmuyorlardı: Katya her zaman ablasının keskin bakışları altında büzülüyordu, Arkadiy ise her âşık adam gibi, âşık olduğu kadının yanında başka hiçbir şeye dikkatini veremiyordu ama sadece Katya'yla birlikte olmak ona iyi geliyordu. Odintsova'nın ilgisini çekebilecek biri olmadığını hissediyordu; Odintsova'yla yalnız kaldığı zamanlar korkuyor ve şaşırıyordu: Odintsova da ona ne söyleyeceğini bilmiyordu: Arkadiy, onun için çok gençti. Tam tersine Arkadiy, Katya'yla evindeymiş gibi rahattı; Katya'yla konuşurken hoşgörülü davranıyor, müziğin, okuduğu romanların, şiirlerin ve diğer saçmalıkların kendisinde uyandırdığı duyguları anlatmasına engel olmuyordu. Bütün bu "saçmalıkların" aslında kendisini de ilgilendirdiğinin farkında ve bilincinde değildi. Öte yandan Katya, onun üzülmesine engel olamıyordu. Arkadiy'in Katya'yla birlikte olmak, Odintsova'nın ise Bazarov'la birlikte olmak hoşlarına gidiyordu. Bu yüzden de genellikle şöyle oluyordu: Bir süre bir arada olan bu iki çift, özellikle gezintiler sırasında her biri bir tarafa ayrılıp gidiyordu. Katya doğaya "tapıyordu", itiraf etmeye cesaret edemese bile Arkadiy de doğayı seviyordu; Odintsova, tıpkı Bazarov gibi doğaya karşı oldukça kayıtsızdı. Dostlarımızın birbirlerinden hemen hemen sürekli ayrı dolaşmaları sonuçsuz kalmadı: Aralarındaki ilişkiler değişmeye başladı. Bazarov, Arkadiy'le Odintsova hakkında konuşmaktan, hatta kadının "aristokrat davranışlarına" söylenmekten vazgeçti; doğrusu, Katya'yı eskisi gibi övüyordu ve sadece

bu kızdaki duygusal eğilimleri yumuşatmayı tavsiye ediyordu ama övgüleri telaşlı, öğütleri kuruydu ve Arkadiy'le eskisinden çok daha az sohbet ediyordu... sanki kaçıyordu, sanki ondan utanıyordu...

Arkadiy bütün bunları fark ediyor ama düşüncelerini kendisine saklıyordu.

Bütün bu "yeniliğin" gerçek nedeni, Odintsova'nın Bazarov'da uyandırdığı duyguydu. Bazarov'a acı veren ve onu kudurtan bir duyguydu bu. Biri çıkıp da onun içinde olup bitenleri uzaktan da olsa şöyle bir ima ediverseydi Bazarov alaycı bir kahkaha atarak ve sunturlu bir küfür savurarak bu duyguyu hemencecik reddederdi. Bazarov, kadınlara ve kadın güzelliğine çok düşkün biriydi ama ideal, ya da onun ifadesiyle, romantik anlamda aşkı saçmalık, affedilmez bir salaklık olarak adlandırıyor, özverili duyguları bir tür anormallik ya da hastalık sayıyordu ve Toggenburg'u bütün *minnesinger*'ler ve *troubadour*'larla[40] birlikte neden tımarhaneye kapatmadıklarına çok şaştığını defalarca belirtmişti. "Bir kadın hoşuna mı gidiyor," diyordu Bazarov, "faydalanmaya çalış; olmuyorsa, boş ver, vazgeç, kadın kıtlığına kıran girmedi ya." Odintsova'dan hoşlanıyordu; bu kadın hakkında yayılmış olan söylentiler, serbest davranışları ve düşüncelerinin bağımsızlığı, kendisine karşı gösterdiği kuşku götürmez yakınlık, yani her şey ondan yana görünüyordu; fakat ondan "bir fayda sağlanmayacağını" kısa sürede anlamıştı, ondan uzaklaşma gücünü ise kendinde bulamıyor ve buna kendisi de şaşıyordu. Genç kadın aklına gelir gelmez kanı alev alev yanıyordu; kanıyla baş edebilirdi ama içine, hiçbir zaman hoş görmediği, her zaman alay ettiği, gururunu kıran başka bir şey düşmüştü. Anna Sergeyevna'yla konuşmalarında romantik olan her şeye karşı kayıtsız alaycılığını eskisinden daha da fazla ifade ediyordu; tek başına kaldığı zamanlarda ise içindeki romantiği öfkeyle fark ediyordu. Bu anlarda ormana yollanıyor ve ormanda önüne çıkan dalları kırarak, Odintsova'ya ve kendisine küfrederek büyük büyük adımlarla yürüyor ya da samanlığa, ahıra gidiyor ve gözlerini kapatarak uyumak için kendisini zorluyordu ama tabii ki her zaman başarılı olamıyordu. Birden o tertemiz kolların bir gün boynuna sarılacağını, o gururlu dudakların kendisine öpücüklerle cevap vereceğini, o zeki gözlerin kendi gözlerine şefkatle, evet, şefkatle bakacağını hayal ediyor, başı dönüyordu ve içinde yeniden bir öfke kıvılcımı parlayana dek bir an için kendini unutuyordu. Kendini her çeşit

“ayıp” düşüncelere dalmış durumda yakalıyordu, sanki şeytan onunla alay ediyordu. Bazı zamanlar Odintsova’da da değişiklik oluyor, yüz ifadesinde özel bir şeyler ortaya çıkıyor gibi geliyordu ona. Belki de bu... Fakat hemen her zaman yaptığı gibi ayaklarını yere vuruyor ya da dişlerini gıcırdatıyor ve yumruğuyla kendisini tehdit ediyordu.

Bununla birlikte Bazarov pek de yanılmıyordu. Odintsova’nın hayallerini etkilemişti; onun zihnini meşgul ediyordu. Odintsova, Bazarov hakkında pek çok şey düşünüyordu. Bazarov’un yokluğunda canı sıkılmıyordu, onu beklemiyordu ama Bazarov’un gelişi onu hemen canlandırıyordu; Bazarov’la yalnız kalmaya can atıyor ve kendisini kızdırdığı ya da zevklerini, zarif alışkanlıklarını aşağıladığı zamanlarda bile onunla konuşmaktan hoşlanıyordu. Sanki hem onu, hem de kendisini sınamak istiyordu.

Bir gün Bazarov, Odintsova’yla bahçede dolaşırken birden ciddi bir sesle yakında köyüne, babasının yanına gitmek niyetinde olduğunu söyledi. Genç kadın sarardı, sanki yüreğine bir şey batmıştı, hem de öyle bir batmıştı ki şaşırdı ve daha sonra bunun ne anlama geldiğini uzun zaman düşünüp durdu. Bazarov, gideceği haberini onu sınamak, ne olacağını görmek düşüncesiyle söylememişti; asla böyle “numaralar yapmazdı”. O günün sabahı babasının kâhyası, eskiden amca dediği Timofeyiç’i görmüştü. Bu Timofeyiç, ağarmış sarı saçlı, rüzgâr yanığı kırmızı suratlı ve kısık kısık gözlerinde minicik gözyaşları olan görmüş geçirmiş ve becerikli bir ihtiyarcıktı. Bir kayış parçasıyla beli sıkılmış, grimsi mavi kalın çuhadan kısacık gömleği ve katranlı çizmeleriyle aniden Bazarov’un karşısına çıkıvermişti.

“Vay ihtiyar, merhaba!” diye bağırdı Bazarov.

“Merhaba, Yevgeniy Vasilyeviç, beyzadem,” diye söze başladı ihtiyarcık ve sevinçle güldü, gülünce bütün yüzü bir anda kırışıklarla kaplandı.

“Niye geldin? Benim için mi gönderdiler yoksa?”

“Hiç olur mu beyzadem!” diye kekelemeye başladı Timofeyiç (gelirken beyinden aldığı sert emri hatırlamıştı). “Beyin işleri için şehre gidiyorduk da burada olduğunuzu işittik, yolumuzun üstü, bir uğrayalım dedik, yani, sizi görmek için... yoksa sizi rahatsız etmek ne haddimize!”

“Hadi, hadi yalan söyleme,” diye onun sözünü kesti Bazarov. “Burası yolunun üstü mü?”

Timofeyiç ezilip büzüldü ve hiç cevap vermedi.
“Babam iyi mi?”
“Tanrı’ya şükür, efendim.”
“Ya annem?”
“Arina Vasilyevna da Allah’a şükür iyidir.”
“Beni bekliyorlar, değil mi?”
İhtiyarcık küçük kafasını yana eğdi.
“Ah, Yevgeniy Vasilyeviç, nasıl beklemesinler! Allah sizi inandırsın, annenize, babanıza bakarken insanın yüreği sızlıyor.”
“Tamam, peki, peki! Uzatma. Onlara söyle, yakında geleceğim.”
“Peki, efendim,” diye iç geçirerek cevap verdi Timofeyiç.
Evden çıkarken kasketini iki eliyle tutup kafasına geçirdi, kapının önünde bıraktığı zayıf atlar koşulmuş arabaya tırmanıp çıktı ve atları tırısa kaldırdı ama tuttuğu yol, şehrin yolu değildi.
Aynı günün akşamı Odintsova odasında Bazarov’la oturuyordu, Arkadiy ise salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve Katya’nın çaldığı müziği dinliyordu. Prenses, yukarıya, odasına çıkmıştı; genellikle konuklara tahammül edemezdi, kendi verdiği isimle “bu yeni azgınlara” ise hiç tahammül edememişti. O, kocaman odalarda ancak surat asıp dolaşırdı; oysa kendi odasında, oda hizmetçisinin önünde bazen öyle bir küfür savururdu ki, öfkesinden kafasındaki başlık perukasıyla birlikte zıplardı. Odintsova bunların hepsini biliyordu.
“Nasıl oluyor da gitmeye hazırlanıyorsunuz,” diye söze başladı Odintsova, “ya verdiğiniz söz?”
Bazarov silkindi.
“Hangi söz, efendim?”
“Unuttunuz mu? Bana birkaç kimya dersi vermek istiyordunuz.”
“Ne yapayım! Babam beni bekliyor; daha fazla ağırdan alamam. Bununla birlikte Pelouse et Frémy’den *Notions générales de Chimie*’yi[41] okuyabilirsiniz; iyi bir kitaptır ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Gerekli her şeyi bu kitapta bulacaksınız.”
“Ama hatırlamıyor musunuz, kitap... şeyin yerini tutamaz demiştiniz. Unuttum, neyin yerini demiştiniz? Ama ne demek istediğimi biliyorsunuz... Hatırladınız mı?”
“Ne yapayım!” diye tekrarladı Bazarov.

“Neden gidiyorsunuz?” dedi Odintsova, sesini alçaltarak.

Bazarov, ona baktı. Genç kadın başını koltuğun arkalığına dayamış ve dirseklerine kadar çıplak olan kollarını göğsünde kavuşturmuştu. Kesilmiş kâğıttan abajuru olan tek lambanın ışığında solgun görünüyordu. Geniş beyaz elbisesi, yumuşak pilileriyle bütün vücudunu örtüyordu; yalnızca aynı şekilde çapraz duran ayaklarının uçları görünüyordu.

“Neden kalayım?” dedi Bazarov.

Odintsova hafifçe başını çevirdi.

“Neden mi? Evimde keyifli vakit geçirmiyor musunuz? Yoksa buradakilerin arkanızdan üzülmeyeceklerini mi sanıyorsunuz?”

“Bundan eminim.”

Odintsova bir süre sustu.

“Boşuna böyle düşünüyorsunuz. Ama size inanmıyorum. Bunu ciddi söylemiş olamazsınız.” Bazarov, kımıldamadan oturmaya devam ediyordu. “Yevgeniy Vasilyiç, neden susuyorsunuz?”

“Size ne diyebilirim ki? Genellikle insanlar için üzülmeye değmez, hele hele benim için hiç değmez.”

“Neden?”

“Ben olumlu ve ilginç olmayan bir adamım. Konuşmayı beceremem.”

“İltifat etmemi istiyorsunuz, Yevgeniy Vasilyiç.”

“Böyle bir alışkanlığım yok. Yaşamın, sizin o derece değer verdiğiniz zarif yanının benim için erişilmez bir şey olduğunu bilmiyor musunuz yoksa?”

Odintsova, mendilinin köşesini ısırdı.

“İstediğinizi düşünün ama siz gidince canım sıkılacak.”

“Arkadiy kalıyor.”

Odintsova hafifçe omuz silkti.

“Canım sıkılacak,” diye tekrarladı.

“Sahiden mi? Ne olursa olsun uzun süre sıkılmayacaksınız.”

“Neden böyle düşünüyorsunuz?”

“Ancak düzeninizin bozulması durumunda canınızın sıkılacağını söylediğiniz için. Yaşamınızı öylesine şaşmaz bir doğrulukla kurmuşsunuz ki, bu yaşamda ne bir can sıkıntısına ne de bir üzüntüye yer olabilir... ne de iç karartıcı duygulara.”

“Demek siz beni kusursuz biri olarak görüyorsunuz... yani yaşamımı çok doğru kurduğumu düşünüyorsunuz, öyle mi?”

“Elbette! Örneğin, birkaç dakika sonra saat dokuzu vuracak ve ben peşinen biliyorum ki, siz beni kapı dışarı edeceksiniz.”

“Hayır, kapı dışarı etmeyeceğim, Yevgeniy Vasilyeviç. Kalabilirsiniz. Şu pencereyi açar mısınız... burası bana sıcak geldi nedense.”

Bazarov kalktı ve pencereyi itti. Pencere bir itişte takırtıyla ardına kadar açıldı... Bazarov, pencerenin bu kadar kolay açılacağını beklemiyordu; üstelik elleri de titriyordu. Karanlık ve yumuşacık gece, hemen hemen siyah bir gökyüzü, hafif hafif hışırdayan ağaçlar ve açık, temiz havanın taptaze kokusuyla odanın içine bakıyordu.

“Perdeyi indirip oturun,” dedi Odintsova. “Gitmeden önce sizinle biraz gevezelik etmek istiyorum. Bana biraz kendinizden bahsedin; hiç kendinizden söz etmiyorsunuz.”

“Sizinle faydalı konularda konuşmaya çalışıyorum, Anna Sergeyevna.”

“Çok alçakgönüllüsünüz... Fakat ben sizin hakkınızda, aileniz hakkında, uğruna bizi terk edip gideceğiniz babanız hakkında bir şeyler öğrenmek isterdim.”

“Neden böyle sözler söylüyor?” diye düşündü Bazarov.

“Bunların hiçbiri de ilginç değil,” dedi yüksek sesle, “özellikle de sizin için; bizler cahil insanlarız...”

“Ya ben, sizce ben bir aristokrat mıyım?”

Bazarov gözlerini Odintsova’ya doğru kaldırdı.

“Evet,” dedi abartılı şekilde keskin bir sesle.

Anna Sergeyevna hafifçe gülümsedi.

“Bütün insanların birbirine benzediğine ve insanları incelemeye değmediğine inandığınız halde görüyorum ki, beni pek az tanıyorsunuz. Bir gün size hayatımı anlatırım... ama önce siz bana hayatınızı anlatın.”

“Sizi pek az tanıyorum,” diye tekrarladı Bazarov. “Belki de siz haklısınız; belki de her insanın bir bilmece olduğu doğrudur. Örneğin siz: Toplumdan kaçıyorsunuz, onlardan sıkılıyorsunuz ve iki öğrenciyi evinizde kalmaya çağırdınız. Bu zekânızla, bu güzelliğinizle neden köyde yaşıyorsunuz?”

“Nasıl? Ne dediniz siz?” diye heyecanla atıldı Odintsova. “Bu... güzelliğimle mi?”

Bazarov kaşlarını çattı.

“Neyse, fark etmez,” diye mırıldandı. “Neden köye yerleştiğinizi pek iyi anlayamadığımı söylemek istemiştim.”

“Bunu anlayamıyorsunuz... Ama bunu kendinize bir şekilde açıklayabiliyorsunuz, değil mi?”

“Evet... sanıyorum, sürekli olarak bir yerde kalıyorsunuz, çünkü siz kendinizi şımartmışsınız, çünkü siz konforu, rahat şeyleri seviyorsunuz ama geri kalan her şey size vız geliyor.”

Odintsova tekrar gülümsedi.

“Benim bir şeyle ilgilenebileceğime kesinlikle inanmak istemiyorsunuz, değil mi?”

Bazarov yan gözle kadına baktı.

“Merak ederseniz belki, ama başka türlü ilgilenmezsiniz.”

“Sahiden mi? Sizinle neden anlaştığımızı şimdi anlıyorum; siz de tıpkı benim gibisiniz.”

“Anlaştığımızı...” diye mırıldandı Bazarov boğuk bir sesle.

“Evet ya!.. Gitmek istediğinizi unutmuştum.”

Bazarov ayağa kalktı. Lamba, artık iyice kararmış, güzel kokulu, gözlerden uzak odanın ortasında donuk donuk yanıyordu; dalgalanan perdenin arasından arada sırada gecenin insanı sinirlendiren ağırlığı doluyor, gizli fısıltısı duyuluyordu. Odintsova hiç kımıldamadan duruyordu ama gizli bir heyecan giderek bütün vücudunu sarıyordu... Bu heyecan Bazarov’a da geçmişti. Bazarov birdenbire kendisini genç ve güzel bir kadınla baş başa hissetti.

“Nereye gidiyorsunuz?” dedi yavaşça Odintsova.

Bazarov hiçbir şey söylemedi ve sandalyeye çöktü.

“Demek beni sakin, çıtkırıldım, şımarık biri olarak görüyorsunuz,” diye devam etti aynı ses tonuyla ve gözlerini pencereden ayırmadan. “Oysa ben kendimi çok mutsuz biri olarak tanıyorum.”

“Siz mi mutsuzsunuz? Neden? Yoksa şu pis dedikoduları ciddiye mi alıyorsunuz?”

Odintsova kaşlarını çattı. Bazarov’un onu yanlış anlamış olması canını sıkmıştı.

“Bu dedikodular bana dokunmaz bile Yevgeniy Vasilyeviç, ayrıca onların beni rahatsız etmesine izin vermeyecek kadar da onurluyum. Mutsuzluğumun nedeni... içimde yaşama isteğinin, hevesinin bulunmaması. Bana kuşkulu kuşkulu bakıyorsunuz ve bunu tepeden tırnağa danteller içinde, kadife koltuğa kurulmuş bir ‘aristokrat kadını’ söylüyor diye düşünüyorsunuz. Ben de saklamıyorum: Sizin konfor diye adlandırdığınız

şeyleri seviyorum ama aynı zamanda da yaşama isteğim pek az. Bu çelişkiyi kafanızda nasıl biliyorsanız öyle bağdaştırın. Ama bütün bunlar sizin nazarınızda romantizm demektir.”

Bazarov kafasını salladı.

“Sağlıklısınız, bağımsızsınız, zenginsiniz; daha ne istiyorsunuz? Başka ne isteğiniz olabilir?”

“Daha ne mi istiyorum,” diye tekrarladı Odintsova ve derin bir nefes aldı. “Çok yoruldum, yaşlandım, çok çok uzun zamandır yaşıyormuşum gibi geliyor bana. Evet, yaşlandım,” diye ekledi, şalının uçlarını çıplak kollarının üzerine yavaşça çekerek. Bakışları Bazarov’un bakışlarıyla karşılaştı ve hafifçe kızardı. “Arkamda öyle çok anı var ki: Petersburg’da yaşadıklarım, zenginlik, sonra yoksulluk, sonra babamın ölümü, evlilik, sonra yurtdışı gezisi... Anılarım pek çok ama hatırlanacak hiçbir şey yok, önümde ise uzun, upuzun bir yol var ama bir amacım yok... Bu yola gitmek de istemiyorum.”

“Hayal kırıklığınız böylesine büyük mü?”

“Hayır,” dedi Odintsova üzerine basa basa, “ama tatmin olmadım. Şayet bir şeye sımsıkı bağlanabilseydim, belki...”

“Siz sevmek istiyorsunuz,” diye onun sözünü kesti Bazarov, “ama siz sevemezsiniz: Sizin mutsuzluğunuzun nedeni de bu işte.”

Odintsova, şalının uçlarını incelemeye koyuldu.

“Demek, sevemem, öyle mi?” dedi.

“Sanmam! Yalnız buna mutsuzluk dememeliydim. Tam tersine, başına böyle bir şey gelen kişi acınacak biridir.”

“Nasıl bir şeymiş bu?”

“Âşık olmak.”

“Siz nereden biliyorsunuz?”

“Kulaktan dolma bilgilerden,” diye yanıtladı Bazarov öfkeyle.

“Cilve yapıyorsun,” diye düşündü Bazarov, “canın sıkılıyor ve yapacak bir şey bulamadığın için benimle alay ediyorsun, bense...” Kalbi gerçekten de yerinden kopuyormuş gibiydi.

“Üstelik siz, belki de son derece zor beğenen birisiniz,” dedi Bazarov. Bütün vücuduyla öne doğru eğilmişti ve koltuğun saçaklarıyla oynuyordu.

“Belki de. Bana göre bir şey ya hep olmalı ya da hiç olmamalıdır. Bir yaşam uğruna başka bir yaşam. Benimkini aldın, kendininkini ver. O zaman

artık ne bir hayıflanma ne de geri dönüş olacaktır. Aksi takdirde hiçbir şey olmasın daha iyi.”

“Ne demeli?” dedi Bazarov. “Haklı bir koşul. Şimdiye kadar... istediğinizi bulamamanıza şaşıyorum.”

“Peki siz, ne olursa olsun kendini teslim etmenin kolay olduğunu mu sanıyorsunuz?”

“İnsan şayet derin derin düşünmeye, üstelik de beklemeye, kendi kendisine bir paha biçmeye, yani kendisini çok kıymetli saymaya başlarsa kolay değil; oysa düşünmeden kendini vermek çok kolaydır.”

“İnsan nasıl olur da kendisine değer vermez? Eğer benim hiçbir değerim yoksa benim sadakatimin başkası için ne gereği olabilir ki?”

“İşin bu yönüne karışmam; benim değerimi anlamak başkasının işidir. Asıl önemli olan, kendini verebilmektir.”

Odintsova koltuğun arkalığından öne doğru geldi.

“Sanki,” diye tekrar söze başladı, “bütün bunlar başınızdan geçmiş gibi konuşuyorsunuz.”

“Lafın gelişi söyledim, Anna Sergeyevna, biliyorsunuz, bütün bunlar bana göre şeyler değil.”

“Peki siz kendinizi verebilir miydiniz?”

“Bilmiyorum, kendimi övmek istemem.”

Odintsova hiçbir şey söylemedi, Bazarov da sustu. Piyanodan çıkan sesler, oturma odasından ta onlara kadar uçup geliyordu.

“Katya da ne kadar geç bir saatte piyano çalıyor,” dedi Odintsova.

Bazarov ayağa kalktı.

“Evet, artık gerçekten geç oldu, yatma zamanınız geldi.”

“Durun, aceleniz ne... Size söylemem gereken bir söz var.”

“Ne sözü?”

“Bekleyin,” diye fısıldadı Odintsova.

Gözleri Bazarov’un üzerinde durdu; ona dikkatle bakıyor gibiydi.

Bazarov odada bir aşağı bir yukarı dolaştı, sonra birdenbire Anna Sergeyevna’ya yaklaştı, telaşla “Elveda!” dedi, elini öyle bir sıktı ki, genç kadın neredeyse çığlık atacaktı ve dışarı çıktı. Odintsova birbirine yapışmış olan parmaklarını dudaklarına götürdü, üfledi ve sert bir hareketle koltuktan kalkıp sanki Bazarov’u geri döndürmek ister gibi kapıya doğru birkaç hızlı adım attı. Hizmetçi gümüş bir tepsi üzerinde bir sürahiyle odaya girdi. Odintsova durakladı, hizmetçiye gitmesini söyledi ve tekrar oturup

düşüncelere daldı. Saç örgüsü açılmış ve kara bir yılan gibi omzuna düşmüştü. Anna Sergeyevna'nın odasındaki lamba daha uzun süre yandı ve o, sadece arada sırada parmaklarını gecenin soğuğunun hafifçe ısırmakta olduğu çıplak kollarında dolaştırarak daha uzun süre kımıldamadan kaldı.

Bazarov ise iki saat kadar sonra çiyden ıslanmış çizmeleriyle, saçları karmakarışık, suratı asılmış bir halde odasına döndü. Arkadiy'i yazı masasının başında, elinde bir kitap, ceketi en üst düğmesine kadar ilikli buldu.

"Daha yatmadın mı?" dedi canı sıkılmış gibi.

"Anna Sergeyevna'yla bugün çok uzun süre oturdun," dedi Arkadiy, onun sorusuna cevap vermeden.

"Evet, siz Katerina Sergeyevna'yla piyano çalarken ben de hep onunla oturdum."

"Ben piyano çalmadım..." diye Arkadiy tam söze başlayacaktı ki sustu. Gözlerine yaşların dolduğunu hissediyordu ama alaycı arkadaşının önünde ağlamak istemiyordu.

40. Ortaçağ'da yaşamış halk ozanları.

41. (Fr.) Kimyanın Genel Esasları. (Ç.N.)

XVIII

Ertesi gün, Odintsova çaya geldiğinde, uzun zamandır fincanının üzerine eğilmiş durumda oturan Bazarov birden ona baktı... Odintsova, sanki, Bazarov ona dokunmuş gibi başını ona doğru çevirdi ve Bazarov'a da genç kadının yüzü gece boyunca hafifçe sararmış gibi geldi. Odintsova az sonra odasına çekildi ve ancak kahvaltıya doğru ortaya çıktı. Hava sabahtan beri yağmurluydu, çıkıp dolaşmaya olanak yoktu. Herkes oturma odasında toplanmıştı. Arkadiy bir derginin son sayısını aldı ve okumaya başladı. Prenses, alışkanlığı üzere, ilk önce yüzüne sanki Arkadiy uygunsuz bir şey yapıyormuş gibi bir hayret ifadesi takındı, sonra da kötü kötü bakarak gözlerini ona dikti ama Arkadiy Prenses'e hiç dikkat etmiyordu.

"Yevgeniy Vasilyeviç," dedi Anna Sergeyevna, "odama gidelim... Sizden bir şey rica etmek istiyorum... Akşam kılavuz bir kitaptan söz etmiştiniz..."

Odintsova ayağa kalktı ve kapıya yöneldi. Prenses, "Bakın, bakın, ben nasıl şaştım kaldım bu işe!" demek ister gibi bir ifadeyle etrafa baktı ve gözlerini tekrar Arkadiy'e dikti ama Arkadiy okurken sesini yükseltti ve yanında oturan Katya'yla bakıştıktan sonra okumaya devam etti.

Odintsova hızlı adımlarla çalışma odasına gitti. Bazarov, gözlerini yerden kaldırmaksızın ve yalnızca önünde kayıp giden ipek elbisenin ince ıslığını ve hışırtısını yakalayarak çevik hareketlerle onu izliyordu. Odintsova bir gün önce oturduğu koltuğa oturdu, Bazarov da bir gün önceki yerini aldı.

"Şu kitabın adı neydi?" diye söze başladı Odintsova, kısa bir sessizlikten sonra.

"Pelouse et Frémy, *Notions générales*..." diye cevap verdi Bazarov. "Bu arada size Ganot'nun *Traité élémentaire de physique expérimentale*'ini[42] de tavsiye edebilirim. Bu kitapta resimler açık seçiktir ve bu ders kitabı genel olarak..."

Odintsova elini uzattı.

“Yevgeniy Vasilyeviç, bağışlayın beni, sizi buraya ders kitapları hakkında hüküm vermek için çağırmadım. Dünkü konuşmamızı devam ettirmek istedim. Öyle ansızın çıkıp gittiniz ki... Sıkılmazsınız inşallah.”

“Emrinize amadeyim, Anna Sergeyevna. Yalnız sizinle dün ne konuşuyorduk?”

Odintsova, Bazarov’a yan yan baktı.

“Sizinle galiba mutluluk hakkında konuşuyorduk. Size kendimden söz ediyordum. Gene ‘mutluluk’ sözünü andım. Söyleyin, örneğin müzikten, güzel bir akşamdan, sevimli insanlarla konuşmaktan keyif duyduğumuz zamanlarda bile neden bunların hepsi gerçek mutluluktan, yani sahip olduğumuz mutluluktan ziyade bir tür ölçüsüz, bir yerlerde var olan bir mutluluk üzerine ima olarak görünür bize? Neden? Yoksa siz buna benzer bir şey hissetmiyor musunuz?”

“‘Bizim olmadığımız yer iyidir’ atasözünü bilirsiniz,” diye karşı çıktı Bazarov. “Üstelik de tatmin olmadığınızı dün kendiniz söylemiştiniz. Doğrusu, benim aklıma böyle düşünceler gelmez.”

“Bunlar size belki de gülünç geliyordur.”

“Hayır ama bu düşünceler benim aklıma gelmez.”

“Sahi mi? Biliyor musunuz, ‘sizin’ neler düşündüğünüzü öğrenmeyi çok isterdim.”

“Ne dediniz? Sizi anlamıyorum.”

“Dinleyin, çoktandır sizinle açık açık konuşmak istiyordum. Sıradan bir insan olmadığınız konusunda diyecek bir şeyiniz yok. Bunu siz de biliyorsunuz. Henüz çok gençsiniz, uzun bir yaşam var önünüzde. Kendinizi neye hazırlıyorsunuz? Nasıl bir gelecek bekliyor sizi? Demek istiyorum ki, hangi amaca ulaşmak istiyorsunuz, nereye gidiyorsunuz, kafanızda ne var? Kısacası, kimsiniz siz, nesiniz?”

“Beni şaşırtıyorsunuz, Anna Sergeyevna. Doğa bilimleriyle uğraştığımı biliyorsunuz, kim olduğuma gelince...”

“Evet, kimsiniz siz?”

“Daha önce de size açıkladığım gibi müstakbel bir taşra hekimi.”

Anna Sergeyevna sabırsızlığını gösteren bir hareket yaptı.

“Bunu neden söylüyorsunuz? Buna kendiniz de inanmıyorsunuz. Arkadiy bana böyle bir yanıt verebilirdi ama siz değil.”

“Arkadiy’den bana ne...”

“Durun! Böylesine basit bir işle tatmin olabilmeniz mümkün mü, hem sizin için tıp diye bir şeyin var olmadığını her zaman kendiniz söylemiyor musunuz? Sizde bu onur varken taşra hekimi olacaksınız ha! Bana baştan savma bir yanıt veriyorsunuz, çünkü bana karşı en ufak güveniniz yok. Biliyor musunuz Yevgeniy Vasilyiç, sizi anlayabilirdim: Ben de sizin gibi zavallı ve onurlu biriydim; sizin geçtiğiniz tecrübelerden ben de geçtim belki.”

“Bütün bunlar çok güzel, Anna Sergeyevna ama beni bağışlayın... düşüncelerimi ifade etmeye pek alışkın değilim ve sizinle benim aramda böyle bir mesafe...”

“Hangi mesafe? Yine aristokrat olduğumu mu söyleyeceksiniz? Yeter, Yevgeniy Vasilyiç; size açıklamıştım, sanıyorum...”

“Ayrıca da,” diye sözünü kesti onun Bazarov, “büyük ölçüde bize bağlı olmayan gelecek hakkında konuşmak ve düşünmek hevesi de nedir böyle? Bir şey yapma fırsatı çıkarsa iyi, çıkmazsa, önceden boşuna gevezelik etmediğin için hiç değilse memnun olursun.”

“Arkadaşça bir sohbeti gevezelik olarak adlandırıyorsunuz... Yoksa beni bir kadın olarak güveninize layık biri saymıyor musunuz? Aslında siz hepimizi küçümsüyorsunuz.”

“Sizi küçümsemiyorum, Anna Sergeyevna, bunu siz de biliyorsunuz.”

“Hayır, hiçbir şey bilmiyorum... ama diyelim ki, gelecekteki hayatınızdan bahsetmek istemediğinizi anlıyorum; ya şimdi içinizde olup bitenler...”

“Olup bitenler!” diye tekrarladı Bazarov. “Sanki ben bir devletim ya da bir şirketim de! Neyse, bunlar hiç de merak edilecek şeyler değil; hem bir insan içinde ‘olup bitenleri’ her zaman yüksek sesle söyleyebilir mi?”

“Bir insanın ruhundaki şeyleri söylemesi neden olanaksızmış anlayamıyorum.”

“‘Siz’ yapabilir misiniz?” diye sordu Bazarov.

“Yapabilirim,” diye cevap verdi Anna Sergeyevna kısa bir duraksamadan sonra.

Bazarov başını eğdi.

“Siz benden daha mutlusunuz.”

Anna Sergeyevna ona soran bakışlarla baktı.

“Nasıl isterseniz,” diye devam etti, “ama bana yine de bir ses, bizim boşuna bir araya gelmediğimizi, iyi arkadaş olabileceğimizi söylüyor.

Sizdeki bu, nasıl söylemeli, gerginlik, tutukluk eninde sonunda kaybolacaktır eminim, ne dersiniz?”

“Siz bende bir tutukluk... ne demiştiniz... gerginlik mi fark ettiniz?”

“Evet.”

Bazarov ayağa kalktı ve pencereye yaklaştı.

“Ve bu tutukluğun nedenini bilmek, içimde ne olup bittiğini öğrenmek istiyorsunuz. Öyle mi?”

“Evet,” diye tekrarladı Odintsova, kendisinin de henüz bir anlam veremediği bir korkuyla.

“Ve söylersem öfkelenmeyeceksiniz?”

“Hayır.”

“Hayır mı?” Bazarov ona arkası dönük duruyordu. “Öyleyse öğrenin, sizi seviyorum, aptalca, delice seviyorum... İşte istediğinizi elde ettiniz.”

Odintsova iki elini de öne uzatmıştı, Bazarov ise alnını pencerenin camına dayamıştı. Bazarov derin bir nefes aldı; görünüşe bakılırsa bütün vücudu titriyordu. Ama bu gençliğin verdiği çekingenlikten ileri gelen bir titreme değildi, onu saran şey, aşkını ilk kez itiraf etmesiyle ortaya çıkan tatlı bir korku da değildi: İçinde çarpışıp duran bir tutkuydu bu, güçlü ve ağır, öfkeye benzeyen ve belki de öfkeyle bağlantısı olan bir tutkuydu... Odintsova hem korkuyor hem de ona acıyordu.

“Yevgeniy Vasilyiç,” dedi ve sesinde istemdışı bir şefkat belirtisi hissedildi.

Bazarov hızla döndü, Anna Sergeyevna’ya yiyecek gibi baktı ve ellerini yakalayıp aniden genç kadını göğsüne doğru çekti.

Anna Sergeyevna, Bazarov’un kollarından hemen kurtulamadı ama bir an sonra köşede, uzakta duruyor ve oradan Bazarov’a bakıyordu. Bazarov tekrar ona doğru atıldı...

“Beni yanlış anladınız,” diye fısıldadı Anna Sergeyevna telaşlı bir korkuyla. Sanki Bazarov bir adım daha atacak olsa bağıracak gibiydi. Bazarov dudaklarını ısırdı ve dışarı çıktı.

Yarım saat sonra hizmetçi, Anna Sergeyevna’ya Bazarov’un notunu uzattı; not, sadece şu bir satırdan oluşuyordu:

“Bugün gitmem gerekiyor mu, yoksa yarın sabaha kalabilir miyim?”

“Neden gidiyorsunuz ki? Sizi anlamıyordum, siz de beni anlamadınız,” diye cevap yazdı Anna Sergeyevna ve “Ben de kendimi anlamıyordum,” diye geçirdi içinden.

Odintsova öğleye kadar ortalıkta görünmedi; elleri arkasında, arada sırada kâh pencerenin kâh aynanın önünde dikilerek odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdu ve ona hâlâ alev alev yanan bir leke varmış gibi gelen boynunu mendiliyle yavaşça sildi. Bazarov'un deyişiyle ona açıkça her şeyi "söyletmeye" kendisini zorlayanın ne olduğunu ve bir şeyden kuşku duyup duymadığını kendisine soruyordu. "Suç benim," dedi yüksek sesle, "ama bunu önceden bilemezdim." Düşüncelere daldı ve üzerine atıldığı sırada Bazarov'un yüzündeki neredeyse hayvanca ifadeyi anımsayarak kızardı.

"Yoksa?" dedi birden ve durakladı, dalgalı saçlarını salladı... Kendisini aynada görmüştü; aralık gözlerindeki ve dudaklarındaki gizemli gülümseyişle geriye doğru attığı kafası o anda ona kendisinin de utanç duyduğu bir şey söylüyordu...

"Hayır," diye sonunda karar verdi, "bunun sonunun ne olacağını Tanrı bilir. Bu konuda şaka yapılmaz, yine de huzur, dünyadaki en iyi şeydir."

Huzuru bozulmamıştı ama üzülmüştü ve hatta nedenini bilmeden gözyaşı bile dökmüştü. Yalnız bu, aşağılanmış olmaktan kaynaklanmıyordu. Kendisini aşağılanmış hissetmiyordu; daha ziyade suçlu hissediyordu. Çeşitli hayal meyal duyguların etkisi altında, yaşamın geçip gitmekte olduğunun bilinci ve yenilik isteğiyle kendisini o bilinen çizgiye kadar gelmeye zorlamış, bu çizginin ötesine bakmak zorunda bırakmış ve orada derin bir uçurum da değil, bir boşluk... ya da bir çirkinlik görmüştü.

42. (Fr.) Temel Deneysel Fizik Ders Kitabı. (Ç.N.)

XIX

Odintsova kendisine ne kadar hâkim olursa olsun, her türlü önyargının ne kadar üstüne çıkmış olursa olsun yine de öğle yemeği için yemek odasına geldiğinde rahatsız görünüyordu. Bununla birlikte yemek oldukça iyi geçti. Porfiriy Platoniç geldi, çeşitli fıkralar anlattı; şehirden yeni dönmüştü. Bu arada Vali Burdalu'nun özel görevlerdeki memurlarına, onları atla bir yere gönderirse çabuk olmaları için mahmuz takmalarını emrettiğini anlattı. Arkadiy, alçak sesle Katya'yla konuşuyor ve diplomatça davranarak Prenses'in gözüne girmeye çalışıyordu. Bazarov inatla susuyor ve surat asıyordu. Odintsova iki kez hiç gizlemeden, açıkça onun, gözlerini yere indirmiş, her bir çizgisinde küçümseyici bir kararlılığın izi bulunan sert ve hırçın suratına baktı ve içinden "Hayır... hayır... hayır..." diye geçirdi. Yemekten sonra Anna Sergeyevna diğerleriyle birlikte bahçeye çıktı ve Bazarov'un kendisiyle konuşmak istediğini görerek yana doğru birkaç adım atıp durdu. Bazarov ona yaklaştı ama yine gözlerini yerden kaldırmadan boğuk bir sesle, "Sizden özür dilemeliyim, Anna Sergeyevna," dedi. "Bana çok kızmış olmalısınız."

"Hayır, size kızmıyorum, Yevgeniy Vasilyeviç," diye cevap verdi Odintsova, "ama üzüldüm."

"Daha kötü ya! Ne olursa olsun yeterince cezalandırıldım. Siz de kabul edersiniz ki, durumum çok aptalca. Bana 'Neden gidiyorsunuz?' diye yazmıştınız. Kalamam ve kalmak da istemiyorum. Yarın burada olmayacağım."

"Yevgeniy Vasilyiç, neden siz..."

"Neden mi gidiyorum?"

"Hayır, bunu demek istemedim."

"Geçmişe geri dönemezsiniz Anna Sergeyevna... er ya da geç bu olacaktı. Bu durumda benim gitmem gerekiyor. Kalabileceğim bir tek koşulu anlayabilirim sadece: Ama bu koşul asla gerçekleşemez. Cüretimi bağışlayın, siz beni sevmiyorsunuz ve hiçbir zaman da sevmeyeceksiniz."

Bazarov’un gözleri koyu renk kaşlarının altından bir an için parladı.

Anna Sergeyevna ona karşılık vermedi. “Bu adamdan korkuyorum,” diye geçirdi kafasından.

“Hoşça kalın efendim,” dedi Bazarov, sanki onun aklından geçen düşünceyi tahmin etmiş gibi ve eve doğru yöneldi.

Anna Sergeyevna, Bazarov’un arkasından ağır ağır yürüdü, Katya’yı çağırıp koluna girdi. Akşama kadar da Katya’dan ayrılmadı. İskambil oynamadı, solgun ve utanç içindeki yüzüne hiç uymayacak şekilde giderek daha çok gülmeye başladı. Arkadiy şaşıyor ve genç insanların gözledikleri gibi, yani durmadan kendi kendine bu ne demek böyle diye sorular sorarak onu gözlüyordu. Bazarov odasına kapanmıştı; ancak çay saatine doğru döndü. Anna Sergeyevna ona bir iki güzel söz söylemek istedi ama konuşmaya nasıl başlayacağını bilemiyordu.

Beklenmedik bir olay onu bu sıkıntıdan kurtardı: Başuşak, Sitnikov’un geldiği haberini verdi.

Genç ilericinin odaya bir bıldırcın gibi uçarak girdiğini sözcüklerle anlatmak oldukça güç. Kendine özgü sırnaşıklığıyla köye, şöyle böyle tanıdığı, onu hiçbir zaman evine davet etmemiş ama topladığı bilgilere göre, kendisine yakın olan akıllı insanları konuk eden bir kadının evine gelmeye karar verdikten sonra yine de konuklardan çekiniyordu ve peşinen af dilemek ve selam vermek yerine güya Yevdoksiya Kukşina’nın, onu Anna Sergeyevna’nın sağlık durumunu öğrenmek için yolladığı ve Arkadiy Nikolayeviç’in de onu her zaman öve öve göklere çıkardığı şeklinde birtakım saçmalıklar geveledi. Öve öve sözüne gelince kekelemeye başladı ve öylesine şaşırdı ki, kendi şapkasının üzerine oturdu. Hiç kimse onu oradan kovmadığı, hatta Anna Sergeyevna onu kız kardeşi ve teyzesine tanıttığı için kısa bir süre içinde kendisini toparladı ve makine gibi konuşmaya başladı. Bayağılıkların ortaya çıkması hayatta sık sık yarar sağlar, son derece gergin olan sinirleri gevşetir, kendine güven ve kendini kaybetme duygularını, insanlara bu duygularla olan yakın bağlarını hatırlatarak dizginler. Sitnikov’un gelişiyle birlikte her şey daha donuk ve daha basit oldu; hatta hepsi de gerektiğinden daha fazla yemek yedi ve her zamankinden yarım saat önce yatmaya gitti.

Arkadiy yatağında yatarken, soyunmuş olan Bazarov’a, “Bir gün bana söylediğin ‘Neden böyle mahzunsun? Kutsal bir görevi mi yerine getirdin?’ sözlerini şimdi ben sana tekrarlayabilirim,” dedi.

Bir süreden beri iki genç adam arasında her zaman gizli bir hoşnutsuzluğun veya açıklanmamış kuşkuların işareti olan bir tür yapmacık rahatlık oluşmuştu.

“Yarın babamın yanına gidiyorum,” dedi Bazarov.

Arkadiy doğruldu ve dirseğine dayandı. Hem şaşırmış hem de nedense sevinmişti.

“Ya!” dedi. “Bunun için mi mahzunsun?”

Bazarov esnedi.

“Çok şey bilen çabuk yaşlanır.”

“Ya Anna Sergeyevna ne olacak?” diye devam etti Arkadiy.

“Ne demek Anna Sergeyevna ne olacak?”

“Demek istiyorum ki, sana izin verecek mi?”

“Ona kendimi kiralamadım ya.”

Arkadiy düşüncelere daldı, Bazarov ise yattı ve yüzünü duvara döndü.

Birkaç dakikalık bir sessizlik oldu.

“Yevgeniy!” diye haykırdı birden Arkadiy.

“Ne var?”

“Yarın ben de seninle gideceğim.”

Bazarov hiçbir şey söylemedi.

“Yalnız ben eve gideceğim,” diye devam etti Arkadiy. “Birlikte Hohlovskiy bucağına kadar gideriz, orada sen Fedotov’un atlarını alırsın. Seninkilerle tanışmaktan memnuniyet duyardım ama onları ve seni rahatsız etmekten korkuyorum. Sonra tekrar bize gelecek misin?”

“Eşyalarımı sizde bıraktım,” dedi Bazarov yüzünü dönmeden.

“Benim neden gittiğimi niçin sormuyor? Hem de aynen onun gibi böyle birden?” diye düşündü Arkadiy. “Sahi, ben neden gidiyorum ve o neden gidiyor?” diye düşüncelerini sürdürdü. Kendi sorusuna tatmin edici bir yanıt veremiyordu, yüreği ise bir tür yakıcı maddeyle doluyordu. Böylesine alıştığı bu hayattan ayrılmanın kendisine çok zor geleceğini hissediyordu ama burada yalnız kalmak da tuhaf kaçacaktı. “Aralarında bir şey geçmiş olmalı,” diye kendi kendine hükmetti. “O gittikten sonra ben neden kadının gözünün önünde olayım ki? Onu iyice bıktırırım; hem de elimde kalan son şeyi de kaybederim.” Gözünün önüne Anna Sergeyevna’yı getirdi, sonra genç dulun güzel yüzünün içinden yavaş yavaş başka çizgiler belirmeye başladı.

“Katya’ya da yazık!” diye fısıldadı Arkadiy bir damla gözyaşının düştüğü yastığa... Saçlarını birden geriye attı ve yüksek sesle, “Şu aptal Sitnikov da hangi şeytana uyup geldi ki?” dedi.

Bazarov önce yatakta kımıldandı, sonra da şunları söyledi:

“Görüyorum ki, sen de henüz aptalın birisin birader. Sitnikov gibiler lazım bize. Kafana sok bunu, böyle salaklar benim için gerekli. Hem çömlekleri tanrılar mı pişirecek!..”

“Bak sen!..” diye düşündü Arkadiy kendi kendine ve Bazarov’un gururunun dipsiz uçurumu bir anda gözlerinin önünde açılıverdi. “Seninle ben o zaman Tanrı mı oluyoruz? Yani sen Tanrısın ama salak ben değilim, değil mi?”

“Evet,” diye tekrarladı Bazarov suratını asarak, “sen henüz aptalsın.”

Odintsova, ertesi gün Arkadiy kendisine Bazarov’la birlikte gideceğini söylediği zaman pek bir şaşkınlık göstermedi; dalgın ve yorgun görünüyordu. Katya bir şey demeden ve ciddi bir ifadeyle ona bakıyordu, Prenses bile şalının altından haç çıkardı, ki Arkadiy’in bunu fark etmemesine olanak yoktu; Sitnikov büyük bir telaşa kapılmıştı. Kahvaltıya yeni ve şık, bu kez Slavyanofil olmayan bir kıyafetle yeni inmişti; bir gün önce emrine verilen adamı yanında getirdiği çamaşırların çokluğuyla hayrete düşürmüştü ve aniden arkadaşları onu bırakıp gidiyorlardı! Birkaç kere bir ileri bir geri adım attı, orman kenarında takip edilmekte olan bir tavşan gibi oraya buraya koştu ve birden, neredeyse korku içinde ve neredeyse çığlık atarak kendisinin de gitmek niyetinde olduğunu açıkladı. Odintsova onu alıkoymaya kalkışmadı.

“Çok rahat bir arabam var,” diye ekledi talihsiz adam, Arkadiy’e dönerek, “sizi götürebilirim, Yevgeniy Vasilyeviç de sizin arabanızı alabilir, o da böylece rahat eder.”

“Rica ederim, yolumuz aynı değil, gideceğim yer de uzak.”

“Önemli değil, hiç değil; zamanım çok, üstelik de o tarafta işlerim var.”

“İhale işleri mi?” diye sordu Arkadiy artık iyice küçümser bir biçimde.

Ama Sitnikov öyle bir üzüntüye kapılmıştı ki, her zamanki gibi gülmedi bile.

“Teklifini reddederek Mösyö Sitnikov’u üzmeyin,” dedi Anna Sergeyevna.

Arkadiy kadına baktı ve başını iyice önüne eğdi.

Konuklar kahvaltıdan sonra gittiler. Bazarov'la vedalaşan Odintsova, ona elini uzattı ve şöyle dedi:

"Tekrar görüşeceğiz, değil mi?"

"Nasıl emrederseniz," diye cevap verdi Bazarov.

"O halde görüşeceğiz."

Kapıdan ilk Arkadiy çıktı; Sitnikov'un arabasına bindi. Başuşak onun binmesine saygılı bir şekilde yardım etti, Arkadiy ise o sırada onu zevkle dövebilir ya da ağlayabilirdi. Bazarov arabaya yerleşti. Hohlovskiy bucağına vardıktan sonra Arkadiy, hanın sahibi Fedotov'un atları koşmasını bekliyordu ve arabaya yaklaşarak yüzünde önceki gülümsemesiyle Bazarov'a, "Yevgeniy, beni yanına al; seninle gelmek istiyorum," dedi.

"Bin," dedi Bazarov dişlerinin arasından.

Canlı canlı ıslık çalarak arabasının tekerlekleri etrafında bir aşağı bir yukarı dolaşmakta olan Sitnikov bu sözleri duyunca ağzı açık kaldı, Arkadiy ise sakin sakin eşyalarını onun arabasından aldı, Bazarov'un yanına oturdu ve eski yol arkadaşına saygılı bir selam verdikten sonra "Çek!" diye bağırdı. Araba hızla yola koyuldu ve kısa sürede gözden kayboldu... Çok mahcup olan Sitnikov, kendi arabacısına baktı ama arabacı, koşulu atın kuyruğu üzerine küçük kamçısıyla vurarak oynuyordu. O zaman Sitnikov, arabasına atladı ve yoldan geçen iki köylüye "Şapkanızı giyin ahmaklar!" diye gürledikten sonra şehre doğru yola koyuldu. Şehre çok geç vardı ve ertesi gün Kukşina'nın evinde "iki pis kendini beğenmişe ve kaba herife" iyice verip veriştirdi.

Arabaya, Bazarov'un yanına binen Arkadiy, onun elini sımsıkı sıktı ve uzun zaman hiçbir şey söylemedi. Besbelli ki, Bazarov bu el sıkmayı da, bu suskunluğu da anlamıştı. Bir önceki gece Bazarov hiç uyumamış ve sigara da içmemişti, birkaç gündür de hemen hemen hiçbir şey yememişti. Gözlerine kadar indirdiği kasketinin altından zayıf profili, somurtkan ve keskin bir şekilde görünüyordu.

"Birader," dedi, "bir sigara versene... Baksana, dilim sarı mı?"

"Sarı," diye cevap verdi Arkadiy.

"Demek öyle... sigara da tat vermiyor. Makine bozuldu."

"Son zamanlarda gerçekten de değiştin," dedi Arkadiy.

"Önemli değil! Düzeliriz. Yalnız canımı sıkan bir şey var: Annem öyle yufka yüreklidir ki, göbeğin mi yok, günde on defa yemek yemezsen

kahrından ölür. Babamın ziyanı yoktur, görmüş geçirmiş biridir. Hayır, içemeyeceğim," diye ekledi ve sigarayı yolun tozları arasına fırlatıp attı.

"Çiftliğine yirmi beş verst mi kaldı?" diye sordu Arkadiy.

"Yirmi beş. Şu filozofa sorsana."

Arabacı yerinde oturan köylüyü, Fedotov'un yanında çalışan adamı gösterdi.

Ama filozof, "Allah bilir, burada verstleri kimse ölçmedi," diye cevap verdi ve ortadaki ata "kafacığını sallayıp duruyor", yani hep kafasını ileriye atıyor diye yüksek sesle sövmeye devam etti.

"Evet, evet," dedi Bazarov, "işte sana bir ders, genç dostum, öğretici bir örnek. Şeytan biliyor ya, ne saçmalık! Her insan incecik bir ipe asılı duruyor, altındaki uçurum her geçen dakika biraz daha açılabilir ama o hâlâ kendine türlü türlü tatsızlıklar yaratıyor, yaşamını mahvediyor."

"Neyi ima ediyorsun?" diye sordu Arkadiy.

"Hiçbir şey ima etmek istemiyorum, ikimizin çok ahmakça davrandığımızı açık açık söylüyorum. Artık ne denebilir ki! Ama daha önce klinikte fark etmiştim: Kim çektiği ağrıya kızarsa o, bu ağrıyı hemen atlatır."

"Seni tam olarak anlayamıyorum," dedi Arkadiy. "Bence senin şikâyet edecek bir şeyin olmamıştır."

"Eğer beni tam olarak anlayamıyorsan sana şunu söyleyeceğim: Bence bir kadının, parmağının ucuna olsun sahip olmasına izin vermektense kaldırımda taş kır daha iyidir. Bütün bunlar," Bazarov, neredeyse sevdiği "romantizm" sözcüğünü söyleyecekti ama kendini tuttu ve dedi ki: "Evet, bütün bunlar saçmadır. Şimdi bana inanmıyorsun ama sana şunu söyleyeceğim: Biz seninle bir kadın toplumu içine düştük ve bu hoşumuza gitti ama böyle bir topluluğu bırakıp gitmek, sıcak bir günde soğuk su dökünmek gibi bir şeydir. Bir erkeğin böyle boş şeylerle uğraşacak zamanı yoktur; erkek gaddar olmalıdır der bir İspanyol atasözü. Hey sen," diye ekledi, arabacı yerinde oturan köylüye dönerek, "sen akıllı adam, karın var mı?"

Köylü, iki arkadaşa yassı ve gözleri iyi görmeyen yüzünü gösterdi.

"Karım mı? Var. Karısız olur mu?"

"Onu döver misin?

"Karımı mı? Bazen olur. Sebepsiz yere dövmem."

"Pek güzel. Peki, o seni döver mi?"

Köylü dizginleri çekti.
“Ne diyorsun sen, bey. Sen hep şaka edersin zaten...” Galiba gücenmişti.
“Duyuyor musun Arkadiy Nikolayeviç! Sizinle bizi dövdüler... işte okumuş adam olmak ne demektir anla.”
Arkadiy zoraki bir şekilde gülümsedi, Bazarov ise arkasını döndü ve yol boyunca ağzını bir daha açmadı.
Yirmi beş verst Arkadiy’e koca bir elli verst kadar göründü. Ama sonunda düz bir tepenin inişinde Bazarov’un ana babasının yaşadığı küçük köy ortaya çıktı. Köyün yanında, genç akağaç korusunun içinde samandan çatısıyla bey evi göründü. İlk köy evinin önünde şapkalı iki köylü duruyor ve kavga ediyorlardı. “Koca bir domuzsun sen,” diyordu biri diğerine, “küçük bir domuz yavrusundan daha kötüsün.”
“Senin karın da cadının biri,” diye karşılık veriyordu öteki.
“Birbirlerine karşı serbest davranışlarına ve söyledikleri sözlerin rahatlığına bakılırsa,” dedi Bazarov Arkadiy’e, “babamın köylüleri hiç de baskı altında değiller. İşte kendisi de evin önüne çıkıyor. Demek, çan seslerini işitti. O, o işte, boyundan bosundan tanıdım. Vay be! Yalnız nasıl da saçları ağarmış, zavallıcık!”

XX

Bazarov, arabadan dışarı sarktı, Arkadiy ise arkadaşının sırtının arkasından başını uzattı ve küçük çiftlik evinin eşiğinde uzun boylu, zayıf, saçları darmadağınık, ince kartal burunlu, düğmeleri iliklenmemiş eski bir askerî ceket giymiş bir adam gördü. Adam ayaklarını açmış duruyor, uzun bir pipo içiyor ve güneş yüzünden gözlerini kısarak bakıyordu.

Atlar durdu.

"Nihayet geldi," dedi Bazarov'un babası, elindeki pipo parmakları arasında titreyip durduğu halde tütün içmeye devam ederek. "Hadi in de kucaklaşalım."

Oğluna sarıldı... "Yenyuşa, Yenyuşa," diyen titrek bir kadın sesi duyuldu. Kapı arkasına kadar açıldı ve eşikte kafasına beyaz bir başlık, sırtına renkli bir hırka giymiş tombul, kısa boylu ihtiyar bir kadın göründü. Kadıncağız bir çığlık attı, sendeledi, Bazarov tutmasaydı herhalde yere düşerdi. Tombul elleri hemen Bazarov'un boynuna sarıldı, kafasını delikanlının göğsüne koydu ve o sırada her şey sustu. Sadece ihtiyar kadının kesik kesik hıçkırıkları duyuluyordu.

İhtiyar Bazarov derin derin soluk alıyor, gözlerini eskisinden daha da çok kısıyordu.

"Hadi, yeter, yeter artık Arişa! Kes ağlamayı!" dedi, arabanın yanında kımıldamadan durmakta olan Arkadiy'le göz göze geldikten sonra. Bu arada arabacı yerinde oturan köylü bile başını öbür tarafa çevirmişti. "Buna hiç gerek yok! Lütfen, kes ağlamayı."

"Ah, Vasiliy İvaniç," diye mırıldandı ihtiyar kadın, "yavrucuğumu, canımın içi Yenyuşenkamı ne kadarcık görüyorum ki..." Ve gözyaşlarıyla ıslanmış, buruşuk ve sevimli yüzünü, kollarını çözmeden Bazarov'dan uzaklaştırdı, ona pek mutlu, aynı zamanda da insanda gülme isteği uyandıran gözlerle baktı ve tekrar Bazarov'un göğsüne kapandı.

"E, tabii, bütün bunlar olağan şeyler," dedi Vasiliy İvaniç, "ama iyisi mi artık içeri girelim. Yevgeniy'le birlikte bir de konuğu gelmiş. Affedersiniz,"

diye ekledi Arkadiy'e dönerek ve topuğunu hafifçe ötekine vurdu. "Anlıyorsunuz ya, kadınca bir zayıflık; ne yaparsınız, ana yüreği..."

Oysa kendisi de dudaklarını ve kaşlarını oynamasınlar diye zor tutuyordu ve sakalı titriyordu... ama görünüşe bakılırsa kendisine hâkim olmak ve neredeyse kayıtsızmış gibi görünmek istiyordu. Arkadiy eğilerek selam verdi.

"Sahiden de gidelim içeri, anacığım," dedi Bazarov ve gücü tükenmiş olan kadıncağızı eve götürdü. Annesini rahat bir koltuğa oturttuktan sonra babasıyla bir kere daha çarçabuk kucaklaştı ve ona Arkadiy'i takdim etti.

"Tanıştığımıza candan sevindim," dedi Vasiliy İvaniç, "yalnız artık kusura bakmazsınız, burada her şeyimiz basittir, asker işi. Arina Vlasyevna, sakinleş artık, rica ederim. Kendini ne bıraktın böyle? Sayın konuğumuz seni ayıplayacak."

"Evladım," dedi ihtiyar kadın gözyaşları arasından, "sizin adınızı da, babanızınkini de bilmiyorum..."

"Arkadiy Nikolayiç," diye ciddiyetle ve alçak sesle fısıldadı Vasiliy İvaniç.

"Bağışlayın beni, saçmalıyorum." İhtiyarcık sümkürdü ve başını bir sağa, bir sola eğerek önce bir gözünü, sonra da öbürünü özene bezene kuruladı. "Siz kusuruma bakmayın benim. Zannettim ki, yavrucuğuma kavuşamadan öleceğim."

"Ama işte kavuştuk, hanım," diye atıldı Vasiliy İvanoviç. "Tanyuşka," diye on üç yaşlarında, çıplak ayak, sırtında parlak kırmızı bir basma elbise olan ve kapının arasından korkuyla bakan bir kıza seslendi, "hanıma bir bardak su getir, tepsiye koy, duydun mu? Size gelince beyler," diye ekledi eski moda yapmacık bir neşeyle, "izninizle sizleri emekli bir askerin çalışma odasına davet ediyorum."

"Bir kerecik daha sana sarılayım, Yenyuşka," diye inledi Arina Vlasyevna. Bazarov ona doğru eğildiğinde, "Ne kadar da yakışıklı olmuşsun" dedi.

"Yakışıklı olmasına yakışıklı değil ya," dedi Vasiliy İvanoviç, "ama tam erkek olmuş, nasıl derler *homme fait*[43]. Şimdi, umarım Arina Vlasyevna, kendi ana yüreğini doyurduktan sonra değerli konuklarımızın karnını doyurmaya da gayret edersin, çünkü bildiğin gibi, aç ayı oynamaz."

Yaşlı kadın koltukta doğruldu.

“Sofra şimdi hazır olur Vasiliy İvaniç. Mutfağa koşup semaveri yakmalarını söylerim. Her şey olacak, her şey. Ne yapayım, üç yıldır onu görmedim, yedirmedim, içirmedim, kolay mı?”

“Eh, bana bak hanım, elini çabuk tut, bizi rezil etme; size gelince beyler, buyrun, arkamdan gelin. Bak işte Timofey de sana saygılarını sunmaya geldi Yevgeniy. O da sevindi, yaşlı çomar. Ne var? Sevindin mi yaşlı çomar? Buyrun gidelim.”

Ve Vasiliy İvaniç, ökçeleri çarpılmış terliklerini şıpırdata şıpırdata telaşla öne düştü.

Evin tamamı, altı tane minicik odadan oluşuyordu. Bunlardan biri, dostlarımızı götürdüğü çalışma odasıydı. Üzeri yılların tozuyla kararmış, sanki islenmiş gibi duran kâğıtlarla kaplı kalın bacaklı bir masa, iki pencere arasında kalan yeri tamamen kaplıyordu; duvarlarda Türk tüfekleri, kamçılar, bir kılıç, iki harita, birtakım anatomi resimleri, Hufeland’ın bir portresi, siyah bir çerçeve içinde kıllardan yapılmış bir arma ve camlanmış bir diploma asılıydı; Karelya kayınından yapılmış iki büyük dolabın arasında bazı yerleri delinmiş, bazı yerleri yırtılmış deri bir divan yer alıyordu; raflarda sıkış sıkış ve düzensiz bir şekilde kitaplar, küçük küçük kutular, içi doldurulmuş kuşlar, kavanozlar, küçük şişeler vardı; bir köşede kırık bir elektrik pili duruyordu.

“Size söylemiştim, sevgili konuğumuz,” diye söze başladı Vasiliy İvaniç, “biz burada nasıl demeli... kampta gibi yaşıyoruz.”

“Tamam yeter, ne özür dileyip duruyorsun?” diye babasının sözünü kesti Bazarov. “Bizim Karun olmadığımızı, senin de bir sarayının olmadığını Kirsanov çok iyi biliyor. Onu nereye yerleştireceğiz, asıl mesele bu.”

“Canım, Yevgeniy; müştemilatta harika bir odamız var: Orada çok rahat edecekler.”

“Demek bir müştemilat yaptırdın?”

“Evet efendim; hamamın bulunduğu yerde,” diye lafa karıştı Timofeyiç.

“Yani hamamla yan yana,” diye acele düzeltti Vasiliy İvanoviç. “Artık yaz geldi... Hemen oraya gidip gereken emirleri vereyim; sen de Timofeyiç, bu arada beyefendilerin eşyalarını getirebilirsin. Sana da Yevgeniy, pek tabii ki, çalışma odamı veriyorum. *Suum cuique*[44].”

“Buyur işte! Maskara, iyi kalpli ihtiyarcık,” diye ekledi Bazarov, Vasiliy İvanoviç çıkar çıkmaz. “Seninki gibi tuhaf ama başka çeşit bu. Artık çok fazla konuşuyor.”

“Annen de galiba harika bir kadın,” dedi Arkadiy.

“Evet, içten pazarlıklı değildir. Bak görürsün, bize nasıl bir yemek çıkartacak.”

“Bugün sizi beklemiyorlardı küçükbey, dana eti aldırmadılar,” dedi Bazarov’un çantasını henüz getirmiş olan Timofeyiç.

“Biz de dana eti olmadan idare ederiz, yoksa yok, ne yapalım. Yoksulluk ayıp değil derler.”

“Babanın kaç köylüsü var?” diye sordu birden Arkadiy.

“Çiftlik onun değil, annemin; hatırladığıma göre on beş.”

“Hepsi yirmi iki,” diye belirtti Timofeyiç hoşnutsuzlukla.

Terlik şıpırtıları duyuldu ve Vasiliy İvanoviç tekrar ortaya çıktı.

“Birkaç dakika sonra odanız sizi kabul etmeye hazır olacak,” diye haykırdı Vasiliy İvanoviç bir törendeymiş gibi. “Arkadiy... Nikolayiç miydi? Adınız öyleydi galiba, değil mi? Buyrun size bir de uşak,” diye ekledi, kendisiyle birlikte içeri girmiş olan saçları kısa kesilmiş, dirsekleri yırtık bir mavi kaftan ve başkasına ait çizmeler giymiş bir oğlanı göstererek. “Adı Fedka’dır. Oğlum yasaklasa bile yine de söyleyeceğim, kusura bakmayın. Bu çocuk pipo doldurmayı da becerir. Tütün içer misiniz?”

“Daha çok yaprak sigarası içiyorum,” diye yanıtladı Arkadiy.

“Çok akıllıca bir iş yapıyorsunuz. Benim de *préférence*’ım[45] yaprak sigarasıdır ama bizimki gibi ıssız yerlerde yaprak sigarası bulmak son derece zor oluyor.”

“Yeter artık, yakınıp durma,” diye tekrar babasının sözünü kesti Bazarov. “İyisi mi şuraya, divana otur da bir yüzünü göreyim.”

Vasiliy İvanoviç gülmeye başladı ve oturdu. Yüzü, oğlunun yüzüne çok benziyordu, sadece alnı daha basıktı ve ağzı da birazcık daha genişti, durmadan hareket ediyordu, sanki giysisi kaslarını sıkıştırıyormuş gibi omuzlarını oynatıyordu, gözlerini kırpıştırıyordu, hafif hafif öksürüyordu ve parmaklarını kıpırdatıp duruyordu. Bu arada oğlunda ise etrafa hiç önem vermeyen bir hareketsizlik görülüyordu.

“Yakınıyormuşum!” diye tekrarladı Vasiliy İvanoviç. “Sen, Yevgeniy, sanma ki, ne kadar ıssız bir yerde yaşıyoruz falan diyerek konuğumuza kendimi acındırmak istiyorum. Tam tersine, ben, düşünen bir insan için ıssız yer diye bir şeyin olmadığı kanısındayım. En azından elimden geldiğince yosun tutmamaya, çağın gerisinde kalmamaya çabalıyorum.”

Vasiliy İvanoviç, Arkadiy’in odasına koşarak kapıp getirdiği yeni, sarı bir kutuyu cebinden çıkardı ve kutuyu havada sallayarak sözlerine devam etti:

“Örneğin, kendi açımdan epeyce fedakârlık ederek köylülerimi azat ettiğimden ve ürünün yarısını bana vermeleri kaydıyla topraklarımı onlara verdiğimden pek söz etmiyorum. Bunu görev bildim, öteki toprak sahipleri bunu akıllarından bile geçirmeseler de sağduyu bunu emrediyor; sözünü ettiğim, bilimdir, eğitimdir.”

“Evet; 1855 yılına ait *Sağlık Dostu*’nu görüyorum sende,” dedi Bazarov.

“Onu bana eski bir arkadaşım gönderiyor,” dedi Vasiliy İvanoviç, “ama örneğin, *phrénologie*[46] kavramını biliyoruz,” diye ekledi bu arada daha ziyade Arkadiy’e hitap ederek ve numaralı karelere bölünmüş olan alçıdan bir kafatasını göstererek, “Schönlein da, Rademacher de yabancımız değil.”

“Hâlâ Rademacher’e inanıyorlar mı ... vilayetinde?” diye sordu Bazarov.

Vasiliy İvanoviç öksürmeye başladı.

“Taşrada... Beyler, elbette siz daha iyi bilirsiniz; bizim sizinle yarışmak ne haddimize. Zaten bizim yerimizi siz alacaksınız. Benim zamanımda Hoffman gibi bir humoralist, Brown gibi de bir vitalist bize çok komik gelirdi, oysa onlar da zamanında pek çok gürültü koparmışlardı. Sizin nazarınızda Rademacher’in yerini yeni biri almıştır, siz ona saygı gösterirsiniz, yirmi yıl sonra ise belki de bu adam gülünç gelecektir.”

“Gönlün ferah olsun diye söylüyorum,” dedi Bazarov, “artık biz genel anlamda tıbba gülüyoruz ve hiç kimseye de hayranlık duymuyoruz.”

“Nasıl olur? Sen doktor olmak istemiyor musun?”

“İstiyorum ama biri öbürüne engel değil ki.”

Vasiliy İvanoviç ortaparmağıyla içinde biraz sıcak kül kalmış olan piposuna vurdu.

“Öyle olsun, öyle olsun bakalım, tartışacak değilim. Ben neyim ki zaten? Emekli bir askerî hekim, *volatu*[47], şimdi de tarım uzmanı oldum.

Dedenizin tugayında hizmet ettim," diyerek tekrar Arkadiy'e döndü. "Evet efendim, evet; zamanında pek çok şey görüp geçirdim. Ne topluluklar içinde bulundum, kimlerle ilişkim oldu! Ben, yani şu karşınızda gördüğünüz adam, evet ben, Prens Wittgenstein'ın ve Jukovskiy'in nabzını saymış adamım! Onları, On Dört'te Güney Ordusu'ndaki herkesi, anlıyorsunuz ya (burada Vasiliy İvanoviç dudaklarını iyice sıktı) tek tek tanırdım. Zaten benim işim bir kenarda durmaktı; bir neşterimi bilirdim, o kadar! Dedeniz ise çok saygıdeğer bir adamdı, gerçek bir asker."

"İtiraf et, kalın kafalının biriydi," dedi Bazarov tembel tembel.

"Ah Yevgeniy, ne biçim konuşuyorsun! Rica ederim... Elbette General Kirsanov o insanlardan değildi..."

"Neyse, bırak şimdi onu," diye sözünü kesti babasının Bazarov. "Buraya gelirken senin kayın korusunu görüp sevindim, çok güzel büyümüş."

Vasiliy İvanoviç canlandı.

"Bak, bahçem nasıl oldu! Her bir ağacı kendi ellerimle diktim. Meyve ağaçları var, çilek var, her türlü şifalı ot var. Siz gençler ne derseniz deyin, yine de Paracelsus baba kutsal gerçeği *in herbis, verbis et lapidibus*...[48] görmüştü. Aslında, bildiğin gibi pratikten uzaklaştım ama haftada iki kere ihtiyarlıktan silkinmem gerekiyor. Danışmaya geliyorlar, gelenleri kovamam ya. Yoksul insanların yardım istemeye geldikleri de oluyor. Üstelik burada hiç doktor yok. Buralı bir komşu, düşünsene, hem de emekli bir binbaşı da insanları tedavi ediyor. Tıp okumuş mu diye soruyorum... Bana diyorlar ki, hayır, okumamış, daha çok hayırseverliğinden bunu yapıyor... Ha, ha, hayırseverliğinden! Buna ne dersiniz? Ha, ha!"

"Fedka! Bana bir pipo doldur!" dedi Bazarov pek sert bir şekilde.

"Burada başka bir doktor bir hastaya gelmiş," diye devam etti Vasiliy İvanoviç garip bir umutsuzlukla, "hasta ise artık *ad patres*[49]: Adam doktoru içeri bırakmıyor, artık gerek yok diyormuş. Beriki bunu beklemiyormuş, mahcup olmuş ve demiş ki: 'Beyefendiyi ölmeden önce hıçkırık tuttu mu?'

'Tuttu efendim.'

'Çok hıçkırdı mı?'

'Çok.'

"'Ya, bu iyi işte.' Ve dönüp gitmiş. Ha, ha, ha!"

Sadece ihtiyar gülüyordu. Arkadiy'in yüzünde bir gülümseme ifadesi belirdi. Bazarov yalnızca piposunu tüttürüyordu. Sohbet bu şekilde bir saat kadar devam etti; Arkadiy, aslında hamamın soyunma yeri olarak kullanılan ama rahat ve temiz bir yer olan odasına gidip geldi. Nihayet Tanyuşa içeri girdi ve yemeğin hazır olduğunu haber verdi.

İlk önce Vasiliy İvanoviç kalktı.

"Gidelim, beyler! Canınızı sıktıysam bağışlayın. Belki de bizim hanım sizi benden daha fazla hoşnut eder."

Acele hazırlandığı halde çok güzel, hatta çok bol bir yemek çıkmıştı; yalnız şarap birazcık, nasıl derler, kötüydü: Timofeyiç tarafından şehirden, tanıdık bir tüccardan alınmış olan bu sert şarabın bakırımsı, reçinemsi bir tadı vardı; sinekler de rahat vermiyordu. Her zaman evde uşak olarak çalışan çocuklardan biri büyük yeşil bir dalla sinekleri kovalardı ama bu defa Vasiliy İvanoviç genç kuşak tarafından ayıplanmaktan korktuğu için çocuğu göndermişti. Arina Vlasyevna bu arada giyinip kuşanacak zaman bulmuştu; ipek kurdeleli yüksek bir başlık giymiş ve omzuna dallı dallı mavi bir şal almıştı. Yenyuşasını görür görmez yine birazcık ağladı ama kocasının onu uyarmasına gerek kalmadı: Şalını leke yapmamak için hemen gözyaşlarını sildi. Sadece delikanlılar yemek yediler, ev sahipleri yemeklerini çoktan yemişlerdi. Alışkın olmadığı çizmelerle pek rahatsız görünen Fedka hizmet ediyor, adı Anfisuşka olan, kâhyalık, çamaşırcılık yapan ve tavuklara bakan erkek suratlı ve çarpık bir kadın da ona yardım ediyordu. Vasiliy İvanoviç yemek sırasında odanın içinde dolaşıp durdu ve son derece mutlu, hatta mutluluktan coşmuş bir halde Napoléon'un politikasının ve İtalyan sorununun karmaşıklığının kendisinde uyandırdığı büyük korkulardan söz etti. Arina Vlasyevna Arkadiy'i fark etmiyor, ona ikramda bulunmuyordu. Küçük yumruğunu vişne rengindeki şişmiş dudaklarının, yanaklarındaki ve kaşlarının üstündeki benlerin son derece iyi kalpli bir ifade kattığı yuvarlak yüzüne dayamış, gözlerini oğlundan ayırmıyor ve durmadan iç geçiriyordu; onun ne kadar zamanlığına geldiğini öğrenmek için can atıyor ama sormaya korkuyordu. "Ya iki günlüğüne derse," diye düşünüyordu ve kalbi duracak gibi oluyordu. Kızartma yendikten sonra Vasiliy İvanoviç bir an için kayboldu ve açılmış bir şişe şampanyayla geri döndü. "İşte," diye haykırdı, "ücra bir yerde bile yaşasak önemli olaylarda kendimizi neşelendirecek bir şeyimiz bulunur!" Üç şampanya bardağıyla bir küçük kadehi doldurdu, "paha biçilmez

konukların” sağlığına diyerek kadeh kaldırdı ve bardağındakini, asker usulü, tepesine bir kerede dikip içti, Arina Vlasyevna’yı da kadehindeki son damlaya kadar içmeye zorladı. Hiçbir tatlıya tahammül edemeyen Arkadiy, reçele sıra geldiğinde Bazarov kesinlikle yemeyi reddettiği ve hemen sigara içmeye başladığı için daha yeni pişirilmiş olan dört çeşit reçelden de tatmayı görev bildi. Daha sonra sahneye kaymak, tereyağı ve çöreklerle birlikte çay çıktı; sonra da Vasiliy İvanoviç, akşamın güzelliğini seyretmek için herkesi bahçeye götürdü. Tahta sıranın yanından geçerken Arkadiy’e, “Güneşin batışına bakarak burada filozofluk etmeye bayılırım,” diye fısıldadı. “Bir münzeviye iyi geliyor. Şuraya, biraz daha ileriye birkaç tane ağaç diktim, Horatius’un sevdiği ağaçlardan.”

“Ne ağacıymış?” diye sordu konuşmaya kulak kabartan Bazarov.

“Ne ağacı olacak... akasya.”

Bazarov esnemeye başlamıştı.

“Sanırım, yolcuların Morpheus’un[50] kollarına atılma zamanı geldi,” dedi Vasiliy İvanoviç.

“Yani uyku zamanı!” diye atıldı Bazarov. “Çok yerinde bir düşünce. Gerçekten de zamanı geldi.”

Annesiyle vedalaşarak onu alnından öptü, annesi ise oğluna sarıldı ve arkasından, gizlice onu üç defa kutsadı. Vasiliy İvaniç, Arkadiy’i odasına götürdü ve ona “sizin mutlu yaşlarınızdayken benim aldığım keyif kadar” diyerek huzurlu bir dinlenme diledi. Gerçekten de Arkadiy, hamamın soyunmalığında son derece rahat uyudu: Burası nane kokuyordu ve sobanın arkasında iki cırcırböceği insanın uykusunu getirecek şekilde birbirleriyle yarışırcasına cırıldayıp duruyordu. Vasiliy İvanoviç, Arkadiy’den ayrıldıktan sonra çalışma odasına gitti. Divanın üzerinde, oğlunun ayakucunda biraz kestirdikten sonra onunla çene çalmaya hazırlanıyordu ki Bazarov uyumak istediğini söyleyerek babasını hemen gönderdi ama sabaha kadar gözünü kırpmadı. Gözlerini büyük büyük açıp öfkeli öfkeli karanlığa bakıyordu: Çocukluk anılarının etkisi altında değildi, son acı anılardan henüz kurtulamamıştı. Arina Vlasyevna önce doya doya dua etti, sonra da hanımının karşısında mıhlanmış gibi durarak ve tek gözünü ona dikerek Yevgeniy Vasilyeviç hakkındaki bütün düşüncelerini gizemli bir fısıltıyla ona anlatan Anfisuşka’yla uzun uzun sohbet etti. Yaşlı

kadıncağızın sevinçten, şaraptan ve sigara dumanından iyice başı dönmüştü; kocası onunla konuşmaya başladı ve elini salladı.

Arina Vlasyevna, eski zamanlardan kalma gerçek bir Rus soylusuydu; iki yüz yıl kadar önce, eski Moskova zamanında yaşamalıydı. Çok dindar ve hassas bir insandı, her türlü alamete, fala, büyüye, rüyaya inanırdı; ermişlere, perilere, orman devlerine, kötü tesadüflere, büyü yüzünden olan rahatsızlıklara, kocakarı ilaçlarına, yakında dünyanın sonunun geleceğine inanırdı; Paskalya'da mumlar sönmezse karabuğdayın iyi ürün vereceğine, insanın gözü değerse mantarın artık yetişmeyeceğine inanırdı; şeytanın su olan yerleri sevdiğine, her Yahudi'nin göğsünde kanlı bir lekecik bulunduğuna inanırdı; farelerden, suyılanlarından, kurbağalardan, serçelerden, sülüklerden, gök gürültüsünden, soğuk sudan, hava cereyanından, atlardan, tekelerden, kızıl saçlı insanlardan ve kara kedilerden korkardı, cırcırböceklerini ve köpekleri pis hayvanlar sayardı; ne dana eti, ne güvercin, ne ıstakoz, ne peynir, ne kuşkonmaz, ne yerelması, ne tavşan eti ne de karpuz yerdi, çünkü kesilmiş karpuz, Vaftizci Yahya'nın başını hatırlatıyordu; istiridyeden ise ürpermeden söz edemezdi; yemek yemeyi severdi ama perhizi de sıkı tutardı; günde on saat uyurdu ama Vasiliy İvanoviç'in başı ağrıyorsa hiç yatmazdı; "Aleksis"ten ya da "Ormandaki Kulübe"den başka tek bir kitap okumamıştı, yılda bir, en fazla iki mektuptan fazlasını yazmamıştı ama ev işlerinde, sebze meyve kurutmada ve reçel yapımında söz sahibiydi, gerçi elini hiçbir şeye sürmez ve genellikle istemeye istemeye yerinden kımıldardı ama. Arina Vlasyevna çok iyi yürekliydi ve kendine göre hiç de aptal değildi. Dünyada emir verecek beyler ve hizmet edecek basit insanlar olduğunu bilirdi ve bu yüzden dalkavukluktan da, yerlere kadar eğilmekten de iğrenmezdi; emrindekilere sevecen ve yumuşak davranırdı, bir tek dilenciyi bile sadaka vermeden göndermezdi ve zaman zaman dedikodu etse de hiç kimseyi hiçbir zaman kınamazdı. Gençliğinde çok sevimliydi, klavsen çalardı ve birazcık Fransızca konuşabilirdi; istemeden evlendiği kocasıyla birlikte yıllarca oradan oraya dolaşırken şişmanlamış ve müziği de, Fransızca'yı da unutmuştu. Oğlunu çok severdi ama anlatılamayacak kadar da korkardı ondan; çiftliğin yönetimini Vasiliy İvanoviç'e bırakmıştı, artık hiçbir işe karışmıyordu: Kocası gelecekteki değişimlerden ve planlarından söz etmeye başlar başlamaz oflayıp puflar, mendiliyle yelpazelenir ve korkudan kaşlarını gittikçe daha yukarı kaldırırdı. Evhamlı bir kadındı, hep büyük bir

felaket beklerdi ve kederli bir şey hatırlar hatırlamaz hemen ağlamaya başlardı... Bu tür kadınların soyu artık tükeniyor. Buna sevinmek mi, yoksa üzülmek mi gerekir Tanrı bilir!

43. (Fr.) Olgun adam. (Ç.N.)
44. (Lat.) Herkese kendininki. (Ç.N.)
45. (Fr.) Tercih. (Ç.N.)
46. (Fr.) İnsanın kafatasına bakarak karakter ve yeteneğini belirtme bilgisi. (Ç.N.)
47. İşte hepsi bu anlamında *voila tout* demek istiyor. (Ç.N.)
48. (Lat.) Otlarda, sözlerde ve taşlarda. (Ç.N.)
49. (Lat.) Atalarına kavuşmuş. (Ç.N.)
50. (Mit.) Uyku perisi.

XXI

Yataktan kalktıktan sonra Arkadiy pencereyi açtı ve gözüne çarpan ilk şey Vasiliy İvanoviç oldu. Buhara kumaşından bir robdöşambr giymiş, beline de bir mendil bağlamış olan ihtiyar gayretli gayretli sebze bahçesini belliyordu. Genç konuğunu fark etti ve küreğe dayanarak bağırdı:

“Gününüz aydın olsun! Nasıl, iyi uyudunuz mu?”

“Çok iyi,” diye cevap verdi Arkadiy.

“Bense burada, görüyorsunuz ya Cincinnatus gibi son turfanda şalgam için tarh açıyorum. Artık öyle bir zaman geldi ki, (yine de Tanrı’ya çok şükür!) herkes kendi yiyeceğini kendi elleriyle elde etmek zorunda, başkalarına güvenecek bir durum yok: Kendin için çalışmak gerekiyor. Demek ki, Jean-Jacques Rousseau haklı. Beyim, siz beni yarım saat önce bambaşka bir durumda görecektiniz. Köylü kadının biri karnında buruntudan şikâyet ediyordu. Onlar böyle derler ama bize göre bu dizanteridir, nasıl anlatsam... afyonlu bir iğne yaptım; bir başkasının dişini çektim. Bu kadına dişin sinirini eterle uyuşturmayı önerdim... ama kabul etmedi. Bütün bunları *gratis*[51], *anamatyer*[52] yapıyorum. Bununla birlikte benim için bunda şaşacak bir şey yok: Ben zaten pleb’im, halktan biriyim, *homo novus*’um[53], karım gibi eski asilzadelerden değilim... Buraya, gölgeye buyurup çaydan önce sabah serinliğini içinize çekmek istemez misiniz?”

Arkadiy, dışarı çıkıp ihtiyarın yanına gitti.

“Bir kere daha hoş geldiniz!” dedi Vasiliy İvanoviç, elini kafasını örten yağlı takkesine koyup askerce bir selam vererek. “Biliyorum siz şatafata, eğlenceye alışıksınız ama bu dünyanın büyükleri de bir kulübenin çatısı altında kısa bir süre geçirmeyi küçümsemezler.”

“Rica ederim,” diye itiraz etti Arkadiy, “ben nasıl bu dünyanın büyüklerinden olurum ki? Hem ben şatafata falan da alışkın değilim.”

“Bir dakika, bir dakika,” diyerek nazik bir tavırla itiraz etti yaşlı adam. “Artık arşive kalkmış olsam da kibar çevrelerde dolaştım, kuşu uçuşundan

tanırım. Aynı zamanda kendime göre bir psikolog ve bir fizyonomistim de. Bende bu yetenek olmasaydı, sözümü mazur görün, çoktan mahvolmuştum; beni, benim gibi küçücük bir adamı ezer geçerlerdi. İltifat olsun diye söylemiyorum, sizinle oğlum arasında fark ettiğim dostluk, beni candan sevindiriyor. Az önce onunla görüştüm; siz de bilirsiniz, her zamanki gibi çok erken kalktı ve çevrede dolaşmaya çıktı. Merakımı bağışlayın, benim Yevgeniy'le uzun zamandır mı tanışıyorsunuz?"

"Bu kıştan beri."

"Demek öyle. Bir şey daha sormama izin verin, fakat neden bir yere oturmuyoruz ki, size bir baba olarak bütün samimiyetimle sormama izin verin, Yevgeniy için ne düşünüyorsunuz?"

"Oğlunuz, benim karşılaştığım en mükemmel insanlardan biri," diye çok canlı bir şekilde cevap verdi Arkadiy.

Vasiliy İvanoviç'in gözleri birden açıldı ve yanakları hafifçe kızardı. Kürek elinden düştü.

"Demek, böyle düşünüyorsunuz," diye söze başladı.

"Eminim," diye atıldı Arkadiy, "oğlunuzu büyük bir gelecek bekliyor, adınıza ün kazandıracak. İlk karşılaşmamızdan beri bundan eminim."

"Nasıl... nasıl oldu peki?" dedi Vasiliy İvanoviç güçlükle konuşarak. Kalın dudakları hayranlık dolu bir gülümsemeyle açıldı ve bu gülümseme bir daha da dudaklarından kaybolmadı.

"Nasıl karşılaştığımızı mı öğrenmek istiyorsunuz?"

"Evet... genel olarak..."

Arkadiy, Bazarov'u Odintsova'yla mazurka yaptıkları gecekinden çok daha büyük bir coşkuyla, daha büyük bir heyecanla anlatmaya başladı.

Vasiliy İvanoviç onu dinliyor, dinliyor, sümkürüyor, mendilini ellerinde yuvarlayıp duruyor, öksürüyor, saçlarını karıştırıyordu. Sonunda dayanamadı, Arkadiy'e doğru eğildi ve onu omzundan öptü.

"Beni çok mutlu ettiniz," diye mırıldandı, gülümsemeye devam ederek. "Şunu söylemeliyim ki, ben... oğlumu taparcasına severim; bizim ihtiyardan artık hiç söz etmiyorum. Malum, anne! Ama oğlumun yanında duygularımı açıklamaya cesaret edemiyorum, çünkü bundan hoşlanmıyor. Duyguların bu şekilde ortaya dökülmesine karşıdır; hatta pek çokları onu yapısındaki bu katılık yüzünden ayıplıyorlar ve bunu kibir ve duygusuzluk belirtisi olarak görüyorlar ama onun gibi insanlar alelade arşınla ölçülmemelidir, doğru değil mi? İşte size bir örnek: Onun yerinde başkası olsa ana babasından

para sızdırıp dururdu; oysa bizden, inanır mısınız, ömründe bir kapikçik almamıştır, vallahi billahi!”

“O, çıkar gözetmeyen, onurlu bir insandır,” dedi Arkadiy.

“Özellikle çıkar gözetmeyen. Bense, Arkadiy Nikolayeviç, sadece onu taparcasına sevmekle kalmıyorum, onunla iftihar ediyorum ve tek gururum da zaman geçince onun yaşamöyküsünde şu sözlerin yazılmış olması olacak: ‘Sıradan bir askerî hekimin oğludur, ancak babası ondaki yetenekleri erken fark etmiş ve eğitimi için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır...’” İhtiyarın sesi yarıda kesildi.

Arkadiy, onun elini tutup sıktı.

Vasiliy İvanoviç, bir süre sustuktan sonra, “Sizce, kazanacağını söylediğiniz bu ünü tıp alanında kazanmayacak, değil mi?” diye sordu.

“Bu konuda da ilk sıralardaki bilim adamlarından biri olsa da tabii ki tıpta değil.”

“Hangi alanda ün kazanacak Arkadiy Nikolayeviç?”

“Bunu şimdiden söylemek zor ama ünlü biri olacak o.”

“Ünlü biri olacak!” diye tekrarladı ihtiyar adam ve düşünceye daldı.

Elinde büyük bir yemek tabağı dolusu olgun ahududuyla yanlarından geçen Anfisuşka, “Arina Vlasyevna sizi çaya çağırmamı emrettiler,” dedi.

Vasiliy İvanoviç silkindi.

“Ahududu için soğuk kaymak da olacak mı?”

“Olacak, efendim.”

“Bak, soğuk olsun ha! Çekinmeyin, Arkadiy Nikolayiç, daha çok alın. Yevgeniy nerede kaldı acaba?”

“Buradayım,” diye Bazarov’un sesi duyuldu Arkadiy’in odasından.

Vasiliy İvanoviç hızla döndü.

“Vay vay! Arkadaşını ziyaret etmek istedin demek ama geç kaldın *amice*[54], biz onunla uzun zamandır sohbet ediyoruz. Şimdi çay içmeye gidelim: Annen çağırıyor. Ha bu arada seninle bir şey konuşmam gerekiyor.”

“Ne konuda?”

“Burada bir köylü var, *ictére* olmuş...”

“Yani sarılık mı demek istiyorsun?”

“Evet, müzmin ve çok da inatçı bir *ictére*. Ona kantaron ve kılıçotu verdim, havuç yedirdim, soda verdim ama bütün bunlar ‘palyatif’ şeyler;

daha kesin bir çözüm lazım. Tıp bilimiyle alay etsen de eminim ki işe yarar bir öğüt verebilirsin bana. Ama bunu sonra konuşalım. Şimdi çay içmeye gidelim."

Vasiliy İvanoviç tahta sıradan canlı bir hareketle kalktı ve "Şeytan Robert"ten bir şarkı söylemeye başladı:

"Yasa, yasa, yasa koyalım kendimize
Zevk... zevk... zevk için yaşamak!"

"Fevkalade bir yaşama gücü!" dedi Bazarov camın yanından çekilirken.

Öğlen olmuştu. Güneş, gökyüzünü baştan başa kaplamış beyaz bulutların incecik perdesinin arkasından insanı yakıyordu. Her şey susmuştu, bir tek horozlar coşkuyla ötüyor ve onları dinleyen herkeste bir uyku isteği ve can sıkıntısı duygusu uyandırıyordu; bir de ağaçların tepelerinde bir yerde yavru bir atmacanın hiç kesilmeyen tiz sesi, ağlamaklı bir çağrı halinde çınlayıp duruyordu. Arkadiy ve Bazarov pek büyük olmayan bir saman yığınının gölgesinde altlarına iki kucak çıtır çıtır kuru ama henüz yeşil ve kokulu ot serip uzanmışlardı.

"O titrekkavak," dedi Bazarov, "bana çocukluğumu hatırlatıyor; tuğla ambarından kalan çukurun kıyısında büyürken ben bu çukurun ve titrekkavağın özel bir tılsıma sahip olduklarından emindim: Onların yanında hiçbir zaman canım sıkılmazdı. O zamanlar çocuk olduğum için sıkılmadığımı anlayamazdım. İşte şimdi yetişkin oldum, tılsım artık etkili olmuyor."

"Burada ne kadar kaldın?" diye sordu Arkadiy.

"Arka arkaya iki yıl kadar; sonra arada bir geldik. Gezgin bir yaşam sürdük; daha çok şehirlerde sürttük durduk."

"Bu ev yapılalı çok olmuş mu?"

"Çok. Evi önce dedem yaptırmış, annemin babası."

"Deden kimmiş?"

"Kim bilir kim? Binbaşıymış. Suvorov zamanında görev yapmış. Hep Alplerden geçişlerini anlatırdı. Uyduruyordu mutlaka."

"Demek bu yüzden oturma odanızda Suvorov'un portresi asılı. Ben sizinki gibi böyle eski ve sıcacık evleri severim; bu evlerdeki koku da çok özel bir kokudur."

"Kandil yağları yonca gibi kokar," dedi Bazarov esneyerek. "Ya bu sevimli evlerdeki sineklere ne demeli... Aman aman!"

“Söyle,” dedi Arkadiy kısa bir sessizlikten sonra, “çocukken sana hiç baskı yaptılar mı?”

“Annemin ve babamın nasıl insanlar olduğunu görüyorsun. Sert değildirler.”

“Onları sever misin, Yevgeniy?”

“Severim, Arkadiy!”

“Onlar seni öyle seviyorlar ki!”

Bazarov bir süre sustu.

“Ne düşündüğümü biliyor musun?” dedi sonunda, ellerini başının altına koyarak.

“Bilmiyorum. Ne?”

“Düşünüyorum da, annemle babama bu dünyada yaşamak kolay! Babam altmış yaşında didinip duruyor, ‘palyatif’ çarelerden söz ediyor, insanları tedavi ediyor, köylülere iyilik yapıyor, hovardalık ediyor kısacası; annem için de kolay: Bütün günü çeşit çeşit işlerle, ahlarla, oflarla dopdolu, kendini düşünecek zamanı olmaz; ben ise...”

“Sen ise?”

“Bense düşünüyorum: İşte burada saman yığınının gölgesinde yatıyorum... Daracık bir yer işgal ediyorum, içinde bulunmadığım, beni ilgilendiren bir işin olmadığı geri kalan boşlukla kıyaslandığında bir damlacık bir yer ve yaşayabileceğim zaman bölümü, benim içinde olmadığım ve olmayacağım sonsuzluk karşısında öyle küçük ki... Oysa bu atomda, bu matematiksel noktada kan dolaşıp duruyor, beyin çalışıyor, birtakım istekler oluyor... Ne saçmalık! Ne boş şeyler!”

“Sana şunu belirteyim ki, bu söylediklerin bütün insanlar için geçerlidir...”

“Haklısın...” diye atıldı Bazarov. “Ben demek istiyordum ki, onlar, yani annemle babam, bir şeylerle uğraşıyorlar ve kendi hiçliklerinden rahatsızlık duymuyorlar, bu durum onlara tiksindirici gelmiyor... bense... ben sadece can sıkıntısı ve öfke hissediyorum.”

“Öfke mi? Neden öfke duyuyorsun?”

“Neden mi? Ne demek neden? Unuttun mu yoksa?”

“Her şeyi hatırlıyorum ama yine de öfkelenme hakkın olduğunu kabul etmiyorum. Sen mutsuzsun, kabul ediyorum ama...”

“Ha! Evet, görüyorum, sen Arkadiy Nikolayeviç, aşkı bütün yeni gençler gibi anlıyorsun: Gel bili bili. Tavukçuk yanına gelir gelmez de

Allah bacaklarına kuvvet versin! Ben öyle değilim. Ama bu kadar konuştuğumuz yeter. Yardım edilemeyecek bir şeyden söz etmek ayıptır." Yan tarafa döndü. "Vay canına! Bak babayiğit karınca, yarı ölü bir sineği taşıyor. Taşı kardeşim, taşı! Bakma sen sineğin direndiğine, hayvan olarak durumundan faydalan. Sen acıma duygusunu tanımama hakkına sahipsin, bizim gibi kendi duygularını çiğneyen bir varlık değilsin!"

"Bari sen bunu söyleme, Yevgeniy! Kendi duygularını ne zaman çiğnedin ki?"

Bazarov kafasını kaldırdı.

"Yalnızca bundan gurur duyuyorum zaten. Kendi duygularımı çiğnemedim, demek ki, bir kadın da beni çiğneyemez. Tamam! Bitti, bu kadar! Bu konuda artık benden tek bir söz işitemezsin."

İki arkadaş kısa bir süre hiç konuşmadan yattılar.

"Evet," diye konuşmaya başladı Bazarov, "insan tuhaf bir yaratıktır. Burada 'babalarımızın' sürdürdükleri renksiz yaşama şöyle yandan ve uzaktan bir bakarsın, daha iyisi can sağlığı dersin. Yersin, içersin, en doğru, en akıllı biçimde davrandığını bilirsin. Ama öyle değil: Can sıkıntısı huzurunu kaçırır. İnsanlarla uğraşmak istiyorum, onlara küfretmek gerekse bile onlarla uğraşmak istiyorum."

"Hayatı her anı önemli olacak biçimde kurmak gerekirdi," dedi Arkadiy düşünceli bir şekilde.

"Kim istemez ki! Önemli olsa da yanlış olabilir ama yine de tatlıdır, yalnız önemsiz olana da razı gelebilir insan... fakat ya küçük tatsızlıklar, bayağılıklar... asıl felaket bunlardır."

"İnsan eğer bu bayağılıkları kabul etmek istemezse onlar o insan için var olmaz."

"Hmm... Bu söylediğin de 'karşıt bir genel hüküm.'"

"Ne dedin? Bu isimle neyi kastediyorsun?"

"Şunu kastediyorum: Örneğin, eğitim yararlıdır dersem bu bir genel hükümdür ama eğer eğitim zararlıdır dersem bu da karşıt bir genel hükümdür. Bu hüküm daha şık görünebilir ama aslında ikisi de aynıdır."

"Peki ama gerçek nerede, hangi tarafta?"

"Nerede mi? Sana bir yankıyla cevap vereceğim: Gerçek nerede?"

"Sen bugün hüzünlü bir ruh hali içindesin, Yevgeniy."

"Sahi mi? Güneş beni yakmış olmalı, hem bu kadar çok ahududu yememeliydim."

“Bu durumda biraz kestirmek fena olmaz,” dedi Arkadiy.

“Belki de; yalnız sen beni seyretme, uyuyan insanın suratı çok aptal görünür.”

“Başkaları senin hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, senin için hepsi bir değil mi?”

“Sana ne diyeceğimi bilmiyorum. Olgun bir insanın bu konuda kaygı duymaması gerekir; olgun bir insan düşünecek hiçbir şeyi olmayan insandır, bu insanın sözüne kulak vermek ya da ondan nefret etmek gerekir.”

“Tuhaf! Ben hiç kimseden nefret etmiyorum,” dedi Arkadiy biraz düşündükten sonra.

“Bense o kadar çok kişiden nefret ediyorum ki. Sen sevecen birisin, yumuşak tabiatlısın, kimden nefret edeceksin ki!.. Çekingensin, kendine güvenin az...”

“Ya sen,” diye onun sözünü kesti Arkadiy, “kendine güveniyor musun? Kendini yükseklerde mi görüyorsun?”

Bazarov bir süre sustu.

“Yılgınlık göstermeyen biriyle karşılaştığım zaman,” diye dura dura konuşmaya başladı, “kendi hakkımdaki düşüncemi değiştiriyorum. Nefret etmek! Örnek olarak bugün bizim muhtar Filipp’in evinin yanından geçerken (ne kadar hoş, bembeyaz bir evdir) dedin ki, ne zaman en sonuncu köylünün de böyle bir evi olursa Rusya o zaman mükemmelliğe ulaşmış olacaktır, her birimiz de buna yardım etmek zorundayız... Oysa ben adı Filipp ya da Sidor olsun, uğrunda didinip duracağım ama sonunda bir teşekkürünü bile görmeyeceğim bu en sonuncu köylüden nefret etmeye başladım... Hem onun teşekküründen bana ne? O beyaz bir evde yaşayacak, benim üzerimde ise dulavratotu bitecek, sonra ne olacak?”

“Yeter Yevgeniy... insanın bugün seni dinleyince, bizi ilkesiz olmakla suçlayanlara ister istemez hak veresi geliyor.”

“Amcan gibi konuşuyorsun. Genellikle ilke diye bir şey yoktur, şimdiye kadar bunu anlayamamışsın! Sadece duygular vardır. Her şey onlara bağlıdır.”

“Nasıl yani?”

“Basbayağı. Örneğin, ben; ben duygularımın etkisiyle olumsuz bir doğrultu izliyorum. Her şeyi inkâr etmek hoşuma gidiyor, beynim o şekilde yaratılmış. Hepsi bu işte! Kimya neden hoşuma gidiyor? Sen neden elma seviyorsun? O da duygularının etkisiyle. Bunların hepsi bir. İnsanlar hiçbir

zaman daha derine inemezler. Bunu sana herkes söylemez, ben de bunu sana bir daha söylemem.”

“Ne diyorsun? Namus da duygu mu yani?”

“Elbette!”

“Yevgeniy!” diye üzgün bir sesle konuşmaya başladı Arkadiy.

“Ne oldu? Hoşuna gitmedi mi?” diye sözünü kesti Bazarov. “Hayır, kardeşim! Her şeyi tırpanlamaya karar verdiğine göre tırpanı kendi bacaklarına da indir bakalım!.. Epeyce filozofluk ettik. ‘Doğa insana uyku sessizliği getirir,’ demiş Puşkin.”

“Hiçbir zaman böyle bir şey söylememiştir,” dedi Arkadiy.

“Söylemediyse de söyleyebilirdi ve bir şair olarak söylemeliydi. Sözü açılmışken Puşkin orduda hizmet etmiş olmalı.”

“Puşkin hiçbir zaman asker olmadı!”

“Rica ederim, her sayfasında Rusya’nın şerefi için haydi savaşa, haydi savaşa, deyip durur.”

“Sen de ne masallar uyduruyorsun! Düpedüz bir iftira bu.”

“İftira mı? Ne önemli şey! Bu sözcükle beni korkutmak istedin ha! Bir insana ne iftira atarsan at, aslında o yirmi kat daha kötüsünü hak ediyordur.”

“Hadi iyisi mi uyuyalım!” dedi Arkadiy sıkıntıyla.

“Büyük bir memnuniyetle,” diye karşılık verdi Bazarov.

Ama ikisi de uyuyamadılar. İki delikanlının yüreğini de hemen hemen düşmanca bir duygu sarmıştı. Beş dakika kadar sonra gözlerini açtılar ve sessizce bakıştılar.

“Bak,” dedi birden Arkadiy, “kuru bir akağaç yaprağı koptu ve yere düşüyor; hareketleri aynı kelebeğin uçuşuna benziyor. Tuhaf değil mi? En hüzünlü ve ölü bir şey, en neşeli ve canlı şeye benziyor.”

“Ah dostum Arkadiy Nikolayiç!” diye haykırdı Bazarov. “Senden bir tek şey rica ediyorum: Güzel laflar etme.”

“İstediğimi söylerim... Bu kadarı da zorbalık artık. Aklıma bir düşünce gelmişse neden onu ifade etmeyeyim?”

“Öyle olmasına öyle ama düşüncemi ben de neden söylemeyeyim? Ben güzel laflar etmeyi yakışıksız buluyorum.”

“Yakışık alan nedir? Sövüp saymak mı?”

“Ee! Görüyorum ki, sen de amcanın izinde yürümek niyetindesin. Bu sözlerini duysaydı o budala kim bilir ne kadar sevinirdi!”

“Pavel Petroviç’e ne dedin sen?”

“Ona, hak ettiği şeyi söyledim, budala dedim.”

“Bu kadarı da fazla artık!” diye bağırdı Arkadiy.

“Vay vay! Akrabalık duyguları kabardı,” dedi Bazarov sakin sakin. “Fark ettim ki, bu duygu insanların içinde çok köklü bir biçimde yer ediyor. İnsan her şeyden vazgeçmeye hazırdır, her türlü önyargıdan sıyrılabilir ama örneğin, kardeşinin başkalarına ait mendilleri çaldığını, bir hırsız olduğunu kabul etmeye gelince buna gücü yetmez. Gerçekten de ‘benim’ kardeşim, ‘benim’ olsun da dâhi olmasın... olabilir mi?”

“Benim içimde kabaran basit bir adalet duygusuydu, asla akrabalık duygusu değil,” diye itiraz etti Arkadiy öfkeyle. “Ama sen bu duyguyu anlayamadığın için, sende böyle bir ‘his’ olmadığı için bu konuda hüküm veremezsin.”

“Başka bir deyişle, Arkadiy Kirsanov benim anlayışım açısından son derece yüksek birisidir, önünde eğiliyorum ve susuyorum.”

“Yeter, rica ederim Yevgeniy, sonunda kavga edeceğiz.”

“Ah Arkadiy! Lütfen, bir kerecik güzel bir kavga edelim, kendimizi kaybedene kadar, yok edene kadar kavga edelim.”

“Ama öyle yaparsak belki de sonunda...”

“Dövüşür müyüz?” diye atıldı Bazarov. “Ne dersin? Burada, samanlıkta, böylesine sakin bir ortamda, dünyadan ve insanların bakışlarından uzakta dövüşsek hiçbir şey olmaz. Ama sen benimle baş edemezsin. Şimdi senin boğazına yapışıveririm...”

Bazarov, uzun ve sert parmaklarını açtı... Arkadiy döndü ve şaka yapar gibi ona karşı koymaya hazırlandı... Ama arkadaşının suratı ona öyle korkunç göründü, dudaklarındaki çarpık gülümsemede, alev alev yanan gözlerinde hiç de şakaya benzemeyen öyle bir tehdit görür gibi oldu ki, elinde olmayarak içini korku kapladı...

“Aa! Demek buraya saklandınız!” O anda Vasiliy İvanoviç’in sesi duyuldu ve yaşlı askerî hekim, sırtında ev yapımı çizgili, hafif bir ceket ve kafasında yine ev yapımı hasır şapkayla gençlerin karşısına dikildi. “Sizi aradım, aradım... Fakat harika bir yer seçmişsiniz ve kendinizi harika bir işe kaptırmışsınız. ‘Yerde’ yatıp ‘göğe’ bakmak... Biliyor musunuz, bunun özel bir anlamı vardır!”

“Ben göğe sadece hapşırmak istediğim zaman bakarım,” diye homurdandı Bazarov ve Arkadiy’e dönerek alçak sesle “Yazık, engel oldu,” diye ekledi.

“Pekâlâ, yeter,” diye fısıldadı Arkadiy ve gizlice arkadaşının elini sıktı. “Ama hiçbir arkadaşlık böyle çatışmalara dayanmaz.”

“Size bakıyorum da, genç muhataplarım,” dedi bu arada Vasiliy İvanoviç, kafasını sallayarak ve çapraz hale getirdiği kollarını topuzunun yerinde bir Türk figürü bulunan kendi el emeği usta işi burma bastona dayayarak, “bakıyorum ve bakmaya doyamıyorum. İçinizde ne büyük bir güç, ne sağlıklı bir gençliğiniz, yetenekleriniz var! Adeta... Kastor ve Polluks!”[55]

“Bak sen, mitolojiye daldı!” dedi Bazarov. “Zamanında Latincesinin kuvvetli olduğu şimdi anlaşılıyor! Kompozisyondan gümüş madalya almıştın hatırladığıma göre, değil mi?”

“Dioskurlar, Dioskurlar!”[56] diye tekrarladı Vasiliy İvanoviç.

“Tamam baba, yeter, bırak böyle dokunaklı laflar etmeyi.”

“Kırk yılda bir kerecik olabilir,” diye mırıldandı ihtiyar. “Bu arada beyler, sizi iltifat etmek için aramıyordum; birincisi, biraz sonra yemek yiyeceğimizi haber vermek için, ikincisi de sana önceden söylemek istediğim bir şey var Yevgeniy... Sen zeki bir insansın, insanları tanırsın, kadınları da tanırsın, onun için kusura bakmazsın... Annen senin gelişin münasebetiyle bir ayin yaptırmak istedi. Seni bu ayine katılmaya çağıracağımı zannetme sakın: Ayin çoktan bitti ama Peder Aleksey...”

“Papaz mı?”

“Evet, papaz; bizim evde... yemek yiyecek... Bunu beklemiyordum ve hatta böyle bir şey de söylememiştim... ama nasılsa oldu... adam beni yanlış anladı. Bu arada Arina Vlasyevna da... Ayrıca çok iyi ve sağduyulu bir adamdır.”

“Yemekte benim porsiyonumu yemeyecek, değil mi?” diye sordu Bazarov.

Vasiliy İvanoviç gülmeye başladı.

“Ne demek, öyle şey olur mu!”

“Ben de daha fazlasını istemem. Her insanla sofraya oturmaya hazırım.”

Vasiliy İvanoviç şapkasını düzeltti.

“Senin her türlü önyargıdan uzak olduğunu bunu sormadan da biliyordum,” diye mırıldandı. “Bana gelince; benim gibi altmış ikinci yaşını yaşayan bir ihtiyarın bile böyle önyargıları yok. (Vasiliy İvanoviç ayini kendisinin istediğini itiraf edecek cesareti gösterememişti... Kendisi de en

az karısı kadar dindardı.) Peder Aleksey de seninle tanışmayı çok istiyordu. Göreceksin, ondan hoşlanacaksın. İskambil oynamaktan da geri kalmaz ve hatta... ama aramızda kalsın... pipo bile içer.”

“Ne var bunda? Yemekten sonra bir oyun çevirelim, onu yeneyim.”

“He-he-he! Bakalım! Zaman ne gösterecek.”

“Sen de eski günlerini yeniden yaşarsın, değil mi?” dedi Bazarov üstüne basa basa.

Vasiliy İvanoviç’in bronz renkli yanakları hafifçe kızardı.

“Utanmıyor musun Yevgeniy! Geçmişe mazi derler. Pekâlâ, küçükbeyin önünde itiraf etmeye hazırım, gençliğimde böyle bir tutkum vardı: Üstelik de bana çok pahalıya mal oldu! Yalnız hava ne kadar da sıcak. Yanınıza oturabilir miyim? Sizi rahatsız etmiyorum ya?”

“Hiç etmiyorsunuz,” diye cevap verdi Arkadiy.

Vasiliy İvanoviç oflaya puflaya saman yığınının üzerine çöktü.

“Şu andaki yatağınız bana askerdeki gezgin yaşamımı hatırlatıyor beyler,” diye söze başladı. “Pansuman yaptığımız yerler de böyle ot yığınlarının yanında olurdu ve Tanrı’ya şükrederdik.” Derin bir nefes aldı. “Ömrüm boyunca çok şey gördüm geçirdim. Mesela, eğer izin verirseniz, size Besarabya’daki veba salgınından ilginç bir olay anlatayım.”

“Vladimir Nişanı’nı almanı sağlayan olay mı?” diye atıldı Bazarov. “Biliyoruz, biliyoruz... Lafı açılmışken neden o nişanı takmıyorsun?”

“Birtakım önyargılara sahip olmadığımı sana söylemiştim,” diye mırıldandı Vasiliy İvanoviç (ceketindeki kırmızı kurdeleyi sökmelerini daha bir gece önce emretmişti oysa) ve veba olayını anlatmaya koyuldu. Birden Arkadiy’e Bazarov’u göstererek ve içtenlikle göz kırparak, “Uyumuş bile,” dedi. “Yevgeniy, kalk!” diye ekledi: “Yemeğe gidelim...”

Boylu boslu, şişman, gür saçlarını özene bezene taramış, erguvan renkli rahip cüppesinin beline işlemeli bir kuşak bağlamış olan Peder Aleksey’in çok becerikli ve hazırcevap biri olduğu anlaşılıyordu. Onun kendilerini kutsamasına ihtiyaçları olmadığını sanki önceden anlamış gibi Arkadiy ve Bazarov’un elini sıkmak için ilk kendisi davrandı. Zaten genel olarak çok serbest hareket ediyordu. Böylece kendisini ele vermemiş ve ötekileri de incitmemiş oldu; yeri geldiğinde papaz okulunda okuduğu Latince’yle alay etti ve piskoposunu savundu; iki kadeh şarap içti, üçüncü kadehi ise reddetti; Arkadiy’den bir yaprak sigarası aldı ama sigarayı hemen içmeye davranmadı, eve götüreceğini söyledi. Onda hoş olmayan tek şey, yüzüne

konan sinekleri yakalamak için bazen yavaş ve dikkatli bir hareketle elini yukarıya doğru kaldırması, bazen de sinekleri ezerek öldürmesiydi. Yeşil örtü örtülü masaya memnuniyetini ölçülü bir biçimde göstererek oturdu ve Bazarov'un iki ruble elli kapiğini alarak masadan kalktı: Bunu kâğıt para olarak alacaktı, Arina Vlasyevna'nın evinde gümüş para kullanma anlayışı yoktu... Arina Vlasyevna önceki gibi oğlunun yanında yumruğunu yanağına dayamış oturuyordu (kendisi iskambil oynamazdı) ve ancak yeni bir çerez ikram etmelerini söylemek için yerinden kalkıyordu. Bazarov'u okşamaktan çekiniyordu. Bazarov da onu cesaretlendirmiyor, kendisini sevdirmiyordu; ayrıca da Vasiliy İvanoviç karısına onu çok "rahatsız etmemesini" öğütlemişti. "Gençler böyle şeylerden hoşlanmıyorlar," demişti ısrarla (o günkü öğle yemeğine diyecek yoktu: Timofeyiç özel bir Çerkez dana eti için şafak vakti kendiliğinden kalkıp gitmişti; kâhya hanibalığı, zargana ve ıstakoz almak için başka bir yana yollanmıştı; sadece mantarlar için köylü kadınlar kırk iki bakır kapik almışlardı) ama Arina Vlasyevna'nın sürekli Bazarov'a bakan gözleri sadece bağlılık ve şefkat ifade etmiyordu: Bu gözlerde aynı zamanda merak ve korkuyla karışık bir keder ve bir tür gizli sitem de görülüyordu.

Bununla birlikte Bazarov, annesinin gözlerindeki ifadeyi inceleyecek durumda değildi; pek ender olarak annesine doğru dönüyordu ve kısacık bir soru soruyordu. Bir defa "şans getirsin diye" annesinin elini istedi; kadıncağız yumuşacık elini onun sert ve geniş avucuna yavaşça koydu.

"Ne oldu," diye sordu annesi bir süre bekledikten sonra, "faydası olmadı mı?"

"Daha beter oldu," diye cevap verdi Yevgeniy ilgisiz bir gülümsemeyle.

"Çok riske giriyorlar," dedi Peder Aleksey sanki acıyormuş gibi ve güzel sakalını sıvazladı.

"Napoléon kuralı, azizim, Napoléon," diye lafa karıştı Vasiliy İvanoviç ve bir as attı.

"Bu kural onu Saint Hélène Adası'na kadar götürdü," diye mırıldandı Peder Aleksey ve onun asına karşılık koz oynadı.

"Frenküzümü suyu ister misin, Yenyuşenka?" diye sordu Arina Vlasyevna.

Bazarov sadece omuzlarını silkti.

"Hayır!" diyordu ertesi gün Arkadiy'e. "Yarın buradan gideceğim. Sıkılıyorum; çalışmak istiyorum ama burada çalışmak olanaksız. Tekrar

sizin köye gideceğim; zaten bütün preparatlarımı orada bırakmıştım. Sizin evde hiç değilse kapımı kilitleyip odama kapanabilirim. Burada ise babam ‘Çalışma odam emrine amadedir, hiç kimse seni rahatsız etmez,’ diyor ısrarla ama yanımdan bir adım ayrılmıyor. Hem ondan kaçıp odaya kapanmak da ayıp olur. Annem dersen aynısı. Duvarın arkasında nasıl iç çektiğini duyuyorum, yanına gidiyorum, söyleyecek söz bulamıyorum.”

“Çok üzülüyor,” dedi Arkadiy, “baban da öyle.”

“Yine yanlarına döneceğim.”

“Ne zaman?”

“Petersburg’a giderken.”

“Özellikle annene acıyorum.”

“Nedenmiş o? Yoksa sana ikram ettiği yemişlerle mi gözüne girdi?”

Arkadiy gözlerini yere dikti.

“Sen anneni tanımıyorsun Yevgeniy. O yalnızca mükemmel bir kadın değil, aynı zamanda çok akıllı bir kadın doğrusu. Bugün sabahleyin benimle yarım saat konuştu, öyle dikkate değer, ilginç bir konuşmaydı ki.”

“Mutlaka hakkımdaki her şeyi anlatmıştır. Öyle değil mi?”

“Sadece senden söz etmedik.”

“Belki de öyledir; sen dışarıdan daha doğru görürsün. Eğer bir kadın bir konuşmayı yarım saat sürdürebiliyorsa bu iyiye işarettir. Ama ben yine de gideceğim.”

“Onlara bu haberi vermek senin için zor olacak. Hep iki hafta sonra ne yapacağımızı konuşup duruyorlar.”

“Kolay olmayacak. Şeytan dürttü, bugün babamı kızdırdım; geçenlerde ortakçısı bir köylüyü kırbaçlamalarını emretmiş, çok da iyi etmiş; evet, evet, bana öyle korkuyla bakma, çok iyi yapmış, çünkü bu herif, hırsızın ve sarhoşun en âlâsıdır; yalnız babam bu konudan haberim olacağını hiç beklemiyordu. Çok utandı, şimdi bir de ben onu üzeceğim... Neyse ziyanı yok! Unutur gider.”

Bazarov “Ziyanı yok!” demişti ama Vasiliy İvanoviç’e niyetinden söz etmeye karar vermesinin üzerinden koca bir gün geçmişti. Nihayet çalışma odasında iyi geceler dilerken uzun uzun esneyerek şöyle dedi:

“Ha... neredeyse sana söylemeyi unutuyordum... Söyle de bizim atları posta istasyonuna, Fedotov’a göndersinler.”

Vasiliy İvanoviç şaşırdı.

“Bay Kirsanov gidiyor mu yoksa?”

“Evet; ben de onunla birlikte gideceğim.”

Vasiliy İvanoviç, olduğu yerde döndü.

“Sen de mi gidiyorsun?”

“Evet... gitmem gerekiyor. Lütfen at konusunu halleder misin?”

“Tamam,” diye kekeledi yaşlı adam, “posta istasyonuna... tamam... yalnız... yalnız... Nasıl olur bu?”

“Kısa bir süre için Arkadiy’e gitmem gerekiyor. Sonra yine buraya döneceğim.”

“Demek öyle! Kısa bir süre için.... İyi, tamam...” Vasiliy İvanoviç mendilini çıkarttı, burnunu silerken neredeyse yere kadar eğildi. “Eh ne yapalım? Bunlar... bütün bunlar olacak. Ben de sanıyordum ki, sen bizde... biraz daha kalacaksın, üç gün... Üç yıldan sonra bu çok az, çok az, Yevgeniy!”

“Ama ben sana yakında geri geleceğimi söylüyorum ya. Gitmem gerekiyor.”

“Gitmen gerekiyor demek... Ne yapalım? Her şeyden önce görevini yerine getirmek lazım... Öyleyse atları göndereyim, ha? Pekâlâ. Elbette Arina’yla ben, bunu beklemiyorduk. Komşulardan çiçek istemişti, odanı süslemek istiyordu. (Vasiliy İvanoviç, her sabah, daha ortalık aydınlanırken çıplak ayaklarında terlik, kapıda dikilerek Timofeyiç’le konuştuğundan ve lime lime olmuş kâğıt paraları titreyen elleriyle birbiri ardınca vererek ona özellikle çeşitli yiyecek maddeleri ve gençlerin çok hoşuna gittiğini fark ettiği kırmızı şaraptan ısmarladığından hiç söz etmiyordu.) Asıl olan özgürlüktür; benim kuralım bu... insanları sıkmaya gerek yok... yok...”

Birden sustu ve kapıya yöneldi.

“Yakında tekrar görüşeceğiz baba, gerçekten.”

Ama Vasiliy İvanoviç geri dönmeksizin sadece elini sallamakla yetindi ve çıktı. Yatak odasına döndüğünde karısını yatakta buldu, onu uyandırmamak için fısıltıyla dua etmeye başladı. Ama karısı uyanmıştı.

“Sen misin, Vasiliy İvaniç?” diye sordu kadın.

“Benim, anacığım!”

“Yenyuşa’nın yanından mı geliyorsun? Biliyor musun, korkuyorum, o divanda rahat uyuyabiliyor mu acaba? Anfisuşka’ya seninkine benzer bir şilte ve yeni yastıklar hazırlamasını söyledim; keşke bizim kuştüyü yatağı verseydim ama hatırladığıma göre, yumuşak yatakta yatmayı sevmiyor.”

“Zararı yok, anacığım, sen tasalanma. Onun rahatı yerinde. Tanrım, biz günahkârları bağışla,” diye alçak sesle duasına devam etti. Vasiliy İvanoviç, ihtiyar karısına kıyamadı; gece vakti onu nasıl bir acının beklediğini söylemek istemedi.

Bazarov ve Arkadiy, ertesi gün gittiler. Sabahtan itibaren evdeki herkes kederlenmişti; Anfisuşka’nın elinden tabaklar düşüyordu; Fedka bile şaşırmış ve sonunda çizmelerini çıkartmıştı. Vasiliy İvanoviç her zamankinden daha fazla koşuşturuyordu: Belli ki, kendi kendisine cesaret vermeye çalışıyor, yüksek sesle konuşuyor ve yürürken ayaklarını yere vuruyordu ama avurtları çökmüştü ve bakışları sürekli olarak oğlunun yakınlarında dolaşıyordu. Arina Vlasyevna sessizce ağlıyordu; eğer kocası sabah erkenden iki saat boyunca onu kandırmaya çalışmamış olsaydı tamamen şaşırır ve kendini kaybederdi. Bazarov, en geç bir ay sonra ne yapıp edip geri geleceğine dair defalarca söz verdikten sonra nihayet kendisine sarılmış olan kollardan kurtulup arabaya bindiğinde, atlar ileriye doğru atıldığında, arabanın çıngırağı çaldığında ve tekerlekler döndüğünde ortada artık görülecek bir şey kalmamış ve tozlar da yatışmıştı. Büsbütün kamburlaşmış olan Timofeyiç sallana sallana yürüyerek evine, sanki aniden büzülmüş gibi görünen eski evine gitti. Daha birkaç dakika evvel eşikte durup yiğitçe mendil sallayan Vasiliy İvanoviç bir sandalyeye çöktü ve başını göğsüne eğdi. “Bizi bırakıp gitti, gitti,” diye kekelemeye başladı, “bizi bırakıp gitti; bizim yanımızda sıkıldı. Şimdi bir parmak kadar yalnızım, yalnız!” diye birkaç kez tekrarladı ve her defasında da işaretparmağını ayırarak elini ileri uzatıyordu. O zaman Arina Vlasyevna ona yaklaştı ve ağarmış başını, onun ağarmış başına dayayıp “Ne yapalım Vasya! Evlat, kesilmiş bir dilimdir. O kartal gibidir: Uçup geldi, gitmek istedi, uçup gitti; seninle ben ise bir ağaç kovuğundaki mantarlar gibiyiz, yan yana oturuyoruz ve yerimizden kımıldayamıyoruz. Senin için sadece ben hiç değişmeden kalacağım, sen de benim için öyle kalacaksın,” dedi.

Vasiliy İvanoviç ellerini yüzünden çekti ve karısına, hayat arkadaşına öyle sıkı sarıldı ki, gençliğinde bile ona böyle sarılmazdı: Derdini bir o avuturdu onun.

51. (Yun.) Bedava (Ç.N.)
52. (Lat.) Bedava, amatörce (*en amateur*). (Ç.N.)
53. (Lat.) Yeni adam. (Ç.N.)
54. (Lat.) Dostum. (Ç.N.)
55. Yunan mitolojisinde Zeus ile Leda'nın, İkizler takımyıldızını oluşturan ikiz oğulları. (Y.N.)
56. Kastor ile Polluks ikizlerine verilen ad. (Y.N.)

XXII

Bizim arkadaşlar susarak, birbirlerine ancak pek ender olarak önemsiz laflar ederek Fedorov'un yerine vardılar. Bazarov kendisinden pek memnun değildi. Arkadiy de ondan memnun değildi. Üstelik de Arkadiy, yüreğinde, sadece çok genç insanların bildikleri sebepsiz bir keder hissediyordu. Arabacı yeni atlar koştu arabaya ve yerine oturduktan sonra sağa mı, sola mı diye sordu.

Arkadiy irkildi. Sağdaki yol şehre, oradan da eve gidiyordu; soldaki yol ise Odintsova'ya gidiyordu.

Bazarov'a baktı.

"Yevgeniy," diye sordu, "sola mı?"

Bazarov başını çevirdi.

"Ne saçmalıyorsun?" diye mırıldandı.

"Biliyorum, saçmalık bu," diye cevapladı Arkadiy. "Ucunda felaket yok ya? Hem ilk defa mı yapıyoruz?"

Bazarov kasketini alnına indirdi.

"Nasıl biliyorsan öyle yap," dedi sonunda.

"Sola gidelim!" diye bağırdı Arkadiy.

Araba Nikolskoye'ye doğru hızla ilerlemeye başladı. Ancak "saçmalık" etmeye karar verdikten sonra dostlarımız öncekinden daha da inatla sustular ve hatta daha öfkeli göründüler.

Odintsova'nın evinin kapısında kâhyanın kendilerini karşılama şeklinden birden akıllarına geliveren bir fanteziye kapılıp akılsızca davrandıklarını anladılar. Besbelli ki, onları beklemiyorlardı. Oldukça aptal surat ifadeleriyle oturma odasında oldukça uzun bir süre oturdular. Sonunda Odintsova yanlarına çıktı. Her zamanki nezaketiyle onları selamladı ama bu kadar çabuk geri gelmelerine şaşmıştı ve hareketleriyle sözlerinin ne kadar yavaş olduğuna bakılırsa buna hiç de sevinmediği düşünülebilirdi. Dostlarımız, yalnızca yoldan geçerken uğradıklarını ve dört saat sonra şehre doğru hareket edeceklerini açıkladılar acele acele. Odintsova hafif bir çığlık

attı ve Arkadiy'den kendisi ve teyzesi adına babasına selam götürmesini rica etti. Prenses uykulu uykulu geldi. Onun bu uykulu hali buruşuk ve yaşlı yüzüne daha fazla öfke ifadesi veriyordu. Katya rahatsızdı, odasından çıkmadı. Arkadiy, en az Anna Sergeyevna kadar Katya'yı da görmek istediğini hissetti birden. Dört saat havadan sudan önemsiz konuşmalarla geçip gitti; Anna Sergeyevna hiç gülümsemeden dinliyor ve konuşuyordu. Ancak vedalaşırken eski candan davranışı sanki ruhunda kıpırdanmaya başlamıştı.

"Şimdi üzerime bir sıkıntı geldi," dedi, "ama bunu önemsemeyin ve tekrar gelin, ikinize de söylüyorum, kısa süre sonra tekrar gelin."

Bazarov da, Arkadiy de ona hiçbir şey söylemeden selamla karşılık verdiler, arabaya bindiler, daha sonra hiçbir yerde durmadan eve yollandılar ve ertesi gün akşamleyin salimen Maryino'ya vardılar. Yol boyunca her ikisi de Odintsova'nın adını bile ağızlarına almadı; özellikle Bazarov ağzını hemen hemen hiç açmıyor ve öfkeli bir gerginlik içinde gözünü yoldan ayırmadan hep yana doğru bakıyordu.

Maryino'da herkes gelişlerine aşırı derecede sevindi. Oğlunun uzun süren yokluğu Nikolay Petroviç'i rahatsız etmeye başlıyordu; Feneçka pırıl pırıl parlayan gözlerle yanına koşup "küçükbeylerin" geldiğini haber verince bir çığlık atmış, ayaklarını sallamış ve divanda yerinden zıplamıştı; Pavel Petroviç de biraz hoş bir heyecan hissediyor ve geri dönen gezginlerin ellerini sıkarken hoşgörüyle gülümsüyordu. Konuşmalar yapıldı, sorular soruldu; gece yarısını da geçene kadar devam eden akşam yemeğinde daha çok Arkadiy konuştu. Nikolay Petroviç, Moskova'dan yeni getirttiği *porter*'den birkaç şişe ikram etmelerini emretti ve kendisi de öyle içti ki, yanakları ahududu rengini aldı ve hep yarı çocuksu, yarı sinirli bir halde gülüp durdu. Genel coşkunluk havası hizmetçilere de yayıldı. Dunyaşa, etekleri tutuşmuş gibi oraya buraya koşuyor, ikide bir kapıları çarpıyordu; Pyotr ise gecenin üçünde bile hâlâ gitarıyla bir Kazak valsi çalmaya çalışıyordu. Teller, hareketsiz havada acıklı ve hoş sesler çıkarıyordu ama tahsilli uşağın çalmak istediği parçanın küçük başlangıç bölümü dışında bir şey çıkmıyordu: Doğa onu diğer bütün yeteneklerden olduğu gibi, müzik yeteneğinden de yoksun bırakmıştı.

Bu arada Maryino'da yaşam çok da güzel gitmiyordu ve zavallı Nikolay Petroviç'in durumu kötüydü. Çiftlikteki koşuşmalar gün geçtikçe artıyordu. Bunlar iç karartıcı, saçma sapan koşuşmalardı. Ücretli işçiler meselesi

dayanılmaz hale gelmişti. Bir kısmı parasının ödenmesini ya da zam yapılmasını istiyor, bir kısmı da aldığı peşin parayı cebine koyup çekip gidiyordu; atlar hastalanıyordu; koşumlar yangından çıkmış gibiydi; işler özensiz yapılıyordu; Moskova'dan ısmarlanmış olan harman makinesinin çok ağır olması yüzünden işe yaramayacağı anlaşılmıştı: Bir başka makineyi daha ilk defada bozmuşlardı; ahırın yarısı, çiftlikte çalışanlardan kör bir ihtiyar kadının rüzgârlı havada ineğini tütsülemeye kalkışması yüzünden yanmıştı... ihtiyar kadının inancına göre, aslında bütün bu felaketler, beyin birtakım görülmemiş peynirler ve süt mamulleri yapmak istemesinden başlarına gelmişti. Kâhya birdenbire tembelleşmiş ve hatta "ekmek elden, su gölden" bir yere kapılanan her Rus erkeği gibi şişmanlamaya başlamıştı. Nikolay Petroviç'i uzaktan görür görmez ne kadar çok çalıştığını göstermek için elindeki tahta parçasını yanından koşup giden bir domuz yavrusuna fırlatıyor ya da yalınayak bir çocuğu azarlıyordu ama en fazla yaptığı şey uyumaktı. Ortakçı köylüler parayı zamanında getirmiyor, ormandan kaçak odun kesiyorlardı; hemen hemen her gece bekçiler "çiftlik" çayırlarında köylülerin atlarını yakalıyor ve bazen de onları zorla alıp getiriyorlardı. Nikolay Petroviç, bu kaçak otlatma için para cezası koymuştu ama iş her zaman atların beyin otlağında iki üç gün otladıktan sonra sahiplerine geri dönmesiyle sonuçlanıyordu. Bütün bunların üstüne bir de köylüler aralarında kavga etmeye başlamışlardı: Kardeşler paylarının ayrılmasını istiyor, bunların karıları artık aynı evde oturamayacaklarını söylüyorlardı; birden bir kavga çıkıyordu ve herkes aniden bir komut verilmişçesine ayağa fırlıyordu, herkes yazıhanenin kapısının önüne koşup toplanıyor, genellikle yaralı bereli bir suratla ve sarhoş bir şekilde beyin yanına çıkıyor, haklıyı haksızı ayırmasını ve suçluya ceza vermesini istiyorlardı; bir gürültü, bir feryat kopuyor, kadınların ağlamaklı çığlıkları erkeklerin küfürlerine karışıyordu. Doğru bir karara varmanın mümkün olmadığını ta en başından bile bile yine de birbirine düşman tarafları ayırmak, sesi kısılana dek bağırmak gerekiyordu. Ekinlerin toplanması için işçi yetmiyordu; evi aynı avluya bakan, dürüst yüzlü bir komşu, hektar başına iki ruble karşılığında orakçı vermeyi önerdi ve en vicdansız kazığı atmış oldu; kendi köylü kadınları duyulmamış yüksek ücretler istiyorlardı, bu arada ekinlerin taneleri dökülüyor, bir türlü biçim işi yapılamıyor, yardım sandığı tehditler savuruyor ve faizlerin hemen ve zamanında ödenmesini istiyordu...

“Gücüm kalmadı!” diye haykırıyordu Nikolay Petroviç umutsuzluk içinde. “Kendim baş edemiyorum, hükümete haber vermek de ilkelerime uymuyor ama ceza korkusu olmadan da hiçbir şey yapamazsın!”

“*Du calme, du calme,*”[57] diyordu buna karşılık Pavel Petroviç. Ama kendisi de bir şeyler mırıldanıyor, kaşlarını çatıyor ve bıyıklarını çekiştiriyordu.

Bazarov, bütün bu “bayağı işlerden” uzaktı, zaten bir konuk olarak başkalarının işlerine karışmak da ona düşmezdi. Maryino’ya gelişinin ertesi günü kurbağalarıyla, tekhücreli su hayvanlarıyla, kimyasal bileşikleriyle uğraşmaya başlamıştı. Arkadiy, tam tersine, babasına yardım etmese de en azından ona yardıma hazırmış gibi bir görüntü vermeyi görev sayıyordu. Sabırla babasını dinliyordu ve bir keresinde babası yerine getirsin diye değil, sırf kendisinin de işe katılımını açıklamak için bir öğüt bile vermişti. Çiftlik işleri onda bir tiksinti yaratmıyordu: Hatta tarım işleriyle uğraşmayı memnuniyetle hayalinden geçiriyordu ama şu sıralar kafasında bambaşka düşünceler uçuşup duruyordu. Arkadiy, kendisini de şaşkınlığa düşürecek şekilde hep Nikolskoye’yi düşünüp duruyordu; biri ona Bazarov’la aynı çatı altında (hem de kimin çatısı altında!), babaevinin çatısı altında olmaktan sıkılabileceğini söylese önceleri sadece omuz silkerdi ama işte sahiden canı sıkılıyordu ve bu sıkıntı onu dışarı çekiyordu. Birden canı yorulana dek dolaşmak istiyordu ama bunun da bir yararı olmuyordu. Bir gün babasıyla konuşurken Nikolay Petroviç’in elinde bir vakitler Odintsova’nın annesi tarafından rahmetli karısına yazılmış oldukça ilginç birkaç mektup bulunduğunu öğrendi ve Nikolay Petroviç’i yirmi değişik kutu ve sandıkta eşinmek zorunda bırakan bu mektupları almadan adamcağızı rahat bırakmadı. Arkadiy, neredeyse yarısı tahrip olmuş bu kâğıt parçalarını eline geçirdikten sonra rahatlamış gibi oldu, sanki artık önünde izlemesi gereken bir hedef görmüştü. “İkinize de söylüyorum diye eklemişti Anna Sergeyevna,” diye durmadan fısıldıyordu, “gideceğim, gideceğim, canı cehenneme!” Ama son ziyaretlerini, soğuk karşılandıklarını, gösterdiği sıkılganlığı hatırlıyordu ve bir ürkeklik kaplıyordu içini. Gençlere özgü “belki de olur” düşüncesi, mutluluğu tatmak, gücünü tek başına, hiç kimsenin koruyuculuğu olmadan sınamak için duyduğu gizli istek sonunda galip geldi. Maryino’ya dönüşünün üzerinden on gün geçmemişti ki, daha önce yaptığı gibi, yine pazar okullarının nasıl işlediğini incelemek

bahanesiyle önce şehre, oradan da Nikolskoye'ye gitti. Arabacıyı hızlı gitmesi için sürekli sıkıştırarak, savaşa giden genç bir subay gibi gidiyordu oraya: Hem korkuyordu hem de neşeliydi, sabırsızlıktan boğuluyordu. "Düşünmemek, en doğrusu," diye tekrarlıyordu kendi kendine. Hızlı bir arabacıya denk gelmişti; her meyhanenin önünde duruyor, "Bir tane patlatsak mı?" ya da "Bir tane patlatsam mı?" diyor, "patlattıktan" sonra da atların gözünün yaşına bakmıyordu. Sonunda tanıdık bir evin yüksek çatısı görünmüştü... "Ben ne yapıyorum?" diye düşündü birden Arkadiy. "Geri dönecek değilim ya!" Troykaya koşulu atlar uyum içinde hızla koşuyordu; arabacı tiz çığlıklar atıyor, ıslık çalıyordu. İşte küçük köprü atların nallarının ve tekerleklerin altında gümbür gümbür sesler çıkarıyordu, işte artık iki yanında dalları budanmış çamların sıralandığı yol gittikçe yaklaşıyordu... Koyu yeşillerin içinde pembe bir kadın elbisesi görünür gibi oldu, genç bir yüz bir şemsiyenin ince saçaklarının altından bakıyordu... Katya'yı tanıdı, Katya da onu tanıdı. Arkadiy, arabacıya dörtnala giden atları durdurmasını emretti, arabadan atladı ve Katya'nın yanına yaklaştı. "Siz misiniz!" dedi Katya ve hafifçe kızardı. "Ablamın yanına gidelim, şurada, bahçede; sizi gördüğüne çok sevinecek."

Katya, Arkadiy'i bahçeye götürdü. Onunla karşılaşmak Arkadiy'e özel bir şans işaretiymiş gibi geliyordu; onu görünce sanki bir akrabasını görmüş gibi seviniyordu. Her şey öyle mükemmel olmuştu ki, ne kâhya ne haber. Yolun dönemecinde Anna Sergeyevna'yı gördü. Genç kadın arkası dönük duruyordu. Ayak seslerini işitince yavaşça döndü.

Arkadiy yine utandı ama Anna Sergeyevna'nın ağzından çıkan ilk sözler onu hemen rahatlattı. "Merhaba kaçak!" dedi Anna Sergeyevna, ölçülü ve sevecen sesiyle ve gülümseyerek, güneşten, rüzgârdan gözlerini kısarak Arkadiy'i karşılamak için yanına geldi. "Onu nerede buldun Katya?" diye sordu.

"Anna Sergeyevna," diye söze başladı Arkadiy, "size hiç beklemediğiniz bir şey getirdim..."

"Kendinizi getirdiniz ya, bu, her şeyden daha iyi."

57. (Fr.) Sakin ol, sakin ol. (Ç.N.)

XXIII

Bazarov, Arkadiy'i alaycı bir merhametle uğurladıktan ve ona gezisinin gerçek amacı konusunda hiçbir şekilde yanılmadığını söyledikten sonra kesin olarak inzivaya çekildi: Çalışma nöbetine tutulmuş gibiydi. Bazarov, onun yanında haddinden fazla aristokrat bir tavır takınması ve düşüncelerini sözcüklerle değil, seslerle ifade etmesi yüzünden Pavel Petroviç'le artık tartışmaya girmiyordu. Pavel Petroviç, yalnız bir defa o sırada moda olan bir konuda, Baltık bölgesi asilzadelerinin hakları konusunda "nihilistle" laf yarışına girmişti ama soğuk bir nezaketle şunları söyledikten sonra birden kendisi konuşmaktan vazgeçmişti:

"Zaten biz birbirimizi anlayamayız; en azından ben sizi anlama şerefine sahip olamadım."

"Elbette!" diye haykırdı Bazarov. "İnsan her şeyi anlayabilecek durumdadır: Dünyayı saran esirin nasıl titreştiğini de, güneşte neler olup bittiğini de; ama bu insan, başka bir insanın burnunu neden başka türlü sildiğini anlayamaz."

"Nedir bu, nükte mi?" dedi Pavel Petroviç ve oradan uzaklaştı.

Bununla birlikte zaman zaman Bazarov'un deneylerini izlemek için izin istediği de oluyordu, hatta bir keresinde kokulu sabunlarla yıkadığı yüzünü saydam bir tekhücreli hayvanın yeşil bir toz parçasını nasıl yuttuğunu ve boğazında bulunan çok hareketli yumrularla onu nasıl acele acele çiğnediğini görmek için mikroskopa yaklaştırmıştı. Nikolay Petroviç, Bazarov'u kardeşinden çok daha fazla ziyaret ediyordu; çiftlikteki koşuşturmalar onu oyalamasa kendi deyişiyle "öğrenmeye" her gün gelirdi. Genç doğa araştırmacısını sıkmıyordu: Odanın bir köşesinde oturuyor ve pek ender olarak özenli bir soru sorarak dikkatle bakıyordu. Öğle ve akşam yemekleri sırasında sözü fiziğe, jeolojiye ya da kimyaya getirmeye çalışıyordu, çünkü politikayı katmasak bile diğer bütün konular, hatta çiftlikle ilgili olanlar dahil tartışmaya değilse de karşılıklı hoşnutsuzluğa neden olabiliyordu. Nikolay Petroviç, ağabeyinin Bazarov'a duyduğu

nefretin zerre kadar azalmadığını seziyordu. Başka birçok şeylerin arasında önemsiz bir olay onun bu sezgisini doğruladı. Civarda bir yerde kolera görülmüştü ve hatta Maryino'dan da iki can almıştı. Pavel Petroviç bir gece oldukça kuvvetli bir kriz geçirdi. Sabaha kadar kıvrandı durdu ama Bazarov'un ustalığına başvurmamıştı ve ertesi gün onunla karşılaştığında "Neden birini göndermediniz?" sorusuna hâlâ sapsarı ama saçları özenle taranmış ve tıraş olmuş bir yüzle "Hatırladığıma göre, tıp bilimine inanmadığınızı siz kendiniz söylemiştiniz, öyle değil mi?" diye yanıt vermişti. Böylece günler geçiyordu. Bazarov inatla ve suratını asarak çalışıyordu... Bununla birlikte Nikolay Petroviç'in evinde içini dökemediği ama seve seve sohbet ettiği bir varlık vardı... Bu varlık Feneçka'ydı.

Onunla daha çok sabahları, erken saatte, bahçede ya da avluda karşılaşıyordu; kızın odasına girip çıkmıyordu, Feneçka da topu topu bir defa onun kapısına gelmiş ve Mitya'yı yıkasın mı, yıkamasın mı diye sormuştu. Feneçka, Bazarov'a sadece güvenmekle ve ondan çekinmemekle kalmıyor, onun yanında Nikolay Petroviç'in yanındakinden daha rahat ve daha serbest hareket ediyordu. Bunun nedenini söylemek zordu; belki de Feneçka Bazarov'da asillerin hepsinde olan ve insanı hem kendine çeken hem de korkutan bir üstünlüğün bulunmadığını bilinçsizce hissediyordu. Bazarov, onun gözünde mükemmel bir doktor ve basit bir insandı. Onun yanında hiç çekinmeden çocuğuyla ilgileniyordu ve bir gün başı dönüp ağrıdığında Bazarov'un elinden bir kaşık ilaç içmişti. Nikolay Petroviç'in yanında Bazarov'a yabancı gibi davranıyordu: Bunu kurnazlığından yapmıyordu, bir tür terbiye gereği olarak böyle davranıyordu. Pavel Petroviç'ten her zamankinden daha çok korkuyordu; Pavel Petroviç bir süreden beri onu gözetlemeye başlamıştı ve birden ortaya çıkıveriyor, sırtında İngiliz elbisesi, yüzünde hareketsiz keskin bir bakış, elleri ceplerinde kızın arkasında sanki yerden bitiveriyordu. "Öyle ki başımdan aşağı soğuk sular dökülüyor," diye Feneçka Dunyaşa'ya dert yanıyordu, öbürü ise buna karşılık olarak iç çekiyor ve başka bir "duygusuz" adamı düşünüyordu. Bazarov, kendisi bilmese de Dunyaşa'nın ruhunun "zalim işkencecisi" olmuştu.

Bazarov, Feneçka'nın hoşuna gidiyordu ama o da Bazarov'un hoşuna gidiyordu. Feneçka'yla konuştuğu zaman yüzü bile değişiyor, aydınlık, hemen hemen iyi bir ifade alıyordu ve her zamanki ilgisizliğine şakacı bir dikkatlilik karışıyordu. Feneçka gün geçtikçe güzelleşiyordu. Genç

kadınların hayatında yaz gülleri gibi birdenbire gelişip serpilmeye başladıkları bir dönem olur; Feneçka için de işte böyle bir dönem başlamıştı. Her şey buna yardım ediyordu, hatta o sıradaki temmuz sıcağı bile. Üstündeki ince beyaz elbiseyle daha beyaz ve daha ince görünüyordu: Güneşten yanmamıştı ama korunamadığı sıcaklar yanaklarını ve kulaklarını pembeleştirmişti ve bütün vücuduna sessiz bir tembellik yayarak güzel gözlerinde uykulu bir baygınlık beliriyordu. Hemen hemen hiç iş yapamıyordu; kolları dizlerinin üzerine kayıveriyordu. Güçlükle yürüyor ve ahlayıp ofluyor, tuhaf bir çaresizlikle sızlanıp duruyordu.

“Daha sık göle girmelisin,” diyordu Nikolay Petroviç ona.

Henüz tamamen kurumamış göletlerden birinin üzerine keten bezi gerdirerek büyük bir havuz haline getirtmişti Nikolay Petroviç.

“Ah, Nikolay Petroviç! Gölete kadar gitmek bir ölüm, geri gelmek gene ölüm. Bahçede hiç gölge yok ki.”

“Bu doğru, bahçede gölge yok,” diye cevap veriyordu Nikolay Petroviç ve kaşlarını düzeltiyordu.

Bir gün, sabahın yedisinde Bazarov gezintiden dönerken çiçeklerini çoktan dökmüş ama hâlâ sık ve yeşil leylak yapraklarıyla kaplı kameriyede Feneçka’ya rastladı. Feneçka tahta sırada oturmuş, başına da her zaman olduğu gibi beyaz şalını atmıştı; yanında üzerindeki çiyler henüz kurumamış kırmızı ve beyaz güllerden bir demet duruyordu. Bazarov onunla selamlaştı.

“A! Yevgeniy Vasilyiç!” dedi Feneçka ve Bazarov’a bakmak için şalın ucunu biraz yukarı kaldırdı, bu arada dirseğine kadar kolu açıkta kaldı.

“Burada ne yapıyorsunuz?” dedi Bazarov onun yanına oturarak. “Buket mi yapıyorsunuz?”

“Evet, kahvaltı masası için. Nikolay Petroviç sever de.”

“Ama kahvaltıya daha çok zaman var. Ne çok gül!”

“Onları biraz önce topladım, yoksa çok sıcak oluyor ve dışarı çıkılmıyor. Ancak şimdi nefes alabiliyorsun. Bu sıcak yüzünden iyice zayıfladım. Hasta olmaktan korkuyorum.”

“Aman neler de düşünüyorsunuz! Verin elinizi, nabzınıza bakayım.” Bazarov Feneçka’nın elini tuttu, atardamarın tam yerini arayıp buldu ve saymaya dahi girişmedi. “Yüz yıl yaşayacaksınız,” dedi, kızın elini bırakarak.

“Ah, Tanrı korusun!” diye haykırdı Feneçka.

“Neden? Çok yaşamak istemez misiniz?”

“Ama yüz yıl bu! Bizim seksen beş yaşında bir ninemiz vardı, ne çile çekerdi! Kapkara, kulağı duymaz, kamburu çıkmış, durmadan öksürürdü; insana yükten başka bir şey değil. Buna yaşamak denirse!”

“Şu halde genç kalmak daha iyi, ne dersiniz?”

“Nasıl iyi olmaz?”

“Ne bakımdan daha iyi? Söyleyin bakalım!”

“Ne bakımdan mı? Mesela ben, şimdi gencim, her şeyi yapabiliyorum, gidiyorum geliyorum, götürüyorum getiriyorum, hiç kimseden bir şey istememe gerek yok... Bundan iyi bir şey olur mu?”

“Benim için genç ya da yaşlı olmak fark etmiyor.”

“Bunu nasıl söylersiniz, nasıl fark etmez? Bu söylediğiniz şey mümkün değil.”

“Siz karar verin Fedosya Nikolayevna, gençliğim benim ne işime yarayacak? Tek başıma, yapayalnız yaşıyorum...”

“Bu her zaman size bağlı olan bir şey.”

“Bana bağlı olsa keşke! Biri de çıkıp halime acısa.”

Feneçka Bazarov’a yan yan baktı, ancak hiçbir şey demedi.

“Şu elinizdeki kitap nedir?” diye sordu biraz bekledikten sonra.

“Bu mu? Bilim üzerine, faydalı bir kitap.”

“Siz hep okur musunuz? Hiç canınız sıkılmaz mı? Her şeyi biliyorsunuz zaten.”

“Demek ki, her şeyi bilmiyormuşum. Biraz okumayı denesenize.”

“Ama ben bundan hiçbir şey anlamıyorum. Rusça mı?” diye sordu Feneçka ciltli, ağır kitabı iki eliyle tutarak. “Ne kadar da kalın!”

“Rusça.”

“Yine de hiçbir şey anlamıyorum.”

“Zaten ben de anlayasınız diye vermedim. Okurken size bakmak istiyorum. Okurken burnunuzun ucu çok sevimli bir şekilde hareket ediyor.”

İlk rastladığı “Kreozot” üstüne bir makaleyi alçak sesle hecelemeye koyulan Feneçka gülmeye başladı ve kitabı fırlattı... kitap sıradan yere doğru kayıp düştü.

“Güldüğünüz zaman da sizi seviyorum,” dedi Bazarov.

“Yeter!”

“Konuştuğunuz zaman da seviyorum. Sanki bir dere şırıldıyor.”

Feneçka başını öbür tarafa çevirdi.

“Ah siz!” dedi parmaklarını çiçeklerin üzerinde gezdirerek. “Beni dinleyip de ne yapacaksınız? Siz hep o akıllı kadınlarla konuşmuşsunuzdur.”

“Eh, Fedosya Nikolayevna! İnanın bana: Dünyadaki bütün akıllı kadınlar sizin tırnağınız olamazlar.”

“Daha neler! Neler de uyduruyorsunuz!” diye fısıldadı Feneçka ve ellerini geri çekti.

Bazarov kitabı yerden aldı.

“Bu bir hekim kitabıdır, neden onu yere atıyorsunuz ki?”

“Hekim kitabı mı?” diye tekrarladı Feneçka ve ona doğru döndü. “Biliyor musunuz? Bana bir damla vermiştiniz, hatırlıyor musunuz? Mitya o günden beri o kadar iyi uyuyor ki! Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum; çok iyi bir insansınız doğrusu.”

“Ama aslında hekimlerin ücretini ödemek gerekir,” dedi Bazarov gülümseyerek. “Siz de bilirsiniz ki, hekimler çıkarcı insanlardır.”

Feneçka yüzünün üst kısmına düşen beyazımsı ışık yüzünden daha da koyu görünen gözlerini Bazarov’a doğru kaldırdı. Bazarov şaka mı yapıyordu, yoksa ciddi mi konuşuyordu anlayamamıştı.

“İstiyorsanız memnuniyetle... Nikolay Petroviç’e sormam gerekecek...”

“Para istediğimi mi sanıyorsunuz?” diye onun sözünü kesti Bazarov. “Hayır, bana sizin paranız lazım değil.”

“Peki ne o zaman?” dedi Feneçka.

“Ne?” diye tekrarladı Bazarov. “Bilin bakalım.”

“Bilmece çözmeyi bilmem ben!”

“Öyleyse ben size söyleyeyim; bana lazım olan... şu güllerden biri.”

Feneçka tekrar gülmeye başladı, Bazarov’un isteği ona o kadar gülünç gelmişti ki, hatta bu arada ellerini bile çırpıyordu. Gülüyordu, aynı zamanda da gururlanıyordu. Bazarov büyük bir dikkatle ona bakıyordu.

“Buyrun, buyrun,” dedi nihayet ve sıraya doğru eğilip gülleri ayırmaya koyuldu. “Hangisinden istersiniz, kırmızı mı, beyaz mı?”

“Kırmızı, hem pek büyük olmasın.”

Feneçka doğruldu.

“İşte buyrun,” dedi ama uzattığı elini hemen geri çekti ve dudaklarını ısırarak kameriyenin girişine baktı, sonra etrafa kulak kabarttı.

“Ne var?” diye sordu Bazarov. “Nikolay Petroviç mi?”

“Hayır... Nikolay Petroviç tarlaya gittiler... Zaten ben ondan korkmuyorum ki... ama Pavel Petroviç... Bana öyle geldi ki...”

“Ne oldu?”

“Bana öyle geldi ki, buralarda dolaşıyorlar. Hayır... hiç kimse yok. Alın.” Feneçka gülü Bazarov’a uzattı.

“Ne sebeple Pavel Petroviç’ten korkuyorsunuz?”

“Beni hep korkutuyorlar. Konuşmaksa konuşmuyorlar ama öyle anlamlı bakıyorlar ki. Zaten siz de onu sevmiyorsunuz. Hatırlıyor musunuz, önceleri onunla hep tartışırdınız. Hangi konuda tartıştığınızı da bilmiyordum ama görüyordum, siz onu parmağınızın ucunda öyle bir oynatıyordunuz ki, fırıldak gibi.”

Feneçka, kendine göre Bazarov’un Pavel Petroviç’i nasıl parmağının ucunda oynattığını elleriyle gösteriyordu.

Bazarov gülümsedi.

“Ya o beni yenmeye başlasaydı,” dedi, “yine benden yana çıkar mıydınız?”

“Nasıl olur da sizden yana çıkabilirim? Yo hayır, hem sizinle baş edilmez zaten.”

“Öyle mi sanıyorsunuz? Ama ben öyle bir el biliyorum ki, bir parmağıyla beni yere devirir.”

“Nasıl bir elmiş bu?”

“Sahiden bilmiyor musunuz? Koklayın, bana verdiğiniz gül ne kadar güzel kokuyor.”

Feneçka boynunu uzattı ve yüzünü çiçeğe yaklaştırdı... Başındaki şal, omuzlarına doğru kaydı; kara, parlak, hafifçe dağınık saçları ortaya çıktı.

“Durun, ben de sizinle birlikte koklamak istiyorum,” dedi Bazarov, eğildi ve onu aralık duran dudaklarından kuvvetlice öptü.

Feneçka irkildi, ellerini Bazarov’un göğsüne dayadı ama pek kuvvetli dayanmıyordu. Bazarov onu tekrar öpebilir ve öpüşünü uzatabilirdi.

Leylakların arkasından kuru bir öksürük duyuldu. Feneçka o anda sıranın öbür ucuna çekildi. Pavel Petroviç göründü, hafifçe eğildi ve öfkeli bir sıkıntıyla “Siz miydiniz?” deyip uzaklaştı. Feneçka hemen bütün gülleri topladı ve kameriyeden dışarı çıktı. “Günah işlediniz Yevgeniy Vasilyeviç,” diye fısıldadı çıkarken. Fısıltısında samimi bir sitem hissediliyordu.

Bazarov bir süre önceki başka bir sahneyi hatırladı, hem utandı hem de fena halde canı sıkıldı. Ama o anda kafasını salladı, “resmen yaşlı

zamparalar gibi davrandım” diye alay ederek kendisini kutladı ve odasının yolunu tuttu.

Pavel Petroviç ise bahçeden çıktı ve ağır adımlarla ormana kadar gitti. Orada oldukça uzun bir süre kaldı ve kahvaltıya doğru geri döndüğünde yüzü o derece kararmıştı ki, Nikolay Petroviç, ona iyi olup olmadığını kaygıyla sordu.

“Bilirsin, safrakesem bazen çok çalışır,” diye sakin bir yanıt verdi Pavel Petroviç.

XXIV

İki saat kadar sonra Bazarov'un kapısını çaldı.

"Bilimsel araştırmalarınıza engel olduğum için sizden özür dilemeliyim," diye konuşmaya başladı pencerenin yanındaki sandalyeye kurularak ve iki eliyle fildişi saplı kalın bastonuna (genellikle bastonsuz dolaşırdı) dayanarak, "ama bana beş dakika zaman ayırmanızı rica etmek zorundayım... daha fazla değil."

"Bütün zamanlarım emrinize amadedir," diye cevap verdi Bazarov. Pavel Petroviç'in kapının eşiğinden içeri adım attığı andan beri Bazarov'un yüzünde sanki bir şey dolaşıp duruyordu.

"Bana beş dakika yeter. Size bir soru sormaya geldim."

"Soru mu? Ne hakkında?"

"Dinlemek lütfunda bulunursanız. Kardeşimin evine geldiğiniz ilk günlerde, sizinle seve seve sohbet etmeyi kabul ettiğim zamanlarda pek çok konudaki hükümlerinizi işitmek fırsatını bulmuştum ama hatırladığıma göre, ne aramızda ne de benim bulunduğum ortamlarda genel olarak düellodan hiç söz edilmemişti. Bu konudaki düşünceniz neyse öğrenebilir miyim?"

Pavel Petroviç'i karşılamak için ayağa kalkmış olan Bazarov masanın kenarına ilişti ve kollarını kavuşturdu.

"Düşüncem şöyle," dedi, "teorik açıdan düello saçmadır; pratik açıdan ise, farklı bir meseledir."

"Yani, eğer sizi doğru anladıysam demek istiyorsunuz ki, düello konusundaki teorik düşünceniz ne olursa olsun, pratikte karşılığını istemeden kendinize hakaret edilmesine izin vermezsiniz."

"Düşüncemi tam olarak anladınız."

"Çok iyi, efendim. Bunu sizden işitmek çok hoşuma gitti. Sözleriniz beni belirsizlikten kurtarıyor..."

"Kararsızlıktan demek istiyorsunuz."

“Hepsi de bir, efendim; beni anlamanız için öyle söyledim; ben... süslü laflara meraklı değilim. Sözleriniz beni üzücü bir gereklilikten kurtarıyor. Sizinle düello etmeye karar verdim.”

Bazarov’un gözleri faltaşı gibi açıldı.

“Benimle mi?”

“Evet, sizinle.”

“Ama ne için? Çok rica ederim.”

“Nedenini size açıklayabilirdim,” diye lafa girdi Pavel Petroviç. “Ama bu konuda susmayı tercih ederim. Bana göre siz burada fazlasınız; size tahammül edemiyorum, sizden nefret ediyorum, eğer sizin için bu kadarı yeterli değilse...”

Pavel Petroviç’in gözleri parladı... Bazarov’un da gözleri alev alev yanmaya başladı.

“Çok iyi, efendim,” dedi Bazarov. “Daha fazla açıklamaya gerek yok. Şövalye ruhunuzu benim üzerimde denemek hayali aklınıza geliverdi. Sizi bu zevkten yoksun bırakabilirdim ama olsun!”

“Size çok minnetarım,” diye karşılık verdi Pavel Petroviç, “ve artık beni zora başvurmak zorunda bırakmadan davetimi kabul ettiğinize güvenebilirim.”

“Yani, mecazi laflar etmeden söylersek, şu bastona başvurmadan demek istiyorsunuz, değil mi?” dedi Bazarov soğukkanlılıkla. “Son derece doğru. Bana hakaret etmenize zerre kadar gerek yok. Bu büsbütün tehlikesiz de olmayabilir. Bir centilmen olarak kalabilirsiniz... davetinizi ben de centilmence kabul ediyorum.”

“Pek güzel,” dedi Pavel Petroviç ve bastonunu köşeye bıraktı. “Şimdi düellomuzun kuralları hakkında bir iki söz edelim; ancak en baştan sormak isterim, düello davetime bahane olabilecek formalite icabı küçük bir tartışmayı gerekli görür müsünüz acaba?”

“Hayır, formalitesiz daha iyi.”

“Ben de öyle düşünüyorum. Çatışmamızın gerçek nedenleri üzerinde durmayı da aynı şekilde yersiz görüyorum. Biz birbirimize tahammül edemiyoruz. Daha başka bir şeye ihtiyaç var mı?”

“Daha başka bir şeye ihtiyaç var mı?” diye Bazarov alaycı bir tavırla tekrarladı.

“Düellonun koşullarına gelince; tanıklarımız olmayacak, hem nereden tanık bulacağız?”

“Sahi ya, nereden bulacağız?”

“Size şunu teklif etmekten şeref duyarım: Yarın erkenden, mesela saat altıda, korunun arkasında, tabancayla düello edelim; mesafe on adım...”

“On adım mı? Öyle olsun. Bu mesafeden de birbirimizden nefret edebiliriz.”

“Sekiz de olabilir,” dedi Pavel Petroviç.

“Olabilir, neden olmasın ki!”

“İki defa ateş edilecek; her ihtimale karşı taraflardan her biri cebine ölümünden kendisinin sorumlu olduğunu belirten bir not koyacak.”

“İşte bunu hiç kabul edemem,” dedi Bazarov. “Fransız romanlarını andırıyor biraz, inandırıcı olmayan bir yanı var.”

“Belki. Ancak cinayetle suçlanmanın hoş bir şey olmadığını da kabul edersiniz herhalde?”

“Kabul ederim. Bu üzücü suçlamadan kurtulmanın bir yolu var ama. Düello tanıklarımız olmayacak, ancak bir tanığımız olabilir.”

“Kimmiş, sorabilir miyim?”

“Pyotr.”

“Hangi Pyotr?”

“Kardeşinizin uşağı. Çağdaş eğitimin zirvesine çıkmış biri ve bu gibi durumlarda rolünü *komilfo*[58] oynayacak biri.”

“Sanıyorum şaka yapıyorsunuz, beyefendi.”

“Hiç de değil. Teklifimi ayrıntılı olarak düşünürseniz sağduyuya dayanan ve basit bir teklif olduğuna inanacaksınız. Mızrak çuvala sığmaz, Pyotr’u ben gerektiği biçimde hazırlama ve savaş alanına getirme işini üzerime alıyorum.”

“Şaka yapmayı sürdürüyorsunuz,” dedi Pavel Petroviç sandalyeden kalkarak. “Fakat hazır olduğunuzu bana nezaketle ifade ettikten sonra sizden başka bir talepte bulunma hakkına da sahip değilim... Şu halde, her şey ayarlanmış oldu... Ha sırası gelmişken, tabancanız var mı?”

“Tabancam nereden olacak, Pavel Petroviç? Ben savaşçı değilim ki.”

“Öyleyse size benimkileri teklif ediyorum. Beş yıldır bu tabancalarla ateş etmediğimden emin olabilirsiniz.”

“Bu çok rahatlatıcı bir haber.”

Pavel Petroviç bastonunu aldı...

“Bundan sonra bana sadece size teşekkür etmek ve işinizle baş başa bırakmak kalıyor, sayın beyefendi. Sizi selamlamaktan şeref duyarım. “

“Güle güle, o zevkli buluşmamıza kadar hoşça kalın, saygıdeğer efendim,” dedi Bazarov konuğunu uğurlarken.

Pavel Petroviç çıktı, Bazarov ise kapının önünde durdu ve birden bağırdı: “Tuh, Allah belanı versin! Ne kadar güzel ve ne kadar aptalca! Amma da komedi parçaladık! Eğitilmiş köpekler arka ayaklarının üzerinde dans ediyorlar sanki. Ama reddetmek olanaksızdı; kaldırır bastonu indirirdi, o zaman da... (Bazarov, sadece bunu düşününce bile sapsarı kesildi; bütün gururu ayaklanmıştı sanki.) O zaman da onu kedi yavrusu gibi boğuverirdim.” Mikroskopunun başına döndü ama yüreği pır pır ediyordu, gözlemler için gerekli olan sakinliği de yok olmuştu. “Bizi gördü bugün,” diye düşündü, “ama bunu kardeşini savunmak için mi yaptı acaba? Bir kerecik öpmekten ne olur ki? Başka bir şey var işin içinde. Vay, vay! Kendisi de âşık olmasın sakın? Tabii, âşık; gün gibi ortada. Amma da akıl almaz iş!.. Kötü!” diye karar verdi sonunda, “Ne tarafından bakarsan bak kötü. Birincisi, alnımızı kurşunlara hedef yapacağız ve ne olursa olsun gitmek gerekecek; oysa burada Arkadiy var... ve şu hanımböceği Nikolay Petroviç. Kötü, çok kötü.”

Gün çok sakin ve çok uyuşuk bir şekilde geçti. Feneçka sanki dünyada yoktu; deliğindeki fare gibi odasında oturdu. Nikolay Petroviç’in kaygılı bir görünüşü vardı. En çok umut bağladığı buğdaylarında hastalık görüldüğünü haber vermişlerdi. Pavel Petroviç, herkesi, hatta Prokovyiç’i bile buz gibi nezaketiyle eziyordu. Bazarov, babasına mektup yazmaya girişti ama mektubu yırtıp masanın altına fırlattı. “Ölürsem,” diye geçirdi aklından, “öğrenirler nasılsa ama ölmeyeceğim. Hayır, daha uzun zaman bu dünyada çile çekeceğim.” Pyotr’a ertesi gün ortalık aydınlanır aydınlanmaz önemli bir iş için yanına gelmesini söyledi; Pyotr, Bazarov’un Petersburg’a giderken kendisini de yanına almak istediğini sandı. Bazarov geç yattı ve bütün gece karmakarışık rüyalar rahat vermedi... Odintsova karşısında dönüp duruyordu, kâh annesi oluyordu kâh arkasında kara bıyıklı bir kediyle dolaşıyordu, bu kedi de Feneçka’ydı; Pavel Petroviç ise ona düello yapmak zorunda olduğu büyük bir orman olarak görünüyordu. Pyotr onu saat dörtte uyandırdı; hemen giyindi ve Pyotr’la birlikte çıktı.

Güzel, serin bir sabahtı; küçük benek benek bulutlar, açık mavi gökyüzünde kuzu postları gibi duruyordu; yaprakların ve otların üzerine

küçük çiy taneleri dökülmüştü, örümcek ağlarının üzerinde de çiy tanecikleri gümüş gibi parlıyordu; ıslak kara toprak şafağın kızıl izini henüz koruyordu; gökyüzünün her yanından tarlakuşlarının şarkıları dökülüyordu. Bazarov koruluğa kadar gitti, ormanın kenarında gölgelik bir yere oturdu ve Pyotr'a, ondan nasıl bir hizmet beklediğini ancak o zaman açtı. Eğitimli uşak ölecek kadar korktu; fakat Bazarov, uzakta durup bakmaktan başka yapacağı bir şey olmadığını ve hiçbir şeyden sorumlu tutulmayacağını söyleyerek onu sakinleştirdi. "Bu arada," diye ekledi, "sana ne kadar önemli bir rol düştüğünü sakın aklından çıkarma!" Pyotr kollarını iki yana açtı, gözlerini yere indirdi ve yemyeşil bir suratla bir kayın ağacına dayandı.

Maryino'dan gelen yol, korunun çevresinden dolanıyordu; yolun üzerinde ince bir toz tabakası vardı, dünden beri ne bir tekerlek ne de bir ayak değmişti. Bazarov elinde olmadan yola bakıp duruyor, otları koparıp ısırıyordu. Kendi kendine durmadan "Ne aptallık!" diyordu. Sabah serinliği bir iki kez içini ürpertmişti... Pyotr, gizlice ona bakıyordu ama Bazarov sadece gülümsedi: Korkmuyordu.

Yolda nal sesleri duyuldu... Ağaçların arkasından bir köylü ortaya çıktı. Birbirine bağlı iki atı önüne katmış gidiyordu. Bazarov'un yanından geçerken şapkasını çıkarmadan öyle tuhaf baktı ki, besbelli Pyotr bunu kötü bir işaret sayıp hayrete düştü. "Bu da erkenden kalkmış," diye düşündü Bazarov, "ama hiç değilse iş için, ya biz?"

"Galiba geliyorlar, efendim," diye fısıldadı birden Pyotr.

Bazarov kafasını kaldırdı ve Pavel Petroviç'i gördü. Kareli ince bir ceket ve kar gibi beyaz bir pantolon giymiş olan Pavel Petroviç yolda hızlı adımlarla yürüyordu; koltuğunun altında yeşil çuhaya sarılmış bir kutu taşıyordu.

"Özür dilerim, galiba sizi beklettim," dedi önce Bazarov'a, sonra o anda bir tür düello tanığı olarak saygı duyduğu Pyotr'a eğilerek selam verdi. "Uşağımı uyandırmak istemedim."

"Zararı yok, efendim," diye cevap verdi Bazarov, "biz de yeni geldik zaten."

"Ya! İyi öyleyse!" Pavel Petroviç etrafa bakındı. "Hiç kimse görünmüyor, kimse engel olamayacak demektir... Başlayabilir miyiz?"

"Başlayalım."

"Yeniden açıklamamı istemezsiniz, sanırım, değil mi?"

"İstemem."

“Siz doldurmak ister misiniz?” diye sordu Pavel Petroviç, kutudan tabancaları çıkararak.

“Hayır; siz doldurun, ben de adımlamaya başlayayım. Benim adımlarım daha uzun,” diye ekledi Bazarov gülümseyerek. “Bir, iki, üç...”

“Yevgeniy Vasilyeviç,” diye kekeledi Pyotr güçlükle (hummaya tutulmuş gibi titriyordu), “izin verirseniz, ben buradan uzaklaşacağım.”

“Dört... beş... Git, birader, git; hatta ağacın arkasında durabilirsin, kulaklarını da tıkayabilirsin, sadece gözlerini kapama; düşen olursa hemen kaldırmaya koş. Altı... yedi... sekiz...” Bazarov durdu, “Yeter mi,” dedi Pavel Petroviç’e dönerek, “iki adım daha gideyim mi yoksa?”

“Nasıl isterseniz,” dedi Pavel Petroviç, ikinci kurşunu namluya sürerken.

“Pekâlâ, iki adım daha gidelim.” Bazarov, çizmesinin burnuyla yere bir çizgi çizdi. “İşte sınır çizgisi burası. Ha sırası gelmişken, her birimiz sınırdan kaç adım uzaklaşabiliriz? Bu da önemli bir konudur. Dün bu konuyu konuşmamıştık.”

“Sanırım, on adım,” diye yanıt verdi Pavel Petroviç, her iki tabancayı da Bazarov’a uzatarak. “Seçin lütfen.”

“Lütfedeyim. Ama kabul edin Pavel Petroviç, şu bizim düellomuz gülünç denecek kadar garip bir şey. Tanığımızın suratına bir bakın.”

“Canınız hep şaka yapmak istiyor,” diye cevap verdi Pavel Petroviç. “Düellomuzun tuhaf olduğunu inkâr etmiyorum ama sizinle ciddi olarak düello etmek niyetinde olduğumu peşinen söylemeyi de görev sayıyorum. *A bon entendeur, salut!*[59]”

“Ah! Birbirimizi öldürmeye karar verdiğimizden hiç kuşkum yok ama neden biraz gülmeyelim ve *utile* ile *dulci*’yi[60] birleştirmeyelim? İşte böyle: Siz bana Fransızca söylediniz, ben de size Latince karşılık verdim.”

“Ben ciddi olarak dövüşeceğim,” diye tekrarladı Pavel Petroviç ve yerine doğru yürüdü. Bazarov, kendi tarafında sınır çizgisinden öteye doğru on adım daha saydı ve durdu.

“Hazır mısınız?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Tamamen.”

“Yaklaşalım öyleyse.”

Bazarov sessizce ilerledi, Pavel Petroviç de sol elini cebine sokup tabancanın namlusunu yavaş yavaş yukarıya kaldırarak ona doğru yürüdü...

“Dosdoğru burnuma nişan alıyor,” diye düşündü Bazarov, “gözünü de nasıl özene bezene kısıyor, haydut! Yalnız bu hiç de hoş bir duygu değil. Saatinin zincirine bakayım bari...” Bir şey Bazarov’un kulağının dibinden tiz bir sesle geçti ve aynı anda atış sesi duyuldu. “Sesi duyduğuma göre demek bir şey olmadı,” diye düşündü hemen. Bir adım daha attı ve nişan almadan tetiğe bastı.

Pavel Petroviç hafifçe sarsıldı ve eliyle bacağının üst kısmını tuttu. Beyaz pantolonunun üzerinde ince bir kan çizgisi belirdi.

Bazarov tabancayı bir kenara fırlattı ve rakibine doğru yaklaştı.

“Yaralandınız mı?” dedi.

“Beni sınır çizgisine kadar çağırma hakkınız vardı,” dedi Pavel Petroviç, “yarama gelince, önemli değil. Koşullara göre birer atış hakkımız daha var.”

“Kusura bakmazsanız, başka bir sefere bırakalım bunu,” diye cevap verdi Bazarov ve sararmaya başlayan Pavel Petroviç’i kucakladı. “Artık bir düellocu değil, doktorum ve öncelikle yaranıza bakmak zorundayım! Pyotr! Buraya gel, Pyotr! Nereye saklandın?”

“Bütün bunlar saçmalık... Kimsenin yardımına ihtiyacım yok,” dedi Pavel Petroviç kesik kesik konuşarak, “ve... biz... gene...” Bıyıklarını çekiştirmek istedi ama kollarının gücü tükendi, gözleri kaydı ve kendini kaybetti.

“Buyrun bakalım, bayıldı! Neden acaba?” diye elinde olmadan bağırdı Bazarov Pavel Petroviç’i otların üzerine bırakarak. “Bakalım neyi varmış?” Mendilini çıkardı, kanı sildi, yaranın etrafını yokladı... “Kemik zarar görmemiş,” diye mırıldandı dişlerinin arasından, “kurşun pek derine inmeden delip geçmiş, sadece bir tek kasa, *vastus externus*’a zarar vermiş. Üç hafta sonra dans bile eder!.. Peki neden bayıldı öyleyse? Ah, bu sinirli insanlar! Derisi de ne kadar inceymiş.”

“Öldüler mi, efendim?” Pyotr’un titrek sesi duyuldu arkasında.

Bazarov dönüp baktı.

“Git çabuk su getir, birader, seni de beni de mezara gönderir merak etme.”

Fakat mükemmel eğitilmiş uşak, herhalde onun sözlerini anlamamıştı ki yerinden kımıldamıyordu. Pavel Petroviç yavaş yavaş gözlerini açtı. “Ölüyor!” diye fısıldadı Pyotr ve haç çıkarmaya koyuldu.

“Haklısınız... Ne aptal bir surat!” dedi yaralı centilmen zoraki bir gülümsemeyle.

“Hadi git, su getir, iblis!” diye bağırdı Bazarov.

“Gerek yok... Bir anlık bir *vertige*[61] işte... Oturmama yardım ediniz... işte böyle... Bu sıyrığı bir şeyle bağlamak yeterli olur, eve yürüyerek gidebilirim, olmazsa benim için bir araba gönderebilirsiniz. İsterseniz, düelloyu tekrarlamayız. Çok kibar davrandınız... bugün, bugün... bunu bilin.”

“Geçmişi hatırlamanın lüzumu yok,” diye itiraz etti Bazarov, “geleceğe gelince; onun için de kafa patlamaya değmez, çünkü hemen savuşmak niyetindeyim. Hadi, bacağınızı sarayım: Yaranız tehlikeli değil ama yine de kanı durdurmak lazım. Ama ilk önce şu ölüyü diriltelim.”

Bazarov, Pyotr’u yakasından tutup sarstı ve onu araba getirmesi için yolladı.

“Bana bak birader, korkma,” dedi Pavel Petroviç, “bunu ona haber vermeyi de sakın aklından geçirme.”

Pyotr hızla uzaklaştı; o araba getirmeye koşarken iki rakip yere oturdular ve konuşmadılar. Pavel Petroviç, Bazarov’a bakmamaya çalışıyordu; her şeye rağmen onunla barışmak istemiyordu; gösterdiği kibirden, başarısızlığından, kendisinin sebep olduğu bu işten utanıyordu. Bu arada bu işin bundan daha iyi bir şekilde bitemeyeceğini de hissediyordu. “En azından buralarda dolaşıp durmayacak,” diye kendini avuttu, “buna da şükür.” Ağır ve insanı rahatsız eden sessizlik uzuyordu. İkisi de iyi değillerdi. Her biri, diğerinin kendisini anladığını biliyordu. Dostlar için bunu bilmek iyidir, düşmanlar içinse son derece kötüdür, özellikle de bir açıklama yapma ya da bırakıp gitme olanağı yoksa.

“Bacağınızı sıkı mı bağlamışım?” diye sordu nihayet Bazarov.

“Hayır, zararı yok, pek güzel,” diye cevap verdi Pavel Petroviç ve biraz bekledikten sonra ekledi: “Kardeşimi kandırmak zordur, ona politika yüzünden atıştığımızı söylememiz gerekecek.”

“Çok iyi,” dedi Bazarov. “Bütün İngiliz hayranlarına küfrettiğimi söyleyebilirsiniz.”

“Pek güzel. Şu adam hakkımızda ne düşünüyor dersiniz?” diye devam etti Pavel Petroviç, düellodan birkaç dakika önce Bazarov’un yanından

birbirine bağlı atları önüne katmış giden ve geri dönerken “beyefendileri” görünce “telaşlanan” ve şapkasını çıkaran adamı göstererek.

“Kim bilir!” diye cevapladı Bazarov. “Büyük olasılıkla hiçbir şey düşünmüyordur. Rus köylüsü en gizemli yabancıdır. Bayan Ratcliff bir zamanlar ondan ne kadar çok söz etmiştir. Kim anlar onu? Kendi kendisini bile anlamaz o.”

“Ya! Demek böyle düşünüyorsunuz!” diye söze başlamıştı ki Pavel Petroviç, birden haykırdı: “Bakın, bakın, sizin şu aptal Pyotr’un yaptığına bakın! Kardeşim buraya geliyor!”

Bazarov döndü ve arabada oturan Nikolay Petroviç’in bembeyaz yüzünü gördü. Nikolay Petroviç araba durmadan aşağı atladı ve ağabeyine doğru atıldı.

“Bu da ne demek oluyor?” dedi heyecanlı bir sesle. “Yevgeniy Vasilyiç, çok rica ederim, nedir bu böyle?”

“Bir şey yok,” diye cevap verdi Pavel Petroviç, “boşu boşuna seni de rahatsız ettiler. Bay Bazarov’la biraz atıştık ve ben cezamı buldum birazcık.”

“Bütün bunlar neden oldu, Allah aşkına?”

“Nasıl anlatayım sana? Bay Bazarov Sir Robert Pill’ den saygısızca söz etti. Bu arada ekleyeyim, hepsi benim suçum, Bay Bazarov ise çok iyi davrandı. Onu düelloya ben çağırdım.”

“Ama üstün başın kan içinde, rica ederim!”

“E, sen ne sanıyordun, damarlarımda su olduğunu mu? Zaten kanımın bu şekilde akmasının bana faydası bile var, doğru değil mi, doktor? Arabaya binmeme yardım et ve üzülmekten vazgeç. Yarın iyileşirim. Ha işte böyle, çok iyi. Hadi arabacı sür.”

Nikolay Petroviç arabanın arkasından yürüyordu; Bazarov geride kalmıştı...

“Şehirden başka bir doktor getirtene dek ağabeyimle ilgilenmenizi rica edeceğim,” dedi Nikolay Petroviç Bazarov’a.

Bazarov, bir şey demeden başını eğdi.

Bir saat sonra Pavel Petroviç, bacağı sargı beziyle ustaca sarılmış olarak yatağında yatıyordu. Bütün ev telaşa kapılmıştı; Feneçka fenalık geçirmişti. Nikolay Petroviç kimseye göstermeden parmaklarını büküp duruyordu, Pavel Petroviç ise gülüyor ve özellikle Bazarov’la şakalaşıyordu; ince patiskadan bir gömlek, şık bir robdöşambr ve fes giymişti, pencerenin

perdelerini açtırmamıştı ve perhiz yapması gerekeceğini söyleyerek şaka yollu sızlanıp duruyordu. Ancak geceye doğru ateşi yükseldi; başı ağrımaya başladı. Şehirden çağrılan doktor geldi. (Nikolay Petroviç ağabeyini dinlememişti, hem bunu Bazarov da istiyordu; bütün gün sapsarı ve öfkeli bir suratla odasında oturmuştu ve sadece kısa bir süre için hastanın yanına uğramıştı; iki defa Feneçka'yla karşılaşmıştı ama genç kadın korkuyla sıçrayarak ondan kaçmıştı.) Yeni doktor serinletici içecekler tavsiye etmiş, bu arada hiçbir tehlike olmadığına dair Bazarov'un söylediği sözleri doğrulamıştı. Nikolay Petroviç, doktora kardeşinin dikkatsizlik yüzünden kendi kendisini yaraladığını söylemiş, doktor da buna "Hmm!" diye karşılık vermişti. Ama oracıkta eline yirmi beş gümüş ruble sayılınca "Demeyin! Sahiden de çok sık oluyor böyle şeyler!" demişti.

Evde hiç kimse yatmadı ve hatta üstünü bile çıkartmadı. Nikolay Petroviç ikide bir ayaklarının ucuna basarak ağabeyinin yanına giriyor ve yine ayaklarının ucuna basarak çıkıyordu; Pavel Petroviç dalıyordu, hafifçe inliyordu, ona Fransızca "*Couchez-vous*"[62] diyor ve su istiyordu. Nikolay Petroviç, Feneçka'yla ona bir bardak limonata gönderdi; Pavel Petroviç Feneçka'ya dikkatli dikkatli baktı ve limonatayı dibine kadar içti. Pavel Petroviç önceleri birbiriyle ilgisiz laflar ediyordu; sonra birden gözlerini açtı ve yatağının yanında kaygıyla üzerine eğilmiş kardeşini görünce şöyle dedi:

"Feneçka'da Nelli'yle ortak bir şey var, değil mi, Nikolay?"

"Hangi Nelli, Paşa?"

"Bunu nasıl sorarsın? Prenses R. Özellikle de yüzünün üst kısmı. *C'est de la même famille*[63]."

Nikolay Petroviç hiçbir yanıt vermedi, bir insanda eski duyguların bu derece canlı kalmasına içinden şaştı.

"Eski sevda su yüzüne çıktı demek," diye düşündü.

"Ah, bu uçarı yaratığı ne kadar severim!" diye inledi Pavel Petroviç , elini kederle başının altına koyarak. "Hiçbir küstah herifin ona dokunmaya kalkışmasına tahammül edemem..." diye mırıldandı birkaç dakika sonra.

Nikolay Petroviç yalnızca iç geçirdi; bu sözlerin kimin için söylendiğinden de hiç kuşkulanmadı.

Bazarov ertesi gün saat sekizde Nikolay Petroviç'in yanına geldi. Hazırlanmış, bütün kurbağalarını, böceklerini ve kuşlarını salıvermişti.

“Benimle vedalaşmaya mı geldiniz?” dedi Nikolay Petroviç, onu karşılamak için ayağa kalkarak.

“Aynen öyle, efendim.”

“Sizi anlıyorum ve tamamen haklı buluyorum. Benim zavallı ağabeyim kesinlikle suçlu: Zaten cezasını da çekiyor. Sizi başka türlü davranamayacak durumda bıraktığını bana kendisi söyledi. Bu düellodan, bir dereceye kadar sadece karşılıklı görüşlerinizdeki sürekli anlaşmazlıkla açıklanabilecek bu düellodan kaçınmanızın mümkün olmadığına inanıyorum. (Nikolay Petroviç konuşurken lafları karıştırıyordu.) Ağabeyim eski kafalı bir adamdır, asabi ve inatçıdır... Tanrı’ya şükür bu kadarla kaldı. Bu durumun ortaya çıkmaması için gereken her türlü önlemi aldım...”

“Herhangi bir şey çıkacak olursa her ihtimale karşı size adresimi bırakayım,” dedi Bazarov ilgisiz bir tavırla.

“Umarım, hiçbir şey çıkmaz, Yevgeniy Vasilyeviç... Evimdeki misafirliğinizin bu şekilde sonuçlanmasına çok üzülüyorum. Benim için daha da üzücü olan, Arkadiy’in...”

“Onunla mutlaka görüşeceğim,” dedi Bazarov. Her türden “açıklamalar” ve “belirtmeler” onda hep sabırsızlık doğururdu. “Göremezsem, sizden ona selamımı söylemenizi ve üzüntümü ifade etmenizi rica edeceğim.”

“Ben de özür...” diyordu tam Nikolay Petroviç eğilerek ama Bazarov lafının sonunu beklemedi ve çıktı.

Bazarov’un gideceğini öğrenen Pavel Petroviç, onu görmek ve elini sıkmak istedi. Ama Bazarov onun yanında da buz gibi davrandı; Pavel Petroviç’in yüce gönüllü biri olduğunu göstermek istediğini anlıyordu. Feneçka’yla vedalaşmayı başaramadı; onunla yalnızca pencereden göz göze geldi. Feneçka’nın yüzü kederli göründü. “Buralarda yitip gidiyor!” dedi kendi kendine... “Ama bir yolunu bulur belki de!” Pyotr o kadar duygulanmıştı ki, Bazarov ona “Senin gözlerin sulak yerde mi bulunuyor yoksa?” diye sorup yatıştırana kadar omzuna dayanıp ağladı. Dunyaşa ise heyecanını gizlemek için koruya kaçmak zorunda kalmıştı. Bütün bu üzüntünün suçlusu arabaya bindi, sigarasını yaktı ve dördüncü verstte, yolun dönemecinde, yeni yapılan bey eviyle Kirsanov çiftliği bir çizgi halinde son kez gözüne iliştiğinde yere tükürdü ve “Aşağılık beyzadeler!” diye mırıldanıp kaputuna daha sıkı sarıldı.

Pavel Petroviç kısa zamanda iyileşti ama bir hafta kadar yatakta yatması gerekti. Kendi ifadesiyle “esaret” dönemini sabırla geçiriyordu, yalnız

tuvaletiyle çok uğraşıyor ve sürekli olarak kolonya dökülmesini emrediyordu. Nikolay Petroviç ona dergi okuyordu, Feneçka eskisi gibi hizmet ediyor, etsuyu, limonata, rafadan yumurta, çay getiriyordu ama Pavel Petroviç'in odasına her girişinde gizli bir korkuya kapılıyordu. Pavel Petroviç'in beklenmedik davranışı evdeki bütün insanları, herkesten de çok Feneçka'yı korkutmuştu; bir tek Prokovyiç şaşırmadı ve onun zamanında da beylerin dövüştüklerini, "yalnız soylu beylerin kendi aralarında dövüştüklerini, böyle madrabazları ise kabalıkları yüzünden at ahırına kapatıp dayak attırdıklarını" söyledi.

Feneçka'nın vicdanı hemen hemen hiç sızlamıyordu ama tartışmanın gerçek nedeniyle ilgili düşünce zaman zaman onu üzüyordu; zaten Pavel Petroviç de ona öyle tuhaf bakıyordu ki... arkasını döndüğünde bile gözlerini üzerinde hissediyordu. İçindeki hiç geçmeyen kaygı yüzünden zayıflamış, daha da güzelleşmişti.

Bir gün (sabah olmuştu bu) Pavel Petroviç kendisini iyi hissediyordu ve yataktan divana geçmişti, Nikolay Petroviç ise onun sağlık durumunu öğrendikten sonra harman yerine gitmişti. Feneçka bir fincan çay getirdi ve fincanı küçük masaya bırakıp gitmek istedi. Pavel Petroviç onu durdurdu.

"Nereye acele ediyorsunuz, Fedosya Nikolayevna?" diye söze başladı. "İşiniz mi var?"

"Hayır, efendim... şey... evet, efendim... çay vermem gerekiyor da."

"Dunyaşa siz olmasanız da bu işi yapar; hasta bir adamın yanında biraz oturun. Sizinle konuşacaklarım var."

Feneçka bir şey demeden koltuğun ucuna ilişti.

"Dinleyin," dedi Pavel Petroviç ve bıyıklarını çekiştirdi, "uzun zamandır size sormak istiyordum: Sanki benden korkuyor gibisiniz, öyle değil mi?"

"Ben mi, efendim?"

"Evet, siz. Yüzüme hiç bakmıyorsunuz, sanki vicdanınız rahat değil."

Feneçka kızarmıştı ama Pavel Petroviç'in yüzüne baktı. Pavel Petroviç ona bir tuhaf göründü, yüreği sessizce titredi.

"Vicdanınız rahat mı?" diye sordu Pavel Petroviç, Feneçka'ya.

"Neden rahat olmasın ki?" dedi fısıltıyla Feneçka.

"Kim bilir! Hem kime karşı suçlu olabilirsiniz? Bana karşı mı? Bu olanaksız. Evdeki öteki kişilere karşı mı? Bu da olmayacak bir iş. Acaba kardeşime karşı mı? Ama siz onu seviyorsunuz, değil mi?"

“Seviyorum.”

“Bütün ruhunuzla ve bütün kalbinizle mi?”

“Nikolay Petroviç’i bütün kalbimle seviyorum.”

“Doğru mu? Yüzüme baksanıza Feneçka (ona ilk defa böyle hitap ediyordu)... Bilirsiniz, yalan söylemek çok günahtır!”

“Yalan söylemiyorum Pavel Petroviç. Ben Nikolay Petroviç’i sevmiyorsam bundan sonra yaşamayayım daha iyi!”

“Onu hiç kimseyle aldatmıyorsunuz, değil mi?”

“Onu kiminle aldatabilirim?”

“Kim bilir! Mesela buradan ayrılan şu beyle.”

Feneçka ayağa kalktı.

“Aman Tanrım! Pavel Petroviç bana neden eziyet ediyorsunuz? Ben size ne yaptım? Bunu nasıl söyleyebilirsiniz?..”

“Feneçka,” dedi Pavel Petroviç kederli bir sesle, “ama ben gördüm ki...”

“Ne gördünüz, efendim?”

“Orada... kameriyede.”

Feneçka saçlarının dibine, kulaklarının ucuna kadar kıpkırmızı oldu.

“Benim ne suçum var?” dedi güçlükle.

Pavel Petroviç yerinden doğruldu.

“Siz suçlu değil misiniz? Hayır mı? Hiç mi?”

“Dünyada bir tek Nikolay Petroviç’i seviyorum ve hep onu seveceğim!” dedi Feneçka birdenbire ortaya çıkıveren bir kuvvetle. Bu arada hıçkırıklar boğazında düğümleniyordu. “Sizin gördüğünüze gelince; mahşer gününde de aynı şeyi söylerim, onda benim suçum yoktu, bu işte benim velinimetim Nikolay Petroviç’e karşı bir suç işlediğimden kuşku duyuluyorsa şuracıkta öleyim daha iyi...”

Ama tam burada sesi değişti, bu arada da Pavel Petroviç’in onun elini tuttuğunu ve sıktığını hissediyordu... Pavel Petroviç’in yüzüne baktı ve donup kaldı. Pavel Petroviç öncekinden daha solgundu; gözleri parlıyordu ve en şaşırtıcı olan da, tek bir ağır gözyaşı damlası yanağından süzülüyordu.

“Feneçka!” dedi garip bir fısıltıyla. “Kardeşimi sevin, onu sevin! O, öyle iyi bir insan ki! Onu dünyada hiç kimseyle aldatmayın, hiç kimsenin lafını dinlemeyin! Düşünün ki, sevilmeden sevmekten daha korkunç bir şey yoktur! Zavallı Nikolayımı hiçbir zaman terk etmeyin!”

Feneçka’nın gözleri kurumuş, korkusu da geçmişti, çok şaşırmıştı. Ama asıl Pavel Petroviç, evet Pavel Petroviç, onun elini dudaklarına bastırıp

öpmeden sadece arada bir kasılarak iç çektiğinde şaşkınlığı çok büyük olmuştu...

“Tanrım!” diye geçirdi içinden. “Yoksa nöbet falan mı geçiriyor?..”

Oysa o anda Pavel Petroviç’in içinde mahvolmuş koskoca bir yaşam dalgalanıyordu.

Merdiven hızlı ayak sesleriyle gıcırdadı... Pavel Petroviç, Feneçka’yı kendinden uzaklaştırdı ve kafasını yastığa bıraktı. Kapı arkasına kadar açıldı ve neşeli, dipdiri, yanakları al al olmuş Nikolay Petroviç göründü. Aynen babası gibi dipdiri ve al yanaklı Mitya, sırtında bir tek gömlekle babasının kucağında çıplak ayacıklarını babasının köyde giydiği pardösünün büyük düğmelerine vurarak hoplayıp duruyordu.

Feneçka, Nikolay Petroviç’e doğru atıldı ve kollarıyla hem ona hem de oğluna sarılıp kafasını onun omzuna dayadı. Nikolay Petroviç şaşırdı: Utangaç ve çekingen Feneçka, hiçbir zaman başkasının yanında ona böyle davranmamıştı.

“Neyin var?” dedi ve ağabeyine bakıp Mitya’yı Feneçka’ya verdi. “Kendini kötü hissetmiyorsun ya?” diye sordu, Pavel Petroviç’in yanına giderek.

O ise yüzünü patiska mendile gömmüştü.

“Hayır... öyle... yok bir şey ... Tersine, çok daha iyiyim.”

“Divana geçmekte acele ettin. Nereye gidiyorsun?” diye ekledi Nikolay Petroviç, Feneçka’ya dönerek ama Feneçka çoktan kapıyı kapatıp çıkmıştı. “Benim pehlivanı sana göstermeye getirmiştim, amcasını özlemiş. Çocuğu neden götürdü ki? Senin neyin var? Aranızda bir şey mi geçti yoksa?”

“Kardeşim!” dedi Pavel Petroviç çok ciddi bir ses tonuyla.

Nikolay Petroviç irkildi. Tüyleri diken diken oldu, nedenini kendisi de anlamadı.

“Kardeşim,” dedi tekrar Pavel Petroviç, “bir ricamı yerine getireceğine söz ver bana.”

“Hangi ricanı? Söyle.”

“Çok önemli bir rica; bana göre, yaşamının tüm saadeti buna bağlı. Şimdi sana söylemek istediğim şeyin üzerinde her zaman çok düşünmüşümdür... Kardeşim, görevini yap, şerefli ve soylu bir insanın üzerine düşen görevi yap, günahı ve üstelik de insanların en iyisi olan senin gibi bir insanın verdiği bu kötü örneği sona erdir!”

“Ne demek istiyorsun Pavel?”

“Feneçka’yla evlen... O seni seviyor, oğlunun annesi o.” Nikolay Petroviç bir adım geriledi ve ellerini çırptı.

“Bunu sen mi söylüyorsun Pavel? Sen, hem de bu tür evliliklerin her zaman en kesin kararlı düşmanı olan sen! Sen söylüyorsun! Fakat haklı olarak görevim saydığın bu işi sırf sana olan saygımdan yapmadığımı biliyor muydun?”

“Bu konuda bana boşu boşuna saygı göstermişsin,” diye itiraz etti Pavel Petroviç hüzünlü bir gülümsemeyle. “Bazarov’un beni aristokrat olmakla suçlarken haklı olduğunu düşünmeye başlıyorum. Hayır, sevgili kardeşim, artık kırılıp dökülmeyi ve sosyeteyi düşünmeyi bırakalım: Biz artık yaşını başını almış ve aklı başında insanlarız; her türlü koşuşturmayı bir kenara bırakma zamanımız geldi. Tam senin söylediğin gibi, görevimizi yerine getirmeye başlayalım; hem bak göreceksin, üstüne üstlük mutluluk da elde edeceğiz.”

Nikolay Petroviç ağabeyine sarılmak için atıldı.

“Sen kesinlikle benim gözlerimi açtın!” diye haykırdı. “Senin dünyanın en iyi ve en akıllı insanı olduğunu hiçbir zaman boşuna söylememişimdir; şimdi ise görüyorum ki, yüce gönüllü olduğun kadar da sağduyulusun.”

“Sakin ol, sakin ol,” diye sözünü kesti Pavel Petroviç. “Elli yaşına merdiven dayamışken bir asteğmen gibi düello eden sağduyulu ağabeyinin ayağını ezme. Demek ki, mesele halledildi: Feneçka benim... *belle-soeur*’üm[64] olacak.”

“Sevgili Pavel! Arkadiy ne der acaba?”

“Arkadiy mi? Sevinecektir. Nikâh onun prensipleri arasında yok ama böylece eşitlik duygusu pohpohlanmış olacak. Hem zaten nedir o kastlar *dixneuvieme siecle*’ da.[65]”

“Ah Pavel, Pavel! Gel seni bir kere daha öpeyim! Korkma, dikkat ederim.”

Kardeşler kucaklaştılar.

“Ne dersin, niyetini ona şimdi açıklamayacak mısın?” diye sordu Pavel Petroviç.

“Ne acelem var?” diye itiraz etti Nikolay Petroviç. “Yoksa siz konuştunuz mu?”

“Konuşmak mı, biz mi? *Quelle idée*[66]!”

“Tamam, pekâlâ. Önce sen iyileş, bu iş elimizden kaçmıyor ya, iyice düşünmek, akıl erdirmek lazım...”

“Kararını vermedin mi zaten?”

“Elbette kararımı verdim ve sana bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Artık seni yalnız bırakacağım, dinlenmen gerek; her türlü heyecan sana zarar verir... Ama daha konuşmamız lazım. Hadi uyu, canım, Allah şifa versin!”

“Bana neden bu kadar teşekkür ediyor?” diye düşündü Pavel Petroviç, yalnız kalınca. “Sanki bu iş ona bağlı değilmiş gibi! O evlenir evlenmez ben de uzaklara bir yere, Dresden’e ya da Floransa’ya giderim, geberene kadar orada yaşarım.”

Pavel Petroviç alnını kolonyayla ıslattı ve gözlerini kapattı. Parlak gün ışığıyla aydınlanan zayıf başı beyaz yastığın üzerinde bir ölü başı gibi yatıyordu... O da bir ölüden farksızdı zaten.

58. (Fr.) Gerektiği gibi (*comme il faut*). (Ç.N.)

59. (Fr.) Anlayan anlar! (Ç.N.)

60. (Lat.) Faydalı ile güzeli. (Ç.N.)

61. (Fr.) Baş dönmesi. (Ç.N.)

62. (Fr.) Yatınız. (Ç.N.)

63. (Fr.) Aynı soydan. (Ç.N.)

64. (Fr.) Yenge. (Ç.N.)

65. (Fr.) On dokuzuncu yüzyıl. (Ç.N.)

66. (Fr.) Ne düşünce! (Ç.N.)

XXV

Nikolskoye’de, bahçede, yüksek bir dişbudak ağacının gölgesinde, Katya Arkadiy’le birlikte ağaç köklerinden yapılmış bir sırada oturuyordu; Fifi, uzun gövdesine avcılar arasında “denizkızı” denen zarif bir kıvrım vererek yere, onların yanına yerleşmişti. Arkadiy de, Katya da susuyorlardı; Arkadiy elinde yarı açık bir kitap tutuyordu, Katya ise sepetin içinde kalmış beyaz ekmek kırıntılarını küçük bir serçe ailesine fırlatıyordu. Serçeler, kendilerine özgü ürkek bir cesaretle Katya’nın ayaklarının dibinde sıçrıyor ve cıvıldaşıyorlardı. Hafif bir rüzgâr dişbudağın yapraklarını kımıldatarak hem loş patikanın üzerinde, hem de Fifi’nın sarı sırtı üzerinde soluk altın sarısı ışık lekelerini sessizce ileri geri hareket ettiriyordu; düzgün bir gölge Arkadiy’i ve Katya’yı sarıyordu; yalnız arada bir Katya’nın saçlarında parlak bir çizgi yanıp sönüyordu. İkisi de susuyordu; susmalarından ve yan yana oturmalarından birbirlerine güvenerek yakınlık duydukları daha iyi anlaşılıyordu: Her biri, sanki ötekini düşünmüyor ama onun yakınında olmasına gizlice seviniyordu. Yüzleri de onları son gördüğümüzden beri değişmişti: Arkadiy daha rahat görünüyordu, Katya ise daha canlı ve daha cesur.

“Ne dersiniz,” diye söze başladı Arkadiy, “Rusça *yasen*[67] çok güzel bir ad; hiçbir ağaç gökyüzüne onun gibi böyle hafif ve ‘açık’[68] yükselmez.”

Katya gözlerini yukarı doğru kaldırdı ve “Evet,” dedi, Arkadiy ise “İşte o beni ‘güzel’ laflar söylediğim için suçlamıyor,” diye düşündü.

“Heine’yi sevmem,” diye konuşmaya başladı Katya, gözleriyle Arkadiy’in elinde tuttuğu kitabı işaret ederek, “ne güldüğü ne de ağladığı zaman: Ancak düşünceli ve mahzun olduğu zaman severim.”

“Bense güldüğü zamanlar severim,” dedi Arkadiy.

“Bu, alaycı huyunuzun sizde bıraktığı eski izler yüzünden... (“Eski izler!” diye geçirdi içinden Arkadiy. “Bazarov bunu işitseydi keşke!”) Bekleyin siz, değiştireceğiz sizi.”

“Beni kim değiştirecek? Siz mi?”

“Kim mi? Ablam; artık kavga etmediğiniz Porfiriy Platonoviç; üç gün önce kiliseye götürdüğünüz teyzem.”

“Reddedemezdim ki! Anna Sergeyevna’ya gelince; hatırlarsanız, birçok bakımdan Yevgeniy’le daha iyi anlaşıyordu.”

“Ablam o zaman aynen sizin gibi onun etkisi altındaydı.”

“Benim gibi mi! Artık onun etkisinden kurtulduğumun farkında değil misiniz?”

Katya sesini çıkarmadı.

“Biliyorum,” diye devam etti Arkadiy, “Yevgeniy’den hiçbir zaman hoşlanmadınız.”

“Onun hakkında fikir yürütemem.”

“Biliyor musunuz, Katerina Sergeyevna? Bu yanıtı duyduğum her defa inanmıyorum... Aramızdan birinin, hakkında fikir yürütemeyeceği insan yoktur! Sadece bahane bu.”

“Pekâlâ, öyleyse size diyeceğim ki, o... hoşuma gitmiyor değil ama onun benim için, benim de onun için yabancı olduğumuzu hissediyorum... siz de ona yabancısınız.”

“O da neden?”

“Size nasıl söylesem... O yabanıl, sizinle biz ise evcil yaratıklarız.”

“Ben de mi evcilim?”

Katya başını salladı.

Arkadiy, kulağının arkasını kaşıdı.

“Dinleyin, Katerina Sergeyevna: Bu aslında benim kalbimi kıran bir şey.”

“Yoksa siz de yabanıl mı olmak isterdiniz?”

“Yabanıl değil ama güçlü, enerjik olmak isterdim.”

“Bu istemekle olmaz... Arkadaşınız bunu istemiyor, onun içinde zaten var bu.”

“Hmm! Onun Anna Sergeyevna üzerinde büyük bir etkisi olduğunu mu sanıyorsunuz?”

“Evet. Ama hiç kimse onun üzerinde uzun süre üstünlük sağlayamaz,” diye ekledi Katya alçak sesle.

“Neden böyle düşünüyorsunuz?”

“O çok gururludur... hayır, söylemek istediğim bu değildi... ablam bağımsızlığına çok değer verir.”

“Bağımsızlığına kim değer vermez ki?” diye sordu Arkadiy, bu sırada aklından da “Bağımsızlık neye yarar?” diye geçiyordu. “Neye yarar?” diye aklından geçiriyordu Katya da. Sık sık ve arkadaşça bir araya gelen genç insanlar hep bir ve aynı düşüncelere varırlar.

Arkadiy gülümsedi ve Katya’ya doğru hafifçe sokularak fısıltıyla, “İtiraf edin, ‘ondan’ birazcık korkuyorsunuz,” dedi.

“Kimden?”

“‘Ondan’,” diye tekrarladı Arkadiy anlamlı bir tavırla.

“Ya siz?” diye sordu bu kez de Katya.

“Ben de; fark ettiyseniz ben ‘de’ dedim.”

Katya parmağıyla onu tehdit etti.

“Bu beni şaşırtıyor,” diye söze başladı Katya, “ablam size karşı daha evvel şimdiki gösterdiği yakınlığı göstermemişti; ilk gelişinize göre çok daha fazla.”

“Demek öyle!”

“Peki, siz bunu fark etmediniz mi? Bu durum sizi sevindirmiyor mu?”

Arkadiy düşündü.

“Anna Sergeyevna’nın bu iyi duygularını nasıl hak edebildim acaba? Annenizin mektuplarını getirdiğim için olmasın sakın?”

“Hem o nedenle hem de söylemeyeceğim başka nedenler var.”

“Neden söylemiyorsunuz?”

“Söylemeyeceğim.”

“Oo! Ben biliyorum, çok inatçısınız.”

“İnatçıyım.”

“Gözünüzden de bir şey kaçmıyor.”

Katya, Arkadiy’e yan yan baktı.

“Yoksa bu sizi kızdırıyor mu? Ne düşünüyorsunuz?”

“Sizde gerçekten de var olan bu dikkatliliğin nereden geldiğini düşünüyorum. O kadar ürkek, o kadar güvensiz bir insansınız ki; herkesten uzak duruyorsunuz...”

“Ben uzun süre yalnız yaşadım; ister istemez düşünmeye başlıyorsunuz. Sahiden herkesten uzak mı duruyorum?”

Arkadiy, Katya’ya minnettarlıkla baktı.

“Bütün bunlar çok güzel,” diye devam etti Arkadiy, “ama sizin durumunuzdaki insanlar, yani sizinki gibi malı mülkü olan demek

istiyorum, bu yeteneğe pek ender olarak sahip olurlar; gerçek onlara, tıpkı çarlara olduğu gibi çok zor ulaşır.”

“Ben zengin değilim ki zaten.”

Arkadiy şaşırmıştı ve Katya’yı birden anlayamadı. “Gerçekten de çiftlik ablasının!” diye geçirdi aklından Arkadiy; bu düşünce hoşuna gitmişti, “Bunu ne kadar güzel söylediniz!” dedi.

“Neyi?”

“Güzel söylediniz; basit, utanmadan ve büyütmeden. Sözü açılmışken, ben yoksul olduğunu bilen ve söyleyen bir insanın duygularında özel bir şey, kendine özgü bir böbürlenme olması gerektiğini düşünüyorum.”

“Ablamın sayesinde ben bunu hiç hissetmedim; bu durumumu yalnızca lafın gelişi söyledim.”

“Demek öyle ama kabul edin, demin bahsettiğim böbürlenme bir parça da olsa var sizde.”

“Örneğin ne?”

“Örneğin, siz, sorumu bağışlayın, zengin bir adamla evlenmezdiniz, değil mi?”

“Eğer onu çok seversem... Yo hayır, galiba o zaman da evlenmezdim.”

“Ya! Gördünüz mü?” diye haykırdı Arkadiy ve biraz durduktan sonra ekledi: “Peki neden evlenmezdiniz?”

“Çünkü şarkılarda bile dengi dengine der.”

“Siz, belki hükmetmek istiyorsunuz, belki de...”

“Oh, hayır! Bunu neden isteyeyim? Aksine, ben boyun eğmeye hazırım, sadece eşitsizlik ağır bir durum. Kendine saygı göstermeye ve boyun eğmeye gelince, bunu anlıyorum; mutluluk budur ama birine tabi olarak yaşamak... Hayır, bu kadarı yeter...”

“Bu kadarı yeter,” diye yineledi Arkadiy, Katya’nın ardından. “Evet, evet,” diye devam etti, “boşuna Anna Sergeyevna’nın kanından gelmiyorsunuz; siz de tıpkı onun gibi bağımsızsınız ama siz daha içine kapanıksınız. Eminim ne kadar kuvvetli ve kutsal olursa olsun duygularınızı ilk açıklayan olmazsınız...”

“Başka türlü olabilir mi ki?” diye sordu Katya.

“Siz de onun gibi zekisiniz; sizin kişiliğiniz de onunki kadar olmasa bile kuvvetli...”

“Beni ablamla kıyaslamayın lütfen,” diye hemen Arkadiy’in sözünü kesti Katya, “bu benim için hiç de kârlı olmaz. Ablamın hem güzel hem

akıllı olduğunu unutmuş gibisiniz. Arkadiy Nikolayeviç, özellikle sizin, hem de böyle ciddi bir suratla böyle sözler söylememeniz gerekirdi.”

“Özellikle de ne demek oluyor, hem şaka ettiğimi nereden çıkarıyorsunuz?”

“Elbette şaka ediyorsunuz.”

“Öyle mi sanıyorsunuz? Peki, ya söylediklerimden eminsem? Ya söylediklerimi henüz yeterince güçlü ifade edemediğimi düşünüyorsam?”

“Sizi anlamıyorum.”

“Gerçekten mi? Şimdi bakıyorum da, gözünüzden bir şey kaçmadığını söylediğimde hakikaten çok abartmışım.”

“Nasıl yani?”

Arkadiy bir şey söylemedi ve arkasını döndü, Katya ise sepetin dibinde biraz daha kırıntı buldu ve onları serçelere atmaya başladı ama elini öyle kuvvetli salladı ki, kuşlar gagalarını dokunduramadan uçup gittiler.

“Katerina Sergeyevna!” diye birden konuşmaya başladı Arkadiy. “Sizin için herhalde hiç fark etmez ama bilin ki sizi, sadece ablanıza değil, dünyadaki hiç kimseye değişmem.”

Arkadiy ayağa kalktı ve ağzından dökülen sözlerden korkmuş gibi hızlı adımlarla uzaklaştı.

Katya ise sepetle birlikte iki elini de dizine indirdi ve başını eğip uzun süre Arkadiy’in arkasından baktı. Yanaklarına yavaş yavaş hafif bir kırmızılık yayıldı ama dudaklarında gülümseme yoktu ve koyu renk gözleri şaşkınlık ve henüz adı olmayan başka bir duyguyu ifade ediyordu.

“Yalnız mısın?” Yanından Anna Sergeyevna’nın sesi duyuldu. “Bahçeye Arkadiy’le birlikte çıktığını sanıyordum.”

Katya acele etmeden gözlerini ablasına (çok şık, hatta zarif bir elbise giymiş olan ablası patikada dikiliyordu ve açık şemsiyesinin ucuyla Fifi’nin kulaklarına dokunuyordu) çevirdi ve yine acele etmeden şöyle dedi:

“Yalnızım.”

“Bunu görüyorum,” diye gülerek karşılık verdi Anna Sergeyevna. “Arkadiy odasına mı gitti?”

“Evet.”

“Birlikte kitap mı okuyordunuz?”

“Evet.”

Anna Sergeyevna Katya’nın çenesini tuttu ve yüzünü yukarı kaldırdı.

“Kavga etmediniz umarım?”

“Hayır,” dedi Katya ve ablasının elini sessizce itti.

“Amma da resmî cevap veriyorsun! Ben de onu burada bulmayı ve benimle gezintiye gelmesini teklif etmeyi düşünmüştüm. Hep benden bunu rica eder dururdu. Şehirden pabuçlarını getirdiler, gidip denesene; eski pabuçların çok yıpranmış, akşam dikkatimi çekti. Sen pek memnun değilsin ama öyle güzel ayakların var ki! Ellerin de güzel... sadece biraz büyük; bu durumda ayaklarına dikkati çekmek lazım. Ama sen cilveli değilsin.”

Anna Sergeyevna güzel elbisesini hışırdatarak patikada ilerledi; Katya sıradan kalktı ve Heine’yi alıp gitti ama pabuçları denemeye değil.

“Güzel ayaklar,” diye düşündü Katya, terasın güneşten kızmış taş basamaklarından ağır ağır çıkarken, “güzel ayaklarım varmış, öyle diyorsunuz... Eh, o da bu ayakların dibinde diz çökecek.”

Fakat sonra utandı ve çabuk çabuk yukarı çıktı.

Arkadiy, koridordan odasına gidiyordu; bir uşak arkasından yetişti ve Bay Bazarov’un odasında oturduğunu haber verdi.

“Yevgeniy!” diye mırıldandı Arkadiy neredeyse korkuyla. “Geleli çok oldu mu?”

“Şimdi geldiler ve geldiğinin Anna Sergeyevna’ya haber verilmemesini, kendilerini doğruca sizin odanıza götürmemizi emrettiler.”

“Bizim evde kötü bir şey mi oldu yoksa?” diye düşündü Arkadiy ve merdivenden telaşla çıkıp hemen kapıyı açtı. Bazarov’un görünüşü onu hemen rahatlattı, gerçi deneyimli bir göz, bu beklenmedik konuğun eskisi gibi canlı ama avurtları çökmüş suratında iç çalkantıların işaretlerini görebilirdi. Sırtında tozlu kaputu, kafasında kasketiyle Bazarov, pencerenin kenarında oturuyordu; Arkadiy, haykırarak boynuna atıldığı zaman da ayağa kalkmadı.

“Ne beklenmedik bir şey! Hangi rüzgâr attı seni buraya!” dedi Arkadiy, sevincini gösterdiğini sanan insanların yaptığı gibi odada dolaşıp durarak. “Evdeki her şey yolunda, herkes iyi, değil mi?”

“Her şey yolunda ama herkes iyi değil,” dedi Bazarov. “Sen gevezeliği bırak da bana *kvas*[69] getirmelerini söyle. Otur ve dinle, sana birkaç şey anlatacağım ama umarım, yeterince kuvvetli ifadelerle anlatırım.”

Arkadiy sustu, Bazarov ise ona Pavel Petroviç’le düellosunu anlattı. Arkadiy çok şaşırdı ve hatta üzüldü ama üzüldüğünü gösterme gereği duymadı; sadece amcasının yarasının gerçekten tehlikeli olup olmadığını

sordu ve bu yaranın çok ilginç olduğu, yalnız ilginçliğin tıbbi bakımdan olmadığı yanıtını alınca gülümsemek zorunda kaldı, yüreği ürperdi ve utandı. Bazarov, sanki onun içinden geçenleri anlamıştı.

“İşte, kardeşim,” dedi Bazarov, “derebeylerle yaşamak böyledir. Derebeylerinin arasına düşersen şövalyelik yarışlarına katılman gerekecek. Her neyse, efendim, ben de böylece ‘babamlara’ doğru yola koyuldum,” dedi Bazarov, “geçerken de buraya uğradım... bütün bunları anlatmak için. Saçmalık olduğuna inanmasaydım boş bir yalan uydururdum. Ama hayır, buraya saptım, şeytan bilir neden. Görüyorsun ya, bazen insanın kendisini perçeminden tutup karaturpu topraktan çıkarır gibi dışarı çekip çıkarıvermesi faydalı oluyor; işte geçtiğimiz günlerde ben bunu yaptım... Ama ayrıldığım birine, dikilip kök saldığım toprağa bir kere daha bakmak istedim.”

“Umarım, bu sözler benimle ilgili değildir,” dedi Arkadiy heyecanla, “umarım, ‘benden’ ayrılmayı düşünmüyorsun.”

Bazarov, ona dikkatli, neredeyse delip geçen bakışlarla baktı.

“Bu sanki üzer de seni. Bana öyle geliyor ki, ‘sen’ çoktan ayrıldın benden. Öyle taptaze, öyle temizsin ki... Anna Sergeyevna ile işlerin de çok iyi gidiyor olmalı.”

“Anna Sergeyevna ile hangi işlerim?”

“Şehirden buraya onun için gelmedin mi yavrum? Söz açılmışken, şehirdeki pazar okulları nasıl gidiyor? Ona âşık değil misin? Yoksa sır saklama dönemine mi girdin?”

“Yevgeniy, bilirsin, sana karşı her zaman açık olmuşumdur; inan bana, sana yemin ederim, yanılıyorsun.”

“Hmm! Yeni bir laf,” dedi Bazarov alçak sesle. “Ama kendini bunun için üzme, bana vız gelir. Bir romantik, yollarımızın ayrılmaya başladığını hissediyorum derdi, bense sadece birbirimizden bıktık diyorum.”

“Yevgeniy...”

“Canım felaket değil ya bu; dünyada daha nelerden bıkılıyor! Sanırım, artık vedalaşmamız gerekiyor. Buraya geldiğimden beri kendimi çok pis hissediyorum, tıpkı Gogol’ün Kaluga valisinin karısına yazdığı mektubu okumuş gibi oluyorum. Zaten atları çözmemelerini söylemiştim.”

“Lütfen, bu olmaz!”

“Nedenmiş o?”

“Kendimden söz etmiyorum ama seni göremediğine kesinlikle üzülecek olan Anna Sergeyevna’ya karşı çok büyük nezaketsizlik olur bu.”

“İşte bunda yanılıyorsun.”

“Bense, tam tersine haklı olduğumdan eminim,” diye karşı çıktı Arkadiy. “Hem ne diye numara yapıyorsun? Madem iş bu noktaya geldi, açık konuşalım, buraya onun için gelmedin mi?”

“Bu doğru da olabilir ama sen yine de yanılıyorsun.”

Ama Arkadiy haklıydı. Anna Sergeyevna Bazarov’la görüşmek istedi ve bir uşak göndererek onu yanına çağırdı. Bazarov, kadının yanına gitmeden önce üstünü değiştirdi; anlaşılan yeni elbisesini elinin altında olacak şekilde yerleştirmişti.

Odintsova, onu beklenmedik bir biçimde aşkını ilan ettiği odada değil, oturma odasında kabul etti. Bazarov’a nazik bir şekilde parmaklarının ucunu uzattı ama yüzü elinde olmayan bir gerginlik ifadesi taşıyordu.

“Anna Sergeyevna,” dedi Bazarov aceleyle, “her şeyden önce içinizi rahatlatmam gerekir. Karşınızda epey zaman önce aklı başına gelmiş ve yaptığı budalalıkları başkalarının da unutmuş olduklarını umut eden bir ölümlü bulunuyor. Uzun süreliğine gidiyorum ve kabul edin ki, yumuşak huylu bir insan olmasam bile beni tiksintiyle hatırlayacağınız düşüncesini de beraberimde götürmek benim için hiç de hoş bir şey olmazdı.”

Anna Sergeyevna az önce yüksek bir tepeye tırmanmış bir insan gibi derin derin soluk aldı ve yüzü bir gülümsemeyle canlandı. Elini ikinci kez Bazarov’a uzattı ve onun el sıkışına karşılık verdi.

“Geçmişe mazi derler,” dedi, “üstelik elimi vicdanıma koyar da konuşursam o gün cilveli bir tavır takınmamış olsam bile başka bir şekilde günah işledim. Tek bir şey söylemek istiyorum: Eskisi gibi dost olalım. O bir rüyaydı, değil mi? Rüyaları kim hatırlar?”

“Rüyaları kim hatırlar? Evet, üstelik aşk da... zaten yapmacık bir duygudur.”

“Gerçekten mi? Bunu duymak çok hoşuma gitti.”

Anna Sergeyevna böyle, Bazarov da öyle dedi; her ikisi de gerçeği söylediklerini düşündüler. Söyledikleri gerçek miydi, tam gerçek miydi? Bunu tam olarak bilmiyorlardı, yazar da hiç bilmiyor. Ama sohbet, sanki birbirlerine tam olarak güveniyorlarmış gibi başlamıştı. Bu arada Anna Sergeyevna, Bazarov’a Kirsanovlarda ne yaptığını sordu. Bazarov, neredeyse ona Pavel Petroviç’le düellosunu anlatacaktı ama Anna

Sergeyevna bunu ilgi çekmek için anlattığını düşünebilir diye kendini tuttu ve ona bu süre içinde hep çalıştığını söyledi.

“Bense,” dedi Anna Sergeyevna, “nedenini Tanrı bilir, önce bir sıkıntı geçirdim, hatta yurtdışına gitmeye hazırlanıyordum, düşünsenize!.. Sonra bu geçti; neyse arkadaşınız Arkadiy Nikolayiç geldi de ben tekrar kendi çizgime, gerçek rolüme döndüm.”

“Ne rolü bu, öğrenebilir miyim?”

“Teyze rolü, akıl hocası rolü, anne rolü, ne ad koyarsanız. Söz açılmışken, biliyor musunuz, önceleri Arkadiy Nikolayeviç’le yakın arkadaşlığınızı pek iyi anlamıyordum; onu oldukça önemsiz biri olarak görüyordum. Ama şimdi onu daha iyi tanıdım ve akıllı biri olduğuna inandım... Asıl önemlisi ise Arkadiy Nikolayeviç genç, genç biri... sizinle benim gibi değil, Yevgeniy Vasilyiç.”

“Yanınızda yine çekingen mi davranıyor?” diye sordu Bazarov.

“Yoksa...” diye tam söze başlamıştı ki Anna Sergeyevna, biraz düşündükten sonra ekledi: “Şimdi daha çok güveniyor, benimle konuşuyor. Eskiden benden kaçardı. Ancak ben de onunla birlikte olmayı pek istemezdim. Katya’yla iyi arkadaşlar.”

Bazarov’un canı sıkılmaya başlamıştı. “Kadın milleti kurnazlık etmeden duramaz!” diye düşündü.

“Sizden kaçtığını söylüyorsunuz,” dedi Bazarov soğuk bir gülüşle, “ama herhalde size âşık olduğu artık sizin için bir sır olarak kalmamıştır.”

“Nasıl? O da mı?” sözleri döküldü Anna Sergeyevna’nın ağzından.

“O da,” diye tekrarladı Bazarov boynunu bükerek. “Yoksa bilmiyordunuz da size ben mi söylemiş oldum?”

Anna Sergeyevna bakışlarını yere indirdi.

“Yanılıyorsunuz Yevgeniy Vasilyiç.”

“Sanmıyorum. Ama belki de bundan söz etmem gerekmezdi.” “Sen de bundan sonra kurnazlık etmeye kalkmazsın,” diye de ekledi içinden.

“Neden söz etmeyecekmişsiniz? Ama zannediyorum, siz bu konuda bir anlık bir şeye haddinden fazla önem veriyorsunuz. Abartma eğiliminde olduğunuzu düşünmeye başlıyorum.”

“En iyisi bu konuda konuşmayalım, Anna Sergeyevna.”

“Nedenmiş?” diye karşı çıktı Anna Sergeyevna ama kendisi konuşmayı başka bir yola sürdü. Ne olursa olsun Bazarov’un yanında rahat değildi, gerçi ona da, kendi kendisine de her şeyin unutulduğunu söylemişti ama.

Bazarov'la en basit konuşmaları yaparken, hatta onunla şakalaşırken bile korkudan hafifçe nefesinin daraldığını hissediyordu. İnsanlar denizin üzerinde, bir gemide, aynen ayakları karadaymış gibi kaygısızca konuşurlar ve gülerler ama en küçük bir durum olsun, alışılmadık bir şey olduğuna dair en ufak bir belirti ortaya çıksın hemen bütün yüzlerde hep var olan bir tehlikenin her zaman bilincinde olduklarını gösteren bir kaygı ifadesi belirir.

Anna Sergeyevna'nın Bazarov'la sohbeti çok uzun sürmedi. Genç kadın düşünceye dalmaya, dalgın dalgın cevap vermeye başladı ve sonunda Bazarov'a salona geçmeyi önerdi. Prenses ve Katya'yı buldular burada. "Arkadiy Nikolayeviç nerede?" diye sordu ev sahibesi ve bir saatten fazla zamandır ortalıkta görünmediğini öğrenince arkasından adam gönderdi. Arkadiy'i epey sonra buldular: Bahçenin en kuytu köşesine gitmiş ve çenesini, kenetlediği ellerine dayamış, derin düşüncelere gömülmüş oturuyordu. Düşünceler derin ve önemli düşüncelerdi ama hüzünlü değildi. Anna Sergeyevna'nın Bazarov'la yalnız oturduğunu biliyordu ve eskiden olduğu gibi kıskançlık duymuyordu; tersine, yüzü yavaş yavaş aydınlanıyordu; bir şeye şaşmış, sevinmiş ve bir karara varmış gibiydi.

67. Dişbudak ağacı. (Ç.N.)

68. Rusçası *yasno.* (Ç.N.)

69. Çavdardan yapılan bir Rus birası. (Y.N.)

XXVI

Merhum Odintsov, yenilikleri sevmezdi ama “bazı asil zevk oyunlarını” da hoş görürdü. Bunun sonucu olarak bahçesinde limonlukla göletin arasında Rus tuğlasından Grek revakı şeklinde bir yapı diktirtmişti. Bu revakın ya da galerinin arkadaki düz duvarı boyunca Yalnızlığı, Suskunluğu, Düşünmeyi, İçe Kapanıklığı, Utanmayı ve Duygululuğu betimlemesi gereken heykellerin konacağı altı tane niş yapılmıştı. Bu heykellerden biri olan, parmağını dudağına koymuş Suskunluk Tanrıçası’nı getirmiş ve yerine koymuşlardı ama aynı gün uşakların çocukları heykelin burnunu kırmışlardı ve komşu sıvacı burnu “eskisinden iki kat daha güzel” yapma işine koyulduysa da Odintsov, heykeli kaldırmalarını emretmişti ve heykel kendini, batıl inançlı köylü kadınları korkutarak yıllarca kaldığı buğday ambarının bir köşesinde buluvermişti. Revakın ön tarafı çok zaman önce sık çalılarla örtülmüştü: Her tarafı kaplamış olan yeşilliğin üzerinde yalnızca sütun başlıkları görünüyordu. Revakın içi gün ortasında bile serin olurdu. Anna Sergeyevna, bir suyılanı gördüğünden beri buraya gelmeyi sevmezdi ama Katya sık sık gelir ve nişlerden birinin altına konmuş olan büyük taş sırada otururdu. Serinlik ve gölgelik içinde kitap okur, çalışır ya da mutlaka herkesin bildiği gerçek anlamda bir sessizlik duygusuna ve hem etrafımızda, hem de içimizde durmadan kayıp giden geniş yaşam dalgasının sessizce beklenmesinden ibaret olan güzelliğe kendini kaptırırdı.

Bazarov’un geldiğinin ertesi gün Katya sevdiği bu taş sırada oturuyordu, yanında da yine Arkadiy vardı. Arkadiy, Katya’ya kendisiyle birlikte revaka gelmesini rica etmişti.

Yemeğe bir saat kadar kalmıştı; çiylerle örtülü sabahın yerini sıcak bir gün almıştı. Arkadiy’in yüzü dünkü ifadesini koruyordu, Katya kaygılı görünüyordu. Ablası, çaydan hemen sonra onu çalışma odasına çağırmış ve Katya’yı hep korkutan bir biçimde ilk başta biraz sevip okşadıktan sonra Arkadiy’e karşı davranışlarında dikkatli olmasını, özellikle de Arkadiy’le ıssız yerlerde görüşmekten kaçınmasını öğütlemiş ve sözde bu görüşmelerin

teyzesi ve tüm ev halkı tarafından fark edildiğini söylemişti. Anna Sergeyevna zaten bir gün önce akşama doğru da pek iyi değildi; Katya da utanmış, sanki suçunu anlamıştı. Arkadiy'in teklifini kabul ederken de içinden bunun son görüşme olduğunu söylemişti.

"Katerina Sergeyevna," dedi Arkadiy mahcup bir rahatlıkla, "sizinle aynı evde yaşama mutluluğuna sahip olduğum günden beri sizinle pek çok konuda sohbet ettim ama bu arada benim için önemli... henüz hiç değinmediğim bir konu var ki... Dün burada beni değiştirdiğinizi söylemiştiniz," diye ekledi, Katya'nın soru sorar gibi bakan gözlerine kâh bakıyor kâh bakışlarını kaçırıyordu. "Gerçekten de ben pek çok bakımdan değiştim. Bunu siz, bu değişikliği özellikle borçlu olduğum siz, başka birinden çok daha iyi biliyorsunuz."

"Ben mi?.. Ben mi?.." dedi Katya.

"Ben artık buraya geldiğim günkü utangaç çocuk değilim," diye devam etti Arkadiy. "Yirmi üç yılı boşu boşuna geçirmişim; eskisi gibi faydalı bir insan olmak, bütün gücümü gerçeğe adamak istiyorum ama ideallerimi artık eskiden aradığım yerlerde aramıyorum; bu idealler... çok daha yakınımda karşıma çıkıyor. Daha önce kendimi anlamıyordum, gücümün yetmeyeceği sorunları üstlenmiyordum... gözlerim kısa bir süre önce bir duygu sayesinde açıldı... Çok açık ifade edemiyorum ama umarım beni anlıyorsunuzdur..."

Katya bir şey söylemiyordu ama Arkadiy'e bakmaktan da vazgeçmişti.

"Sanıyorum," diye tekrar konuşmaya başladı çok daha heyecanlı bir sesle. Bu arada tepelerinde, kayın ağacının yaprakları arasında bir ispinoz kaygısızca şakıyıp duruyordu. "Sanıyorum, her şerefli insanın görevi, insanlara... yani kendisine yakın bulduğu insanlara karşı tamamen açık kalpli olmaktır... çünkü benim... benim niyetim..."

Fakat güzel sözler söyleme isteği Arkadiy'e ihanet etti; şaşırdı, konuşmakta zorlandı ve bir süre susmak zorunda kaldı; Katya hâlâ gözlerini kaldırmıyordu. Galiba Arkadiy'in lafın sonunu nereye getireceğini anlamıyordu ve bunu bekliyordu.

"Öyle seziyorum ki, sizi şaşırtacağım," diye gücünü toplayarak tekrar konuşmaya başladı Arkadiy, "bu duygu biraz... biraz sizinle ilgili. Hatırlıyor musunuz, dün beni yeterince ciddi olmamakla suçlamıştınız," diye devam etti Arkadiy, bataklığa girmiş, her adım atışta daha fazla batağa gömüldüğünü hisseden ama yine de bataklığı bir an evvel geçmek umuduyla ilerlemeye çalışan bir insanın görünümüyle, "bu suçlama genç

insanlara hak etmedikleri zamanlarda bile sık sık yöneltilir; şayet benim kendime olan güvenim daha fazla olsaydı... (“Hadi bana yardım et, hadi!” diye içinden de umutsuzlukla geçiriyordu ama Katya önceki gibi başını bile çevirmiyordu.) Eğer umut edebilseydim ki...”

“Söylediğiniz şeyden keşke emin olabilseydim,” o anda Anna Sergeyevna’nın pürüzsüz sesi duyuldu.

Arkadiy hemen sustu, Katya’nın ise rengi sapsarı oldu. Revakı kaplamış olan çalıların yanından bir patika geçiyordu. Anna Sergeyevna Bazarov’la birlikte bu patikada yürüyordu. Katya ve Arkadiy, onları göremiyorlardı ama her sözcüğü, elbise hışırtısını, hatta soluk alışlarını duyabiliyorlardı. Birkaç adım attılar ve sanki mahsus yaparmış gibi, tam revakın önünde durdular.

“İşte görüyorsunuz,” diye devam etti Anna Sergeyevna, “biz yanılmışız; ikimiz de artık ilkgençliğimizi yaşamıyoruz, özellikle de ben; biz yeterince yaşadık, yorulduk; ikimiz de (Saklamaya ne gerek var?) akıllı insanlarız: İlk başta birbirimizle ilgilendik, bir merak uyanmıştı... ama sonra...”

“Ama sonra ben işin sonunu getiremedim,” diye atıldı Bazarov.

“Biliyor musunuz, bizim kavgamızın nedeni bu değil. Ama ne olursa olsun bizim birbirimize ihtiyacımız yokmuş, asıl mesele bu; bizim... nasıl demeli... pek çok benzer taraflarımız varmış. Bunu hemen anlayamadık. Aksine, Arkadiy...”

“Ona ihtiyaç duyuyor musunuz?”

“Yeter, Yevgeniy Vasilyiç. Onun bana karşı kayıtsız olmadığını söylüyorsunuz, bana da hep benden hoşlanıyormuş gibi gelmiştir. Biliyorum, teyzesi yaşındayım ama onu sık sık düşünmeye başladığımı sizden saklamak istemiyorum. Bu genç ve taze duyguda bir tür güzellik var...”

“Bu durumlarda ‘çekicilik’ sözcüğü daha çok kullanılır,” diye onun sözünü kesti Bazarov; sakin ama boğuk sesinde öfkenin kaynadığı hissediliyordu. “Arkadiy benden bazı şeyleri sakladı ve ne sizden ne de kız kardeşinizden hiç söz etmedi... Bu önemli bir belirtidir.”

“O, Katya’yla tam bir kardeş gibidir,” dedi Anna Sergeyevna, “onun bu durumu hoşuma gidiyor, gerçi belki de aralarındaki bu yakınlaşmaya izin vermemem gerekirdi ama.”

“Bunları bir... abla olarak mı söylüyorsunuz?” dedi Bazarov sözcükleri uzata uzata.

“Elbette... Ama neden dikilip duruyoruz? Gidelim. Ne tuhaf bir konuşma bu aramızdaki, değil mi? Hem ben sizinle bu şekilde konuşacağımı bekler miydim? Biliyorsunuz, sizden korkuyorum... ama aynı zamanda da size güveniyorum, çünkü aslında siz çok iyi birisiniz.”

“Birincisi, hiç de iyi biri değilim; ikincisi ise sizin için bütün önemimi kaybettim ve siz bana benim iyi biri olduğumu söylüyorsunuz... Bu, ölünün başına çelenk koymakla aynı şey.”

“Yevgeniy Vasilyiç, elimizde değil...” diye söze başlamıştı Anna Sergeyevna ama rüzgâr esti, yapraklar hışırdadı ve onun sözlerini alıp götürdü.

“Zaten siz özgürsünüz,” dedi biraz sonra Bazarov.

Daha sonrasını anlamak mümkün olmadı; adımlar uzaklaştı... her şey susmuştu.

Arkadiy, Katya’ya doğru döndü. Kız aynı durumda oturuyordu, sadece kafasını daha da aşağı eğmişti.

“Katerina Sergeyevna,” dedi Arkadiy titreyen bir sesle ve kollarını kenetleyerek, “sizi sonsuza kadar seveceğim ve sizden başka hiç kimseyi de sevmiyorum. Bunu size söylemek, düşüncenizi öğrenmek ve benimle evlenmenizi rica etmek istiyordum, çünkü ben zengin biri değilim ve her türlü fedakârlığı yapmaya da hazır olduğumu hissediyorum... Bir şey demeyecek misiniz? Bana inanmıyor musunuz? Düşüncesizce laflar ettiğimi mi düşünüyorsunuz? Ama son günleri hatırlayın! Daha geçen gün başka her şeyin (anlayın beni), her şeyin, evet her şeyin iz bırakmadan çoktan yok olup gittiğine inanmayan siz değil miydiniz? Bana bakın, bir tek söz söyleyin... Seviyorum... sizi seviyorum... inanın bana!”

Katya, Arkadiy’e ciddi ve pırıl pırıl gözlerle baktı ve uzun uzun düşündükten sonra hafifçe gülümseyerek, “Evet,” dedi.

Arkadiy oturduğu sıradan ayağa fırladı.

“Evet! Evet dediniz, Katerina Sergeyevna! Bu ne anlama geliyor? Sizi sevdiğime inandığınız anlamına mı... ya da... ya da... sözümü bitirmeye cesaret edemiyorum...”

“Evet,” diye tekrarladı Katya ve Arkadiy, Katya’yı anlamıştı bu kez. Katya’nın büyük güzel ellerini tuttu ve heyecandan soluk soluğa bu elleri kalbinin üzerine bastırdı. Ayakta zor duruyordu ve sadece “Katya, Katya...” diye tekrarlıyordu. Katya ise masum gözyaşları dökmeye başladı, döktüğü gözyaşlarına kendisi de sessiz sessiz gülüyordu. Sevdiği varlığın gözlerinde

bu gözyaşlarını görmemiş bir kimse, yeryüzünde bir insanın minnettarlıktan ve utançtan eli ayağı kesilircesine mutlu olabileceğini bilemez.

Ertesi gün Anna Sergeyevna, sabah erkenden Bazarov'u çalışma odasına çağırmalarını emretti ve zoraki bir gülümsemeyle ona katlanmış bir mektup kâğıdı uzattı. Bu Arkadiy'in yazdığı mektuptu; mektupta Anna Sergeyevna'dan kız kardeşini istiyordu.

Bazarov mektuba hızla göz gezdirdi ve o anda göğsünden kopan öfkeli sevinci göstermemek için kendine hâkim olmaya çalıştı.

"Demek öyle," dedi Bazarov, "oysa siz, galiba daha dün onun Katerina Sergeyevna'yı kardeş sevgisiyle sevdiğini sanıyordunuz... Şimdi ne yapmak niyetindesiniz?"

"'Siz' bana ne tavsiye edersiniz?" diye sordu Anna Sergeyevna gülmeye devam ederek.

"Evet, sanırım..." diye karşılık verdi Bazarov, hiç neşeli olmadığı ve hiç gülmek istemediği halde tıpkı Anna Sergeyevna gibi gülerek, "sanırım, gençlere hayır duası etmek gerekir. Her bakımdan iyi bir kısmet; Kirsanov'un hali vakti yerinde, babasının tek oğlu, üstelik babası da iyi bir adam, karşı çıkmayacaktır."

Odintsova odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Yüzü bir kızarıyor bir sararıyordu.

"Böyle mi düşünüyorsunuz?" dedi. "Eh ne yapalım? Ben de hiçbir engel görmüyorum... Katya için sevinçliyim... Arkadiy Nikolayiç için de. Babasının cevabını bekleyeceğim elbette. Arkadiy'i ona göndereceğim. Ama işte bakın dün akşam size ikimiz de artık yaşlı insanlarız dediğimde haklı olduğum anlaşılıyor... Nasıl da hiçbir şeyi göremedim? Bu beni nasıl şaşırtıyor!"

Anna Sergeyevna tekrar gülmeye başladı ve hemen yüzünü döndü.

"Şimdiki gençler pek kurnaz oldular," dedi Bazarov ve o da gülmeye başladı. "Hoşça kalın," diye tekrar konuşmaya başladı kısa bir sessizlikten sonra. "Dilerim, bu işi en hoş biçimde bitirirsiniz; ben de uzaktan sevinirim."

Odintsova birden ona doğru döndü.

"Yoksa gidiyor musunuz? Neden kalmıyorsunuz 'artık?' Kalın... sizinle konuşmak eğlenceli oluyor... tıpkı bir uçurumun kenarında yürür gibi... Önce ürküyorsun ama daha sonra nereden geldiği belli olmayan bir cesaret buluyorsun, kalın..."

“Teklifinize teşekkür ederim, Anna Sergeyevna, konuşma konusundaki yeteneklerimle ilgili hoş düşüncenize de. Ama benim için yabancı olan bir ortamda çok çok uzun süre kaldığımı düşünüyorum. Uçan balıklar bir vakit havada durabilirler ama kısa süre sonra suya düşmek zorundadırlar; izin verin de kendi ortamıma düşeyim artık.”

Odintsova Bazarov’a baktı. Solgun yüzünü acı bir gülümseme kaplamıştı. “Bu adam beni sevdi!” diye düşündü Anna Sergeyevna ve ona karşı içinde bir acıma hissetti, candan bir tavırla Bazarov’a elini uzattı.

Bazarov da onu anlamıştı.

“Hayır!” dedi ve geri çekildi. “Ben yoksul bir adamım ama şimdiye kadar hiç sadaka almadım. Hoşça kalın, efendim, Tanrı size sağlık versin.”

“İnanıyorum ki, son kez görüşmüyoruz,” dedi Anna Sergeyevna elinde olmayan bir hareketle.

“Dünyada neler olmaz ki!” diye cevap verdi Bazarov, eğilerek selam verdi ve çıktı.

“Demek, kendine bir yuva kurmaya karar verdin ha?” dedi Bazarov, aynı gün Arkadiy’e, yere çömelmiş çantasını hazırlarken. “E, ne yapalım? İyi iş. Yalnız boşu boşuna kurnazlık ettin. Ben senden bambaşka bir davranış beklerdim. Ya da bu durum seni de şaşırtmıştır belki, ne dersin?”

“Doğrusu, senden ayrıldığımda ben de bunu beklemiyordum,” diye cevap verdi Arkadiy, “ama sen de neden kurnazlık ediyor ve ‘iyi iş’ diyorsun? Sanki ben senin evlilik hakkında ne düşündüğünü bilmiyor muyum?”

“Ah, sevgili dostum!” dedi Bazarov. “Neler söylüyorsun! Ne yaptığımı görüyorsun: Çantamda boş yer kalmış ve ben oraya kuru ot koyacağım; hayat çantamızda da aynı şey söz konusudur; içini neyle doldurursak dolduralım, yeter ki boşluk kalmasın. Kızma lütfen, hatırlarsan, Katerina Sergeyevna hakkında ne düşündüğümü biliyorsun zaten. Başka bir küçükhanım sırf akıllıca iç geçiriyor diye adı akıllıya çıkar; seninki ise kendini tutuyor, hem öyle bir tutuyor ki seni de avucunun içine alacak, zaten de öyle olması gerekir.” Çantanın kapağını kapattı ve yerden kaldırdı. “Şimdi sana bir kere daha elveda diyorum... çünkü kendini kandıracak bir şey yok: Biz ebediyen ayrılıyoruz, bunu sen de hissediyorsun... akıllıca davrandın; sen bizim acılarla dolu, buruk, serseri yaşamımız için yaratılmamışsın. Sende ne atılganlık ne öfke var ama gençlere has cesaret, bir de coşku var; bu bizim işimize yaramaz. Asilzade kardeşiniz soylu bir

uzlaşmadan ya da soylu bir öfkeden öteye gidemez, bunlar ise boş şeylerdir. Örneğin sizler dövüşmezsiniz ve kendinizi birer koçyiğit sanırsınız, oysa biz dövüşmek istiyoruz. Ne yapalım! Bizim tozumuz senin gözünü yakar, bizim çamurumuz, senin üstünü başını kirletir, sen daha bizim boyumuza yetişemedin, elinde olmadan kendine hayranlık duyuyorsun, kendi kendine küfretmek hoşuna gidiyor; bize ise bunlar sıkıcı geliyor, bizim elimize başkalarını ver! Bizim başkalarını yok etmemiz lazım! Sen iyi bir çocuksun ama yine de yumuşak huylu, liberal bir beyzadesin, – *e valatu*,[70] babamın dediği gibi."

"Benimle ebediyen vedalaşıyorsun, Yevgeniy," dedi Arkadiy kederle, "benim için söyleyecek başka sözün yok mu?"

Bazarov ensesini kaşıdı.

"Var Arkadiy, başka sözlerim de var ama onları söylemeyeceğim, çünkü bunlar romantizm dolu, iğrenç şeyler. Bir an evvel evlen; yuvanı kur, çok çok çocuk yap. Akıllı çocuklar olacaklar, çünkü seninle benim gibi değil, zamanında doğacaklar. Ha! Görüyorum ki atlar hazır. Gitme zamanı! Herkesle vedalaştım... Ee, kucaklaşalım mı, ne dersin?"

Arkadiy, eski akıl hocası ve arkadaşının boynuna atıldı ve gözlerinden yaşlar boşandı.

"İşte gençlik bu demektir!" dedi Bazarov sakin sakin. "Ama ben Katerina Sergeyevna'dan umutluyum. Bak görürsün seni nasıl teselli edecek!"

"Elveda kardeşim!" dedi Arkadiy'e, arabaya bindikten sonra ve at ahırının çatısına konmuş bir çift kargayı göstererek ekledi: "Bak işte! Şunları incele!"

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Arkadiy.

"Nasıl? Tabiat tarihi konusunda o kadar kötü müsün, yoksa karganın en saygın, ailesine en düşkün kuş olduğunu unuttun mu? İşte sana bir örnek!.. Hoşça kalın sinyor!"

Araba zangırdamaya başladı ve hareket etti.

Bazarov doğru söylemişti. Arkadiy, akşam Katya'yla konuşurken akıl hocasını tamamen unutmuştu. Artık Katya'nın etkisi altına girmeye başlıyordu ve Katya bunu hissediyor ve şaşırmıyordu. Arkadiy, ertesi gün Maryino'ya, Nikolay Petroviç'e gitmek zorundaydı. Anna Sergeyevna gençleri sıkmak istemiyordu ve sadece terbiye gereği olarak onları çok uzun

süre yalnız bırakmıyordu. Gelecekteki nikâh haberinin ağlamaklı bir öfkeye düşürdüğü Prenses'i anlayış göstererek oradan uzaklaştırmıştı. Anna Sergeyevna ilk başta korkuyordu, onların mutluluğunu görmek biraz ağırına gidecekmiş gibi geliyordu ama tam tersi çıktı: Bu mutluluğu görmek ağırına gitmediği gibi, onu oyalıyor ve hem de duygulandırıyordu. Anna Sergeyevna buna hem seviniyor hem de üzülüyordu. "Anlaşılan, Bazarov haklı," diye düşünüyordu, "merak, yalnızca merak, huzura duyduğum sevgi ve bencillik..."

"Çocuklar!" dedi yüksek sesle. "Aşk, yapmacık bir duygu mudur?"

Ama ne Katya ne de Arkadiy onu anladı. Ondan kaçıyorlardı; istemeden duydukları konuşma akıllarından çıkmıyordu. Bununla birlikte Anna Sergeyevna kısa zamanda içlerini rahatlattı; bu onun için zor olmadı, çünkü kendisi de rahatlamıştı.

70. Fransızca *et voila tout* (İşte hepsi bu) ifadesinin bozulmuş şekli. (Ç.N.)

XXVII

İhtiyar Bazarovlar, oğlullarının ani gelişine, onu hiç beklemedikleri için çok sevindiler. Arina Vlasyevna öyle bir telaşa kapıldı ve evde koşuşturmaya başladı ki, Vasiliy İvanoviç, onu "kekliğe" benzetti: Bluzunun kuyruğa benzeyen kısa eteği, ona sahiden de kuş görünümü veriyordu. Vasiliy İvanoviç ise sadece homurdanıyor ve piposunun kehribar ucunu yandan ısırıyor, bir yandan da parmaklarıyla piponun boynunu yakalamış, sanki iyice vidalanıp vidalanmadığını denermiş gibi kafasını çeviriyordu ve birden geniş ağzını açarak hiç gürültü çıkarmadan kahkahalar atıyordu.

"Sana topu topu altı hafta için geldim, ihtiyar," dedi Bazarov babasına. "Çalışmak istiyorum, lütfen beni rahatsız etme."

"Suratımı bile unutacaksın, sana nasıl engel olabilirim ki!" diye karşılık verdi Vasiliy İvanoviç.

Sözünü de tuttu. Oğlunu önceki gibi çalışma odasına yerleştirdikten sonra sadece kendisi ondan saklanmakla kalmadı, karısını da her türlü lüzumsuz şefkat gösterilerinden alıkoydu. "Anacığım, biz," diyordu karısına, "Yenyuşa'nın ilk gelişinde onu birazcık bıktırdık: Artık daha akıllı olalım." Arina Vlasyevna kocasının sözünü dinliyordu ama bundan pek bir kazancı olmuyordu, çünkü oğlunu yalnızca sofrada görüyordu ve onunla konuşmaktan kesinlikle çekiniyordu. "Yenyuşenka!" diyecek oluyordu ama oğlu daha bakmaya fırsat bulamadan küçük torbasının ipleriyle oynamaya başlıyor ve "Yok bir şey, yok bir şey, ben öylesine seslendim," diye mırıldanıyordu. Sonra Vasiliy İvanoviç'in yanına gidiyor ve elini yanağına dayayarak, "Canım, bugün öğlene Yenyuşa ne istiyormuş, lahana çorbası mı, yoksa pancar çorbası mı bir öğreniversen," diyordu. "Sen kendin niye sormadın?" "Ya bıktırırsam!" Bununla birlikte Bazarov kısa süre sonra kendini odaya kapatmaktan vazgeçti: Çalışma humması 'geçmişti' ve yerini üzüntülü bir can sıkıntısıyla belirsiz bir huzursuzluğa bırakmıştı. Bütün hareketlerinde tuhaf bir yorgunluk fark ediliyordu, sert ve hızlı yürüyüşü

bile değişmişti. Tek başına dolaşmaktan vazgeçmiş ve arkadaş aramaya başlamıştı; oturma odasında çay içiyor, Vasiliy İvanoviç'le bostanda dolaşıyor ve onunla birlikte "sessiz sedasız" pipo tüttürüyordu; bir keresinde Peder Aleksey'i sordu. Vasiliy İvanoviç ilk başta bu değişikliğe sevinmişti ama sevinci sürekli olmadı. "Yenyuşa beni kahrediyor," diye gizlice karısına dert yanıyordu, "bir şeyden memnun olmasa ya da kızsa neyse ama kederli ve sıkıntılı olması çok kötü. Hep susuyor, keşke ikimize de küfretse; zayıflıyor, yüzünün rengi de iyi değil." "Tanrım! Tanrım!" diye fısıldıyordu kadıncağız, "Boynuna bir muska taksaydım keşke ama izin vermez ki." Vasiliy İvanoviç, birkaç defa çok dikkatli bir şekilde Bazarov'a çalışmaları hakkında, sağlığı hakkında ve Arkadiy'le ilgili sorular sormaya çalıştı. Ama Bazarov ona isteksiz ve ilgisiz bir tavırla cevap verdi. Bir keresinde babasının konuşma sırasında ağzından bir şeyler almaya çalıştığını fark edip ona sıkıntılı bir şekilde "Ne o öyle hep etrafımda parmaklarının ucuna basıyormuş gibi dolaşıp duruyorsun? Bu davranışın öncekinden de kötü," dedi. "Tamam, tamam, bir şey demedim!" dedi hemen zavallı Vasiliy İvanoviç. Politik laf atmaları da fayda vermedi. Bir gün köylülerin özgürlüklerine kavuşacakları konusunda, kalkınma konusunda konuşmaya başladıktan sonra oğlunda ilgi uyandırmaya çalıştı ama o kayıtsız bir şekilde "Dün çitin yanından geçerken buralı köylü çocukların eski bir şarkının yerine 'Günü geliyor, kalbim aşkı hissediyor...' diye avaz avaz bağırdıklarını işittim. Al işte sana kalkınma," diye mırıldandı.

Bazarov bazen köye gidiyordu ve alışkanlığı üzere alay ederek köylülerden biriyle sohbete başlıyordu. "Hadi bakalım," diyordu köylüye, "bana hayatla ilgili düşüncelerini anlat, birader; Rusya'nın bütün gücünün ve geleceğinin siz köylülerde olduğunu, tarihteki yeni dönemin sizinle başlayacağını söylüyorlar, siz bize gerçek dili ve yasaları verecekmişsiniz." Köylü ya hiçbir cevap vermiyordu ya da şuna benzer sözler söylüyordu: "Biz yapabiliriz... hem de, çünkü, demek ki... bize nasip olan, aşağı yukarı, kader..." "Bana sizin dünyanızdan bahset," diye onun lafını kesiyordu Bazarov. "Bu dünya da üç balığın üzerinde mi duruyor?"

"O senin dediğin yeryüzüdür, beyim," diye açıklıyordu köylü yatıştırıcı bir tavırla ve iyi yürekli bir babanın yumuşak sesiyle, "o, üç balığın üzerinde durur, bizim dünyamızın karşısında ise beylerin emri vardır, bildiğin gibi; çünkü sizler bizim babalarımızsınız. Bey ne kadar sert ceza verirse köylü onu o kadar çok sever."

Bazarov bir keresinde buna benzer bir konuşmayı dinledikten sonra nefretle omuzlarını silkmiş ve geri dönüp gitmiş, köylü ise evinin yolunu tutmuştu.

Onun Bazarov'la konuşması sırasında orada olan orta yaşlı ve asık suratlı başka bir köylü, uzaktan, evinin eşiğinden seslenerek, "Ne söyledi?" diye sordu. "Borcun mu var yoksa?"

"Ne borcu, biraderim!" diye cevap verdi köylü. Sesinde eski babacan yumuşaklıktan iz bile kalmamıştı, tam tersine ilgisiz bir sertlik duyuluyordu. "Öylesine lafladık işte; canı konuşmak istemiş besbelli. Bilirsin, beyzade; o ne anlayacak ki?"

"Nereden anlasın?" diye karşılık verdi öteki köylü ve şapkalarını silkip kuşaklarını düzelttikten sonra kendi işlerinden güçlerinden konuşmaya koyuldular. Heyhat! Nefretle omuz silken, köylülerle konuşmayı iyi bildiğini söyleyen (Pavel Petroviç'le tartışırken nasıl da övünmüştü), kendine güvenen Bazarov, köylülerin gözünde yine de bir çeşit soytarıdan farklı olmadığını tahmin bile edemezdi.

Bununla birlikte sonunda kendisine bir uğraş buldu. Bir gün Vasiliy İvanoviç onun yanında bir köylünün yaralı bacağını sarıyordu ama ihtiyarın elleri titriyordu ve sargılarla baş edemiyordu; oğlu ona yardım etti ve o günden sonra muayenelerinde yardımcı olmaya başladı. Bu arada kendi tavsiye ettiği tedavi yöntemleriyle de, onları hemen uygulamaya başlayan babasıyla da alay etmekten geri kalmıyordu. Ama Bazarov'un alayları Vasiliy İvanoviç'i zerre kadar üzmüyordu; hatta bu alaylar içini rahatlatıyordu. Yağlanmış robdöşambrını karın kısmından iki parmağıyla tutarak ve pipo içerek Bazarov'u keyifle dinliyor ve onun davranışları ne kadar öfkeli olursa, "bakın ben mutlu bir babayım" demek istercesine kapkara dişlerini göstere göstere çok içten kahkahalar atıyordu. Hatta bazen bu anlamsız ya da saçma sapan davranışları kendisi de yapıyordu. Örneğin, birkaç gün boyunca hiç ilgisi yokken "Ne berbat iş!" deyip durmuştu. Bunu yapmasının tek nedeni, oğlunun, onun sabah ayinine gittiğini öğrendikten sonra bu ifadeyi kullanmış olmasıydı. "Tanrı'ya şükür, içine kapanmaktan vazgeçti!" diye fısıldıyordu karısına. "Bugün beni öyle bir azarladı ki, şaşarsın!" Aslında böyle bir yardımcıya sahip olmak düşüncesi onu heyecanlandırıyor ve gururlandırıyordu. "Evet, evet," diyordu sırtında bir erkek gocuğu ve başında boynuz gibi şapkası olan bir köylü kadına içinde kurşun suyu bulunan bir şişe ya da bir merhem kavanozu verirken, "yatıp

kalkıp Tanrı'ya şükretmen lazım hanım, neyse ki oğlum bende misafir kalıyor: En bilimsel ve en yeni yöntemle seni şimdi iyileştirir, anladın mı? Fransızların imparatoru Napoléon'un bile böyle iyi doktoru yoktur."
"Ağrılarının azdığından" (bu sözlerinin anlamını kendisi de bilmiyordu ya) sızlanmak için buraya gelmiş olan kadın ise sadece eğilip elini koynuna soktu ve bir beze sarılmış dört tane yumurta çıkardı.

Bazarov bir kere de köy köy dolaşıp kumaş satan bir seyyar satıcının dişini çekmişti. Bu basbayağı bir dişti, ancak Vasiliy İvanoviç onu ender bulunan bir şeymiş gibi sakladı ve Peder Aleksey'e gösterirken durmadan şöyle diyordu:

"Şu köklerine bakın! Yevgeniy'de de ne kuvvet varmış! Kumaşçı öyle bir havaya fırladı ki... Bana öyle geliyor ki, meşe ağacı bile kökleriyle birlikte havaya uçardı!.."

"Övgüye değermiş doğrusu!" dedi Peder Aleksey, ne diyeceğini, kendinden geçmiş ihtiyardan nasıl kurtulacağını bilemeyerek.

Bir gün komşu köyden bir köylü, tifo olan kardeşini Vasiliy İvanoviç'e getirdi. Bir saman demetinin üzerinde yüzükoyun yatan talihsiz adam ölmek üzereydi; vücudunu koyu renk lekeler kaplamıştı, bilincini kaybedeli çok olmuştu. Vasiliy İvanoviç daha önce hiç kimsenin tıbbın yardımına başvurmayı akıl etmemiş olmasına üzüldüğünü söylemiş ve kurtulma olasılığı olmadığını açıklamıştı. Gerçekten de zavallı köylü, kardeşini eve kadar götürememiş, adamcağız arabada ölmüştü.

Üç gün kadar sonra Bazarov babasının odasına girdi ve cehennem taşı olup olmadığını sordu.

"Var, ne yapacaksın?"

"Lazım... yarayı yakacağım."

"Kimin yarasını?"

"Kendi yaramı."

"Nasıl, kendinin mi? Neden? Hangi yaraymış bu? Nerede?"

"İşte şurada, parmağımda. Bugün hani şu tifolu hastanın geldiği köye gitmiştim. Nedense adama otopsi yapmaya hazırlanıyorlardı, ben de epeydir bu konuda çalışmamıştım."

"Ee?"

"Ee'si kasaba doktorundan rica ettim; sonra da elimi kestim."

Vasiliy İvanoviç birden sapsarı oldu ve bir kelime bile söylemeden çalışma odasına koşup elinde bir parça cehennem taşıyla hemen geri döndü.

Bazarov taşı alıp gitmek istiyordu.

“Tanrı aşkına,” dedi Vasiliy İvanoviç, “izin ver de ben yapayım.”

Bazarov gülümsedi.

“Amma da heveslisin ha!”

“Şaka yapma, lütfen. Göster bakayım parmağını. Yara büyük değilmiş. Acıyor mu?”

“Daha kuvvetli bastır, acımıyor.”

Vasiliy İvanoviç durdu.

“Ne dersin Yevgeniy, demirle dağlasak daha iyi olmaz mı?”

“Bunu daha önce yapmak gerekirdi; artık cehennem taşına bile gerek yok ya. Eğer mikrop kaptıysam, artık çok geç.”

“Nasıl... çok geç...” diyebildi Vasiliy İvanoviç güçlükle.

“Tabii ya! Dört saatten fazla zaman geçti aradan.”

Vasiliy İvanoviç yarayı biraz daha yaktı.

“Kasaba doktorunda cehennem taşı yok muydu?”

“Yoktu.”

“Nasıl olur aman Tanrım! Bir hekim bu kadar gerekli bir şeyi nasıl bulundurmaz!”

“Sen bir de onun neşterlerini görseydin,” dedi Bazarov ve dışarı çıktı.

Akşama kadar ve ertesi gün boyunca Vasiliy İvanoviç, oğlunun odasına girmek için her türlü bahaneye başvurdu ve ona sadece yarasını hatırlatmamakla kalmadığı gibi çok çeşitli konulardan bahsetmeye çalıştıysa da oğlunun gözlerine öyle ısrarla bakıyor ve onu öyle endişeyle gözlüyordu ki, sonunda Bazarov’un sabrı taştı ve babasını oradan gitmekle tehdit etti. Vasiliy İvanoviç, artık telaşlanmayacağına söz verdi, pek tabii ki olan biteni sakladığı Arina Vlasyevna da ona neden uyumadığını, neden böyle davrandığını sorup duruyordu. Oğlunun gizliden gizliye incelediği yüzünün görünüşü pek hoşuna gitmediği halde iki gün kendini tuttu... ama üçüncü gün öğleden sonra artık dayanamadı. Bazarov başı önde oturuyordu ve yemeklerin birine bile dokunmamıştı.

“Neden yemiyorsun, Yevgeniy?” diye sordu, yüzüne en kaygısız ifadesini vererek. “Yemek çok güzel bence.”

“Canım istemiyor, ondan yemiyorum.”

“İştahın mı yok? Başın nasıl?” diye ekledi ürkek bir sesle. “Ağrıyor mu?”

“Ağrıyor. Neden ağrımasın?”

Arina Vlasyevna doğruldu ve dikkat kesildi.

“Sinirlenme lütfen Yevgeniy,” diye devam etti Vasiliy İvanoviç, “izin verir misin nabzına bakayım?”

Bazarov doğruldu.

“Nabzıma bakmadan ben sana söyleyeyim, ateşim var.”

“Titreme de var mı?”

“Titreme de var. Gidip yatacağım, bana ıhlamur gönderin. Üşütmüş olmalıyım.”

“Öyle besbelli, gece nasıl öksürdüğünü işittim,” dedi Arina Vlasyevna.

“Üşütmüşüm,” diye tekrarladı Bazarov ve uzaklaştı.

Arina Vlasyevna ıhlamur çiçeği kaynatmakla uğraşırken Vasiliy İvanoviç de yan odaya girmiş ve sessizce saçlarını yolmaya başlamıştı.

Bazarov o gün hiç kalkmadı ve bütün geceyi ağır, yarı baygın bir sayıklama halinde geçirdi. Sabahın birinde gözlerini güçlükle araladığında tepesinde, lamba ışığında babasının bembeyaz suratını gördü ve ona gitmesini söyledi; adamcağız razı oldu ama ayaklarının ucuna basarak hemen geri geldi, dolabın yarı kapalı kapaklarının arkasından gözünü ayırmadan oğluna baktı. Arina Vlasyevna da yatmıyordu ve çalışma odasının kapısını birazcık aralayarak ikide bir “Yenyuşa’nın soluğunu” dinlemeye ve Vasiliy İvanoviç’e bakmaya geliyordu. Kocasının sadece hareketsiz, kamburlaşmış sırtını görebiliyordu ama bu bile ona bir parça rahatlık veriyordu. Sabahleyin Bazarov ayağa kalkmaya çalıştı; başı döndü, burnundan kan geldi, tekrar yattı. Vasiliy İvanoviç hiçbir şey söylemeden ona hizmet ediyordu; Arina Vlasyevna yanına girdi ve kendini nasıl hissettiğini sordu. Bazarov “Daha iyi,” diye cevap verdi ve duvara doğru döndü. Vasiliy İvanoviç karısına iki elini birden salladı; kadıncağız ağlamamak için dudaklarını ısırdı ve dışarı çıktı. Evdeki her şey birden kararmıştı sanki; bütün yüzler uzamış, garip bir sessizlik ortaya çıkmıştı; gürültücü bir horozu avludan alıp köye götürmüşlerdi, hayvancağız neden böyle yaptıklarını uzun süre anlayamamıştı. Bazarov kafasını duvara dönerek yatmaya devam ediyordu. Vasiliy İvanoviç ona çeşitli sorular sormaya çalışıyordu ama bu sorular Bazarov’u yoruyordu ve ihtiyar adam yalnızca arada sırada parmaklarını çıtırdatarak koltuğunda hiç kımıldamadan oturuyordu. Birkaç dakikalığına bahçeye çıkıyordu, orada put gibi, sanki anlatılmaz bir şaşkınlığa düşmüş biri gibi (şaşkınlık ifadesi çoğuncası yüzünden hiç gitmiyordu) dikiliyordu ve karısının sorularından

kaçmaya çalışarak tekrar oğlunun yanına dönüyordu. Kadıncağız nihayet onu kolundan yakaladı ve tir tir titreyerek, neredeyse tehdit edercesine “Nesi var, söyle!” dedi. O anda kendine geldi ve karısının bu sorusuna karşılık olarak kendini gülümsemeye zorladı ama kendisini de korkutacak bir şey oldu ve dudaklarından gülümseme yerine bir kahkaha döküldü. Sabahtan doktora adam yolladı. Kızmasın diye de bunu oğluna haber vermeyi gerekli gördü.

Bazarov birden divanda döndü, babasına büyük bir dikkatle ve donuk donuk bakıp içecek bir şey istedi.

Vasiliy İvanoviç ona su verdi ve bu arada da alnını yokladı. Alev alev yanıyordu.

“İhtiyar,” diye konuşmaya başladı Bazarov kısık ve ağır bir sesle, “benim işim kötü. Mikrop kapmışım ve sen birkaç gün sonra beni gömeceksin.”

Vasiliy İvanoviç sendeledi, sanki biri bacaklarına bir darbe indirmişti.

“Yevgeniy!” diye mırıldandı. “Ne diyorsun sen!.. Tanrı seni korusun! Sen üşüttün...”

“Yeter,” diye acele etmeden babasının sözünü kesti Bazarov. “Bir doktora böyle konuşmak yakışmaz. Hastalığın bütün belirtileri var, sen de biliyorsun.”

“Hastalığın... belirtileri nerede ki Yevgeniy?.. Lütfen!”

“Bunlar ne peki?” dedi Bazarov ve gömleğinin kolunu kaldırıp o uğursuz kırmızı lekeleri babasına gösterdi.

Vasiliy İvanoviç irkildi ve korkudan buz kesti.

“Diyelim ki,” dedi sonunda, “diyelim ki... eğer... eğer hastalığı kapmış bile olsan...”

“Piyemi,” diye fısıldadı oğlu.

“Ha evet... epidemi... gibi.”

“‘Piyemi,’” diye tekrarladı Bazarov sert ve açık bir şekilde. “Notlarını unuttun mu yoksa?”

“Tamam tamam, nasıl istersen öyle olsun... Yine de biz seni iyileştireceğiz!”

“Geçmiş olsun! Ama mesele bu değil. Bu kadar çabuk öleceğimi beklemiyordum; bu, doğrusunu söylemek gerekirse çok kötü bir rastlantı. Annemle ikiniz dini bütünlüğünüzden faydalanmalısınız; işte size bunu sınamak için bir fırsat.” Biraz daha su içti. “Senden bir şey rica etmek

istiyorum... daha aklım başımdayken. Yarın ya da öbür gün sen de biliyorsun ya beynim istifasını verecek. Şimdi bile açık ifade edebileceğimden tam olarak emin değilim. Yattığım sürece bana hep etrafımda kızıl köpekler koşuyormuş gibi geliyordu, sen de tepeme dikilmiş çulluğa bakar gibi bakıyordun. Sanki sarhoş gibiyim. Beni anlıyor musun?”

“Rica ederim Yevgeniy, son derece düzgün konuşuyorsun.”

“Daha iyi ya; doktor için adam yolladığını söylemiştin... Bununla kendini avutmuş olacaksın... beni de avut: Bir adam gönder... şeye...”

“Arkadiy Nikolayeviç’e,” diye atıldı ihtiyar.

“Kimmiş bu Arkadiy Nikolayeviç?” dedi Bazarov düşünceye dalmış gibi. “Ah evet! Şu yavru kuş! Hayır, ona dokunma; kargaya döndü şimdi o. Şaşırma, bu sayıklama değil daha. Adamı Anna Sergeyevna Odintsova’ya göndereceksin, orada bu isimde bir toprak sahibi kadın var... Tanıyor musun? (Vasiliy İvanoviç başını salladı.) Yevgeniy Bazarov selam gönderdi, ölüyor diyecek. Bunu yapar mısın?”

“Yaparım... Yalnız şu ölüm işi... nasıl olur Yevgeniy... Düşün bir kere! O zaman adalet nerede kaldı?”

“Bunu ben bilmem; sen yalnız adam yolla.”

“Hemen yollayacağım, bir de mektup yazacağım.”

“Hayır, ne gerek var; selam yolladı de, başka bir şeye gerek yok. Ben de yine köpeklerime döneyim. Ne tuhaf! Ölüm düşüncesini durdurmak istiyorum ama hiçbir şey olmuyor. Bir leke görüyorum... başka bir şey yok.”

Tekrar ağır ağır duvara doğru döndü; Vasiliy İvanoviç ise çalışma odasından çıktı ve karısının yatak odasına kadar gidip ikonaların önünde dizlerinin üstüne çöktü.

“Dua et Arina, dua et!” diye inledi. “Oğlumuz ölüyor.”

Yanında cehennem taşı bulunmayan şu kasaba doktoru geldi ve hastayı muayene ettikten sonra bekleme yöntemini izlemeyi tavsiye etti, bu arada da birkaç sözcükle iyileşme olasılığından söz etti.

“Siz, benim durumumdaki insanların öbür dünyayı boylamadıklarını gördünüz mü?” diye sordu Bazarov ve aniden divanın yanında duran ağır masanın ayağını yakalayıp sarstı ve yerinden oynattı. “Kuvvetse kuvvet,” dedi, “kuvvetim hâlâ yerinde ama öleceğim!.. Yaşlı biri hiç değilse hayata olan alışkanlığını kaybetmiştir, ya ben... Hadi gel de ölümü inkâr etmeye çalış. O seni inkâr eder ve tamam! Kim ağlıyor orada?” diye ekledi biraz

bekleyerek. “Annem mi? Zavallıcık! O harika pancar çorbasını şimdi kime yedirecek? Ah sen, Vasiliy İvanoviç, sen de ağlıyorsun galiba? Ne yapalım, eğer Hıristiyanlık yardım etmiyorsa filozof ol, stoacı ol! Zaten filozof olmakla övünmez miydin?”

“Ne de filozofum ya!” diye bağırdı Vasiliy İvanoviç ve gözyaşları yanaklarından süzülmeye başladı.

Her geçen saat Bazarov daha da kötüleşiyordu; hastalık cerrahi zehirlenmelerde genellikle görüldüğü gibi hızlı bir seyir almıştı. Henüz hafızasını kaybetmemişti ve kendisine söylenilenleri anlıyordu; hâlâ mücadele ediyordu. “Sayıklamak istemiyorum,” diye fısıldadı yumruklarını sıkarak, “ne saçmalık!” Ve birden “Hadi söyle bakalım, sekizden on çıkarsa kaç kalır?” dedi. Vasiliy İvanoviç deli gibi dolaşıyordu, kâh bu ilacı kâh öbürünü tavsiye ediyor ve oğlunun ayaklarını örtmekten başka bir şey yapmıyordu. “Soğuk çarşafa mı sarsak... kusturucu mu versek... midesine hardal yakısı mı koysak... kan mı alsak...” diyordu gergin bir halde. Kalması için yalvardığı doktor onun her dediğini onaylıyor, hastaya limonata içiriyordu, kendisi için de kâh pipo kâh “kuvvetlendirici ısıtıcı”, yani votka istiyordu. Arina Vlasyevna kapının yanında alçak bir sırada oturuyor ve sadece arada bir dua etmeye gidiyordu; birkaç gün önce tuvalet aynası elinden kaymış ve kırılmıştı, bunu her zaman kötü bir işaret olarak görürdü; Anfisuşka da ona hiçbir şey diyemiyordu. Timofeyiç Odintsova’ya gitmişti.

Bazarov geceyi kötü geçirdi... Yüksek ateş ona rahat vermiyordu. Sabaha karşı durumu hafifledi. Arina Vlasyevna’dan saçlarını taramasını rica etti, onun elini öptü ve iki yudum çay içti. Vasiliy İvanoviç birazcık canlanmıştı.

“Tanrı’ya şükür!” dedi. “Kriz geldi... kriz geçti.”

“Neler de düşünüyorsun!” dedi Bazarov. “Bir söz ne demektir! Bu sözü buldu, ‘kriz’ dedi ve kendini avuttu. Şaşırtıcı iş, insanoğlu hâlâ sözcüklere inanıyor. Örneğin ona aptal deseler ve dövmeseler üzülür; akıllı deseler ve para vermeseler, memnun olur.”

Bazarov’un önceki “çıkışlarını” hatırlatan bu kısa konuşması, Vasiliy İvanoviç’i çok duygulandırmıştı.

“Bravo! Çok güzel söyledin, çok güzel!” diye haykırdı, alkışlıyormuş gibi görünerek.

Bazarov kederli kederli gülümsedi.

“Sence,” dedi, “kriz geçti mi, yoksa yeni mi başladı?”

“Daha iyisin, görüyorum, bu da beni sevindiriyor,” diye cevap verdi Vasiliy İvanoviç.

“İyi o zaman; sevinmek her zaman kötü değildir. Hani şu bayana... hatırlıyor musun? Gönderdin mi?”

“Gönderdim, nasıl göndermem.”

İyiye doğru değişiklik uzun sürmedi. Nöbetler tekrar başladı. Vasiliy İvanoviç Bazarov’un yanında oturuyordu. Özel bir acı ihtiyar adamı pençesine almış gibiydi. Birkaç defa konuşmaya çalıştı ama yapamadı.

“Yevgeniy!” dedi sonunda. “Oğlum, sevgili oğlum, yavrum!”

Onun bu alışılmadık seslenişi Bazarov’u etkiledi... Başını birazcık çevirdi ve onu dalgınlığa iten yükün altından kurtulmaya çabalayarak, “Ne var, babacığım?” dedi.

“Yevgeniy,” diye devam etti Vasiliy İvanoviç ve Bazarov gözlerini açmadığı ve onu göremediği halde önünde diz çöktü. “Yevgeniy, şimdi daha iyisin; inşallah iyileşeceksin ama bu zamanı kullan, annenle beni memnun et, Hıristiyanlık görevini yerine getir! Bunu sana söylemek benim için ne kadar korkunç bir şey ama daha da korkuncu... ölümün de ötesi... Yevgeniy, düşün... nasıl olur...”

İhtiyarın sesi kesildi, oğlunun yüzünde ise gözleri kapalı yatmaya devam ettiği halde tuhaf bir şey kayıp gitti.

“Eğer seni memnun edecekse reddetmem,” diye mırıldandı sonunda, “ama bana öyle geliyor ki, henüz acele edecek bir şey yok. Kendin de söylüyorsun ya, daha iyiymişim.”

“Daha iyisin Yevgeniy, daha iyi ama kim bilir, her şey Tanrı’nın buyruğuna bağlı, sen görevini yerine getirsen...”

“Hayır, bekleyeceğim,” diye babasının sözünü kesti Bazarov. “Seninle aynı fikirdeyim, kriz yeni başladı. Ama eğer seninle ben yanılmışsak, eh ne yapalım! Bilincini kaybetmiş olanları da kutsarlar.”

“Lütfen Yevgeniy...”

“Bekleyeceğim. Şimdi uyumak istiyorum. Beni rahatsız etme.”

Ve kafasını aynı yere koydu.

İhtiyar adam ayağa kalktı, koltuğa oturdu ve çenesini tutup parmaklarını ısırmaya başladı...

Köyün sessizliği içinde özellikle dikkati çeken yaylı arabanın tıkırtısı birden ihtiyarın kulağına geldi. Hafif tekerlek sesleri gittikçe yaklaşıyordu; işte artık atların homurtuları da duyuluyordu... Vasiliy İvanoviç yerinden

fırladı ve pencereye koştu. İki kişilik, dört at koşulmuş bir araba evinin avlusuna giriyordu. Ne anlama geldiğini kendisi de bilmeksizin sevinç içinde kapıya çıktı. Üniformalı bir uşak arabanın kapısını açıyordu; başı siyah vualle örtülü, siyah mantolu bir hanımefendi arabadan iniyordu.

“Ben Odintsova,” dedi kadın. “Yevgeniy Vasilyeviç yaşıyor mu? Siz babası mısınız? Yanımda doktor getirdim.”

“İyilik meleği!” diye bağırdı Vasiliy İvanoviç ve kadının elini tutup kuvvetle dudaklarına bastırdı. Bu sırada Anna Sergeyevna’nın getirdiği, suratından Alman olduğu anlaşılan, gözlüklü, kısa boylu doktor acele etmeden arabadan iniyordu. “Henüz sağ, henüz hayatta benim Yevgeniy, hem artık kurtulacak! Hanım! Hanım!.. Gökten bir melek geldi bize.”

“Ne oluyor, Tanrım!” diye mırıldandı ihtiyar kadıncağız, oturma odasından fırlayarak ve hiçbir şey anlamadan girişte Anna Sergeyevna’nın ayaklarının dibine yığılarak aklını kaçırmış gibi kadının elbisesini öpmeye başladı.

“Ne yapıyorsunuz! Ne yapıyorsunuz!” diye tekrarlayıp duruyordu Anna Sergeyevna ama Arina Vlasyevna onu duymuyordu, Vasiliy İvanoviç ise sadece “Melek! Melek!” diyordu.

“*Wo ist der Kranke?*[71] Hasta nerede?” dedi en nihayet doktor, biraz öfkelenerek.

Vasiliy İvanoviç birden kendini topladı. “Burada, burada, lütfen arkamdan gelin, *vertester gerr kollega*[72],” diye ekledi eski bildiklerini anımsayarak.

“A!” dedi Alman ve yüzünü ekşiterek güldü.

Vasiliy İvanoviç onu çalışma odasına götürdü.

“Anna Sergeyevna Odintsova doktor getirmiş,” dedi oğlunun kulağına eğilerek. “Kendisi de burada.”

Bazarov birden gözlerini açtı. “Ne dedin sen?”

“Diyorum ki, Anna Sergeyevna Odintsova burada ve sana bu doktor beyi getirmiş.”

Bazarov gözlerini etrafta dolaştırdı.

“O burada... onu görmek istiyorum.”

“Onu göreceksin Yevgeniy ama önce doktor beyle konuşmak lazım. Sidor Sidoriç (kasaba hekiminin adı buydu) gittiğine göre hastalığın öyküsünü ben anlatacağım ve küçük bir konsültasyon yapacağız.”

Bazarov Alman'a baktı.

"Hadi çabuk konuşun ama Latince olmasın; *jam moritur*'un[73] ne demek olduğunu biliyorum."

"*Der Herr scheint des Deutschen machtig zu sein*,"[74] diye söze başladı Asklepios'un[75] bu yeni öğrencisi, Vasiliy İvanoviç'e dönerek.

"*Ih... gabe...*"[76] diye konuşmaya başlayan ihtiyar, "en iyisi Rusça konuşalım," diye devam etti.

"Ya! Demek öyle... elbette..."

Ve konsültasyon başladı.

Yarım saat sonra Anna Sergeyevna, Vasiliy İvanoviç'le birlikte çalışma odasına girdi. Doktor bu arada kulağına hastanın iyileşmesi için akla gelebilecek hiçbir şey olmadığını fısıldamıştı.

Genç kadın Bazarov'a baktı... ve kapının önünde durdu, üzerine dikilmiş bulanık gözlerle bu ateşli ve aynı zamanda da ölmek üzere olan yüz onu o kadar etkilemişti ki. Soğuk ve boğucu bir korku duymuştu; onu sahiden sevmiş olsaydım hissettiğim sadece bu olmazdı, düşüncesi bir an kafasında şimşek gibi çaktı.

"Teşekkür ederim," dedi Bazarov güçlükle, "bunu beklemiyordum. Güzel bir hareket. Söz verdiğiniz gibi bir kez daha görüştük işte."

"Anna Sergeyevna o kadar iyi yürekli ki..." diye söze başlamıştı Vasiliy İvanoviç.

"Baba, bizi yalnız bırak. Anna Sergeyevna, izin veriyorsunuz değil mi? Galiba, artık..."

Başıyla güçsüz vücudunu işaret etti.

Vasiliy İvanoviç dışarı çıktı.

"Evet, teşekkür ederim," diye tekrarladı Bazarov. "Çarlara uygun bir hareket. Çarların da ölüm döşeğinde olanları ziyaret ettikleri söylenir."

"Yevgeniy Vasilyiç, umarım..."

"Eh, Anna Sergeyevna, gerçeği konuşalım. Benim sonum geldi. Tekerleğin altına düştüm. Demek ki, gelecekle ilgili düşünecek bir şey yok artık. Ölüm eskidir ama her birimize yeni gelir. Şimdiye kadar korkmadım... ama sonra kendimi kaybedeceğim ve 'füüiit'! (Güçsüz bir hareketle elini salladı.) Şimdi size ne diyebilirim... sizi sevmiştim! Bu eskiden de hiçbir anlam ifade etmiyordu, şimdi ise haydi haydi önemsiz. Aşk, bir kalıptır,

benim kalıbım ise artık çürümek üzere. En iyisi şunu söyleyeyim: Ne kadar güzelsiniz! Şimdi de işte karşımdasınız, öyle güzel...”

Anna Sergeyevna elinde olmadan ürperdi.

“Bir şey yok, kaygılanmayın... oraya oturun... Bana yaklaşmayın: Hastalığım bulaşıcıdır.”

Anna Sergeyevna hızlı adımlarla odanın öbür tarafına geçti ve Bazarov’un yattığı divanın yanındaki koltuğa oturdu.

“Ne iyilikseversiniz!” diye fısıldadı Bazarov. “Oh, ne kadar yakın, ne kadar genç, dipdiri ve temiz... bu iğrenç odada!.. Eh, elveda! Uzun yıllar yaşayın, her şeyin en iyisi budur ve zaman varken yararlanın. Çok çirkin bir görüntüye, yarısı ezilmiş ama hâlâ sürünüp duran bir solucana bakıyorsunuz. Ben de düşünürdüm, ‘Daha pek çok işin hakkından geleceğim, ölüm de neymiş! Görevlerim var, ben zaten bir devim!’ diye. Şimdi ise devin görevi adam gibi ölebilmek, hoş, bu kimi ilgilendirir ki... Yine de kuyruğu dik tutacağım.”

Bazarov sustu ve bardağını eliyle yoklamaya başladı. Anna Sergeyevna eldivenini çıkartmadan ve korka korka nefes alarak ona su verdi.

“Beni unutacaksınız,” diye Bazarov tekrar konuşmaya başladı, “ölüler dirilerin arkadaşı olamaz. Babam size, işte bakın Rusya nasıl birini kaybediyor falan diyecek... Saçma sapan şeyler; ihtiyarın inancını sarsmayın. Çocuklar gibi neyle avunursa avunsun... bilirsiniz ya. Anneme de şefkatli davranın. Zaten onlar gibi insanları koca dünyamızda gündüz vakti mumla arasanız bulamazsınız... Ben Rusya için gerekli miyim?.. Hayır, anlaşılıyor ki, değilim. Peki kim gerekli? Ayakkabıcı gerekli, terzi gerekli, kasap gerekli... et satıyor... kasap... durun, karıştırıyorum... Şurada bir orman var.”

Bazarov elini alnına koydu.

Anna Sergeyevna ona doğru eğildi.

“Yevgeniy Vasilyiç, ben buradayım...”

Birden elini alınından çekti ve doğruldu.

“Elveda,” dedi ani bir kuvvetle ve gözleri son bir parıltıyla parladı. “Elveda... Dinleyin... O zaman sizi öpmemiştim... Sönmek üzere olan kandili üfleyin, varsın sönsün...”

Anna Sergeyevna dudaklarını onun alnına değdirdi.

“İşte bu kadar!” dedi ve kendini yastığa bıraktı. “Şimdi... karanlık...”

Anna Sergeyevna sessizce dışarı çıktı.

“Ne oldu?” diye ona fısıltıyla sordu Vasiliy İvanoviç.

“Uyudu,” dedi Anna Sergeyevna zor duyulan bir sesle.

Bazarov’un bir daha uyanması kısmet olmadı. Akşama doğru tamamen kendini kaybetti ve ertesi gün de öldü. Peder Aleksey dinsel tören yapmıştı. Göğsüne kutsal yağ sürüldüğü sırada Bazarov’un bir gözü açılmış ve sırtındaki cüppesiyle papazı, dumanı tüten buhurdanı, ikonanın önünde yanan mumu görünce ölmekte olan yüzünde bir an için korku ürpertisine benzeyen bir şey belirmişti. Son nefesini verip evdeki herkes inleyerek ağlamaya başlayınca Vasiliy İvanoviç’in içinde büyük bir isyan koptu. “İsyan edeceğimi söylemiştim!” diye bağırıyordu hırıltılı bir sesle ve alev alev yanan, çarpılmış bir suratla. Sanki birini tehdit edermiş gibi yumruğunu havada sallıyor ve, “İsyan edeceğim, isyan edeceğim işte!” diyordu. Ama gözyaşlarına boğulmuş olan Arina Vlasyevna onun boynuna asıldı ve ikisi birden yere düştüler. “İşte böyle,” diye anlatıyordu daha sonradan Anfisuşka insanlara, “yan yana başcağızlarını eğdiler, öğle sıcağındaki kuzucuklar gibi...”

Ama öğle sıcağı çabuk geçiyor, akşam ve gece geliyor, akşam ve gece ise insanın bitkin ve yorgun, tatlı tatlı uyuyabileceği sakin sığınağına dönüş zamanıdır...

71. (Alm.) Hasta nerede? (Ç.N.)

72. (Alm.) Sayın meslektaşım (*wertester Herr Collega*). (Ç.N.)

73. (Lat.) Artık ölüyorum. (Ç.N.)

74. (Alm.) Beyefendi galiba Almanca biliyor. (Ç.N.)

75. Yunan mitolojisinde tıbbın ve sağlığın tanrısı. (Y.N.)

76. (Alm.) Benim... var... (*Ich habe*). (Ç.N.)

XXVIII

Altı ay geçmişti. Bulutsuz ayazların acımasız sessizliğiyle, her yeri dolduran kıtır kıtır karlarıyla, ağaçlardaki pembe kırağısıyla, soluk zümrüt rengi gökyüzüyle, bacaların üzerindeki dumandan şapkalarla, açılan kapılardan bir anda dışarı fırlayan buharlarla, insanların canlı, sanki ısırılmış gibi suratlarıyla ve üşümüş atların telaşlı koşularıyla bembeyaz bir kış hüküm sürüyordu. Ocak ayının bir günü artık sona yaklaşıyordu; akşam soğuğu hareketsiz havayı daha da kuvvetli sıkıştırıyordu ve kan rengi günbatımını hızla söndürüyordu. Maryino'daki evin pencerelerinde ışıklar yanıyordu; sırtında siyah frakı ve ellerinde beyaz eldivenleriyle Prokovyiç çok özel bir ciddiyetle masaya yedi kişilik yemek takımı koyuyordu. Bir hafta önce çevredeki küçük bir kilisede sessiz ve neredeyse tanıksız iki düğün olmuştu: Katya'yla Arkadiy'in ve Feneçka'yla Nikolay Petroviç'in düğünleri; yine aynı gün Nikolay Petroviç, iş için Moskova'ya giden ağabeyi için bir veda yemeği veriyordu. Anna Sergeyevna da düğünden hemen sonra gençlere bol bol armağanlar verip Moskova'ya gitmişti.

Saat tam üçte herkes masanın başında toplanmıştı. Mitya'yı da masaya oturtmuşlardı; Mitya'nın artık işlemeli başlık giyen bir dadısı vardı. Pavel Petroviç, Katya ile Feneçka'nın arasında oturuyordu; "kocalar" da karılarının yanında yerlerini almışlardı. Dostlarımız son zamanlarda değişmişlerdi: Hepsi de sanki güzelleşmişler ve olgunlaşmışlardı; bir tek Pavel Petroviç zayıflamıştı. Bununla birlikte bu durum onun etkileyici hatlarına daha fazla zarafet ve beyefendilik veriyordu... Feneçka da bambaşka olmuştu. Sırtında yepyeni ipek elbisesi, saçlarında geniş bir kadife kurdele, boynunda altın zincir, saygılı, kendine ve çevresindeki herkese karşı saygılı bir tavırla ve hiç kımıldamadan oturuyor, sanki "Beni bağışlayın, ben masumum," demek istiyormuş gibi gülümsüyordu. Gülümseyen tek o değildi, ötekiler de gülümsüyorlardı ve onlar da sanki özür diliyorlardı; herkes biraz rahatsız, biraz sıkıntılıydı ama aslında hepsi de çok iyiydi. Her biri ötekine tuhaf bir ilgi göstererek hizmet ediyordu.

Sanki hepsi de bir tür basit komedi oynamakta söz birliği etmişlerdi. Katya hepsinden daha sakindi, güvenle etrafına bakıyordu ve Nikolay Petroviç'in onu artık çılgınca sevdiğini fark etmek mümkündü. Yemeğin sonuna doğru Nikolay Petroviç ayağa kalktı ve kadehini eline alarak Pavel Petroviç'e doğru döndü.

"Bizi bırakıp gidiyorsun... bizi terk ediyorsun sevgili kardeşim," diye başladı, "elbette çok uzun süreliğine değil ama yine de sana belirtmeden edemeyeceğim ki... ben... yani biz... ne kadar... ben... biz... İşte felaket bunda nutuk atmayı hiç beceremiyoruz! Arkadiy sen konuş."

"Hayır, babacığım, ben hazırlıklı değilim."

"Ben hazırlıklıyım sanki! Kısacası, ağabey, izin ver de seni kucaklayalım, sana iyi yolculuklar ve en kısa zamanda aramıza geri dönmeni dileyelim!"

Pavel Petroviç istisnasız herkesle kucaklaştı, tabii ki Mitya'yla da; üstelik Feneçka'nın daha nasıl uzatacağını bile bilemediği elini de öptü ve ikinci defa doldurulan kadehini dibine kadar içip derin derin iç geçirerek "Mutlu olun dostlarım! *Farewell*,[77]" dedi. Bu İngilizce laf fark edilmedi ama herkes duygulanmıştı.

"Bazarov'un anısına," diye fısıldadı Katya, kocasının kulağına ve kadehlerini tokuşturdular. Arkadiy buna karşılık Katya'nın elini sımsıkı tuttu ama Bazarov'un anısına kadeh kaldırmayı yüksek sesle teklif etmeye cesaret edemedi.

Burada biter sanılır, değil mi? Ama belki de okurlarımızdan bazıları, ortaya çıkardığımız kişilerden her birinin şu anda, evet özellikle şu anda ne yaptığını öğrenmek isteyeceklerdir. Onların bu isteklerini yerine getirmeye hazırız.

Anna Sergeyevna kısa süre önce evlendi, âşık olarak değil ama düşüncelerine uyarak geleceğin büyük Rus devlet adamlarından olacak biriyle evlendi. Kocası çok akıllı bir hukukçu, güçlü pratik zekâsı, sağlam iradesi olan ve güzel konuşma yeteneğine sahip henüz genç, iyi yürekli ve buz gibi soğuk bir adamdır. Birbirleriyle dirlik düzenlik içinde yaşıyorlar ve mutluluğu... belki de aşkı bulana dek de yaşayacaklar. Prenses H. öldü, öldüğü gün de unutuldu. Baba oğul Kirsanovlar Maryino'ya yerleştiler. İşleri düzelmeye başlıyor. Arkadiy çok gayretli bir çiftçi oldu ve çiftlik artık oldukça büyük gelir getiriyor. Nikolay Petroviç toprak reformu

komisyonuna girdi ve bütün gücüyle çalışıyor; uzun uzun konuşmalar yapıyor (köylüleri “yola getirmek”, yani hep aynı sözleri, onları kendilerinden geçirene dek sık sık tekrarlamak gerektiği düşüncesini savunuyor ve yine de doğrusunu söylemek gerekirse, ne mansipasyonu (an’ı burundan gelen bir sesle telaffuz ederek) kâh şık kâh hüzünlü bir şekilde söyleyen okumuş asilzadeleri, ne de bu mansipasyona teklifsizce küfreden tahsilsiz asilzadeleri tam olarak memnun edebiliyor. Onlar için de, öbürleri için de Nikolay Petroviç son derece yumuşak huylu biridir. Katerina Sergeyevna, Kolya adında bir oğlan doğurdu, Mitya ise artık aslan gibi oldu ve hiç durmadan konuşuyor. Feneçka, yani Fedosya Nikolayevna, kocasından ve oğlundan sonra en çok gelinini seviyor ve o piyanonun başına oturduğu zaman bütün gün yanından ayrılmak istemeyecek kadar mutlu oluyor. Sırası gelmişken Pyotr’dan da söz edelim. Aptallığından ve ciddiyetinden dolayı tamamen uyuşmuş durumda bulunuyor, bütün ye’leri yu olarak söylüyor. Ama o da evlendi ve nişanlısından yüklüce bir drahoma aldı. Şehirli bir bostancının kızı olan nişanlısı daha önce iki iyi damat adayını sırf saatleri yok diye geri çevirmişti. Pyotr’un saati olduğu gibi rugan çizmeleri de vardı.

Dresden’de, Brühle terasında saat ikiyle dört arasında, yani gezinti için en moda sayılan saatlerde elli yaşlarında, saçları artık tamamen ağarmış, gut hastası gibi görünen ama hâlâ yakışıklı, zarif giyimli ve ancak toplumun yüksek katlarında uzun süre bulunmuş birine özgü havası olan bir adama rastlayabilirsiniz. Bu, Pavel Petroviç’tir. Sağlığını iyileştirmek üzere Moskova’dan yurtdışına gitti ve daha çok İngilizlerle ve gezgin Ruslarla görüştüğü Dresden’e yerleşti. İngilizlere karşı sade, hemen hemen alçakgönüllü ama erdemini gösterecek şekilde davranıyor: İngilizler onu biraz sıkıcı buluyorlar ama onu tam bir centilmen olarak gördükleri için *a perfect gentleman* diyerek saygı gösteriyorlar. Ruslara karşı serbest davranıyor ama bazen Ruslar onun hışmına uğruyorlar, bazen kendisiyle, bazen onlarla alay ediyor ama bütün bunları çok sevimli, çok özensizce ve terbiyeli bir biçimde yapıyor. Slav yanlısı görüşleri savunuyor: Bilindiği gibi, bu gibi düşünceler yüksek sosyetede *trés distingué*[78] sayılır. Rusça hiçbir şey okumuyor ama yazı masasının üzerinde köylü çarığı biçiminde gümüş bir küllük bulunuyor. Turistlerimiz peşinde çok koşuyorlar. “Geçici olarak muhalefette bulunan” Matvey İlyiç Kolyazin, Bohemya İçmeleri’ne

giderken büyüklük gösterip onu da ziyaret etti; yerli halka gelince, onlarla pek az görüştüğü halde ona neredeyse taparcasına saygı gösteriyorlar. Saraydaki konserlere, tiyatroya vs. bilet mi alınacak, hiç kimse *Herr* Baron von Kirsanoff kadar kolay ve çabuk bilet bulamaz. Her zaman elinden geldiğince iyilik eder: Hâlâ birazcık gürültü koparır: Eh, ne de olsa bir zamanlar aslandı ya ama yaşamı zordur... düşündüğünden daha zordur... Rus kilisesinde, onu bir köşecikte duvara dayanarak düşüncelere dalmış, dudaklarını acıyla sıkıp uzun süre kımıldamadan dururken, sonra da birden kendine gelip neredeyse fark edilmeyecek şekilde haç çıkarırken görmek bile yeter...

Kukşina da yurtdışına gitti. Şimdi Heidelberg'de ve artık doğa bilimleri değil, kendi söylediğine göre yeni kurallar ortaya koyduğu mimarlık okuyor. Eskisi gibi öğrencilerle, özellikle de Heidelberg'i doldurmuş olan ve ilk zamanlar en saf Alman profesörleri keskin görüşleriyle şaşırtan, daha sonra ise yine aynı profesörleri hareketsizlikleri ve tembellikleriyle hayrete düşüren genç Rus fizikçi ve kimyacılarıyla düşüp kalkıyor. Aynı şekilde büyük adam olmaya hazırlanan Sitnikov, oksijeni azottan ayıramayan ama her şeyi inkâr eden ve kendine güven duygusuyla dopdolu olan böyle iki üç kimyacıyla ve büyük Yeliseviç'le birlikte Petersburg'da sürtüyor ve kendi dediğine göre de Bazarov'un "dava"sını sürdürüyor. Diyorlar ki, biri geçenlerde ona dayak atmış ama o da borçlu kalmamış: Ne olduğu belirsiz bir dergiciğin bir köşesine sıkıştırılmış yine ne olduğu belirsiz bir makalecikte kendisini dövenin korkak olduğunu ima etmiş. O, bunu alay diye adlandırıyormuş. Babası onu eskisi gibi parmağında oynatıyor, karısı ise onu küçük bir budala... ve bir edebiyatçı sayıyor.

Rusya'nın uzak köşelerinden birinde küçük bir köy mezarlığı vardır. Hemen hemen bütün mezarlıklarımız gibi, bu mezarlık da hüzünlü bir görünüme sahiptir: Çevresindeki hendekleri uzun zaman önce otlar bürümüştür; gri ahşap haçları eğilmiş ve bir zamanlar boyalı olan küçük çatıları altında çürümeye terk edilmiştir; mezar taşlarının hepsi de sanki alttan biri itiyormuş gibi yerinden oynamıştır; kel kel iki üç ağaç zar zor gölge verir; koyunlar rahat rahat mezarların üzerlerinde dolaşır... Ama bu mezarların arasında hiç kimsenin dokunmadığı, hiçbir hayvanın çiğnemediği bir tanesi vardır ki, bu mezara sadece kuşlar konar ve şafakta şarkı söylerler. Etrafı demir parmaklıkla çevrilmiştir; her iki ucuna iki taze çam dikilmiştir: Bu mezarda Yevgeniy Bazarov gömülüdür. Yakındaki

köyden mezara artık iyice çökmüş karı koca iki ihtiyar sık sık gelirler. Birbirlerine dayana dayana ağır adımlarla yürürler; parmaklığa yaklaşırlar, dizlerinin üstüne çökerler ve uzun uzun, acı acı ağlarlar, uzun uzun ve dikkatle altında oğullarının yattığı o dilsiz taşa bakarlar; birbirlerine kısa kısa bir iki söz söylerler, taşın üzerindeki tozları alırlar, çamın dallarını düzeltirler, tekrar dua ederler ve sanki oğullarına, onunla ilgili anılara daha yakın oluyormuş gibi buradan bir türlü ayrılıp gidemezler... Onların duaları, gözyaşları boşuna mıdır? Aşk, kutsal, sadık aşk her şeye kadir değil midir? Ah hayır! Mezarın içinde ne kadar tutkulu, ne kadar günahkâr ve isyankâr bir yürek saklı olursa olsun üzerinde büyüyen çiçekler bize masum gözleriyle sakin sakin bakarlar: Onlar bize sadece sonsuz huzuru değil, "kayıtsız" doğanın büyük huzurunu değil, sonsuz barışmayı ve sonsuz yaşamı da anlatırlar...

1861

77. (İng.) Elveda! (Ç.N.)

78. (Fr.) Son derece saygıdeğer. (Ç.N.)